215.

1788. augusztus 25. Mármaros megye szolgabirájának jelentése a hosszumezei városi erdőkben esett károkról.

Tekéntetes nemes vármegye!

A felséges királyi helytartó magyar tanács sub 19. Junii 1788. nro 22,889. költ parancsolattya telyesitésére a nemes vármegye által kiadott végezés szerint az alább irt napon és esztendőbe kimentünk a hosszu-mezei határban lévő erdők azon részének megszemlélésére és vizsgálására, a melyben tétetett kár a mondott főhelyre feladattatott és mellénk vévén azon városbéli hadnagy képét nemes Igyártó Jánost, úgy Csurka János nemes személyt, a civisek részéről pedig a bírót Rosnyai Jósefet, Bodoki Miklóst, Kalinyuk Lászlót, Jenei Istvánt és Simon Sándort, először is megparancsoltuk, hogy azon helyekre vezessenek bennünket, a hol a kár vagyon; Csurka Jánosnak és Jenei Istvánnak pedig, hogy éppen azon nyomon vigyenek, melyen 20-dik májusba ezen folyó esztendőbe az uraság ispánjával és jágerével megjárták az erdőt. És így felmenvén a Bél-mező és Borsós-forrás nevezetű helyekre, s azokat és a mellettek lévő bikkest megnézvén, találtuk e következendők szerént s az egész parancsolt investigatiót végeztük ekképpen:

1. Az egész darab hely, holott a tölgy vagy inkább musdájfákba a mult tavaszon kár esett, mind kaszáló, még pedig a feljebb neveztetteknek,' sőt a városban több öszvehivott nemes és városi emberséges lakosoknak bizonyság tételek szerént oly régi kaszálók, hogy keveset kivévén, mind elejekről maradott reájok, és vagy régi irtás jussán, vagy készpénzen vásároltatva birattatnak, még pedig némely része nemes fundusokon lakó nemesek által. A honnan

2. A mostani föld mérés alkalmatosságával is azon kaszálók mint privatusok birtokai béirattak s felmérettek.

3. Azon kaszálók nélkül, mint hogy külömben és minden esztendőben tilalmasok, el sem lehetnek a hosszú-mezeiek semmiképpen, nemcsak azért, mert a kaszálóknak nagy részet teszik de azért is, mert némelyeknek azon a helyen kivül vagy éppen semmi, vagy igen kevés széna termő földjök vagyon. Ide járúl még, hogy a város határának által ellenbe lévő részen mind a várost magát, mind a szántó és kaszáló földeket a Tisza folyó-vize feletteb ron-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

totta és rontja; itt pedig az a veszedelem nincsen, minthogy a Tiszától távol és hegyeken van.

4. A mennyire lehetett, megszámláltuk a lecsonkázott és rész szerént levágatott musdájfákat, melyeknek száma valóba nem kevesebb, hanem még több tiz, husz darabbal mint a dominalis ispán relatiója tartja; de hogy éppen a kecskések vágták volna le, az nem bizonyos, nem is lehet kivilágosítani; a mindazáltal mindnyájoknak itélete szerént bizonyos, hogy legalább 180 vagy 190 darab fa a kecskék számára vágatott le, a melyek tudniillik nem tőbe, hanem fent vágattak le, és a melyek már is kisarjadzottak s alkalmas fákat fognak hozni; a többi pedig tőből vágatott ki, és ezeknek már semmi jövések nem lehet, de némely részre már haszonra is fordíttatott, nagy részt pedig ottan hever. Mindazonáltal

5. Megjegyzésre méltó, hogy nem minden levágott musdáj fa lett volna alkalmatos épületre, sőt nincsen több száznál azok között, a melyek rész szerént szarufáknak, rész szerint pedig gerendáknak alkalmatosok lettek volna; hanem idővel a többi is haszonvehető lett volna, némely része pedig legalább makkot hozott volna.

Ugy vagyon továbbá, hogy sok jó musdájfák száradtak ki a körülvágás miatt, melyet hihető, hogy a gazdák irtás végett cselekedtek, ezek között vagynak nem csak hosszu-mezeiek, hanem sokan szaplonczaiak is. Ha a felséges consilium kivánni fogja és a nemes vármegye több időt méltóztatik adni, tehát minden ember kaszálóját különösen meg lehet vizsgálni, és darabról darabra az ilyeket feljegyezni, a gazdákat is iránta megkérdeni, de ez hoszszacska időt kivánna.

6. A nevezett helyek mellett lévő bikkest mi illeti, az igaz, hogy ottan csak nem megszámlálhatatlan a levágott és ottan hagyott bikkfa.

7. Gyümölcsfa pedig mindössze is igen kevés vagyon azon a helyen; levágott pedig tiznél több nem tanáltatik.

8. Megkérdeztük annak utána, hogy micsoda jussal és ki hirével s engedelmével hordott azon helyről volt szolgabíró Szaplonczay József épületre való fákat; melyre felelték közönségesen, hogy két esztendeje már, a mióta a városban birtokos a nevezett ur, nemes feleket és appertinenciákat birván Igyártó János ökegyelméről és igy már most annak jussán használja az erdőt. Igaz ugyan, hogy azelőtt is hordatta, de mindenkor hirt adott és enge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

delmet kért az előljáróktól. Csurka János pedig azt vallja, hogy hadnagy korában maga Szaplonczay József ur szájából hallotta parancsolni cselédjének, hogy soha élő fát le ne vágjanak, hanem dült fából dolgozzanak, azonkivül midőn valamely nagyobb munkára a dült fák között alkalmatos nem találtatnék.

9. Megkérdeztetvén továbbá az emberek arról, minémű mód és rendtartás volna az erdő gondja viselése iránt, és kiknek kötelessége főképpen arra vigyázni? felelték, hogy a nemesség hadnagya és a város bírája főképpen azok, a kiknek jó gondja vagyon s kelletik lenni az erdőkre, kik is a hitösökkel együtt hat kerülőket szoktak tartani, a kik a tilalmasra való vigyázat mellett az erdőkre is vigyáznak. Azonban a tölgy vagy musdáj, úgy a gyümölcsfáknak vágása, pusztítása teljességgel tilalmas, szabad mindazáltal minden gazdának maga szükségére úgymint épületre és szekérhez vagy más mezei gazdasághoz való szerszámra az erdőt rendesen használni; a bikkes eránt pedig semmi olyas különös gond nem volt ezideig.

Az iránt is megkérdeztetvén, ha lehetett-e valaha ezen a helyen nagy és tökéletes ép erdő? és ha volt, mi tehát az oka, hogy most nincs régi állapotjába és épületre való nagyobb fákat csak ritkán lehet benne találni? azt felelték, hogy az ő emlékezetekre soha sem volt az nagy és ép erdő, hanem mint feljebb mondatott, mindenkor kaszáló, mindazáltal mind a közepén, mind kivált a kaszálók szélein sok alkalmatos fák találtattak. Mostani állapotjának pedig oka az, hogy mind a nemes vármegye a sok hidakat mint az Iza és Szaploncza vizein, ugy Remete és Szaploncza között is sokakat tavaly, az idén, s ezelőtt is onnan építtetett; a dominium is mind a szigethi nagy malomhoz, mind a rhónaszéki aknához, mind a szigethi csűrhöz s más szükségekre ezekbe az esztendőkbe sok fákat hordatott el, a tiszt. páter piaristák templomához is onnan hordattak. És ezek az okai, hogy megkevesedett az alkalmatos fa, az is hozzá járulván, hogy a szaplonczai lakosok, kiknek feletteb kezek ügyében van annyival inkább, hogy ottan kaszálókat is birnak, sokat elhordottak belőle. De ha a nemes vármegye segítségül lesz a városnak, a jó rend behozásba igérik, hogy jobb állapotra viszik azon tölgyest mind volt valaha; különben is véghetetlen kára volna a városnak, ha azon tölgyes elpusztulna és azért annak megmaradásáról, megtartásáról és megépítéséről a városiak felelnek is; de hogy csupa vad erdővé légyen és a kaszálóból kirekesztessenek, az ugyan nem lehet; hogy pedig a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

miatt a mostani kár esett, és jobban utána nem láttak, oka a volt, mert a dominium észre vévén magát belé avatta, és azóta a felsőbb rendeléstől vártak.

A mi a bikkest nézi, az semmit sem árt ha pusztítódik is, mert a soha el nem fogy, meg sem ritkul, különben is nagyobb részre olyan, hogy semmi hasznát nem lehet venni az egy, ritkán, de az is nagy kárral esni szokott makkoltatáson kivül.

10. Annak utána mind a megnevezett kecskés gazdákat, mind a kecskéseket kerestettük, kik közül három gazdák ugy mint nemes Fekete András, nemes Balás Pál és Gál András megjelentek, Máté János Husztra lévén; a kecskepásztorok közül pedig csak kettő találtatott meg, ugymint Raduly Iván, Balás Pál kecskése és Argyélán Iván, Pál András pásztora, kik külön-külön kérdésekre vétetvén, a gazdák ugyan erőssen állították, hogy az kecskéseik nem vágták a tölgyfákat, mert ők világosan megparancsolták, hogy azokhoz ne nyuljanak, a mint hogy nem is nyultak, sőt azon a helyen nem is jártatták a kecskéket, hanem Fekete András azt vallja, hogy a Máté János kecskése járt volna ottan, és a tette volna a kárt, de a már elment a helységből, és nem tudatik hová. A nevezett kecskések hasonlóan azt állítják, hogy az ő kecskéjek ott nem járt, különben gazdájoktól szorosan meg volt parancsolva, hogy a musdájfáknak békét hagyjanak, azonban ők azt sem tudják, ki vágta le azon fákat, mivel ők nem látták. Azt pedig mindnyájan megvallják, hogy a bikkfákat vágták és vágatták, mert annak sohasem volt az a tilalma. Mindezekhez Fekete András hozzá tette, hogy abból tudja, hogy a kecskése nem vágta a tölgyfákat, mert majd minden másod nap meglátogatta; hogy pedig a Máté Jánosé szabadon és gazdája hirével vágta, abból gondolja, mert egykor a hadnagy, Benedek Sámuel beszélette, hogy midőn mondotta volna Máté János nótáriusnak, hogy a tölgyest nem szabad vágni, azt felelte volna: «Rekeszszék bé ketek, ha azt akarják, hogy ne vágattassék;» azonban Fekete András szemeivel is látta, hogy vágta a mondott kecskés, mást pedig senkit nem látott.

A többek is mindnyájon azt felelték, hogy nem tudják s nem tudhatják, kik vagdalták le a fákat, mert szemeikkel nem látták, hanem úgy gondolják, hogy a kecskések dolga, de melyik, melyik nem cselekedte, nem tudhatják, legtöbb gyanu mind az által a a Máté János kecskésére vagyon. Signatum Hoszszumező, die 25.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Augusti 788. (L. S.) Joódy László mp. surrog. szolgabíró és (L. S.) Vasadi György mp. fiscális.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályban, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 39. alatt.

216.

1788. augusztus 30. Id. Plathy Andrásnak a helytartótanács elé terjesztett javaslata a közös erdők használatának szabályozásáról.

Hochlöbliche königliche statthalterey!

Es erkühnet sich der endes unterschriebene, indem er ein obzwar nur durch eine execution doch in solcher summe, in welcher das jährliche interesse niemals erreicht werden kann, mitbesitzer des ortes Pribilina in Lyptó und Árva vereinigten gespannschaften befindlicher waldungen ist, auch noch indem durch die hochlöbliche königliche statthalterey ein urtheil, damit denen jetzo ausgebrennten vorgemeldeten ortes-bauern sollte besonders ein begnügender in denen waldungen und zum aufbauen fähiger ort durch die grundbesitzer dessen angewiesen und ausgetheilt werden, gefället und der Lyptó-Árvaer gespannschaft zur genüglichen execution anbefohlen worden ist, der hochlöblichen königlichen statthalterey gehorsamst folgende, wie der die beinahe die erfolgende verderbung und ausrottung derer waldungen äusserst nothwendige erklärungen vorzubringen:

1-tens. Die vorbedachten ortes-waldungen sind vor einigen 20 jahren in einem solchen zustande gewesen, dass wenn diese grausame feuers-schicksaale, die jetzo schon vom jahr 1781. jährlich nicht nur einmahl, sondern auch mehrmahl den ort betroffen haben, wären eingefallen, so hätte dieses dorf wüst bleiben müssen, wenn es nur von steinern nicht hätte sollen aufgebauet werden. Da nun diese verderbung durch stette befehle der hochlöblichen königl. statthalterey doch so weit bei denen besitzern gebracht worden ist, dass diese waldungen schon einige 20 und etliche jahre verfriedet worden sind und sich bis zu jenes feuer nicht eigentlich schicksaal, sondern etwas schon nothwendiges und gemeines übel zu nehmen, in einem guten zustande und erwachsung befunden und angelanget haben, so dass sie bis an die nemliche

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zeit auch durch die Pongraczische familie, so als besitzer ohne verderbung geblieben. Indem nun aber

2-tens. Diese schicksaale so stark und heftig eingerückt, dass sie als es vorgedacht von der zeit jährlich vorkommen und so gemein bleiben, also ist ein leichtes urtheil davon zu schlüssen, wie nemlich die, der vorgebrachten familie besitzer haben gelegenheit gefunden diese wälder in eine ruin und ausrottung zu bringen, denn indem sie musten mehr als fast eine million hölzer und stöcke denen bauern in den besten verfriedeten örtern herunterfällen und hauen lassen; so haben sich endlich auch die besitzer der waldungen darüber gethan und von der zeit nicht nur jährlich für das feuer schicksaal des ortes viele tausende, aber auch für eigenen genuss und nutzen, um damit die waldungen an denen bauers häuser gänzlich nicht verbrennen sollte, lassen jährlich ehrliche stücker wald herunterhauen und so zur ausrottung jener waldungen verfertigen sie nicht nur jährlich, aber auch die bauern täglich und darum

3-tens. In diesen zwei vereinigten gespannschafften nicht nur die einwohner jener, indem sie aus der erhabensten laage bestehen, die gröste kälte und längsten winter durch ein zimmliches holz mindern nur können, ihr leben zu bewahren gezwungen sind, aber auch das ganze land fast zum bau und anderen verschiedenen nöthigen sachen durch den Wag-fluss versehen, ja was das nothwendigste ist, in der zeit eines krieges mit den grausamen türkischen nachbar denen armeen für das zur lebensmittel gehörige feuer grausame waldungen umhauen und dieses holz durch die gelegenheit des wassers darstellen müssen.

Wo nun aber in diesen vorbedachten Lyptauer und Arvaer vereinigten gespannschaften schon in allen hotterungen und bergen kein holz, nur für die einwohner nöthiges, destoweniger für weitere obgedachte nothdürfte alle besitzer derer berge und hotterungen ausser der kameralischen herrschaft waldungen und der zwey familien, die vorbedachte Pribiliner waldung derer Pongrácz und der familie Szent-Iványi ihre, befindlich sind. Und ob zwar

4-tens. Die hochlöbliche königliche statthalterey genügliche befehle wegen der verwahrung der waldungen stäter aussendet, doch wenn nur mittel, durch welche sie erhalten werden sollten, nicht voranbefohlen werden, so wird die in der menge währende besitzer gemeinschaft iene waldungen nicht nur in diesen zwei

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vereinigten gespannschaften, sondern auch in vielen andern gegenden diese schlimme und dem lande verderbliche ausschweifungen je weiter je mehr anstalten. Aus dieser nun wichtigen ursache unterstehet sich der endes unterschriebene vor die hochlöbliche königl. statthalterey, damit nicht nur die waldungen in erwachs bleiben, sondern auch die felder in einen besseren bau und so gemeinen glücke blühen könnten, eine kleine beobachtung gehorsamst vorzuthun, dass nemlich

5-tens. Alle wälder und felder besonders schon nach der geschehenen ausmessung einen jeden besitzer derer in einem stucke und orte ausgetheilt werden sollen, damit so ein jeder seines theils verlust nicht nur im wald, sondern auch im feld verantworten schuldig seyn sollte. Was aber noch

6-tens. Mehr zu die verwahrung dieser nöthig seyn könnte, oder ja einen zweifel die hochlöbl. königl. statthalterey in dieser beobachtung erfinden könnte, so durch ein gnädiglichen befehl dieses lesen und jenes gehorsamst vorzubringen erlaubniss erhaltend, ist der endes unterschriebene die schuldigkeit zu erstatten bereit, indem er laut dieser vorgebrachten erklärung

7-tens. Gehorsamst flehet, damit dass wenigstens diese vorgebrachte Pribiliner durch die familie Pongracz besitzer währende waldungen, weil sie schon auch durch einen geendigten theilungsprocess durch die ganze familie zur theilung veranstaltet sind und auch für die bauern des nemlichen ortes ihre nothdurft ein ganzes und gröstes in diesen wäldern thal schon ausgetheilet ist, damit diese wälder einen jeden besitzer zur solchen schon vorgebrachten verantwortung der ruin ausgetheilet, ehender, als sie völlig gestürzt werden, durch die hochlöbl. königl. statthalterey anbefohlen und verordnet der Pongraczischen familie seyn möchte. Gegeben in Nagy-Pallugya, den 30-ten August im jahr 1788. Gehorsamster diener ältester Andreas Plathy m. p.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Publ. Pol. 1787. évi fons 479. pos. 39. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

217.

1788. szeptember 9. Kivonat az erd. fökormányszéknek az urbéri viszonyt szabályozó rendeletéből.

III. Szakasz.

§. 5. Tartozik a földes ur maga volt jobbágyainak és zselléreinek tüzi és épületre kivántató fát az olyan helyeken ingyen engedni, az hol köz vagyis szabad erdők vagynak, ha pedig semmi köz erdők nem volnának, szabadságot adni, hogy a földes ur különös erejéből is (hanemha az mind kevés és drága, mind pedig a maga szükségére is elegedendő nem volna) afféle ledőlt és száraz fákot vihessenek magoknak az erdőpásztorok hirével és jelenlétekben, annyival inkább, ha élő fákat kellene vágniok, azokat az erdőpásztorok mutassák ki, és a földes úrnak is ilyenkor ezen haszonért illendő kevés jutalommal lenni tartoznak. Mint hogy pedig a jószágok mindennemü hasznaikkal szoktak a földes uraknak adattatni, ezokáért illő, hogy azok, ha az határnak nagysága vagy kiterjedése engedi, legeltetés végett az határra külső marhákot bevehessenek, és a legeltetésből vagy makkolásból való taxát és jövedelmet magok számokra szedhessék. Ellenben pedig a volt jobbágyok és zsellérek földes urok engedelme nélkül külső marhákat az határra legeltetés végett ne szegődhessenek; az erdőléssel is csak magok különös szükségekre élhessenek és a földesur által az erdők élésének módjáról tett rendelést (Waldordnung) követni tartoznak nyers fákat pedig vagy más félét is arra nem alkalmatos időben a földes úr hire és engedelme nélkül ne vághassanak. A mely helységekben mindazonáltal némely erdők régi időktől fogva a falukhoz tartoztanak volna közönségesen, és azok által mostanig birattattak is, azoknak birodalmában a faluk ezután is megtartassanak, fen maradván ugyancsak a tulajdonság, vagyis proprietás jussa a jószágok vagy dominiumok mellett. Továbbá az helységbéli communitásoknak nem szabad az 1784-dik esztendőben 2-dik Martii kiadott udvari rendelés tartása szerént az uraság és vármegye tisztjei hire s engedelme nélkül a királyi adónak is csonkulásával az erdőket és közönséges földeket elzálogosítani és eladni, mert az ilyen eladás, vagy elzálogosítás aránt tett contractus teljességgel erőtelen lészen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Továbbá tartozik a földes uraság az 1787-dik esztendőben 27-dik Martii költ felséges rendelés szerént egyes értelemmel maga volt jobbágyainak bizonyos napokot kiszabni, midőn mint a fát, melyre elkerülhetetlen szükségek vagyon, az erdőben levághatják, mint pediglen aztat haza vinni szabadoson nékiek megengedtetik; hogy ha az ilyen rendelt napokon pediglen a volt jobbágyok vagy sok hó, avagy módnélküli terhes utak miatt ezen szabadsággal nem élhetnének, tehát mindenkor más alkalmatos napok rendeltessenek az irt fa vágásra és elvitelre. Ezeken a napokon kivül pediglen ne merészeljen egy volt jobbágy is az erdőben menni és a kik ezen tilalom ellen cselekednének, az közönséges urbarium szerént megbüntettessenek.

§. 6. A makkolás haszna a volt jobbágyoknak és zselléreknek kevesebb bérért vagy jutalomért engedtessék, mint más idegen embereknek, de az is csak olyankor, mikor a makkolás hasznával a földes ur különös erdejében élnének, mert ha a makkos erdő szabad és köz lészen a falusiakkal, a makkolásért ezen kevesebb fizetéssel is nem kell őket terhelni.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1789. évi 6163. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

218.

*1788. november 4. Felső-Fehérmegye kanta-járási szolgabírájának jelentése a járásabeli faluk erdeinek állapotáról.**

Humillima relatio.

Az inclyta officiolatusnak sub dato 16-ta mensis Septembris anni 1788. nro 2673. a főkormányszéki gubernium parancsolatjából emanáló parancsolatját az erdők conservatiójáról vettem in punctis nro 7, melyekre alázatos relatiómat ez szerint teszem processusomat szükségesképpen falunként fel kelletvén venni.

1. Karatnafalván a tit. Bodó familiának vagyon egy darab csere erdeje, mely dominalis erdőnek neveztetik, más csere erdő, mely Ecclesia erdejének, harmadik mely az communitással köz, ez is csere tilalmas erdők, melyek mindenik azoknak szükséges ususokra elégségesek.

2. A szabad favágásra való erdők két nyilakra osztatván, még eddig az első megtiltott nyilat nem usuálták, minthogy a más részről elégséges tüzi fát kaphattak.

3. Minthogy az egyik nyil még tilalomban tartatik, tehát amelyet usuálnak, abban a marhák legelődnek.

4. Amely tilalmas csere erdő ki volt szakasztva ezelőtt is, most is ki vagyon és erdő-tilalmában tartatik, amint az első punctumra való feleletben meg vagyon irva, mely tilalmas erdőben találtatnak épületre való fák.

5. Valaminthogy a felfogott része az erdőnek post ordinationem silvestrem nem usuáltatott, úgy az erdőlésre való idő is eddig nem observáltatott.

6. Itten nincsen szükség az új erdőplántálásra, mivel elég erdő vagyon.

7. Az eddig is tilalomban tartott erdők erdőbiráira és pásztorira vagyon bizattatva az erdőnek őrizése. Az tilalmas erdő pusztitói 12 fr. büntetés alatt voltanak kirendelve a falu contractusa

* Az erd. főkormányszéki osztályban termérdek ilyen jelentés van minden törvényhatóságtól sok éven keresztül, de a hely szűke miatt csak ezt közlöm *mutatóul*.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

szerint, de akik benne tanáltattak, egyszer se vétetett meg intacte, hanem kin fele, kin harmada, ki amint pusztította az erdőt, mely büntetés fordíttatott a falu szükségére.

Volál.

Ad 1-mum: Ennek vagyon egy nagy darab nyil erdeje épületre való; más darab Nagy-avas nevezetű, ezek mind tilalomban tartattak ante ordinationem silvestrem is az erdőknek conservatiójára nézve. Vagyon még Rápolti József uramnak egy különös csere-erdeje, mely dominalis erdő, és a Mikes familiának, de ez régtől fogva szabad erdő volt és nem is termett haszonvehető fa benne. A több tilalmas erdő köz a parasztnéppel, az több punctumokra nézve observálják az fennirt mód szerint.

Ikafalva.

Ad 1-mum: A László familiának vagyon négy nyil erdejek, Domby úrnak is egy kevés cserés erdeje. A Kálnoky familiának három nyila. Ezek dominalis erdőnek neveztetnek. A falunak is vagyon tilalmasa, de még nem épületre való; erdő-bírát vagyis őrzőt tartanak, de quoad lignationem az ez előtt való usust observálják a katonaságra való nézt, mivel a militárisok semmiképpen observálni nem akarják.

Futásfalva.

A Kálnoky uraknak, Apor uraknak, Domby úrnak vagynak dominalis erdejek, melyekben mind épületre való fák, mind másfélék tanáltatnak. Itten az ecclesiának is vagyon két darab erdeje léczenek való, nyirfából álló, melynek erdőpásztora is vagyon. A falunak is egy darab tilalmasa, de nem épületre való. Quoad lignationem az eddig való usust observálják, amint az ikafalviak.

Felső-Torján

A Kovács familiának vagyon tilalmas erdeje; a falunak nincsen tilalmasa több egy darabnál, mely kemény őrizet allatt tartatik. Az ecclesiának is egy darab vagyon. Ratione lignationis pedig

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

az eddig vagy ez előtt való usus observáltatik, mivel itt is a militárisok observálni nem akarják. Szabad köz-erdejek három darab vagyon Alsó-Torjával köz.

Szárazpatakon

A Kálnoky, Maurer, Rápolti, Kovács, Macskássi familiáknak vagyon dominalis erdejek; a falunak is vagyon három darab tilalmas erdeje, de épületre még gyengék; akik pedig invadálták, a falu ususa szerint meg is büntetődnek; a silvestris ordo pedig még eddig valamennyire observáltatott, annyival is inkább, hogy a sok nyomoruság miatt még annyiszor sem érkeztek menni erdőbe.

Altorján

Ad 1-mum: Nincsen dominális erdő, hanem a falunak vagyon egy darab közönségesen felfogva most, recenter, a többi szabad erdő. Ezen kivül ezen punctumokban kiadott parancsolatokat nem observálják a militáris és nemességre való nézve.

Sz.-Léleken.

Ezen falunak távol lévén az erdejek, a silvestris ordóban kiköltt parancsolatokat semmi módon nem observálhatják a militárisok miatt. Egy darab tilalmas erdeje van; csere, bükk és nyárfa csak most fogatott fel. Épületre való fa még benne nem tanáltatik. Kis-Kászon felett megirt nyir tilalmas dominalis erdő a Mikes familiáé.

Oroszfaluban.

Ezen falunak privative nincsen sem lignatiója, sem tilalmas erdeje, hanem az osdolai közönséges erdőre erdőlnek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Peselneken

Vagyon a Rápolti familiának egy darab csere és nyir erdeje, ennekelőtte épületre levágattatván, ujabb tilalom alá vétetett. Pócsa Dávid uramnak is egy darab csere-erdeje éppen; a Kövér és Jankó uraknak egy darab nyires; a Bodó familiának egy darab puszta nyires. Vagyon a falunak régi felfogott erdeje két darab, sok féle nevezetü fát termő, épületre való fák is tanáltatnak benne; azon kivül két darab új felfogás. Vagyon megint a communitásnak köz szabados erdeje Szentlélekkel és Volállal köz; a lignatióra elegendő erdeje van. A tilalmas erdőkbe midőn ha valaki tanáltatik, vagy megtudatik, a falu contractusa szerint megbüntettetik. Mind addig a silvestris ordo nem observáltatik, minthogy a sok nyomoruság mián még az ordo szerint sem tudják a magok competentiájokat kihozni; de azon okból sem observáltatik, hogy télben annyi fát szoktak magok számokra hordani, hogy nyáron által az oeconomia körül forgolódnak. Signatum Kanta, die 4-ta Novembris, anni 1788 Stephanus Rápolty proc. vicejudlium.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, Fasciculare, 1789. évi 450. sz. alatt.

219.

*1791. márczius 12. A magyar országgyülés által hozott 57. törvényczikk az erdők pusztitásának megakadályozásáról.**

De sylvarum devastatione praecavenda.

Articulus 57.

Ad sylvarum devastationem publico damnosam praecavendam, interea quoque, donec in hanc rem specificis legibus, condendisque providebitur, Status et Ordines, accedente suae majestatis sacratissimae annutu, decreverunt, ut sive ex causa dilapidationis,

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 177. l. — Az ezen törvényczikkre vonatkozó országgyülési tárgyalásokat lásd az 1791. Napló (Diárium) 281., 289., 341. l. és az Irások (Acta) 430., 470., 501. lapjain.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sive quod possessorium ambiguae liti aut metali controversiae subjectum sit, sive denique, quod compossessorium regulatum non sit, per quemcunque sylvarum devastatio fiat, comitatus re cognita legaliter et efficaciter devastationem sub onere actionis fiscalis devastantem mansuro, imposito etiam pro re nata sequestro, impediant, salvo permanente moderato usu per comitatum determinando et juris via.

Corpus Juris.

220.

1791. augusztus 20. Javaslat Segesvár város erdeinek szabályozásáról.

Löblicher magistrat!

In bezug auf nro 1344. laufendes jahres haben wir die ehre gehorsamst zu berichten, dass der von der hiesigen löblichen comitat in der besten absicht entworfene, dem löblichen magistrat zur einsicht unterlegte und sofort von wohldenselben aus unsers darüber zu äussernden gutachtens wegen mitgetheilte, hier im anschluss wiederum zurückfolgende plan die grösste aufmerksamkeit verdiene; denn, wenn solcher gegründet und zu stande gebracht würde, so konnte man sich unseres erachtens dessen sicherlich erfreuen, dass

1. Den seit langen jahren her obgewalteten missfälligkeiten abgeholfen und dagegen liebe und freundschaft gegründet.

2. Den so schädlichen praevaricationen in den waldungen und feldern gesteuert und in gegentheil ordnung und mercklicher nutzen verschafft werden würde.

Es ginge demnach unsere meinung dahin, den gedachten plan ohne weiters ausführbahr zu machen und solchen der hohen landes stelle der bestättigung wegen zu unterlegen.

Was ferner die in dem project als einen nachtrag zum ersten punkt angezognen bemerkung anbelanget, so scheint es uns, dass die vielen praevaricationen nicht so sehr der erlaubniss in den feld-erbern vieh halten zu dürfen an und für sich selbst, als vielmehr der gleichgültigkeit, mit welcher man eines und des andern vieh in den feld-erbern in unbeschränkter menge anwachsen und solches nach willkühr in kleinen abgesonderten heerden hin und da ungestört weiden lassen, zuzuschreiben sei. Es käme also

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

darauf an 1. Die anzahl des viehes, welches in einem feld-erbe zu halten erlaubt sein sollte, und dann 2. Die art und weise dessen weidung zu regulieren und festzusetzen.

Fürs 1-te Da es von des ehmahligen tit. königlichen commissairs excellencz, laut dessen im archiv befindlichen und andern gubernial verordnungen denen bienengarten besitzern und hütern unbenommen bleibt die viehzucht ohne nachteil der ausgehauenen wälder zu betreiben, so könnte unseres erachtens der angetragenen demolierung der wirthschafts-gebäude um so weniger beigetretten werden, weil solche gebäude dem eigenthümer und dem feldbau nützlich, dem publico aber unter beobachtung gewisser directions-regeln keines weges schädlich sein können, zu geschweigen, dass sie zur verminderung der feuers-gefahr vieles beitragen.

Es wäre demnach die verfügung zu treffen, dass jene waldungen, wo das vieh die jungen sprossen abquetschen kan (welches, wie sichs von selbst versteht, nur bei jungen waldungen statt findet), nicht verheeret werden mögen. Wannenhero bei denen biengarten, wo zu besorgung der bienen ihrer stärkere anzahl wegen zween hüter erforderlich sind, jedem hüter 2, oder nach massgab der umstände, einem 2 und dem andern 4 joch ochsen, jedoch unter dem ausdrücklichen beding, dass sie gleich andere suburbialibus die öffentliche lasten nicht durch handarbeit als gyalogosen betrachtet, sondern vermittelst zu leistenden vecturierungen mitbestreiten müssten, sodann jedem hüter 4 küh mit einschluss des grund-eigenthümers vieh, nebst den dazugehörigen saugenden kälbern zu halten gestattet werden möge. Wohingegen ausser dieser festzusetzenden anzahl denen bienenhütern weder von hiesigen leuten, noch von fremden einiges vieh bei strafe per 1 hiesiges à 3 rfl. und per 1 fremdes à 6 rfl. in die weide zu übernehmen gestattet werden solle.

Fürs 2-te. Die weidungs-art dieses viehes betreffend müsste weiters festgesetzt werden, dass solches

a., Nie in besondern kleinen heerden, sondern mit der stadtheerde unter einem staab geweidet würden. Weil aber dies nur in den jahren, wenn die gegenden der biengärten in brach fallen, ausführbar wäre, indem durch die hintreibung des viehes durch die florfelder bis zur stadtheerde mehr schaden, als nutzen gestiftet werden würde, so könnte in den florjahren gestattet werden, dass

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

jenes in den im florfelde befindlichen biengärten zu halten erlaubte vieh entweder in dem angränzenden brachfelde oder wenn keines vorhanden, in der nächsten freien, aber noch nicht ausgehaueren, folglich der verwüstung des viehes nicht ausgesetzten waldung, die jedoch allemal genau zu bestimmen wäre, zur weide getrieben werden könne, damit aber auch in diesem falle die bisherigen praevaricationen, die durch die abgesonderten heerden geschehen, verhütet und auch dem unterschleif gewähret werde; so müsste

b., Ferner festgesetzet werden, dass sämmtliches obigermassen in der freien waldung zu weidende vieh in einer heerde beisammen und unter einem bestimmten hierten geweidet werden solle, also zwar, dass solches von Georgi an bis zur befreiung des florfeldes von daher nicht zurückgetrieben, sondern ununterbrochen daselbst, und zwar zur nachtszeit in einer perg eingeschlossen behalten, nach befreiten florfeldern aber sogleich zur übrigen stadtheerde geschlagen werden sollte; damit aber auch dem für das in den biengärten befindliche und erwähnter massen in freier waldung zu weidende vieh bestimmten hirten alle gelegenheit zu unterbringung des fremden viehes unter seine heerde benommen werden möchte, so müsste weiter

c., Festgesetzt werden, dass der bestimmte hirt ehe bevor seine hut angienge, das in den biengärten des florfeldes befindliche vieh insgesammt auf einen staab aufschneide und solchen sofort dem herrn stadthannen zur einsicht vorlege, bei welcher gelegenheit dann dem hirten unter eidespflicht aufzulegen wäre, dass er bei strafe von 24 stockstreichen sich schlechterdings nicht unterstehen solle ausser der legitimirten anzahl noch einiges vieh unter seinen stab aufzunehmen; desgleichen könnten auch die besitzer der biengärten, woferne sie von diesfälliger übertrettung wissenschaft hätten, mit der puncto 1. festgesetzten geldstrafe angesehen werden. Endlich möchte noch

d., Die den wäldern über alle übrigen praevaricationen verderbliche winterliche waldweide und das sogenannte brossen hauptsächlich verboten und mit nämlicher strafe geahndet werde.

Um in dessen auch jenen bürgern, welche keine biengärten besitzen, einen leichten weg zu eröfnen, auf welchen sie ohne grosse mühe und unkosten besonders bei den eingeschränkten höfen und häusern mehrers und stärkeres hornvieh halten und

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nachziehen können, so wäre es für das gesammte publikum erspriesslich wäre

Für 3-te. In einem jedem jahre eine sogenannte mächtige heerde, welche hauptsächlich aus müssigen kuhen und zur begattung aufgelegten kümmeln bestehen möchte, mit den erforderlichen stieren versehener errichtet und auf gestütt und fleischhacker heerden vom frühjahr an bis ins späthjahr geweidet würde. Die hirten und stieren müssten die feldrichter gemeinschaftlich, weil die heerde auch gemeinschaftlich sein würde, besorgen, doch erfordert es die bessere pflege des rindviehes, dass diese müssige heerde monatlich einmal etwa den letzten monatstag abends des salzes wegen nach hause gebracht und den darauf folgenden morgen wiederum hinausgetrieben werde. Endlich

Fürs 4-te. Dörfte der löbliche comitat die eigentliche ursache der so sehr vermehrten anzahl des viehes bei den bienenhütern nicht aufgefallen sein, welche vorzüglich nur darinnen bestehet, dass fast jeder biengärten-besitzer der hiesigen stadt, constitution entgegen, fremde leute und sogar unterthanen, die bloss durch die befügniss auf hiesigem hattert willkührlich vieh halten zu können, von ihren eingeschränkten hatterten hieher gelockt werden, ohne vorwissen der stadt-obrigkeit in ihre bienhüten aufnehmen. Diesem nach wäre in statutum zu machen, dass kein bien- oder baumgarten, wie auch mayerhoff-besitzer befügt sein solle fremde leute, wenn solche auch gleich aus hiesigem stuhl wären, viel weniger aber leute e fundo nobilitari ohne obrigkeitliche erlaubniss bei strafe von 24 rfl. aufzunehmen. Unter einem wären alle jenen bienhüter und der gleichen, welche seit 4 jahren herwärts aus adelichen ortschaften hieher gekommen und von den grund-besitzern entgegen der in anno 1787. oder 1788. ergangenen hohen gubernial-verordnung, nach welcher alle freie städte und dörfer, welche unterthanen ohne erlaubniss-schein der grund-herrn oder comitats behörden annehmen mit einer strafe von 200 fl. bedrohet worden, — aufgenommen worden, bis zum letzten October dieses jahres an ihre vorhinnigen wohnörter zu verweisen.

Würde diese regulierung eingeführt, so liesse sich mit gewissheit hoffen, dass

a., Die allzu unverhältnissmässige feld-meyerey ohne nachtheil der feldindustrie in ein besseres ebenmass gesetzt;

b., Dem unterschleif des fremden viehes gänzlich gesteuert;

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

c., Die dermalen willkührliche hin und her getrieben werdenden und eben aus dieser ursache den wäldern so verderblichen kleine heerden zusammen gebracht;

d., Den hattert- und waldschützen die möglichkeit die praevaricanten eher zu ertappen erleichtert und eben dadurch

e., Das aufkommen der wälder und schützung der florfelder erhalten werden könnte, indem bei eingeschränkterer feldmayerey und bei besserer möglichkeit die praevaricanten zu entdecken, in 4—6 jahren nicht soviel waldung würde zu grunde gerichtet werden, als jetzt nur binnen 1 jahresfrist verdorben wird.

Schössburg, den 20-ten August 1791. Fridrich Polder stadthann, s. k. Martin Gottlieb Schech . . . k. steuer-einnehmer, s. k. Josef Krausz senator, s. k. Fridrich Wöltschner senator, s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1792. évi 742. sz. alatt.

221.

*1791. Az erdélyi országgyűlés által hozott 95-ik ideiglenes törvényczikk az erdőhatalmaskodásokra rendelt harmadnapos törvényszékről.**

Articulus XCV.

De restitutis foris tridualibus et modo celebrationis eorum.

Usu et activitate fororum tridualium, quae per subsecutas sub proximo regimine ordinationes regias sublata fuerat, restabilita et factis circa illa praeter SS. et Ordinum regni consensum, quibusvis dispositionibus annullatis, ad tollendas in celebratione horum hactenus observatas difformitates tam objecta, quam etiam modus celebrationis fororum tridualium, legibus conformiter in subsequentibus defiguntur. Sciendum igitur, quod fora tridualia non solum in Decr. Trip. p. III. t. 33. expressa violenta sylvarum succissione, vel arborum decorticatione, verum etiam in potentiosa

* V. ö. Erdészeti Lapok 1878. 679. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

terrarum subaratione, segetumque depascuatione et aliis actibus potentiariis, ubi potentiarius, seu res, pecoraque se cum habita in loco delicti, vel continua persecutione comprehendi et intercipi poterint; si is, contra quem potentia patrata est, pacificum annuale possessorium habuerit, contra nobiles aeque, ac ignobiles locum habeant; poena nihilominus amissionis omnium bonorum secum habitorum et homagii solum contra violentos sylvarum succisores, et arborum decorticatores obtinet, alii autem potentiarii in foris tridualibus, praeter damnorum, expensarumque et fatigiorum refusionem poenae minoris potentiae obnoxiantur.

Quod autem modum celebrationis fororum tridualium concernit, potentiarius intra triduum a die comprehensionis et interceptionis ejusdem computandum medio vicejudlium, aut unius nobilis certificetur ad judicium triduo post certificationem celebrandum, intermediis diebus dominicis et festivis inter triduales terminos, quibus certificatio et post hanc judicii celebratio omnino fieri debent, non numeratis. Ubi autem potentiario quaqua ratione elapso, pecora ejusdem, bonaque secum habita intercipientur, hoc in casu potentiarius, si reperiri poterit, personaliter, si autem reperiri non poterit, medio domesticorum, aut vicinorum ejusdem certificetur super eo, quod super interceptis pecoribus, bonisque suis intra triduum judicium futurum sit. Quod si porro interceptorum pecorum bonorumque proprietarius incertus esset et hic etiam semet intra triduum non insinuaret, extunc sub eodem tridui termino, coram eum in finem convocandis v. judlium et sufficientibus numero judicibus praesentia pecora et bona omnino de loco prohibito intercepta fuisse, sufficienter probetur, reque taliter comperta, super derelictis per proprietarium pecoribus, aliisque bonis fiat judicium. Cujusmodi causarum coram foris tridualibus agitatarum per viam appellationis in praesentiam fororum superiorum deductio ante executionem nullatenus admittatur; porro ad plenitudinem judicii in foris tridualibus septem ad minimum judices adesse debent, inter quos pars damnificata, quae utpote adversus potentiarium, ejusque pecora et bona actionem habet, nec cojudicem, neque etiam praesidem agere, aut sustinere permittitur. Postremo sancitum est, ut si officialibus ad praestitutum terminum comparere nequeuntibus, hac ex ratione celebrationem fori tridualis differri necesse esset, hoc in casu interceptus potentiarius, ejusque bona et pecora si petierit, ad terminum usque celebrationis judicii,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

erga sufficientem cautionem per actorem dominum terrestrem dimittantur.

Erdélyország törvénykönyvéből.

222.

*1791. november 28. Az erdélyi országgyűlés által hozott 30. törvényczikk az erdők megóvásáról.**

Articulus XXX.

De conservatione sylvarum.

Antequam de conservatione sylvarum regnotenus ulteriora constitui possent, in puncto devastationis illarum decretum est, quod si qui compossessorum vel communitatum sylvas eo sub praetextu, quod eae sub processu litis, aut intuitu metarum sub controversia essent, vel ex eo, quod per plures compossessores indivisae possiderentur, devastare praesummerent, extunc comperta rei veritate, communes quidem sylvae ad requisitionem, aut actionem alterutrius compossessorum, via legibus praescripta penes processum articularem, praeclusis quibusvis impedimentis et procrastinationibus, subdividantur et sors propria cuivis compossessorum, vel communitatum concernentium juxta leges de facto assignetur, interea autem usque ad effectum quoque subdivisionis curae officialium comitatus incumbet, illas a devastatione partis alterutrius conservare.

Si vero devastatio in talibus sylvis fieret, vel juste praemetueretur, ubi differentia territorialis inter partes vigeret, tunc usque ad iudicialem differentiae decisionem sylvae per concernentem jurisdictionem ad requisitionem alterius partis sequestro subjiciantur, usu tamen lignationis moderato per eandem jurisdictionem determinando tam in hoc, quam in praemisso casu ad necessitates domesticas aut inevitabiles in salvo relicto. Violatores autem praesentis articuli toties quoties vigore ejusdem poena articulari ducentorum hungaricalium florenorum puniantur.

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 679. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Quoad rusticos porro, proprietate sylvarum solis dominis terrestribus (qui tamen lignationis et pascuationis usum colonis suis juxta puncta regulativa anni 1769. die 12-ma Novembris edita indulgere tenentur) competente, vigore praesentis articuli decernitur, quod generaliter ubivis sylvae sub cura et dispositione dominorum terrestrium conserventur, neque permissum sit cuiquam ex rusticis, nisi cum praescitu et venia domini terrestris lignationem exercere, aut exstirpationes facere. Quodsi autem ubivis locorum rustici absque venia praevie a dominis terrestribus impetranda sylvas, lucos seu dumeta per lignationem vel exstirpationem sive pascuationem aut per incendia devastare attentarent, contra tales juxta leges praevigentes inomissibiliter procedatur.

Erdélyország törvénykönyvéből.

223.

1791. Skerlecz Miklós helytartótanácsosnak, a magyar országgyűlés kereskedelmi országos bizottsága elé terjesztett munkálata Magyarország erdeinek állapotáról s az azok megóvására szükséges intézkedésekről.

De silvis et lignorum surrogatis.

§. CIX. Status culturae silvarum.

Habet Hungaria montosas partes, quae immensas et quas nulla adhuc securis tetigit silvas alunt; verum silvae hae ideo tantum intactae manent, quia aut nullus, aut nonnisi excessuris utilitatem sumptibus parabilis accessus ad eas patet. Habet iterum alias, quae patent et tamen longe majorem, quam usus proprietariorum ferat, lignorum quantitatem producunt. Habet e converso alias, quae sufficientibus quidem lignis provisae sunt, sed quarum adeo inordinatus fit usus, ut illic defectus lignorum intra paucum tempus jure praemetui possit. Habet denique vastas plagas, quae omni prorsus ligno sunt destitutae. De primi ordinis locis superflua est omnis cura, donec fortassis eas populatio propius attingat, nam tum primum operae pretium erit aditum ad eas procurare. Interea complures certae silvae per indigenas ad hanc classem referuntur, ad quas aditus aut levibus, aut capiendo exinde lucro

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

paribus impensis parari, vel vero e quibus ligna beneficio praeterfluentium forte rivorum ad concernentia loca demitti possent.

§. CX. Quantam e lignis utilitatem Hungaria habere posset.

In secundi generis locis jam nunc cineres clavellati exuri consveverunt. Posset tamen Hungaria aliam etiam insignem ex iis capere utilitatem. Nimirum inivit recentissime baro Tauferer cum quodam mercatore hispano contractum, quo se hic obligavit, quod pro 500,000 florenis navalia ligna ex hungaricis et croaticis silvis quotannis educere velit. An silvae regni tantam idoneorum pro maritimis navibus lignorum copiam reipsa subministrare possint? et si ita, an baroni Tauferer tantae sint vires, tanta activitas, ut contractum hunc in realem effectum deducere queat? non constat. Id constat, quod Hungaria magnam ultra domesticum usum navalium lignorum quantitatem habeat et quod adsit idoneus emptor, qui ea in valore medii millionis quotannis educere paratus sit. Verum in omnium ejusmodi privatorum negotiationum promotionem legislatio nulla alia, quam vectigalis via influere, administratio publica nonnisi assistentiam speculatoribus ejusmodi praebere, rem ipsam nonnisi privatorum industria conficere potest.

§. CXI. Ordo silvarum lege publica stabiliendus censetur.

Tertii ordinis locis providere jam ad partes attinet legislationis. Sicut enim lex nec industriam privatis praecipere, nec qualem (modo in detrimentum publici non vergat) fundi sui usum facere possit, praescribere, ita vicissim ne quis fundo suo cum detrimento publici abutatur, impedire et potest et debet, abusus ejusmodi eveniunt plerumque per devastationem silvarum illarum, quae aut per plures communiter possidentur, aut de quarum seu metis, seu etiam proprietate controversia exardescit. Cui malo qualiter obviari possit? deputatio juridica proponet. Et cum silvae non tantum per spontaneas ejusmodi devastationes, sed ipso etiam naturali propter auctam populationem lignorum consumptionis incremento deficere soleant, qualiter editus jam 1769. per piae

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

memoriae imperatricem et reginam Mariam Theresiam silvarum ordo et phisico et legali systemati regni accommodari, sicque in legem referri possit, deputatio publico-politica elaboravit.

§. CXII. Salicum implantatio, ubi interest, per legem imponenda.

Cum tamen implantatio salicum sit intercalare seu supplendi, seu praeveniendi lignorum defectus remedium, haec jam inde ab anno 1755. per administrationem publicam continuo adursa, in aliquibus comitatibus optimo cum successu, in aliis et forte talibus, quae maximam earum necessitatem habuissent, penitus intermissa fuerit, censet deputatio haec, ut interea etiam, donec complicatior silvarum ordo in realem effectum perducatur, magistratus comitatuum illorum, qui silvis non abundant, ad promovendam salicum implantationem lege publica obstringantur.

§. CXIII. Usus tectorum habanorum propagandus.

Tecta habana cum incendio resistant, ad silvarum etiam conservationem haud parum conferunt, disposuerat jam piae memoriae imperatrix et regina, ut eorum usus propagetur, coeperantque re ipsa in aliquibus comitatibus construi. Verum obtudit vim emanatarum eatenus ordinationum illud, quod res haec in silvosis et non silvosis comitatibus indiscriminatim fuerit imperata. Postea aversis alio curis, institutum hoc prorsus intercidit, deputationi tamen huic e republica futurum videtur, si comitatuum illorum, qui defectu lignorum laborant, magistratibus denuo imponatur, ut institutum hoc invehere et in gremio sui propagare teneantur.

§. CXIV. Quid hactenus circa torfam et carbones fossiles actum?

Destitutae omni ligno ejusmodi plagae, quas nos supra ad quartam classem collocavimus, alio insuper, eoque promptiori subsidio egent, ut hoc iis procuret, piae memoriae imperatrix et

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

regina Maria Theresia illi, qui torfam 24, illi vero, qui carbones fossiles invenerit 100 aureorum praemium constituerat, id quod piae etiam memoriae imperator et rex Josephus II. 1782. sub 22-da Martii benigne renovavit. Cum torfa nil aliud sit, quam imflammabile crassiorum radicum aggregatum, quod plerumque in locis paludinosis reperiri solet, his autem plane illi comitatus, qui maximo lignorum defectu laborant, potissimum abundent, videtur his torfae usus maxime convenire. E contra, cum carbones bituminosi in montanis aut sub montanis locis potissimum eruantur, hi in usum metalli fodinarum deservire censentur. Jam sub regina Maria Theresia torfa et carbones bituminosi reperti sunt, sed quia talibus in locis eruebantur, quae lignis alioquin abundabant et unde in partes illas, quae iis egent, promotio sumptuosa nimis evasisset, usus eorum non est propagatus. Sub Josepho II. detecta fuit in comitatu Barsiensi una (tres enim habentur) carbonum fossilium species, sed quae liquandis metallis apta non fuit et tamen vix hi eruti sunt, cum jam directio montanistica eos ad metalla referri, adeoque urburae subjicere praetendit. Cujus tamen contrarium sub 26-ta Maji 1788. benigne declarare dignatus est idem rex et imperator.

§. CXV. Quae leges ad antevertendum lignorum defectum condendae?

Quamvis nulla sit gleba, quae non aliquam saltem, si idonea cultura adhibeatur, lignorum speciem producat, per implantationem vero silvarum necessitatibus incolarum melius utique prospiceretur, cum tamen hoc industriae genus et impeditum sit et longae admodum exspectationis, ut populo illi interea etiam consulatur, deputatio haec ejus est demissae opinionis, ut lege publica sanciatur 1. Quod lithantraces cujuscunque demum sint speciei inter metalla non censeantur, sed ad liberam privatorum industriam pertineant. 2. Ut proposita jam inventoribus pecuniaria praemia ad ea solum loca restringantur, ubi torfae et lithantracum aut praesens usus haberi, aut certe unde ad loca, quae hoc lignorum surrogato egent, cum lucro transportari possint. 3. Si proposita praevia ratione praemia non proficiant, ut liberum sit comitatibus penuria lignorum laborantibus peritum et inveniendi et tractandi

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

producti hujus hominem sumptibus cassae domesticae conducere, quo iis unum eorum in gremio sui introducat.

Az Elaborata excelsae regnicolaris deputationis in commercialibus articulo 67. 1791. ordinatae Pozsony, 1826. című nyomtatvány 46—48. lapjairól.

224.

1792. január 17. Szék sz. kir. város végzése a vad-gyümölcsfák iránt.

Die 17-a Januarii 1792. gyűlése lévén a nemes tanácsnak, városunk és a nemes uraimék részéről is béhivatván bizonyos számu személyeket, amikor is már harmadszor feladja bíró uram, hogy a vad gyümölcsfák iránt, melyek a szántóföldekben és kaszálókban vagynak (kivévén a szabad helyeken való vad fákról ezután leendő határozást) hogy határozást tett volt a communitás levágásokról és illendő áron ahhoz képest, amint kinek-kinek tehetsége vagy érdeke illetné, adattassék, mely szerint már most utoljára tegyen határozást a közönséges.

Determinatio.

Már most harmadszor is megvizsgálván és fontolván a tanács, viratus és nemes uraimék a gyümölcsfák levágásából következhető eczetbeli szükséget, de megvizsgálván azt is, hogy némely embereknek jószágaikon feles és számos vad fák vagynak (melyek a közönséges tilalom alatt nevekedtenek fel) és azok mind terméketlenséget, mind madár által gabonájukbeli kárt okozhatnak, ugyan azért tetszett a közönségnek meghatározni, hogy a szántóföldekben levő fák megvizsgáltassanak, s a melyek károsoknak láttatnak vagy terméketleneknek tapasztaltatnának, azok levágattassanak, a jó termő és nem káros fák meghagyattassanak; és valakik ezen meghagyandó szántó és kaszáló helyeken s szabad helyeken való vad fákban praevaricálna, ha in facto praevaricationis találtatnak, immediate 12 magyar forintokig, ha pedig e factumról elmenne, akár városi, akár nemesi helyen lakók legyenek, előhivattassanak és a tanács, viratus és nemes uraimék az unio szerint megitéljék és minden személyválogatás

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nélkül megbüntettessék s város szükségire fordíttassék. Ide értetnek mind akik szekérrel vagy szánnal, mind pedig akik hátukon praevaricálnának, minthogy a hátasok praevaricálnak többet. Amely vadfák pedig a kirendelendő commissáriusok által a levágásra megjegyeztetnek, azoknak válorát, vagy árát is meghatározzák, felirják és a közönségesnek nyolczad napok alatt meghozzák, név szerint felírván, kiknek hány fa találtatik megmaradható, hány penig levágható a jószágukon, hogy annakutána az szerint tehesse meg a közönséges a maga határozását. Commissáriusoknak kirendeltetnek Máthé Ferencz, Szatmári János, Kovács Mihály, Soós Mihály, Tamás János, Bálint György és Szabó János uraimék. Praesentibus Juhos István főbíró, Máthé Ferencz, Musztikás János, Juhos Mihály, Kovács Mihály, Soldos István, Szathmári János senatorok; Deési M. József notárius; Bálint György, Karsai Ferencz, Fodor János, Székely Márton, Fülöp János, Szathmári Sámuel, Kolumbán István, Füleki György, Tamás János, Csorba István, Sipos Ferencz, Kádár István, Soós Mihály, Ferenczy István, Gábor János, Árkosi József, Soós Pál, Karsay János, Serestélyi István, Balog István, Balog János, Bakos István, Ballók György, Molnár István, Magyarországi István, Soós Márton ötven hütös uraimék közül valók; Sipos Márton junior város gazdája; nemesek részekről N. Szabó János, Gyarmathy István, Szegedi Mihály, Szabó Péter, Kálmány Mihály és Deső István nemes uraimék. Kötő Ferencz is a hütösök közül jelen volt.

Privilegiált szabad Szék városa tanácsa jegyzőkönyvéből, 1794-ik esztendőben, szent Iván havának 14-ik napján kiirattatott és adattatott Kovács Mihály s. k. ordinarius notarius által. (P. H.)

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi táblai osztályában, Sikó ügyvéd iratai közt XIV. no 124. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

225.

1792. október 23. Mak Domokosnak, a számtan tanárának a magyar egyetemen, a magy. udv. kanczelláriához intézett javaslata egy erdészeti iskola felállításáról.

Hoch löbliche hungarische hoff kanzley!

Auf die mir durch herrn hoffrath v. Lányi gemachte und dass durch mich zu errichtende forst-kabinet betreffende fragen folgen hier meine demüthigste erklärungen:

1-o. Wass ich durch dass zu errichtende forst-kabinet verstehe? Ich erklärte mich in meiner ersten den 7-ten September seiner majestät kniefällig eingereichten bittschrift sehr deutlich, dass ich durch selbes eine öffentliche privilegirte schuhle verstehe, in welcher die forst-wissenschaft und forst-ökonomie samt der praktischen feldmesskunst und anwendung derselben zur forst-ökonomie vorgelesen solle werden; um aber mich noch deutlicher zu erklären, verfaste ich in gröster geschwindigkeit gegenwärtige systematische einleitung in die forst-wissenschaft, wessen gegenstände ich nach gutachten vieles hinzusetzen und verändern werde.

2-o. Ob ein forst-buch, welches diese gegenstände enthält, folglich als ein lehrbuch angenohmen könte werden, vorhanden seye? Dass wir mit guten forst-büchern, in welchen diese und noch mehrere gegenstände zu finden, versehen sind, ist gewiss; da diese aber wegen weitläuffigkeit, oder undeutlichkeit dem förster, von dem mann ebenso wenig vieles lesen, als tieffes nachdenken fordern kann, allerdings verfast können werden, ist es höchst nothwendig nur die nothwendigen gegenstände aus selben zu ziehen und sie eben so deutlich, als kurz vorzutragen und in dieser absicht verfertigte ich meine systematische einleitung.

3-o. Wie können also die förster ohne lehrbuch diese wissenschaft erlehrnen? Sehr gut und bequem; denn da sie die theorie in der schuhle hören und hernach in wäldern alles, was sie dort gehört, practisch behandeln müssen, lehrnen sie doppelt.

4-o. Wo und wie ich diese wissenschaft erlehrnte? Durch genie bücher, erfahrungen und übungen, eben so wie andere wissenschaften, da ich genie dazu hatte, unterhielt ich mich mit forst-büchern und da ich die physic und mathematik, als meine lieblinge verehrte, erlehrnte ich sie bald, sahe dann vieles in Johan

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Pálfyschen wäldern, die durch meinen brudern regulirt wurde, machte mir diese regulirung so wohl, als die eben durch meinen brudern mit besten erfolge eben in selber gegenden errichteten holz-flösse zu nutzen und verweilte aldort 2 jahre hindurch, nehmlich 785. und 784., von dort kam ich zu sr. eminenz herrn fürsten primas v. Hungarn und regulirte selbst in mehreren gespanschaften die primatial wälder nach 6 jähriger dienstleistung und vollendeten geschefften beschloss ich mich dem staate zu widmen und meine schon erworbene wissenschaften und erfahrung durch auswärtigen geschmack zu verfeinern, reisete dahero mit erlaubniss meiner obrigkeit aus Hungarn ins Österreich und Steyermark. Mein gütigster fürst cardinal v. Batthyán, den ich meine gesinnungen offenbahrte und der sie auch allerdings guthiess, hatte die hohe gnade um mir auf meinen reisen alle mögliche zur beförderung des allgemeinen besten dienende kentnissen verschaffen zu können, so wohl in rücksicht auf meine schon geleistete dienste, als auch aus liebe gegen den vatterland, mich gnädigst zu unterstützen, wahrlich ein deutlicher beweiss, wie dass gemeine beste hoch demselben nahe am herzen liegt? durchwanderte also österreichische und steyerische gebürge und fande sowohl in diesen, als jenen eben so grosse unordnung als in hungarischen gebürgen, besichtigte im April sodan die holz- und wasser-riesen und fand, dass meine in der primacie errichtete holz-riesen die dortigen in der vollkommenheit übertreffe. Dann kam ich zum Dobenczischen, Führenbergischen, Walstettischen und kaiserlichen holz-rechen, ausfällen und klausen, zeichnete selbe und trug sämtliche werker mit meinen remarquen aufs papier; und da ich mir dass nothwendige zu nutzen gemacht, fuhr ich zurück, ich sagte das nothwendige dann alle diese werker und maschinen sind zwar vermögend die gröste bewunderung im menschlichen gemüthe zu erregen, aber so wie sie dort stehen, sind sie in Hungarn eben so unbrauchbar, als kost-spielig. Nach denen ich nun meine fähigkeiten und wissenschaften genau prüfte und selbe, um einen professor der forstwissenschaft machen zu können, hinlänglich zu seyn gefunden habe, wagte ich meine demüthigste bittschrift seiner majestät kniefällig zu füssen zu legen und nun hatte herr hofrath v. Lányi die gütte mich zu fragen:

5-o. Ob ich auch im stande wäre, die in meiner systematischen einleitung enthaltene gegenstände meinen mitbürgern mit-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zutheilen? Eine ähnliche frage setzte mir auch graf v. Hardeg, nur das er noch hinzusetzte, dass es ihm unbegreiflich seye, wie ein geistlicher, vorzüglich aber wie ein hungar der forst-wissenschaft kundig seyn könte? Ich entdeckte diesen einwurf seiner majestät in allertiefster ehrerbietigkeit; darf ich nun auch die allergnädigste antwort unsers aller gütigsten und der hungarischen nation allerdings geneigten monarchen hier aufzeichnen? O ja ich muss es zum troste meines vatterlandes niederschreiben. «Ich fand unter denen geistlichen sehr geschickte männer und vorzüglich unter den Hungarn recht gelehrte köpfe, ich weiss also nicht wie graf Hardeg an ihrer wissenschaft zweifeln kann.» Unterdessen können die mit meiner ersten bittschrift verbundene beilagen oder attestata diese frage am besten beantworten. Zum überflusse muss ich nur noch hinzusetzen, dass da die physic und mathematic die seele der forst-wissenschaft sind, nur derjenige einen professor der forst-wissenschaft vorstellen kann, der ein guter physicus und mathematicus ist, ob ich dass bin, beweisen meine attestata.

6-o. Ob ich mich prüffen wolte lassen? Herzlich gerne, aber nur von einem solchen, der selbst im stande ist einen professor der forst-wissenschaft, physic und mathematic zu machen und dass dieser graduirt seyn muss, versteht sich von sich selbsten. Zum beschlusse seye es mir doch gnädigst erlaubt, meine weitere gesinnungen zum besten unserer staaten demüthigst zu entdecken, und zwar 1-o. Dass, da die schuhle der forst-wissenschaft in mehreren ländern schon ist eröfnet worden, sehr rühmlich währe, wenn sie auch in unseren ländern, vorzüglich aber in Hungarn errichtet wurde. 2-o. Das es nicht nur rühmlich, sondern höchst nothwendig seye, selbe so geschwind es nur immer möglich ist einzuführen, indem der, aus unwissenheit der forst-wissenschaft entspringende holz-mangl nicht nur mit jedem tage zunimt, sondern fast schon den höchsten grade erreicht hat. 3-o. Das durch diese wissenschaft der jugend, vorzüglich der müssigen, oder auch brodlosen jugend neue gelegenheit verschaft wird sich dem staate zu widmen und den müssiggang zu meiden; solte es dahero meinen vatterlande gefällig seyn diese schuhle aus erwehnten beweggrunde, vorzüglich aber um die im höchsten grade meinem vatterlande drohende unglücks-fälle von selben entweder gänzlich zu entfernen, oder wenigstens im möglichst geringen grade fühlbahr zu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

machen, zu eröffnen und mir dieses geschäfft anzuvertrauen, so will ich meine dienste herzlich gerne widmen; und dann wird meine prüffung erst vollkommen seyn, wenn nach vollendeten schul-jahre meine schüller als volkommene förster heraustretten und sich in diesem fache als nützliche bürger des staates hervorthun werden können; sollte es aber nicht gefällig seyn auf diese art diese schuhle zu errichten, so darf ich mich weiter nicht kränken, oder mir jemals vorwürfe machen, als hätte ich die pflichten eines rechtschaffenen bürgers nicht erfüllen wollen; denn da ich nebst vielen ungemächlichkeiten auch all mein geld zum besten meines vatterlandes opferte, that ich wahrlich, wass ich könte. Ofen, den 23. October 1792. Dominic Mak mp. mathematiker.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1792. évi 13,125. sz. alatt.

226.

1792. november 26. A kanczellária hátirata Mak Domokosnak egy erdészeti iskola felállitása végett benyujtott folyamodványára.

Indorsata ad instantiam Dominici Mak sub nro 11,894. 1792. ad copiam rubri extradanda.

Ut tam de peritia supplicantis in arte silvanali, quam et de necessitate projectatae per eum praelectionum hujus scientiae cathedrae adaequatum judicium ferri valeat, eundem supplicantem de benigno jussu regio eo inviarii, ut idem seu ex libris, quos alioquin de hac arte fusius conscriptos exponit, seu secus de objectis hujus artis opus tale conficiat, quod ex cathedra praelegendum foret, illudque dein exhibeat, quo praestito ulterior resolutio subsecutura est.

Viennae, 26-a Novembris 1792.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1792. évi 13,993. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

227.

1792. december 19. A magyar országgyűlés által kiküldött országos bizottság 12. ülésének jegyzőkönyve, az erdők megóvása tárgyában folytatott tanácskozásairól.

Sessio XII.

Die 19-a Decembris sub praesidio suae celsitudinis regiae domini regni palatini, praesentibus dominis deputatis celebrata.

Lectum est elaboratum excellentissimi domini baronis Ladislai Prónay de silvarum regulatione.

Invalescens in dies in aliquibus regni partibus lignorum defectus tanto magis publicam sollicitudinem deposcit, quod materia haec ad plures quotidiani usus necessitates carere nequeamus; ejus autem ex longinquo deportatio, praesertim ubi fluvii non adjuvant, tam difficilis, sumptuosaque sit, ut populus eam sibi procurari non posset et penuria ligni invalescente ipsa agricultura debilitare, aut plane collabi debeat, cum propter ignis necessitatem stramen pecori, atque ita agris nutrimentum subducere debeant. Ideo, si Status et Ordines, perhibente articulo 57. 1790/1. de silvarum regulatione et conservatione suscipiendam esse curam agnoverunt.

Silvarum devastationis et inde enascentis lignorum penuriae tres potissimum sunt causae et fontes:

1. Rusticorum usus in silvis ex urbariali regulatione eis competens, qui plerumque in abusum difficulter antevertendum degenerat, aut ex indole sua silvis nocivus est; prioris generis sunt:

Lignatio urbarialis et glandinatio.

Secundi generis vero pascuum, aut plane prata propter angustiam terreni in silvis excisa.

Sed cum haec ad objecta urbarialis deputationis pertineant, deputationi in his elaboranti officiose insinuabitur, ut ad haec reflectere velit, quae suo tempore communi deliberationi subjicientur.

2. Plurium possessorum in eadem silva jus et usus promiscuus nulla proportione regulatus, item quod occasione divisionum saepe nullo alio possessorio retento jus glandinationis et pascui in silvis condividentes sibi reservent; denique controversiae metales. In primo casu experientia docet, pulcherrimas silvas intra breve tempus devastari, dum inter possessores nulla usus regula adstrictos

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

concertatur, ut alter altero plus commodi, lucrique percipiat, dum illi, qui nihil, nisi pascuum et glandinationem per divisionem sibi retinuerunt, quaqua versus cum detrimento etiam silvis uti coguntur. In altero casu plaga in controversiam vocata cum incertum sit, cui per judicem adjudicanda, ab eo praesertim, qui juri suo diffidit, sub lite devastatur, cui malo ut occurratur, necessarium esset, ut proportionum inducendarum, metalium controversiarum inter privatos, communitates, sive uni comitatui, sive pluribus subjectas definiendarum judicialis via, modusque quam brevissimus instituatur, pro illo tempore, quo lites durant, provisionales idoneae dispositiones per judicem fiant, denique per legem divisiones regulaturam ruinae ex glandinatione et pascuo, dum haec sola per condividentes alibi degentes reservantur, secuturae obvietur, quod cum ad spheram deputationis juridicae pertineat, eidem super hoc insinuatio fiet.

3. Ipse privatorum dominorum abusus, aut inordinatus usus dum seu praesentis lucri causa ingentes plagae, quin proportionata intra debitum annorum numerum succrescentia sperari possit, excinduntur, sive nullo ordine, nullave lege ligna secantur, sive denique silvae pro arbitrio in prata, vel agros, vineas, aut alios oeconomicos usus per exstirpationes convertuntur.

Hic 1-mo occurrendum est illi principio, quod a nonnullis nimium extenditur; quemlibet — videlicet — rebus suis utendi et fruendi, prout voluerit, habere facultatem, quod quidem in societate civili non subsistit absque omni limite, nam salva proprietate, quam societas civilis non tollit, sed securam reddit, usus, qui ipsi societati et publico nocivus esse potest, regulari et potest et debet, ipsa indole introducti dominii et civilis societatis id secum ferente.

Dein vero id insinuandum, non agi hic de partibus illis, quae ingentes silvarum tractus, qui ad vicinorum usum necessarii non sunt, habent nam ibi introductae coloniae, formatique in usum earum agri potius tam publico, quam privatis utiles sunt, sed agi de silvis, quas propter situm et adjunctorum necessitatem conservari interest, dum videlicet seu vicinia urbium et circumjacentium locorum vel praesens, vel metuenda penuria, opificiorum item et aedilis rei, aut commercii ratio deposcit.

His praemissis sequentia per legem disponenda videbantur, cum ordinata silvae in sectiones divisio, ipsa experientia teste, plurimum conferat ad id, ut silva conservetur, quia divisionibus secundum indolem soli in certum annorum numerum factis, quasi

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

continuo in sua integritate servatur, quilibet proprietarius in illis locis, ubi memoratae circumstantiae silvae conservationem exigent, silvam suam in sectiones aequales pro certo per intelligentes rei silvanae viros determinando annorum numero dividi curet et nonnisi unam ejusmodi sectionem quovis anno pro lignicidio usuet, si id proprietarius intermitteret et comitatus abusum animadverteret in silva, cujus conservationem vicinorum focalis, aedilis et commercii necessitas exigeret, tunc silvam ejus ex articulo 57. 1790/1. activitate curet demetiri, et adhibitis rei silvanae peritis in sectiones dividi, proprietariumque ad annuas sectiones observandas auctoritate publica stringat.

Quia vero omnis haec providentia in irritum caderet, si partem annuam decussae silvae proprietarius in alios usus oeconomicos converteret, ideo in silva tali, cujus conservationem circumstantiae deposcunt, exstirpaturas facere proprietarius non poterit, nisi facta in publico insinuatione, alioquin si tanta est extensio, ut sine detrimento publico pars exstirpari possit, comitatus nunquam proprietarii libertatem restringere poterit.

Sunt plura alia, quae ad conservationem silvarum celeriorem in plagis desectis et utiliorem succrescentiam obtinendam serviunt, uti sunt, si in parte desecta pecora arceantur, donec juvenes arbores eam altitudinem habuerint, ut a pecoribus cacumina attingi nequeant; modus sectionis, radicum evulsio, seminis injectio, quae partim in Theresiana regulatione continentur, partim ex aliis libris in elaborato suae excellentiae inducta sunt, sed haec instructiva potius esse videntur, quam ut ad legem spectent, ideo instructio quidem haec ad normam Theresianae latina lingua elaborabitur, non tamen per legem imponetur.

Illud interim in eodem elaborato contentum velut magno subsidio et utilitati futurum disponendum videtur, ut in scholarum institutione, quod in parte oeconomica commode fieri potest, juventus cognitione rei silvanae imbuatur, quae lignorum species domesticae sint? quis eorum ad quam vitae necessitatem aut utilitatem usus in quali terra facilius crescant? quid in sectione lignorum observandum sit? imprimis autem illi, qui se pro geometris parant, pleniori ad totam silvarum manipulationem, dimensionem, dum opus fuerit, suscipiendam notitia instruantur, quod procurandum per forestalis cathedrae in literaria institutione propositae introductio-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nem excellentissimus dominus personalis literariae deputationis praeses declaravit.

In horum consequentiam proponitur

Articulus

De silvarum regulatione.

Ut lignorum penuria et multiplex necessitas antevertatur, in sequelam articuli 57. 1790/1. constituitur, ut in illis partibus et locis, in quibus propter necessitatem focalem, aedilem et commercialem conservatio silvarum publica providentia exigeretur, proprietarii eas medio virorum rei silvanae peritorum in sectiones annuas pro indole arborum, solique dividi procurent et curriculum annorum, per quod continua succrescentia, ita et silvarum perduratio obtinebitur, observent; si id proprietarii etiam per comitatum admoniti intermitterent, aut plane per excessivam vel inordinatam lignorum sectionem silvas ruinarent, comitatus, salva eorum activitate articulo 57. 1790/1. concessa, abusum in publicum detrimentum vergentem sub onere responsionis regulent, silvasque huiusmodi, quarum conservationem publici ratio deposceret, adhibitis proprietarii impendio rei silvanae peritis dimetiri et in sectiones dividi curent, et vigilantiam adhibeant, ne ultra annuam sectionem proprietarius silvam desecet; quia vero silvae etiam in sectiones divisae pessumirent, si in desectis partibus intra certum annorum numerum succrescentia non adesset et partes desectae in alios oeconomicos usus exstirparentur, nemini in silvis, quarum conservationem publica necessitas deposcit, et providentia comitatus imponit, partem aliquam, nisi facta prius in publico insinuatione, exstirpare licebit.

A Protocollum consessuum deputationis regnicolaris in publico-politicis (Buda, 1793.) című nyomtatvány 43—47. lapjairól.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

228.

*1792. A magyar országgyűlés által kiküldött bányaügyi orsz. bizottság javaslata a bányavárosok erdeinek megóvásáról.**

Articulus LII.

De qualiter conservandis et tractandis liberarum, regiarum, ac montanarum civitatum sylvis.

Siquidem vigentes adusque inter regias montanas cameras, liberas item ac regias montanas civitates intuitu sylvarum controversiae et discordiae tam servitio regio, quam boni publici promotioni, ac etiam ipsarum liberarum montanarum civitatum conservationi non parum detrimenti attulerint, hinc habita praeprimis cultus fodinarum, aequo felicitas regni, praesertim vero vicinorum comitatuum non postreme, ipsarum autem montarum civitatum conservatio unice dependet, condigna reflexione, utve proposita eatenus et frequentius coram regni comitiis reiterata gravamina ad exigentiam conditarum legum sufferri et complanari valeant, pro stabili et perpetua subinde tractandarum et conservandarum sylvarum norma communi suae majestatis sacratissimae et dominorum regni St. et O. consensu statuitur

§. 1-o. Ut, cum regni felicitas a frequentiori et prosperiori fodinarum cultura, haec vero a sylvarum conservatione plurimum penderet, eam in conservandis, educandis et augendis sylvis tam camerae, quam liberae ac regiae civitates montanae adhibeant curam et sollicitudinem, ne per disordinatum illarum usum, aut neglectam conservationem ruina et desolatio, hisque connexus sylvarum defectus enascatur. Et ideo

§. 2-o. Ad observandam maiorem unionem, sylvasque, ne iis quoquomodo detrimentum inferatur, accuratius conservandas, communi suae majestatis sacratissimae et dominorum Statuum et Ordinum regni consensu decernitur, ut liberae, regiae ac montanae civitates etiam sylvarum conspectionem habeant, quo fine sua majestas sacratissima clementer resolvit, ut in singula libera, regia ac montana civitate tot numero civica individua, quot ex parte

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 177. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

montanarum regiarum camerarum constituta fuerint (huc non intellecto supremo sylvarum camerali praefecto et hinc etiam in consessibus sylvanalibus praesidium tenturo) constituantur et ex aerario suo regio condigno salario provideantur. Tandem

§. 3-o. Constituitur, ut in usu et tractamento sylvarum peculiaris semper et praecipue culturae fodinalis ratio habeatur et ideo omnis cinerum clavellatorum exustio, vitri liquatoriarum constructio, lignearum domorum erectio, caprarum intertentio, arborum decorticatio et nociva exstirpatio (agrorum tamen et iam praehabitorum pratorum repurgatione, si tamen haec sine ulla extensione fiat, huc non intellecta), quaestus item et nocivus quivis sylvarum abusus severissime interdicitur.

§. 4-o. Licet quidem earundem liberarum, regiarum ac montanarum civitatum civibus et inhabitatoribus necessaria focalis et aedilis lignatio competeret, cum tamen culturae et necessitatis fodinalis, ex qua montanarum civitatum conservatio et consistentia unice penderet, peculiaris haberi debeat ratio, hinc titulo ejusdem focalis et aedilis lignationis singulo anno earundem liberarum, regiarum ac montanarum civitatum civibus et inhabitatoribus ac urburariis per idem mixtum sylvanum officium tanta quantitas assignabitur, quanta habita pro omni futura etiam aetate ad culturam fodinalem necessitatis reflexione status et constitutio sylvarum admiserit, quam praemisso titulo emetiendam focalium lignorum quantitatem magistratus civici iusta et publica quod ferunt, culturae item fodinalis oneri admensuranda proportione, inter cives et inhabitatores urburarios singulo anno dividenti et adrepartientur.

§. 5-o. Sylvanum porro hoc mixtum officium non modo de conservatione et augmento sylvarum mutuis consiliis et auxiliis in celebrandis eatenus consessibus agere, verum praevaricatores etiam condignis poenis punire et de statu, augmento et tractamento sylvarum cameris montanis de tempore in tempus reales et fidedignas relationes suas facere, salutaribus proinde earundem montanarum camerarum dispositionibus obsequi tenebitur. Quod si tamen

§. 6-o. Sive idem mixtum sylvanum officium inter se in votis et opinionibus suis non conveniret, sive liberae, regiae ac montanae civitates dispositionibus montanarum camerarum se laesas et injuriatas sentirent, in primo casu dispositionibus et decisionibus montano-cameralibus sylvanum officium obsequi tenebitur, in altero autem eaedem montanae civitates non via facti agere, verum a ca-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mera hungarico-aulica modestis remonstrationibus suis congruam medelam petere et ab eius resolutione praestolari obligabuntur. In reliquo

§. 7. Quidquid in incrementum et conservationem sylvarum, ac cum his connexam praesentem et futuram culturae fodinalis necessitatem sive idem mixtum officium sylvanum constituerit, sive camerae montanae ordinaverint, hoc eaedem liberae, regiae ac montanae civitates, earumque cives et inhabitatores observare et ita propriae etiam consistentiae et conservationi intenti esse tenebuntur. Prout e converso

§. 8-o. Tum idem mixtum officium sylvanum, quum et reg. camerae montanae sedulo cavebunt, ne solo et infundato necessitatis fodinalis praetextu cives et inhabitatores, aut urburarii montanarum civitatum, velut e fundis suis civilibus contribuentes in antelato aedilis et focalis lignationis beneficio sine justa et sufficienti necessitatis fodinalis causa quaque ratione restringantur et ideo eam semper attentionem habebunt, ut primo quidem et principaliter tam praesenti, quam futurae fodinali necessitati prospiciatur, tandem antelati etiam cives et inhabitatores ac urburarii quantum status et quantitas sylvarum et tam praesens, quam futura fodinalis necessitas admiserit, aedili et focali lignatione provideantur.

§. 9-o. Et quia facile evenire poterit, ut nonnullae regiae ac montanae civitates tum propter desolatum sylvarum statum, quum crescentem in dies fodinalem necessitatem in utraque fodinali quippe et aedili, ac focali lignatione defectum patiantur, in hoc itaque casu et eventu ejusmodi regiarum ac montanarum civitatum in subministranda ex vicinis cameralibus dominiis tam fodinali, quam et aedili, ac focali lignatione sua majestas sacratissima ex peculiari sua gratia et clementia regia non modo pro illo tempore peculiarem habitura est reflexionem, verum ad ampliorem talismodi sylvarum conservationem nunc quoque benigne ordinatura, ut in procurandis et leviori pretio aliunde etiam coëmendis pro utraque antelata fodinali videlicet, nec non aedili et focali necessitate lignis, aut sylvis respectivae camerae montanae necessaria iisdem montanis civitatibus adsint et cooperentur adiutorio.

§. 10-o. Siquidem libera, regia ac montana civitas Cremniczensis specialem intuitu tractamenti sylvarum cum regia, montana camera Schemniczensi adhuc in anno 1753. praemissis punctis

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

correspondentem transactionem inivisset, transactionis et conventionis eiusdem usus et tenor in salvo relinquitur.

§. 11. Libera porro et regia, ac montana civitas Nagybányensis (huc non intellecta sylva sua Lapos dicta, velut ad privatam liberae, regiae ac montanae civitatis hujus dispositionem et directionem pertinente) circa reliquarum sylvarum usum et tractamentum, eadem prout reliquae liberae, regiae ac montanae civitates ratione considerabitur, constitutioni proinde praesenti in omnibus semet conformare tenebitur. Porro

§. 12. Cum ad debitum sylvarum usum, viarum etiam et pontium structura, liber ad illas accessus, nec non rivorum et fluviorum pro lignorum devectione et transportu necessaria regulatio pertineret, usus ille sensu praecedentis articuli 51. hic quoque monticolis conceditur, ac ne regiae, montanae camerae, ac alia dominia terrestralia in obversum articuli 15. 1723. et 19. 1764/5. in fluvio Grano per molarum erectionem et aggerum constructionem liberum lignorum decursum et promotionem quocunque tandem secuturo tempore impediant, statuitur. Denique

§. 13. Ad promovendam maiorem sylvarum oeconomiam, lignicidae cum carbonariis, nec non carbonum vectores et hi quidem ad fideliter et iusta mensura praestandam vecturam, illi autem ad ordinatum et oeconomiae sylvanae congruum, prout videlicet per respectivos officiales sibi praescriptum habuerint, accurate et fideliter peragendum lignisecium et carbonum exustionem sub incursu arbitrariae, circumstantiis et delicto per officium sylvanum admensurandae poenae obligabuntur, pro quovis proinde talismodi transgressione et reatu condigna poena afficientur.

Eredetije az Orsz. Levéltárban az 1807. évi országgyülési iratok közt Lad. XX. no 13. fasc. G. no 2. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

229.

1792. A magyar országgyűlés által kiküldött országos bizottság kettős javaslata az erdők megóvása érdekében hozandó törvényről.

Duplex opinio de regulatione silvarum.

Prima. Ut norma regulationis silvarum sub magnae memoriae Maria Theresia proposita in deputatione juridica praevie assumatur et si in illa nihil praejudiciosi contineretur, extunc lege determinetur, ut norma illa in regno introducatur, praeterea in praevaricatores poena statuatur, si quid nefors in eadem praejudiciosi advertetur, illud legibus conformetur.

Secunda opinio. Projectum art. Status et Ordines annuente sua majestate sacratissima decreverunt, ut regulatio silvarum, earundemque conservandarum cura Statibus in comitiis congregatis incumbat et ideo

§. 1. Silvae dura lignorum specie succrescentes in annos maximum quadraginta, mollis vero speciei in annos 25 subdividantur, necessitate ferente serie sua resecandae ; ubi tamen silvae adeo vastae reperirenter, ut proprietarius resectorum lignorum usum habere non possit, serialis divisio pro ratione amplitudinis silvarum in tot, quot proprietarius desideraverit, annos extendatur.

§. 2. Serialis divisio silvarum ibi praeferenter in singulo comitatu, civitate et jurisdictione separatas portas habente fiat, ubi metus devastationis subversatur.

§. 3. Silvae controversiis obnoxiae ne plene annihilentur, per jurisdictionem publicam in sequestrum sumantur eousque etiam, donec subdivisio silvarum in effectum ducatur pro ratione necessitatis proprietariorum, nec non proportionate ad silvas usum lignationis determinabit.

§. 4. Cautum sit exstirpaturas absque facta praevie comitatui insinuatione, obtentoque ejus consensu suscipere.

§. 5. Ad succrescentes silvas pecora et pecudes nullo sub praetextu per decennium immittantur, caprae vero omni tempore a silvis arceantur.

§. 6. Incumbet consilio regio omnia illa, quae ad conservationem et multiplicationem silvarum utilia et necessaria adinvenerit, jurisdictionibus publicis communicare, easdem instruere,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

effectumque salutarium dispositionum suarum placidioribus modis procurare, quin imo si jurisdictiones publicae hasce consilii regii dispositiones legibus et praerogativis nobilitaribus adversantes esse non observaverint, easdem in effectum non obstante dominorum terrestrium reclamatione, jurisdictiones publicae deducere tenebuntur.

Poenae in praevaricatores harum dispositionum per deputationem juridicam defigantur.

Eredetije az Orsz. Levéltárban, Lad. H. H. H. fasc. A. no 5. alatt.

230.

1793. január 2. Kivonata a magyar országgyűlés által kiküldött országos bizottság 14. ülésének jegyzőkönyvéből a vadászat szabályozásáról folyt tanácskozásairól.

Postea lectum est ejusdem excellentissimi domini baronis Ladislai Prónay elaboratum de regulanda venatione.

Quod venatio antiquissimo usu nobilibus in alieno etiam territorio licita fuerit, et quidem usque annum 1729. illimitate, dubium non est; illa tantum quaestio est, an conveniat, an utile publico sit constituere, ne in alieno territorio nobilibus quoque licitum sit venari, nisi cum indultu proprietarii? Licet ferae, quae clausae non tenentur, propter naturalem suam alio commigrandi libertatem ad proprietatem ejus, in hujus terreno morantur, transivisse dici non possint, tamen sive utilitas, quae ad vitam ex feris dimanat, sive voluptas venationis spectetur, utrumque hoc commodum potiori jure sibi territorii dominus vendicare potest, qui ex ipso dominio jus haberet alium a territorio suo arcendi, igitur conveniens est, ut soli proprietario jus venationis in territorio suo competat, tanto magis, quod sive agricultura, sive moderna de silvarum succrescentium conservatione sollicitudo spectetur, vix sine omni damno venatio fieri possit, id vero proprietarius alterius causa tolerare non tenetur. Sed ipsa etiam utilitas svadet, certum enim est et feris tum ad victum, tum ad vestitum non parvum commodum accipi. Si promiscua sit venatio, feras deficere oportet, ut jam manifeste in regno quisque sentit, igitur ab exteris petenda, quae domi habere possemus et quidem tam abundanter, ut quaestus

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

partem efficere possent. Denique promiscua venatio non paucos ab utili occupatione ad otium perducit.

Res ipsa ostendit, quod ubi plures sunt compossessores in aliquo territorio, se mutuo arcere a venatione non possint, nisi forte aliquis partem suam penitus excisam haberet, tunc enim velut in separata idem juris habebit, quod purus possessor, fit enim interdum, ut unus dimidium silvarum, aut territorii excisum habeat, in alio dimidio multi sunt in communi possessores, tunc ille hos arcere potest in sua medietate.

Sed in jure hoc venationis nunc asserto id etiam observandum videbatur, quod ferae, ubi studiose aluntur et multiplicantur, praesertim apri in agris, vineisque damna faciant, quae coloni terrarum possessores tolerare nullo jure obligantur.

His consideratis et habita reflexione articuli 22. 1729. sequentia constituenda videbantur:

1. Venationis beneficium soli territorii possessori, sive totum territorium solus, sive partem illius separatam et excisam habeat, proprium erit, et ideo dominus terrestris id vel sibi cum exclusione aliorum reservare, vel alteri locare potest. Civitates tamen et jurisdictiones, aut communitates locare tenebuntur; nullus autem ignobilis, qui per venationem a mercatura, opificio, aut agricultura avocaretur, conducere poterit.

2. Ipsi etiam proprietarii et possessores, multo magis conductores foetificationis tempore in sensu articuli 22. 1729. observent.

3. Quicunque in alterius terreno venari absque indultu possessoris deprehensus fuerit, ejus canes libere trajici, ipse armis spoliari potest et si nobilis, aut civis fuerit, instar violenti actione conveniri poterit, ac per judicem tam in poena violentiae, quam pretio ferae trajectae convincetur, rusticus autem, aut similis ignobilis carcere, aut poena corporali punietur, imo feripeta saepius deprehensus et quasi professionem faciens, etiam criminali actione velut fur convenietur.

4. Ad praecavendam praevaricationem feram in proprio territorio vulneratam in alieno territorio persequi non licebit, sed si canes feram persequentes ad vicinum territorium transeant, explosо, antequam territorium alterius ingrediatur, sclopo, vel plane si fieri potest, prae manibus alterius relicto, pro revocandis canibus intrare potest, et tunc canes hujusmodi terreni possessori trajicere non licebit.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

5. Neque ipsi terreni possessori per segetes aut vineas ante vindemiam venationem cum canibus, aut equis instituere licebit; si quis id fecerit, pro omni damno aestimatione eruendo satisfacere obligabitur; si autem venator dominalis fuerit, praeter damni compensationem etiam trium dierum carcere publico punietur.

6. Qui feras damna inferentes studiose alit, nec debita cinctura coercet, de damno per feram illato satisfacere tenebitur.

7. Comitatus invigilabit, ne numerus ferarum cum damno agriculturae increscat, etsi id alicubi observaverit, dominum terrestrem ad id stringet, ut numerum institutis venationibus diminuat; idem curam circa aves segetibus noxias adhibebit, si earum numerum cum detrimento agriculturae increscere observaverit, ut de diminutione earum, citra tamen taxas et exactiones, disponat. In horum sequelam proponitur

Articulus de venatione regulanda.

Ad tuenda proprietatis jura, damnaque in agricultura praecavenda, atque abusus, qui irrepserint, tollendos, circa venationis jus et ordinem constituere visum est

1. Venationis beneficium etc.*

A Protocollum consessuum deputationis regnicolaris in publico-politicis (Buda, 1793.) című nyomtatvány 54—55. lapjairól.

231.

1793. december 13. A dévai kamarai jószágigazgatóság rendelete az udvarbíróhoz, mellyel a dévai nemességnek az ottani erdők használata iránt kötött egyezségét bizonyos feltételek mellett jóváhagyja.

Udvarbíró uramhoz.

1. Midőn a mult télen és tavaszon a méltóságos uraság dolgában M.-Vásárhelyen lettem volna, a dévai nemesség udvarbíró uramnak jelenlétében és talán arra való hajlásával az dévai határon levő erdőknek, mezőknek s szőlőknek pásztoroltatására nézve Aprilisnek 23-ik napján némi némü végezéseket tett, melyek között mivel némely punctumokat a méltóságos fiscus eminensi jussával és jurisdictiójával ellenkezni tapasztalom, arra nézve azon vége-

* Következik a fentebbi 1—7. pont.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zésnek minden pontjaira én magam reá nem állhatván, azon pontok iránt a következendőköt akarom teljesíttetni:

a., Az erdők, melyek a méltóságos uraságtól a városi közönségnek a possessorátussal együtt leendő élésére hagyattatnak, ne osztassék két felé, hanem az maradjon egy egész darabban, melyet az nemesség és más városi közönség együtt kemény tilalomban tartson a dominium provisorátusának szemes vigyázása alatt; azt pedig azért, hogy a tapasztalás szerint a nemes urak mind a javát az erdős helyeknek igyekeztenek magok számára tiltani, mind pedig nagyobb darabot kiszakasztani, holott módja is jobb vagyon, mint a köznépnek, nehezebb helyekről erdőlni és száma is kevesebb, mint a köznépnek. Következésképen ha egyáltaljában tilalom alatt lévén az erdők, azokat az egész városi közönség együtt a kiszabott rend szerint fogja élni, városi köznépnek fennebbirt nehézsége megszünik s igazságosabban is jön ki a dolog. Mely erdőknek tilalma hogy könnyebb lehessen, szükség, hogy hittel kötelezett erdőpásztorok mind az nemesség, mind pedig a község részéről rendeltessenek, kik se nemességet, se pediglen városi más közönséges lakost, az a végett kinevezendő inspectorok czédulája nélkül az erdőkben erdőlni meg ne engedjenek; hogyha pedig valakit czédula nélkül erdőlni tanálnának, akárki lenne is, aki ottan tanáltatnék, az nemességnek fennemlített végzésében foglalt 4-ik, 5-ik, 6-ik, 7-ik pontja szerint büntettessenek; ide nem értvén a méltóságos dévai nagy-udvart, a melynek tisztjei valamint szintén eleitül fogva a tilalmakat megtartatni igyekeztenek, úgy ennek utána is azon leszsznek, hogy magok is a tilalmat megtartsák és mások által is megtartassák, s hanemha elkerülhetetlen szükségtől kényszeríttetvén küldenek szekereket a közönség számára hagyott erdőben; de hogy magát a méltóságos udvart (akié az erdők) mindenképpen a közönséggel magát egyenlőképpen regula alá bocsássa, arra nem ereszkedhetik. Ugyancsak a dominium tiszteinek is kötelessége lészen a nemességgel egyetérteni, és a városi közönséget is meghallgatván az erdők felosztását úgy intézni, amiképpen közönséges végezésből legjobbnak fog tanáltatni.

b., Mivel az erdőknek tulajdonsága, valamint más fiscalitásokban, úgy Déván is a királyi fiscusé, következésképpen más különös birtokosoknak ottan csak erdőlésbéli ususok lehet, mely miképpen légyen? a fennebb irt pontban bőven megiratott. Arra nézve hogyha az erdőlés felett az erdőpásztorok és erdőlők között valami

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

egyenetlenség támadna, azon egyetlenséget a dominium provisoratusa maga praesidiuma alatt Déván biró nemes urakkal láttassa el.

c., Az erdőkben és egyebütt is kártévők a possessor urak végezése szerint leendő büntettetése légyen a provisoratus és egyik határ és erdő inspector előtt.

d., Hogy a Bésánban a méltóságos udvar marháit legeltesse, és hogy legelés végett hány juhot vehessen be a dévai méltóságos udvar, annak határozását és engedelmét a dévai uradalom és méltóságos uraság a Déván lakozó nemes uraktól valamint eddig soha nem kérte, úgy ezután se fogja kérni. Vigyáztatni fog mindazonáltal, hogy se juhok felette sokak be ne fogadtassanak a határba, se a Bésánban legeltetendő marhái az udvarnak a határban kárt ne tegyenek, melyek ha tennének, kötelessége lészen az udvar tiszteinek a marhák mellett levő béresekkel vagy pásztorokkal a kárt megfizettetni, és ha szándékkal tétettek volna kárt, őket meg is büntetni.

A fennebbirt conditiók szerént az dévai nemes uraknak 1793-ik esztendőben Áprilisnek 23-ik napján tett végezésére magam is reá állok és hogy azok szorosan megtartassanak, udvarbíró uramnak ab officio parancsolom; továbbá, hogy a fennebb irt kinyilatkoztatásomat a dévai nemes uraknak mentől hamarébb hirré tegye, megkivánom. Költ Déván, Karácson havának 13-ik napján 1793-ik esztendőben.

Fogalmazványa a gróf Kornis-család levéltárában a dévai jószágigazgatóság 1791—96. évi rendeleti könyvében.

232.

1794. junius 13. Dobokamegye tanuvallatása arról, hogy a Szék város határában található összes gyümölcsfák fáját és gyümölcsét a lakosok mindenkor közösen használták és élvezték.

Sacratissima caesareo-regia et apostolica majestas, domine domine et princeps noster haereditarie, nobis naturaliter clementissime, benignissime!

Vestra clementer nosse dignetur sacratissima caes.-regia et apostolica majestas, quod nos literas ejusdem majestatis vestrae sacratissimae compulsorias pariter et attestatorias pro partibus etiam et in personis circumspectorum civium Josephi Mihály de Deés

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

primarii judicis, Joannis item Musztikás, Francisci Máté, Stephani Juhos, Michaelis vicissim Juhos, Stephani Soldos, Joannis Szatmári senatorum, et Michaelis Kovács jurati notarii oppidi privilegiati Szék, tam pro ipsorum, quam reliquorum praefati oppidi Szék inhabitatorum seu communitatis nominibus legitime confectas et emanatas, nobisque inter alios, ejusdem majestatis vestrae sacratissimae humiles, perpetuoque fideles subditos et servitores literis in iisdem ab officio conscriptos praeceptorie sonantes et directas summo quo decuit honore et obedientia recepimus in haec verba: Franciscus secundus — — sat. —

Quibus nos humillime receptis mandatis praeinsertarum altefatae majestatis vestrae sacratissimae semper et in omnibus, uti tenemur et par est, obedire, satisfacereque volentes, in hoc anno millesimo septingentesimo nonagesimo quarto, die vero duodecima mensis Junii in et ad oppidum privilegiatum Szék, in comitatui Dobocensi aggremiatum, consequenterque domum praetorialem ejusdem oppidi in vicinitatibus ab oriente fori, a meridie plateae publicae directe ad plateam vulgo Forró-Szeg nuncupatam, ab occidente plateolae e platea vulgo Csipkeszeg ad mentionatum forum deservientium, a septentrione vero educilli regio-fiscalis ibidem extructam et situatam accessimus, ibique testes infrascriptos vigore praeinsertarum altefatae majestatis vestrae sacratissimae compulsoriarum pariter et attestatoriarum nostri in praesentiam legitime citati et accersiti, exacto prius ab iisdem firmissimo juramenti sacramento, de et super utri punctis nobis exhibitis, praesentibusque insertis serio examinavimus et inquisivimus, receptamque ab iisdem veritatis certitudinem serie sequenti descripsimus.

Utrum nobis tale exhibitum erat:

Tudja-e a tanu nyilván és bizonyosan, vagy szava bévehető régi öreg emberektül hallotta-e, vagy valamely privilegiális, vagy donatióról való leveléből olvasta-e? hogy 1. Nemes Doboka vármegyében, szabad Szék városában lakó immunis és adófizető nemes városi embereknek künn a város határán, a szőlőhegyeken kivül való helyeken, valahol a határnak valamely részíben különös gyümölcsösök lett volna és annak mind gyümölcsfáiból, mind pedig gyümölcséből maga szabadosan élhetett volna, másoknak kirekesztésével? hanem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

2. Hát azon gyümölcsfák, amelyek mind ez előtt, mind most a város határán, úgy a különös gazdák jószágain voltak és vagynak, azok kik gondviselések és vigyázások alatt nevekedtenek, azoknak gyümölcsfáiból s gyümölcseiből kik parancsoltak; ha vagy egyet levágtak, azokat kiktől kérték? és a gyümölcsöt kiknek engedelméből és egyezésekből, hogy és mi formán szedték az egész városon levő nemes és városi személyek? hát nevezetesen ha vagy egy, vagy más nemes vagy városi ember akár a maga, akár a más jószágáról, hir nélkül gyümölcsfát vágott, avagy gyümölcsöt szedett, és ha találtattak, azokat kik büntették meg? úgy

3. Mikor közelebbről az elmult 1790., 91. és 92. esztendőkben az terméketlen vad gyümölcsfák a város határán, nevezetesen a szántó és kaszáló helyekből levágattattanak, azok kiknek akaratjokból és egyezésekből vágattattanak le? azoknak levágásokban az ide való nemes és városi renden levők egyetértők voltanak-e? vagy nem és

4. Azon levágott gyümölcsfákból a városon lakó nemesek és városiak pénzen vettenek-e? s nevezetesen Prósa Sámuel őkegyelme vett-e? vagy nem? s utoljára

5. A város határán, a Tisztamező nevezetű helyben amely szántó, avagy kaszáló jószága vagyon Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt és mostan is lehető gyümölcsfák kiknek tilalmok alatt nevelkedtenek? azoknak gyümölcseiből és gyümölcsfáiból eddigelé a Prósa familia parancsolt-e szabadosan? magok élhették-e gyümölcsfáit és gyümölcseit, vagy nem? vallja meg a tanú minden környülállásaival jó lelke ismerete szerint.

Sequuntur testes et eorum fassiones.

1. Nobilis Joannes Szabó junior, annorum 43, fatetur ad 1. Nem tudom, nem is hallottam, hogy ezen szabad Szék városában lakó immunis és adófizető nemes és városi embereknek künn a város határán, az egy szőlőhegyeken kivül való helyeken, valakinek nevezetesen valahol különös gyümölcsöse lett volna, melynek mind gyümölcsfáiból, mind pedig gyümölcseiből valaki, másoknak kirekesztésével, szabadosan élhetett volna, jóllehet én ez ideig születésemtül fogva itt laktam. Ad 2. Tudom azt bizonyosan, hogy *azon gyümölcsfák, melyek* mind ezelőtt, mind most *ezen városunk határán, úgy a különös gazdák jószágain voltanak és vagynak, mind azok az becsületes ide való magistratus*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

és a város gondviselése és vigyázása alatt nevekedtenek, annálfogva mind gyümölcsfáiból, úgy annak gyümölcseiből ugyancsak is parancsoltak és ha mikor a fákból valaki vagy egyet le akart vágni, azt elsőben az említett magistratustól kérte ki és azután engedelméből vágta le; *a gyümölcseit is ugyanaz becsületes magistratus és a városiak engedelmekből szedték az egész városon lakó nemes és városi személyek, még pedig ily meghatározással, hogy ha ki minden válogatás nélkül akárki barázdáján levő gyümölcsfát szabadosan megrázhatta, gyümölcsét fel is szedhette a maga hasznára; ha ki pedig hir nélkül a maga, vagy más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett és rajta találtatott, azt ugyan az magistratus is büntette meg.* Ad 3. Az utrizált 1790., 91. és 92. esztendőben, midőn a vad gyümölcsfák a város határán, nevezetesen a szántó és kaszáló helyekből mind a gyümölcsfáknak sürüségéért, vagy az terméketlen voltokért levágattattanak, tudom bizonyosan, hogy az említett becsületes magistratus az idevaló nemesi és városi rendekkel egyet értettek s közönséges megegyzésből úgy vágattattak le, amint hogy a fennirt 1791. és 92. esztendőkben engemet, mint az ide való nemesek akkori szolgabíráját a nemesség részéről rendelvén ki az választott városi hütösök mellé azon gyümölcsfáknak megbecsülésekre, vélek együtt én is kimentem; mely megbecsült fákat — ad 4. — tudom világosan, hogy a városon levő nemesek és városiak az várostól pénzen vették meg s úgy vágták le; de hogy nevezetesen nemes Prósa Sámuel őkegyelme vett-e, vagy sem maga számára azon fákból, megmondani nem tudom. Ad 5. Ezen város határán Tisztamező nevezetü helyben amely szántó, avagy kaszáló helye vagyon említett Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt s mostan találtatott gyümölcsfák is, úgy tudom, hogy az becsületes magistratus és a város tilalmok alatt nevekedtenek, mely szerint azoknak gyümölcseikből, gyümölcsfáiból az én értemre a nemes Prósa familia nem parancsolt, annyival inkább szabadosan nem használhatta s nem is használta; szolgabíróságomban pedig, úgy emlékezem, hogy azon quaestionált helynek borozdáiról a gyümölcsfákat az idevaló akkori fiscalis provisor udvarába hordották.

2. Nobilis Joannes Szabó senior, annorum 68, fatetur ad 1-mum: Én itt születtem, úgy értem s az elhalt régi öreg emberektől is az szerint hallottam, hogy ezen szabad Szék városában lakó immunis és adófizető nemes és városi embereknek *a szőlőhegyen kívül való helyeken,* a város határán künn senkinek is különös

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gyümölcsöse nem volt s nincsen is, hogy annak gyümölcsfáit s gyümölcseit különösen maga hasznára, másoknak kirekesztésével használhatta volna, vagy használhatná, mivel — ad 2. — tudom bizonyosan, hogy azon gyümölcsfák eleitől fogva a becsülletes magistratus és az városiak vigyázások alatt nevekedtenek, s azoknak mind gyümölcseiből, úgy fáiból ma is az becsületes magistratus parancsolt, s ha ki vagy egy gyümölcsfát akart levágni, azt elsőben a magistratustól kérte meg s úgy vágta le engedelemmel. *Gyümölcseinek megszedéséről pedig ily rend tartatott, hogy olyankor a magistratus és a város az ide való nemességgel egybegyülvén, közönséges megegyezéssel szedték oly módon, hogy ha ki melyik fához hamarébb érkezhetett, ámbár más földén lett légyen is, szabadosan megrázhatta, gyümölcseit felszedhette és senkitől nem turbáltatott;* aki pedig hir nélkül gyümölcsfa levágásában vagy gyümölcs leszedésében praevaricatornak találtatott, aztat, ha városi volt, a becsületes magistratus, ha nemes volt pedig ugyan a magistratus a nemesek szolgabírája, három vagy négy nemesek jelenlétével büntette meg, mely rendtartás mind ez mai napig is városunkon e szerint observáltatik. Ad 3. Midőn a feltett esztendőkben városunk határán a vadgyümölcsfák a szántó és kaszáló helyekről levágattattanak, az fáknak sürüségeért és az szántóföldeknek terméketlen voltok miatt vágattattak le; tudom bizonyosan ugy azt is, hogy az említett magistratus a nemes és városi rendekkel azoknak levágásokban egyetértett, mivel mind a nemesség, mind a város részéről bizonyos oculátorok s egyszersmind aestimatorok voltak kibocsáttatva azon levágott fáknak megbecsülésekre, s annak utána úgy adták el pénzen a város közönséges hasznára, mely megbecsült fákból — ad 4. — magam is vettem pénzen a várostól több idevaló nemes és városi személyekkel együtt, kiket mind előrendelnem lehetetlenség; úgy nevezetesen nemes Prósa Sámuel őkegyelme azon gyümölcsfákból vett-e, vagy sem maga számára? világosan megmondani nem tudom. Ad 5. Tudom bizonyosan, hogy ezen városunk határán a Tisztamező nevezetü helyben amely gyümölcsfák voltanak és vagynak, azok is — amint feljebb mondám — a magistratus és a város tilalmok alatt neveltettenek, nem pedig emlitett nemes Prósa Sámuel őkegyelme keze alatt; mely szerint azoknak gyümölcseiből és gyümölcsfáiból nem tudom, nem is hallottam, hogy a nemes Prósa familia parancsolt volna valaha, s nem is parancsolt.

3. Nobilis Petrus Szabó, annor. 54, fatetur ad 1. Én idevaló

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lakos lévén nem tudom, nem is hallottam, hogy ezen Szék városában lakó immunis és adófizető nemes, vagy városi embernek valakinek a szőlőhegyeken kivül, künn a város határában különös vadgyümölcsöse lett volna valakinek; hogy annak mind fájából, mind gyümölcsöséből másoknak kirekesztésével szabadoson élhetett volna, mivel — ad 2. — a gyümölcsfák, melyek a város határán, ugy a különös gazdák jószágain voltanak és vagynak, azok a becsületes magistratus és a város vigyázása és gondviselése alatt nevekedtenek, következésképpen a gyümölcsfáiból és azoknak gyümölcseiből az már említett magistratus és város parancsolt s parancsol ma is; ha ki vagy egy gyümölcsfát levágott, azt a magistratustól kérte meg elsőben, és azután úgy vágta le. A gyümölcseit is a magistratus és a város engedelméből szedték meg az városon levő nemes és városi személyek oly formán, hogy *akárki akárkinek földjében levő gyümölcsfáihoz hamarább érkezhetett, ámbár az én földemen lett legyen is, szabadoson maga hasznára akárki is megszedhette;* ellenben, ha valaki hire nélkül a magistratusnak és városnak gyümölcsfát vágott, vagy annak gyümölcseit megszedte és ott találtatott, azt, ha városi volt, az magistratus városi hajtói által behajtatta és a magistratus megbüntette, ha pedig nemes volt azon praevaricator, a nemesek szolgabírája és a mellett két-három nemes ember törvényt ülvén, úgy büntették meg. Ad 3. Az utrizált esztendőkben, midőn a vad gyümölcsfák a város határán, nevezetesen a szántó és kaszáló helyekben a földnek terméketlen voltáért levágattattanak, úgy hallottam, hogy a magistratus a várossal és az idevaló nemességgel egyetértett azoknak levágásokban, aminthogy — ad 4. — a nemesek közül Vig András, idősbb Szabó János, ifjabb Szabó János, Sz.-Mihályi Szabó János, Viczey István, Iklódi Szabó György és Kálmán Mihály, a városiak is sokan, tudom bizonyosan, hogy vettenek afféle vad gyümölcsfákat pénzen, de hogy nemes Prósa Sámuel uram vásárlott vagy vett volna, nem tudom. Ad 5. Ezen Szék városa határán, a Tisztamező nevezetü helyben amely szántó vagy kaszáló jószága vagyon utrizált Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt s mostan találtató gyümölcsfák a magistratus és a város tilalmok alatt nevelkedtenek, tudom bizonyosan; annál fogva mind gyümölcsfájából, mind annak gyümölcséből a magistratus és a város parancsolt s parancsol ma is, nem pedig a nemes Prósa familia.

4. Civis Petrus Szováti, annor. 83, fatetur ad 1. Én már öreg ember vagyok, itt születtem, nagyapám és maga szülőapám is ide-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

való lakosok voltanak, mely szerint tudom világosan, hogy ezen Szék városa határán, a szőlőhegyeken kivül való helyeken senkinek különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is. Említett szüleimtől sem hallottam, hogy valaki oly különös gyümölcsöst tartott volna, melynek mind gyümölcsfáiból, mind annak gyümölcseiből szabadosan élhetett volna, mivel — ad 2. — világos, hogy ezen gyümölcsfák, melyek mind ez előtt, mind most ezen város határán, úgy idevaló különös gazdák jószágain voltanak és vagynak, azok a magistratus és a város gondviselések alatt nevelkedtenek; azoknak mind fáit, mind gyümölcseit ezen város magistratusa disponálta; aki vagy egy gyümöcsfát vágott, az az magistratustól kérte meg; gyümölcseit is a magistratus engedelméből szedték meg oly modalitással, hogy ha ki hova hamarabb érkezhetett a városon lakók közül, ha szinte földemen lett légyen is a gyümölcsfa, szabadosan megszedhette; ellenben *ha ki hir nélkül gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett, ámbár a maga földén lett légyen azon gyümölcsfa,* tilalom lévén, *a magistratus által megbüntettetett, s még engemet is az én földemben volt gyümölcsfának levágásáért az magistratus egy veder borig megbüntetett.* Ad 3. A quaestionált esztendőkben, midőn a vadgyümölcsfák a város határán levágattattanak, bizonyosan értettem, hogy a városiak közönséges egyezésekből vágattattanak le, aminthogy — ad 4. — azon gyümölcsfák megbecsültetvén, a városon lakó nemeseknek és városiaknak pénzen eladattak, nevezetesen tudom világosan, hogy nemes Gyarmati István, Szabó Dávid, Tót István őkegyelmek afféle fákat vásároltanak, én is vettem pénzen a magistratustól; de hogy Prósa Sámuel őkegyelme vett volna, nem tudom. Ad 5. Az utrizált Tisztamező nevü helyben amely szántó avagy kaszálója vagyon nemes Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt és mostan is találtatott gyümölcsfák, tudom bizonyosan, hogy a becsületes magistratus gondviselése alatt nevekedtenek, azonban gyümölcsfáit és gyümöleseit a város közönségesen használta, amint fellebb is megmondottam, nem pedig a nemes Prósa familia.

5. Civis Joannes Sigmányi, annorum 65, fatetur ad 1-mum: Tudom bizonyosan, mivel örökké úgy értem az én időmre és az elholt öregatyámtól is, aki itten halálozott meg, (úgy hallottam, hogy) szabad Szék városában lakó immunis és városi embereknek künn a város határán, a szőlőhegyeken kivül való helyeken különösen gyümölcsöse senkinek nem volt, nincsen is, melynek gyümölcsfáiból és gyümölcseiből mások kirekesztésével élhetett volna szabadosan, mivel

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

— ad 2. — azon gyümölcsfák eleitül fogva, úgy most is, ámbár különös gazdák jószágain voltanak és vagynak, mindazáltal a magistratus és város gondviselések alatt nevelkedtenek, annál fogva mind fáiból, mind gyümölcseiből a város parancsolt. A midőn pedig valaki vagy egy fát levágni akart, azt a magistratustól kérte meg; úgy a gyümölcsöt is annak engedelméből szedte, melynek szedésében ily rend tartatott, hogy a *magistratus a városiakkal egybengyülvén, a gyümölcs szedéséről az egész városon lakó nemes és városi személyeknek hir tétetett, annak utána kinek hova tetszett gyümölcsszedésre menni, oda ment, senki sem ellenzette.* Ellenben ha ki hír nélkül maga, vagy más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett, rajta találtatván, a magistratustól megbüntettetett. Ad 3. Az utrizált esztendőben, midőn a vadfáknak sürüsége miatt okozott szántó és kaszáló helyek terméketlenségeért a gyümölcsfák levágattanak, tudom bizonyosan, hogy azoknak levágások a magistratus, nemes és városi személyek végzéséből esett, a minthogy — ad 4. — azon levágott gyümölcsfákból a városon lakó nemesek és városiak pénzen vettenek és én is vettm a városi hütösöktöl; de hogy Prósa Sámuel őkegyelme vett volna maga számára különösön, nem tudom. Ad 5. Ezen városunk határán a Tisztamező nevezetü helyben amely szántó vagy kaszáló jószága vagyon Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt s mostan is tanáltatott gyümölcsfák, tudom bizonyosan, hogy a magistratus és város tilalmok alatt nevekedtenek; azoknak sem gyümölcseiből, sem gyümölcsfáiból a nemes Prósa familia soha sem parancsolt, annál fogva sem fáját, sem gyümölcsét soha nem használta.

6. Nobilis Stephanus Viczey, annor. 67, fatetur ad 1. Én úgy értem s az öregektől is úgy hallottam, hogy ezen Szék városában lakó immunis és adófizető nemes és városi embereknek künn a város határán, a szőlőhegyeken kivül való helyeken senkinek is gyümölcsöse nem volt, nincsen is, hogy annak fájából és gyümölcseiből maga szabadosan, mások kirekesztésével élhetett volna, mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák, melyek mind ezelőtt, mind most a város határán, úgy a különös gazdák jószágán voltanak és vagynak, azok a magistratus és város gondviselések alatt nevekedtenek, annál fogva mind fáiból, mind gyümölcseiből a becsületes magistratus és város parancsolt; ha ki vagy egy gyümölcsfát le akart vágni, annak levágását úgy kérte meg az magistrátustól, és azután engedelem mellett vágta le; hasonlóképpen a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vad gyümölcsöt is a magistratus és város engedelméből szedte ki-ki, melynek leszedésében oly rend tartatott, hogy a becsületes magistratus a nemesekkel és a városi személyekkel egyetértettenek s úgy szabadították fel. *A gyümölcs megszedésben pedig senkinek különösen gyümölcsfája nem volt, hanem ki melyik fához hamarébb mehetett, szabadosan gyümölcsét megszedhette;* aki pedig hir nélkül gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett, ha városi volt, a magistratus a nemességgel együtt itélték és büntették meg, nevezetesen — amint emlékezem — nemes Prósa József őkegyelmét, maga tulajdon szántóföldéből egy gyümölcsfát levágván, tudom hogy megbüntették. Ad 3. Az 1791. és 92. esztendőben midőn a vadgyümölcsfák a város határán, nevezetesen a szántó és kaszáló helyekből azoknak jobb haszonvételekért levágattattanak, a magistratus és az idevaló nemesi és városi renden levők akaratjokból és egyetértésekből vágattattanak le. Ad 4. Azon levágott gyümölcsfákból a városon levő nemesek közül sokan, úgy én is több városiakkal együtt, tudom, hogy pénzen vettünk a város hiteseitől, kikre volt bizatva azon fáknak eladása; azt is tudom nyilván, hogy nemes Prósa Sámuel őkegyelme is vett azon levágott gyümölcsfákból pénzen a maga számára. Ad 5. A quaestionált Tisztamező nevezetü helyben amely szántó és kaszáló jószága vagyon Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt és mostan is találtató gyümölcsfák, — tudom bizonyosan, — hogy a magistratus és város gondviselések alatt nevelkedtenek, annál fogva se gyümölcsfáiból a nemes Prósa familia soha nem parancsolt, annyival inkább szabadosan sohasem használhatták és nem is használták.

7. Civis Georgius Füleki, annor. 63, fatetur ad 1. Ezen Szék városa határán a szőlőhegyeken kivül való helyeken, tudom bizonyosan, hogy senkinek különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is, melynek gyümölcsfáiból és gyümölcseiből másoknak kirekesztésével maga szabadosan élne, mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák eleitül fogva a magistratus és város gondviselése és vigyázása alatt nevekedtenek, annálfogva mind gyümölcsfáiból, mind gyümölcseiből a magistratus és város parancsolt. Ha ki vagy egy fát le akart vágni, az magistratus engedelméből vágta le; a gyümölcsét is hasonlóképpen a magistratus és város engedelméből s egyezésekből szedték meg a városon lakó nemesek és városi személyek, még pedig oly meghatározással, hogy aki melyik fához elébb juthatott, szabados volt leszedni; ha ki ellenben akár az maga, akár

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

az más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett hir nélkül, az olyan is ha megtaláltatott, az becsületes magistratus által megbüntettetett; az ilyen praevaricátort pedig ha nemes ember volt, olyankor a magistratus az ide való nemesek szolgabírájával, két, három s négy nemes emberek jelenlétében tette meg az itéletit. Ad 3. Mikor a kérdésben forgó esztendőkben a városnak határán a szántó és kaszáló helyekből a vad gyümölcsfák levágattattanak, akkor a magistratus az idevaló nemes és városi renden lévőkkel az levágatásban egyetértett, s tudom bizonyosan, hogy a közönséges egyezésből és akaratból esett levágattatások. Ad 4. Azt is tudom bizonyosan, hogy azon levágott gyümölcsfákból a városon lévő nemesek és városiak közül sokan vettenek pénzen, de nevezetesen nemes Prósa Sámuel őkegyelme vett-e, vagy nem? nem tudom. Ad 5. Tudom világosan, hogy az utrizált Tisztamező nevezetü helyben amely szántó és kaszáló helye vagyon nemes Prósa Sámuel őkegyelmének, azokban volt s mostan is találtató gyümölcsfák a magistratus és város tilalmok alatt nevekedtenek, mely szerint azoknak gyümölcsfái és gyümölcsei városunkhoz tartozván, soha is a nemes Prósa familia belőle nem parancsolt s magok számukra szabadosan nem használhatták s nem is használták.

8. Civis Stephanus Serestély, annor. 54, fatetur ad 1-mum: Ezen városunk határán a szőlőhegyeken kivül való helyeken nem tudom, hogy senkinek is gyümölcsöse lett volna s nincsen is, melynek mind gyümölcsfáiból, mind gyümölcseiből, másoknak kirekesztésével, maga szabadosan élhetne, mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák, ha különös gazdák jószágán voltak és vagynak is, eleitül fogva a magistratus és város gondviselése és vigyázása alatt nevelkedtenek, annál fogva mind gyümölcsfáiból, mind gyümölcseiből a magistrátus és város parancsolatjából részesültenek. Ha valaki egy fát levágott, azt a magistratustól kérte meg elsőben és azután vágta le; a gyümölcsöt is a magistratus és város engedelméből és egyességéből szedték az egész városon levő nemes és városi személyek, oly móddal pedig, hogy mindeneknek hírré tétetett, annak utána akinek hova tetszett menni gyümölcsöt szedni, oda ment és szabadosan szedhetett, *nem lévén senkinek is tulajdon fája,* amint feljebb is mondám, *határunkon.* Ha ki pedig hir nélkül gyümölcsfát vágott akár a maga, akár a más jószágáról, vagy gyümölcsöt szedett, azt megtalálván, a magistratus praevicatiójáért megbüntette; nevezetesen emlékezem arra, hogy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ezelőtt tiz esztendőkkel ide való Prósa József őkegyelmét is megbüntették azért, hogy a magistratus hire nélkül a Széles-Toldala nevezetü helyen levő szántóföldnek borozdájáról egy vad gyümölcsfát levágott és maga házához hozta. Ad 3. Mikor az utrizált esztendőkben az vad gyümölcsfák a város határán, nevezetesen a szántó és kaszáló helyekből a földnek terméketlen voltáért levágattattanak, tudom nyilván és bizonyosan, hogy a magistratus azoknak levágásokban az idevaló nemes és városi rendekkel egyetértett és egyenlő akaratjokból és egyezésekből esett levágások. Ad 4. Azt is tudom, hogy azon gyümölcsfákból mind a nemeseknek, mind a városiaknak, aki magát jelentette, pénzért adtanak, de utrizált nemes Prósa Sámuel őkegyelme vett-e azon utrizált fákból, vagy sem? nem tudom. Ad 5. Az utrizált Tisztamező nevezetű helyben amely szántó vagy kaszáló jószága vagyon említett Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt s most is találtató gyümölcsös fák, tudom világosan, hogy a magistratus és városiak által tett tilalmazással nevekedtenek, mely szerint — amint feljebb is mondám — mind gyümölcsfáin, mind gyümölcsein a város tartotta kezét, mindez ideig a nemes Prósa familia belőle nem parancsolt és szabadosan nem is használhatta s nem használta.

9. Civis Joannes Tamás, annorum 49, fatetur ad 1. Tudom bizonyosan, hogy ezen városunk határán, künn a szőlőhegyeken kivül való helyeken senkinek sehol is különös gyümölcsöse nincsen és nem is volt, melynek mind gyümölcsfáit, mind gyümölcsösét maga hasznára különösen élhetné; mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák, ha különös gazdák jószágán voltak és vagynak, mindazok a becsületes magistratus és város vigyázása és gondviselése alatt nevelkedtenek, annálfogva mind gyümölcsfáiból, mind gyümölcseiből az irt magistratus a várossal egybe parancsolt; ha ki engedelméből vagy egy gyümölcsfát akart levágni, aztat a magistratusnak bejelenteni s engedelmet kérni köteleztetett, úgy azután vághattak. Gyümölcsszedés idejében pedig a magistratus nemes uraimékkal és a városiakkal egyetértvén, úgy szabadíttatott fel. Ha ki pedig hir nélkül akár a maga, akár a más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett és rajta találtatott, azt ha városi volt, a magistratus, ha pedig nemes volt, ugyan a magistratus a nemesek szolgabírája és három, négy nemes emberek jelenlétekkel büntették meg. Ad 3. A quaestionált esztendőkben, midőn a szántó és kaszáló helyekből midőn a vad gyümölcsfák levágattattanak, azon fáknak levágásokban, tu-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dom bizonyosan, hogy a magistratus az idevaló nemes és városi rendekkel egyetértett és közönséges megegyezésből vágattattanak le, melyekből — ad 4. — a városon levő nemesek és városiak közül sokan vettenek pénzen, de nevezetesen én is vettem; említett Prósa Sámuel uram pedig vett-e belőle, vagy sem? nem tudom. Ad 5. Tudom világosan, hogy az utrizált Tisztamező nevezetű helyben amely szántó vagy kaszáló helye vagyon deutrált Prósa Sámuel őkegyelmének, az abban volt s actu találtató gyümölcsfák is a becsületes magistratus és város tilalmok alatt nevelkedtenek, annálfogva *mind a gyümölcsfák, mind pedig gyümölcsei közönségesnek tartatván a városiaktól*, nemes Prósa familia soha belőle nem parancsolt és soha nem használta szabadosan a maga tulajdon számára.

10. Civis Franciscus Kovács, annor. 74, ad 1. fatetur: Én itten születtem, szüleim is itten haláloztanak meg, tudom, hogy itt ezen a városunk határán a szőlőhegyeken levő helyeken senkinek sehol is különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is, melynek gyümölcsfáiból s gyümölcseiből maga szabadosan, különösen élhetett volna, mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák, ha szintén különös gazdák jószágain voltak s vagynak is, a magistratus és város gondviselése és vigyázása alatt nevekedtenek s ennélfogva mind fájából, mind gyümölcséből a város parancsolt; ha ki vagy egy gyümölcsfát le akart vágni, az említett magistratustól kellett elsőben megkérni; a gyümölcsszedésben is az idevaló nemes és városi személyekkel a magistratus megegyezvén, úgy szabadították fel, melyben ilyen rend tartatott, hogy aki hova hamarébb érkezett, szabadosan megszedhette, ámbár magam földemben levő gyümölcsfámon találtam legyen is. Ellenben, ha ki hir nélkül akár a maga, akár a más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett, rajta találtatván, ha városi volt, magára a magistratus, ha pedig nemes volt, ugyan a magistrátus a nemesek szolgabírája és vagy három nemes emberek törvényt ülésekkel megbüntette. Ad 3. Az utrizált esztendőkben midőn a vad gyümölcsfák ezen városunk határán levő szántó és kaszáló földekből levágattattanak, tudom bizonyosan, hogy a magistratus az idevaló nemes és városi renden levőkkel egyetértett, és közönséges akaratból s egyezségből esett levágása. Ad 4. Azt is tudom világosan, hogy azon gyümölcsfákból a nemesek és városiak pénzen vettenek sokan s én is vettem volt vagy nyolcz sus-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ták árát. Ad 5. Az utrizált helyen amely szántó vagy kaszáló jószága vagyon említett nemes Prósa Sámuel őkegyelmének, tudom világosan, hogy az abban volt s mostan találtató gyümölcsfák az én értemre örökké az város tilalma alatt nevekedtenek, mely szerint közönségesnek tartatván, nem tudom, nem is hallottam, hogy a Prósa familia valaha azokban parancsolt volna, annyival is inkább szabadosan élhette volna.

11. Martinus Székely, annorum 60, fatetur ad 1. Ezen városunknak egész határában a szőlőgyepükön kivül senkinek sehol is különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is, melynek gyümölcsfáiból, úgy gyümölcseiből szabadosan élhetett volna, világosan tudom; mert — ad 2. — akármely különös gazdának szántóföldein, kaszálóin levő vad gyümölcsfák eleitül fogva a becsületes magistratus gondviselése alatt nevekedtenek, annálfogva azoknak mind gyümölcseiből, mind gyümölcsfáiból az említett magistratus és város parancsolt; ha ki az városon lakók közül vagy egy gyümölcsfát le akart vágni, aztat elsőben az magistratustól megkérte s engedelméből úgy vágta le; a gyümölcsét is ugyanaz irt magistratus és város engedelmekből s egyezésekből szedték meg az egész városon lakó nemes és városi személyek, oly meghatározással, hogy aki hova előbb juthatott, ha szinte más jószágán volt is a gyümölcsfa, annak gyümölcseit szabadosan megszedhette. Ha ki pedig hir nélkül a maga vagy más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett és rajta találtatott, azt ha városi volt, ugyan a magistratus, ha nemes volt, a nemesek szolgabirája jelenlétével és törvényt ülésével büntette meg. Ad 3. Mikor az utrizált esztendőkben a vad gyümölcsfák városunk határán szántó és kaszáló helyekből levágattattanak, tudom bizonyosan, hogy a becsületes magistratus az idevaló nemes és városi rendekkel egyetértett s közönséges akaratból s egyezésből azért vágattattanak le, hogy a vad gyümölcsfák sűrűk lévén, terméketlenek voltak, e mellett árnyékot vetvén az használható földeknek, azokat soványították. Ad 4. Azt is tudom világosan, hogy azon levágott gyümölcsfákból az városon lakó nemesek és városiak sokan vettenek pénzen, de hogy Prósa Sámuel őkegyelme vett volna azon fákból, nem tudom. Ad 5. Tudom bizonyosan — mint feljebb is megmondám az második kérdésben, — hogy az utrizált Tisztamező nevü helyben most említett Prósa Sámuel őkegyelme szántó vagy kaszáló jószágán találtatott s mostan is találtató gyümölcsfák is hasonlóul az említett becsületes

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

magistratus és város tilalmok alatt nevekedtenek, annál fogva mind gyümölcseiből, mind gyümölcsfáiból ugyan azok is parancsoltak, nem pedig a nemes Prósa familia.

Die immediate subsequenti praesens inquisitio ibidem continuata, ubi

12. Civis Michael Szegedi, annorum 48, fatetur ad 1. Nem tudom, hogy senkinek is a városiak közül künn a mezőben különös gyümölcsöse lett volna, s nincsen is, melyet szabadosan maga számára használhatott volna. Ad 2. Tudom nyilván, hogy az kérdésben forgó gyümölcsfák az becsületes magistratus és város gondviselése alatt vagynak s voltanak eleitül fogva, s ha valaki vagy egy gyümölcsfát le akart vágni, azt elsőben a magistratustól kérte meg s úgy vágta le engedelem mellett. A gyümölcsszedésben pedig ily rend tartatott, hogy a magistratus az idevaló nemesekkel és városiakkal egyetértett *és azután a megjegyzett napon ki hamarább hová mehetett és hol kaphatott, ott szedett;* aki pedig hir nélkül gyümölcsfát vágott, avagy gyümölcsöt szedett, azt a magistratus büntette meg. Ad 3. A quaestionált esztendőkben tudom mikor a gyümölcsfák levágattattanak s én is vettem az arra rendelt commissáriusoktól, de kiknek végezésekből vágattattanak le? bizonyosan nem tudom. Ezen levágott fákból pedig — ad 4. — én is, mások is vásárlottunk pénzünkön, de hogy Prósa Sámuel őkegyelme vásárlott volna, nem tudom. Ad 5. Nem képzelhetem, hogy most említett Prósa Sámuel őkegyelmének a kérdésben feltett Tisztamező nevezetü helyben amely szántó vagy kaszálója vagyon, nemes Prósa Sámuel őkegyelme azokban volt s actu találtató gyümölcsfák is, tudom bizonyosan, hogy a magistratus és város gondviselése alatt nevekedtenek és soha is a nemes Prósa familiának tulajdona nem volt, s tudtomra különösön sem fáját, sem gyümölcsét nem használta.

13. Civis Georgius Sándor, annorum 76, fatetur ad 1-mum: Tudom nyilván és bizonyosan, hogy az én értemre ezen városunk határán, az egy szőlőhegyeken kivül senkinek is különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is, melyet különösen — mások kirekesztésével — használhatott, avagy használhatna; mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák mindenkor a becsületes magistratus és város inspectiója alatt voltanak s nevekedtenek; ha ki vagy egy fát akart levágni, azt elsőben a magistratustól kérte meg és *azt is haszonra engedték meg, nem tűzre.* Az gyümölcsszedésben is oly rend tartatott,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hogy annak idejében a magistratus a várossal és az ide való nemességgel egyben gyülvén egyetértett s annak utána közönséges egyezésből mentek ki gyümölcsöt szedni, kinek-kinek hova tetszett, ámbár más földe borozdájában is lett légyen, azon gyümölcsfát szabadosan megszedhette. Ha ki pedig hir nélkül gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett, a magistratus által megbüntettetett. Ad 3. Mikor a quaestionált esztendőkben a gyümölcsfák a sürüség miatt és terméketlenségekért levágattattanak, akkor értett-e a magistratus egyet a több városiakkal, vagy sem? nem tudom, mivel gyűlésekben jelen nem voltam. Azt tudom, hogy azon levágott vad gyümölcsöt termő fák megbecsültettek és úgy adták pénzen el, aminthogy — ad 4. — másokkal együtt én is vettem belőle, de Prósa Sámuel őkegyelme vett-e, vagy sem? nem tudom. Ad 5. Az utrizált Tisztamező nevezetü helyben amely szántó vagy kaszálója vagyon Prósa Sámuel őkegyelmének, azokban volt s most találtató gyümölcsfák, tudom bizonyosan, hogy a magistratus tilalmasa alatt nevekedtenek és soha is a nemes Prósa familiának tulajdona nem volt és sem fáját, sem gyümölcsét különösen nem használta.

14. Civis Petrus Szilágyi, annorum 81, fatetur ad 1-mum: Én itt születtem, az édes apám is itt holt meg, mely szerint bizonyosan vallom, hogy ezen városnak határán, künn az egész határon a szőlőhegyeken kivül levő *gyümölcsfák eleitül fogva közönségeseknek tartattak*, senkinek különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is, melyből maga élhetett volna vagy élhetne; mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák eleitül fogva az említett magistratus és város tilalma alatt nevekedtenek, annál fogva gyümölcsfáiból és gyümölcseiből a magistratus parancsolt; ha ki vagy egy fát vágott, azt a magistratustól kellett megkérni, annak utána aztán engedelemből úgy vághatta le; a gyümölcsszedésben pedig az említett magistratus az ide való nemességgel és városiakkal elsőben mindenkor megegyezett, s azután úgy mentenek ki szedésére, akiknek is azon alkalmatossággal szedni azon gyümölcsfához mehetett, a hova tetszett, senki sem gátolhatta, ámbár azon földnek gazdája, melyen a gyümölcsfa volt, érkezőleg lett légyen is; ha ki pedig hir nélkül gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett és rajta találtatott, azt az becsületes magistratus büntette meg. Ad 3. Mikor az utrizált esztendőkben a vad gyümölcsfák levágattattanak, tudom bizonyosan, hogy a most említett magistratus az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

idevaló nemességgel és városiakkal egyetértett s közönséges megegyezésből s akaratból esett azoknak levágatások. Ad 4. Tudom azt is, hogy azon levágott gyümölcsfákból az idevaló nemesek és városiak pénzen vettek magok számokra, de hogy nemes Prósa Sámuel őkegyelme maga számára vett volna, nem tudom. Ad 5. Az utrizált Tisztamező nevü helyben most említett Prósa Sámuel őkegyelme jószágán találtatott, s mostan találtató gyümölcsfák is, tudom bizonyosan — amint a második kérdésben feljebb is megmondottam, — hogy az említett magistratus és város tilalmok alatt nevelkedtenek s ugyanazok is parancsoltanak belőle, nem pedig a nemes Prósa familia, annál fogva szabadosan nem is használhatta s nem is használta sem fáját, sem gyümölcsét azon familia.

15. Civis Joannes Juhos, ann. 48, fatetur ad 1-mum: Én is itt születtem s itten nevelkedtem s szüleim is itt haláloztanak el, mely szerint tudom világosan, hogy ezen városunk határán, az egy szőlőhegyeken kivül senkinek sehol semmi gyümölcsöse nem volt s nincsen is, hogy annak gyümölcseiből szabadosan élhetett volna vagy élhetne; mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák, ámbár különös gazdák jószágain voltanak és vagynak is, mindazon által eleitül fogva a becsületes magistratus és város vigyázások alatt nevelkedtenek, s ennélfogva mind fáiból mind gyümölcseiből azok is parancsoltak; ha mikor valaki vagy egy gyümölcsfát akart levágni, azt elsőben a magistratustól kérte ki s engedelméből aztán úgy vágta le. A gyümölcsszedésben pedig az említett magistratus az idevaló nemesi és városi rendekkel egyetértett elsőben s úgy azután szabadították fel ily rendtartás mellett, hogy ha ki akárkinek is földében levő gyümölcsfához hamarább érkezhetett, annak gyümölcsét szabadosan lerázhatta és maga számára megszedhette; aki pedig hír nélkül a maga, vagy más jószágáról gyümölcsfát vágott, vagy gyümölcsöt szedett, s rajta találtatott, ha városi volt, a magistrátus, ha pedig nemes volt, ugyan a magistratus a nemesek szolgabírája és vagy három nemesek törvénytétele mellett büntette meg. Ad 3-tium: Az utrumban feltett esztendőkben midőn a vad gyümölcsfák ezen városunk határán levő szántó és kaszáló földekből levágattattanak, tudom bizonyosan, hogy a becsületes magistratus az idevaló nemességgel és városiakkal egyetértett s közönséges akaratból és egyezésből esett azoknak levágások. Ad 4. Azt is tudom világosan, hogy azon levágott gyümölcsfákból a nemesek és városiak sokan vettenek pénzen s én is vettem, de nevezetesen nemes Prósa

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Sámuel ökegyelme vett-e, vagy nem? nem tudom. Ad 5. Az utrizált helyen lévő jószágán említett Prósa Sámuel ökegyelmének amely gyümölcsfák voltanak s actu vagynak, tudom világosan, hogy azok is eleitül fogva a magistratus és város tilalmok alatt neveltettenek, nem pedig a nemes Prósa familia keze alatt, mely szerint azon gyümölcsfák közönségeseknek tartatván, azokat a most említett familia különösen nem használhatta, s tudomra nem is használta.

16. Civis Georgius Bálint, annor. 77, fatetur ad 1-mum: Én jóllehet öreg ember vagyok, mindazonáltal az én értemre nem tudom, az elholt öregektől sem hallottam, hogy ezen városunk határán, a szőlőhegyeken kivül valakinek valahol különös gyümölcsöse lett volna, melynek mind fáiból, mind gyümölcseiből mások kirekesztésével szabadosan élhetett volna; mivel — ad 2. azon gyümölcsfák, amelyek mind ez előtt, mind most a város határán, úgy különös gazdák jószágán voltak és vagynak, azok eleitül fogva az becsületes magistratus és város gondviselések alatt neveltettenek s ennél fogva mind gyümölcsfájából, mind gyümölcséből ugyan azok parancsoltak. Mikor valaki vagy egy gyümölcsfát akart vágni, azt elsőben az említett magistratustól kérte ki, s engedelemből aztán úgy vágta le. A gyümölcsét is a magistratus és város egyezéséből szedték az egész városon levő nemes és városi személyek, oly meghatározással pedig, hogy aki melyik gyümölcsfához hamarébb érkezhetett, aztat maga számára minden bántódás nélkül megszedhette, senki sem ellenzette. Aki pedig hír nélkül maga vagy más jószágáról vágott, vagy gyümölcsöt szedett és rajta érték, azt a magistratus csak magára, ha nemes volt, ugyan a magistrátus, de a nemesek szolgabírája és vagy három nemesek törvénytételekkel büntette meg. Ad 3. Az utrizált esztendőkben városunk határán az szántó és kaszáló helyekből amidőn a gyümölcsfák levágattattanak, tudom világosan, hogy az becsületes magistratus az ide való nemes és városi rendekkel egyetértett és közönséges akaratból esett levágások s még a város részéről kirendelt commissariusok közül én voltam az egyik, társaim pedig voltanak Juhos Mihály, Soós Mihály, Kovács Mihály és Csorba István; Forró-szeg utcza fordulójára Deési M. József, Máté Ferencz, Juhos János és Szatmári János; a nemesség részéről pediglen volt commissarius akkori nemesek szolgabírája ifjabb Szabó János ökegyelme; még mások is voltanak commissariusok, de azoknak neveikre nem emlékezem. Ad 4. Azon levágott gyümölcsfákból tudom bizonyosan, hogy a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

városon lakó nemesek és városiak sokan, kiket liszta nélkül elő nem számlálhatok, vettenek pénzen; utrizált nemes Prósa Sámuel őkegyelme is, amint emlékezem, két helyen vásárlott tőlem, amint arra kirendelt commissariustól. Ad 5. A quaestionált Tisztamező nevezetü helyben levő szántó vagy kaszáló jószágán most említett Prósa Sámuel őkegyelmének amely gyümölcsfák voltanak s most is vagynak, tudom bizonyosan, hogy azok is a becsületes magistratus és város tilalmok alatt tartattanak; azoknak mind gyümölcsfáiból, mind gyümölcseiből ugyan azok parancsoltak, nem pedig a nemes Prósa familia, melynél fogva közönségesnek tartatván, különösön azon familia nem használhatta, s nem is használta.

17. Civis Andreas Kovács, annorum 69, fatetur ad 1. Ezen Szék városa határán, kivévén a szőlőbeli gyümölcsösöket, tudom bizonyosan, hogy eleitül fogva senkinek különös gyümölcsöse nem volt s nincsen is, hogy másoknak kirekesztésével mind gyümölcsfáit, mind gyümölcseit maga szabadosan használta volna, vagy használná; mivel — ad 2. — azon gyümölcsfák eleitül fogva a magistratus és város vigyázások alatt nevekedtenek, annál fogva azoknak gyümölcseiből, úgy fájából is ugyanazok parancsoltak. Ha ki a nemesek és városiak közül vagy egy gyümölcsfát akart vágni, azt az magistrátus engedelméből vágta le; a gyümölcsét a magistratus és város egyezésekből szedték az ide való nemes és városi rendek, még pedig ily meghatározással, hogy aki melyik gyümölcsfához elébb érkezett, azt szabadosan megszedhette, senki nem ellenzette. Aki hír nélkül gyümölcsfát vágott vagy gyümölcsöt szedett, az olyan praevaricátort az magistratus büntette meg. Ad 3. Az quaestionált esztendőkben egész városunk határán a szántó és kaszáló helyekből a vad gyümölcsfák sürüsége, úgy használható helyeknek terméketlen voltok miatt levágattattanak, hogy a becsületes magistrátus az idevaló nemes és városi renden levőkkel azoknak levágatásában egyetértett s közönséges megegyezésből s akaratbul lett levágattatások. Ad 4. Azt is tudom bizonyosan, hogy azon levágott gyümölcsfákból az ide való nemesek és városiak közül sokan vettenek pénzen, szemem láttára hordották is haza, kiket előszámlálni lehetetlenség, az arra kirendelt commissariusok tudnak arról világositani, mivel magam is tőlök vettem; de nevezetesen, hogy nemes Prósa Sámuel őkegyelme vásárlott volna afféle gyümölcsfát, megmondani nem tudom. Ad 5-tum: Tudom világosan, hogy az Tisztamező nevezetü helyen amely szántó

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vagy kaszáló helye vagyon csak most említett Prósa Sámuel őkegyelmének, az azokban volt s mostan találtató gyümölcsfák is mint eleitül fogva az említett magistratus és város tilalmok alatt nevelkedtenek, annálfogva gyümölcsfái és gyümölcsei közönségeseknek tartatván, azokból a nemes Prósa familia soha is szabadosan nem parancsolt s nem is használta.

Praescripti decem et septem numero praelibatarum conditionum testes singuli sunt inhabitatores dicti privilegiati oppidi Szék, omnes ut praemissum est nostri in praesentiam legitime citati, jurati et examinati, modoque praemisso fassi. Cujus quidem praemissae hujusmodi inquisitionis et attestationis nostrae seriem prout per nos fuit expedita et peracta, altefatae majestati vestrae sacratissimae, sub sigillis nostris usualibus, manuumque propriarum subscriptionibus fide nostra mediante humillime rescripsimus, annotatisque exponentibus jurium suorum uberiorem futuram ad cautelam necessariam extradedimus, eandem de reliquo majestatem vestram sacratissimam quam diutissime feliciter vivere, prospere valere, glorioseque regnare ac triumphare desiderantes. Actum anno, diebus, locove in praenotatis. Ejusdem majestatis vestrae sacratissimae caesareo-regiae humiles, perpetuoque fideles subditi et servitores Stephanus Jánosy s. k. et Joannes Décsey s. k. ambo jurati inclyti comitatus Dobocensis assessores. Correctum per eosdem.

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi táblai osztályában Sikó ügyvéd iratai között XIV. no 124. alatt.

233.

1795. április 27. Kivonat a magyar udv. kanczelláriának a fölséghez tett előterjesztéséből, a közalapítványi uradalmakban erdőmesteri állások szervezése iránt.

In ordine demum ad silvarum proventus vigore repraesentationis consilii locumtenentialis regii, silvae generaliter in omnibus dominiis districtus Sellyensis nullibi quidem in praescriptas tonsuras distributae sunt, ut tamen seu subsistentiae ipsius arendatoris, seu etiam futurae silvarum conservationi debite prospici valeat, proventus silvarum juxta conscriptionem in facie loci elaboratam,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

in quantum lignicidia nondum introducta forent, ad accelerandam bonorum exarendationem porro etiam clementer stabilitos esse, ea cum inviatione, ut a proportione usus silvarum hucadusque vigentis cum arendatoribus de quantitate lignorum annue in silvis dominalibus succindendorum occasione ineundi contractus peculiaris conventio ineatur et juxta hanc usque subsecuturam silvarum subdivisionem moderatum usum in concedenda lignatione habeat. Ne tamen introductione lignicidiorum in longius tempus dilata silvae dominales arbitrio solum arendatoris relictae sint, eam suae majestatis sacratissimae benignam esse intentionem, ut quamprimum pro moderato arendatoris usu a proportione extensionis silvarum quantitas lignorum orgialium contractu mediante determinata fuerit, universae silvae in bonis arendatitiis existentes geometricae dimensioni et in proportionatas, ineundoque contractui accomodas tonsuras fiendae subdivisioni subjiciantur.

In reliquo autem, ut omnis silvarum ruina in futura tempora praecaveatur et neo-introducendae tonsurae ab omni deterioratione immunes conservari, earundemque incremento omni meliori modo prospici valeat, sua majestas sacratissima pro superiori inspectione omnium silvarum in quolibet districtu erga projectandum via consilii locumtenentialis regii salarium et deputatum unum silvarum magistrum rei silvanalis adaequatam notitiam habentem in eum finem benigne resolvere dignata est, quo is arendatoribus non solum annua lignicidia ex contractu competentia ad praescriptum ordinis silvanalis pro succisione designet, silvisque dominalibus serio invigilet, verum ipsas quoque tonsuras, a quarum usu generaliter omnes arendatores contractu mediante inhibendi arcendique sunt, ab omni depascuatione, aut alio quocunque demum damno sartas tectasque conservet. Num autem seu neo-constituendus silvarum magister juxta extradandam eidem instructionem praevie per consilium locumtenentiale regium benignae approbationi substernendam muneri suo satisfaciat, seu vero arendator tenores contractus arendatii relate ad usum silvarum rite observet, consilio locumtenentiali regio qua dirigenti dicasterio constare possit, districtualibus quoque praefectis sub onere responsionis committendum erit, ut iidem quolibet anno visitationem silvarum suscipiant et de comperto eorundem statu consilio locumtenentiali regio relationes suas una cum occurrentibus reflexionibus indispensabiliter submittere teneantur, quo dein pro comper-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tis rerum circumstantiis circa accuratam silvarum conservationem, tollendosque quosvis excessus necessaria ab se quam primum disponi valeant.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1795. évi 4431. sz. alatt.

234.

1795. Az erdélyi országgyűlés által kiküldött bizottság erdőrendtartási javaslata. *

De ordine sylvestri.

Quam utilis, quamve necessaria privatis non minus ac publico sit conservatio sylvarum, quantumque illae bene procuratae rebus humanis adferant opis propter summam lignorum necessitatem, quae, uti constat, ad quotidianum usum domesticum multiplicem et varium, rem item aedilem pro aedificiorum, machinarumque diversarum et pontium structura, ad plurimorum porro opificum et artificum omnis generis fabricata et artefacta usui humano necessaria, praecipue vero ad eam, quae frequentissima hic provinciae et praecipuus divitiarum fons est, salis, ferri, aliorumque omnis generis metallorum et minerarum culturam, ingenti quotannis quantitate requiruntur, nemini non adeo patet, ut longiori res egeat demonstratione.

Paternam augustissimorum principum, qui provinciae huic praefuerunt, curam et indefessam quaevis principatus hujus commoda promovendi sollicitudinem hac etiam in re, sane non exigui momenti, publicis aeque ac privatis utilitatibus consulere continue intentam fuisse, testantur praeter diversas hoc in objecto factas salutares dispositiones, quas hic enumerare longum esset, imprimis binae normae silvestres recentioribus temporibus altissimo loco emanatae, quarum prima medio benigni decreti aulici de 15-ta Februarii a. 1775. sub pio et clementi regimine divae Mariae Theresiae regio gubernio transmissa sub 5-ta Martii anno 1776., altera dein cura et opera regii hujus gubernii circumstantiis et

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 679. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

statui hujus provinciae accomodata medio benigni decreti aulici de 30-ma Maji a. 1781. exarati numeroque guberniali 4534. signati clementer approbata, introducique jussa primo sub 21-ma Junii praescripti anni, postea sub 18-va Maji a. 1787. numeroque 4446. iterum pro strictissima observantia universim publicata est.

Tantum tamen abfuit, ut cuncta haec salutaria instituta et praecepta praescripto modo effectui tradita optatumque effectum sortita fuissent, ut potius haec quoque non meliorem, quam multiplices aliae, quae in diversis saepe objectis factae sunt, mox tamen aut inprimis bene coeptarum quandoque rerum initiis intermissae, aut plane obliteratae, oblivionique traditae sunt salutares ordinationes, sortem experiri debuerint, unde tristi in dies magis edocemur experientia, sylvas inaestimabilem hunc provinciae hujus thesaurum adeo parum curari, ut plerumque vel prodige et nullo observato ordine caedantur, vel penitus exstirpentur et in vineas, potissimum vero in vasta foeneta excindantur, alibi vero in inutilem plane abeant solitudinem, absque omni cura futuri earundem incrementi et propaginis, ita quidem, ut nisi per denuo introducendam, strictiusque dehinc, quam hactenus factum est, observandam rectam caedendorum lignorum, conservandarumque sylvarum normam nimium arbitrariae, incuriosae et profusae succisioni certi termini et regulae ponantur, metuendum sane sit, ne provincia universa iis etiam in locis, quae modo adhuc sylvis abundant, lignorum olim maximam patiatur penuriam. Huic profecto rei tribuendum est, quod incl. Status et Ordines majora adhuc, quae ex nimium desolato sylvarum statu certo impendent, irreparabilium damnorum pericula prae oculis volventes eo usque etiam, donec de sylvarum conservatione regnotenus ulteriora constitui possent, saltem desolationi sylvarum indivise possessarum, aut sub lite existentium, quae aut a nemine, aut a multis ideoque pessime curantur, maximaeque idcirco depopulationi expositae sunt, condito in comitiis anni 1791. articulo 30-mo obicem ponere voluerint, sed cum hoc articulo non omnia contineantur ad praestitutum finem necessaria instituta, nec sylvas subdivisisse unice juvet, nisi subdivisae debite usuentur, conserventurque, idcirco ut ipsorum quoque incl. Statuum et Ordinum intentioni satisfiat, ipsa privatorum quoque utilitas non minus ac publicum emolumentum certum, stricteque ab omnibus observandum ordinem et normam melius conservandarum, rectiusque usuandarum sylvarum praescribendam de necesse exposcit,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

per quam tantum abest, ut justis et legalibus aut communitatum aut dominorum terrestrium juribus bonisque suis libere utendi et fruendi praerogativis quidpiam decerpi velit, aut in imperturbato et legali observato usu cuipiam impedimentum ponatur, ut potius vel propriae, quae ex sylvis bene procuratis in ipsos redundat utilitatis causa iidem semet excitatos sentire debeant, ut et ipsi, quibus alioquin suprema in bonis suis sylvarum cura et inspectio ex jure dominii competit et magistratus universorum magni hujus principatus circulorum, locorumque privilegiatorum, ad quorum partes vigilans in bonum publicum omni ratione promovendum cura et attentio pertinet, pro suo ipsorummet commodo et publica utilitate bono aliis praeluceant exemplo, satagantque, ut quae salutariter sunt constituta, stricte, sancteque observentur.

Totum autem hoc opus et salutaris de conservatione silvarum dispositio his praecipue capitibus absolvitur:

1. In adultarum sylvarum regulata siccisione.

2. In succisarum, succrescentiumque cultivatione et conservatione.

3. In juvenum et novellarum plantatione et educatione.

Sectio I.

De adultarum sylvarum regulata succisione.

§. 1. Cum de solatio et ruina sylvarum a promiscua et arbitraria, quae in plerisque locis absque ulla aut ad sylvarum quantitatem, aut ad justam arborum aetatem habita reflexione exercetur, arborum succisione proveniat, ipsaque plurium saeculorum experientia jam plene comprobatum sit, silvas indivisas et in communione usuatas nec recte procurari, nec a devastatione immunes reddi posse, hinc malo huic ante omnia ea ratione obviandum est, ut ad praescriptum praecitati articuli novellaris sylvas hujusmodi communiter et indivise possessas primum et ante omnia possessores subdividere sub poena articulari teneantur, quin hoc facere praetermittentes, publica quoque authoritate stringantur, tum vero sylvae pro lignicidio destinatae, quae jam subdivisae et certo aut communitatum, aut dominorum terrestrium possessorio adscriptae sunt, seu geometrice, si fieri potest, sive connumeratione passuum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

aut alia consimili ratione dimensurentur, naturaque et indoles, ac species arborum genuine cognoscatur, probaque instituatur, qualemnam circiter lignorum quantitatem illae suppeditare queant. Postmodum autem sylvae ex plaga accessibili in longitudinem, cum secus per currus et jugalia per plagam unius anni jam succisam ad proxime succidendam transeuntia in illa succrescenti et juveni sylvae damnum causetur, in tot subdividantur plagas, quot anni requiruntur, ut arbores juxta praecognitam indolem ad statum juxta inferius recensenda succisioni aptum perveniant, quo hac ratione ea, quae initio caesa est sylvae pars, per decursum tot annorum, quot plagae sunt, eo accrescere possit, ut eadem, posteaquam ultima plaga exscissa esset, securi iterum apta sit, succisioque ibidem denuo renovari et praescripta ratione per omnes plagas ordine continuari possit; exempli gratia: Si juxta praecognitam arborum aetatem sylva ut adolescat, succisionique apta sit, 30 annos requirat, in tot sylva illa plagas successivis 30 annis succidendas subdividenda erit. Ubi autem sylvae, aut ex eo quod metali controversiae subjectae sub litigio essent, aut alia rationabili nefors de causa subdividi adhuc nequirent, cum tales sylvae a potiori ideo desolentur, quod nemo earum conservationi intentus, unus prae alio citra reflexionem justae proportionis cum irreparabili tertii damno et injuria promiscue hyeme et aestate, totoque anno ligna succidat; hinc ad antevertendam similium sylvarum hactenus quoque cumulatim observatam depopulationem provida praecitati articuli novellaris dispositio illibate observetur.

Ut vero ipsae metales differentiae et quae hinc facile nascuntur jurgia et caedes, quoad fieri potest, praevertantur, metae et limites sylvarum ac montium saepe visitandi et renovandi erunt et si forte arbor limite signata vel vento subversa concidat, aut lignum aliquod metale obliteratum deprehendatur, denuo meta vel signum apparens ponatur, hujusmodi metarum revisio autem quovis ad minus decennio reiteretur, hocque, lege quoque publica nunc sanciendum, decernendumque esset.

§. 2. Quemadmodum autem praedenotata sylvarum per certam annorum seriem succidendarum distributio de minutis sylvarum particulis, quas domini terrestres prohibitas esse volunt, vel quas ad curias aut coloni ex indultu dominorum terrestrium ad sessiones exscissas habent, intelligenda non est, ita quoad sylvas majores, in quibus praemissa plagarum distributio locum habere

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

potest, velut unicum et maxime necessarium conservandarum sylvarum medium eo certius observanda erit, quod secus ad expensas moroforum hujusmodi possessorum per publicos officiales distributio haec et in certas plagas subdivisio ordinabitur.

§. 3. Sylvis, ut praemissum est, in tot plagas subdivisis, quot crescenti nemori anni sufficiunt, si eveniret plagam pro succisione destinatam domesticis illius anni necessitatibus non sufficere, hoc in casu plagae sequenti securis admovenda non erit, cum secus praescriptus succisionis ordo omni plane effectu frustraretur, verum defectus per coëmtionen ligni e vicinis sylvis, aut per novarum plantationem, aut alia magis accommoda ratione supplendus erit. Licet enim durum et oeconomicis considerationibus contrarium primo obtutu videatur, ut ligna dum in sylvis propriis haberi possent, aere comparentur, si tamen perpendi velit, per nimiam et sylvarum propagationi contrariam earundem succisionem et usum momentanei lucri causa damnum multo majus in futura tempora duraturum et nec a successoribus tam facile reparandum causatum iri, quilibet suapte perspiciet, momentaneum commodum pro futuri majoris damni evitatione et publici etiam commodi ratione absque omni difficultate longe postponendum venire.

§. 4. Dictum est superius subdivisionem sylvarum in certas plagas juxta aetatem ad justum arborum incrementum requisitam moderandam venire, notandum itaque hic est, quoad aetatem arborum, quod

Quercus communiter crescat ad annos incirca ...	200
Acer aut platanus	100—150
Fagus in loco fertiliori	120
« « « steriliori	150
Populus, tilia, ulmus a 30 usque	40
Betula loco humido	30
in elevato a 40 usque	50
Salix ab anno 20 usque	30
Alnus ab anno 40 usque	50
Abies, pinus, larix ab 80 usque	100
Pro ordinaria tamen foci necessitate sufficiunt silvae quercinae	40
Fagineae aut platani 25	30
Pineto, silvae item abiegnae vel larici	20
Populo, betulae, ulmo, vel alno anni	15

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Salici, hujusque generis mollibus ligni anni ... ... 10, imo salix posteaquam excrevit, singulo triennio amputatis frondibus et succrescentibus ramis usui esse potest. Praedicta tamen arborum aetas etsi communiter ita observetur, nihilominus pro infallibile regula accipi nequit, multa enim situs et ipsa fundi natura mutat, locales proinde circumstantiae et experimentum celerioris, vel tardioris incrementi unum quemque silvarum possessorem docebit, quae proportio aetatis arborum commensurari debeat necessitati et in quot annos silvae sint partiendae.

§. 5. Cum autem praeter ligna focalia aliis quoque necessitatibus prospiciendum sit, occasione illa, dum portio nemoris anno cuique destinata exscindetur, arbores aediles, quae recta crescunt, neque multos nodos aut ramos habent, haud succidantur, prout et species lignorum duriorum molitoribus, rotariis, arculariis, sculptoribus, aliisque hujusmodi opificibus aptorum a securi intactae relinquendae, et in praemissos usus pro majori pretio et possessorum emolumento conservandae erunt et hinc silvanus hic ordo minime pro scopo habet, ut per illum commune commercium et utiles publico fabricae, ut sunt metallorum, mineraliumque fodinae, ferri, item salis nitri, vitri, vitrioli, aliaeque hujusmodi ustrinae in necessariis arti et opificio suo lignis defectum patiantur, quin imo per ipsius recti silvarum et lignicidii ordinis introductionem id cumprimis intenditur, ut haec continuo vigeant et perpetua quodammodo reddantur, eoque solum in hujusmodi officinarum exstructione enitendum esset, ut sicubi novas exstrui publici ratio et utilitas exposceret, illae in locis, ubi superabundans lignorum provisio, aut tales inaccessibiles essent silvae, quae in alios fors usus non tam commode converti possent, erigantur.

§. 6. Sufficienti lignorum fabrilium provisioni prospectum erit, si in loco 1600 quadratarum Viennensium orgiarum 16 hujusmodi arbores relinquantur, quibus usque ad insequentis anni lignicidium necessitati provideatur, hae vero arbores quantum fieri potest in convallibus, humilioribusque locis, ne opacitate sua aliis succrescentibus obsint, a turbine vero et ventorum impetu tutius conserventur, deligendae erunt, cavendum tamen est, ne praemissae lignorum fabrilium species extra plagam pro illo anno destinatam opificibus caedendae indulgeantur, verum omnes hi ad ordinatum illius anni lignicidii locum assignentur, nisi fors extra hanc etiam plagam vento dejecta, vel alia ex causa caduca robora in resi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

duis silvis reperiantur. In ipsa vero succisione arborum attendendum erit, ut pro foco ligna potius curva, vel nodosa, aedilique aut alteri necessitati minus idonea caedantur, recta vero, praesertim abietes, pini et larices in majorem utilitatem pro asseribus, scandulis, lignis, aliisque aedilibus et opificum necessitatibus relinquantur, reserventurque.

§. 7. Ad majorem in locis praesertim lignorum penuria laborantibus obtinendam parsimoniam loco securis satius erit asciam adhibere ideo, quod et labor facilior est et lignorum oeconomiae prospicietur melius, multa enim dum securi ligna caeduntur, ex his per dissilientes festucas pessumeunt.

§. 8. Praecipue vero observandum in succisione est, ne hinc inde promiscue sine ordine et delectu ligna caedantur, verum ordinata de frusto in frustum succisio exacte observetur, cautumque sit lignicidis, ne aliquam inutilem arborem ideo, quod facile caedi, findique nequeat, intactam relinquant, ast omnes arbores et ligna foco apta, exceptis illis, quae in spem aedilium adhuc crescere, aut pro semine conservari debent, una cum truncis et deciduis arboribus consecent et in orgias componant, securim vero, aut serram non alte, sed ad ipsam arboris radicem apponant, ut quantum fieri potest, succisae arboris remanens truncus humo aequetur. Ut autem caesa arbor in eam, quam lignicida intendit, partem facilius agatur et ruat, haec adhibenda est modalitas, ut primum ex illa, ad quam arborem labi oportet, parte incisae securi arbori cuneus ligneus incutiatur, dein vero ex adversa parte serra arbor scindatur, ita fiet, ut incusso post serram cuneo ferreo pondus arboris illuc, ubi primis ictibus securi incisa fuit, propendeat et labatur.

§. 9. Antequam tamen praescripta ratione arboribus securis admovenda est, primum decidua, arida et hinc inde jacentia ligna, aut jam dudum succisa exquirenda et in usum necessarium consecanda, evehendaque sunt, quo hac ratione silvae ab his, atque inutilibus quibusvis fruticibus, pascuum etiam pecorum, ubi hoc juxta inferius recensenda silvarum aetas et ratio admittit, multum impedientibus repurgetur, ipsarum vero caesarum arborum frondes et apices haud negligantur, verum in fasces et manipulos colligantur, posteaquam praesertim aruerint, opportunis usibus futurae.

§. 10. Qua parte silvarum ordinatum hocce lignicidium inchoari debeat, id pro ratione situs et circumstantiarum localium

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

et combinative cum iis, quae in §. 1. dicta sunt, ab arbitrio dominorum terrestrium, prudentique oeconomia pendent.

§. 11. Solitum vero inchoandi lignicidii tempus illud ordinarie observatur, cum jam folia arborum decidunt et hae vitalem e terra succum attrahere cessant, unde ligna quidem focalia a medio vel mox primo Novembri usque finem Februarii caedenda erunt, post hunc enim mensem arbores suum e terra acquirere incipiunt nutrimentum, aedilibus vero lignis caedendis maxime idonei sunt menses Januarius et December; et hoc intelligendum est de aedilibus extra aquam adhibendis, arbores enim, quae locis palustribus et in aquis locandae sunt, virentes adhuc et succi plenae succidi debent, hae enim aquam et humorem peregrinum non inbibiturae amplius humido loco diutius durant, quam siccae. Ligna vero pro scandulis, palisque vinaceis et tigillis aliisque his similibus necessitatibus solis hybernis temporibus, quibus succo carent, sunt succidenda.

§. 12. Confectio et in orgias collocatio lignorum focalium a 1-ma Novembris usque mensis Junii finem communiter fieri potest, pro ratione tamen necessitatis, aut vendendi commoditatis tota aestate per lignicidas findi, consecari et in orgias componi possunt, observato tamen superius pro desectione arborum determinato tempore, ligna autem decidua, vel vento subversa praesertim in silvis et montibus remotioribus non solo succisionis tempore in plaga, quam ordo lignicidii attigit, sed omni tempore consecari possunt, cum secus multa putredine pessumirent, quae bono adhuc usui inservire possent.

§. 13. Sicubi locorum pauperibus hinc inde sparsim jacentia ligna minora, quae absque securis, vel alio adminiculo nudis manibus frangi, aut fracta jam et jacentia colligi possunt, ex beneplacito possessorum colligenda et in dorso domum deportanda concederentur, ad praepediendum, ne quidam pauperes benevolentia hac abutentes ipsa etiam recentia et optimi incrementi ligna succidant et furtim subducant, severe illis interdictum sit, constituendique silvarum custodes invigilent serio, ne securim, vel asciam, ullumque aliud ferrum, vel aereum instrumentum in silvam secum adferant, secus et instrumento et ligno privati, insuper aresto puniendi erunt.

§. 14. Ad sistendam denique tanto facilius promiscuam et arbitrariam colonorum quoque lignationem, silvarumque per hoc saepe fieri solitam devastationem non abs re futurum esset, si co-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lonis aut pro ratione defigendae domesticae necessitatis certa caedenda lignorum quantitas per possessoratum annue concederetur, vel vero silvis praeattacta ratione pro succisione in certas plagas subdivisis, ipsis quoque colonis pro caedendis in propriam necessitatem, asportandisque lignis certi dies per possessores assignarentur, secus autem nec ultra emensam quantitatem, nec praeter assignatos dies colonus sub exemplari in contravenientes statuenda certorum baculorum, vel si aetas obstaret, aresti poena ligna succidere ausit.

Aedilia vero neque in ipsorummet colonorum communibus, aut sessionalibus ex indultu dominorum terrestrium possessis silvis absque speciali dominorum terrestrium indultu decutere, neque exstirpaturas facere licitum esto.

§. 15. Demum vero cum respectu quoque dominorum terrestrium observatum sit, nonnullos praesentis quandoque lucri cupidine ductos, immemoresque, quantum et sibimet ipsis successivis temporibus, quam et vel maxime posteritati damni causent, integras silvas penitus exstirpasse, hinc in locis praesertim silvarum penuria laborantibus, in quibus proinde illarum conservationem non solum privata utilitas, sed et publici necessitas exposcit, sub poena articulari interdictum esto integras silvas, aut tantum illarum partem, quae tam pro praesenti quod pro futuro lignorum in plaga illa necessitati obesse et defectum causare posset, in exstirpaturas convertere, quo super lex publica condenda esset.

Et haec de ordinata desectione arborum adultarum dicta sunto. Sequitur

Sectio II.
De succisarum succrescentiumque cultivatione et conservatione.

Prout suscepta bono ordine arborum desectio silvarum conservationem multum confert, ita non minor ad succisarum et succrescentium arborum conservationem adhibenda est cura, ut hac ratione continuum in plures annos lignicidium conservetur. Quem in finem necessarium summopere est ad sequentia animum advertere:

§. 1. Cum arbores adultae si succidantur, non facile novos germinent surculos, ideo in locis praesertim, ubi lignorum defec-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tus est, truncus adultae talis arboris una cum radice evellendus est, et ad hujus locum in terram alioquin porosam et ipsa radicum evulsione laevigatam semina arborum injicienda, humoque cooperienda sunt. Quam necessarium autem sit truncos radicitus evellere (ad quod machina medio ordinationis gubernialis de 29. Apr. a. 1771. numeroque 249. praescriptae adhiberi poterunt) vel inde patet, quod secus terra fiat densior, proinde et humores difficilius intrent, cortices porro assulaeque ab arboribus in terram desilientes impediant incrementum seminis, truncorum praeterea putretudo foecunditati multum officiat, praestetque secus etiam, ut locum trunci alia arbor suppleat.

§. 2. Ad conservationem succrescentium arborum multum conferet, si non modo caedenda et ad orgias composita, verum etiam, quae superventuro veri ac aestati destinata sunt ligna sub hyeme usque finem mensis Martii aut medium Aprilis evehantur, ut ita ab hoc mense usque finem Augusti silvae velut clausae quiescant, ne alias primo mox vere et abinde successive pro ratione diversarum specierum pullulantibus aut frondescentibus arboribus, tenerisque virgultis per currus et pecora jugalia nocumentum inferatur.

§. 3. Pars succisa, ac denuo accrescens post sexennium a succrescentibus ad radicem arbustis sedulo purgetur, ut eo majore ipsae arbores incremento assurgant, cavendum tamen est, ne ipsa arbor securi laedatur, aut rami ex ipso trunco resecentur, verum solum circa truncum ad ipsam radicem humi serpentes virgae et frutices, qui in altum nunquam erigi solent, vires econtra et necessarium nutrimentum arbori adimunt, amputandi erunt.

§. 4. Quando novella, quae post succisionem adultarum arborum adolevit, sylva sat jam dense excrevit et arboribus pro semine relictis non amplius eget, tam hae, quam et aliae arbores pro aedili vel alia necessitate ad ulteriores annos in sylva relictae si in tantum roborentur et crassiores ramos adeo sensim extendant, ut succrescenti sylvae et arbusculis nocumento sint, succidantur quidem, sed defrondentur prius, ne casu suo in juvene planta damnum causent.

§. 5. Humiles dumi et arbusta, quae stricte pro sylvis deservire non possunt, persaepe a pecoribus ita abradi solent, ut exiguum aut nullum prorsus promittant incrementum. Hoc in casu potius exscindenda et in fasciculos componenda sunt adesa si-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

milia arbusta, ut ita novis ab radice surculis restaurentur et crescant.

§. 6. Generalis quidem est regula, ut in quo monte vel sylva ordinata lignorum succisio coepit, ibi etiam de anno in annum continuetur, quodsi tamen alibi vetustae patulaeque arbores umbra sua et distentis ramis incremento juniorum arborum obessent, exscindendae potius erunt. Hujus demum generis ligna nec non decidua et arida pro palis vinearum, scandulis item et similibus usibus utiliter applicari poterunt.

§. 7. Non modicum sylvis nocumentum adferre solet, quod rami frondosi pro hyberna pecorum alimentatione nonnullis in locis praeberi consueverint, quod serio interdictum quidem esto, ne tamen alia ex parte incolae, praesertim dum major est pabuli penuria aut etiam possessores hoc beneficio priventur, salices vel populi et reliquae hujus sortis celeriorisque incrementi arbores circa septa hortorum et aliis opportunis locis intra nemus plantentur, quae pro usu pabuloque deservitura amputatosque pro hieme ramos facile restauratura sunt.

§. 8. Hoc quoque sylvarum novellarum devastationem multum accelerat, quod pro cingendis agris, pratis et pascuis arbores et praesertim in primo vere juvenes arbusculae succidi in multis locis soleant, severe proinde interdictum sit rusticis quidem sub poena 30 baculorum binis vicibus infligendorum, nobilibusque totidem florenorum, civilis conditionis hominibus vero sub poena aresti, vel publicorum laborum, pro hujusmodi septis et cincturis ejus sortis arbores, quae successive in proceriores excrescunt, nisi forte in locis, quae lignis alioquin abundant, distractionis vero lignorum beneficio carent, succidere, singulique potius ad erectionem vivarum sepium, uti §. 14. praescribitur, quae et lignationis aliquale beneficium praebent, vero vallorum et fossatorum tempore cumprimis autumnali, quo a laboribus ruralibus magis quisque vacat, effossionem adstringendi sunt.

§. 9. Porro autem praeter praemissa conservationi sylvarum obstantia impedimenta non ultimum est pessime usitata multis in locis primo vere et sero autumno aridarum herbarum et deciduorum foliorum succensio, qua praesertim vento excitata una cum herbis ipsae quoque humiliores arbusculae adustae arescunt irreparabili pene sylvarum ruina; pueris proinde ad custodiam pecorum constitutis aeque ac adultis, a quibus plerumque incendia haec

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

partim, ut herbae recentes in usum pascui aestivi crescant, saepius vero ex mera petulantia procurantur, vere et autumno focum excitare et (ut saepius usu venit) arboribus ignem imponere, districtim prohibeantur, circulatores et vigiles in sylvis consituantur, qui mox ut fumum observaverint, illuc accurrant, in loco igni vicino deprehensos capiant et judici loci tradant, praemisso examine pueros virgis, adultos baculis, aut scutica caedendos, imo pro reatus indeque emergentis damni ratione severiori etiam poena corporali plectendos, ignem vero in prima scintilla, antequam ulterius propagetur, illico extinguant, in casu majoris nemorum incendii per accursum etiam vicinorum sub poena articulari praestandum adjuvandi et quemadmodum aridas herbas et decidua arborum folia, ita et multo magis ipsas arbores vivas, vel etiam arescentes, aut truncos et jacentia hinc inde ligna succendere pari, quin ob majus incendii periculum majori poena prohibeantur.

§. 10. Ad conservationem sylvarum, praesertim vero succrescentium arborum id quoque prohibere necessarium est, ne eaedem per vias novas et sine necessitate multiplicatas desolentur, verum antiquae tritae observentur.

§. 11. Cumprimis autem a pascuo pecorum, praesertim vero caprarum, quarum morsus nemori maxime noxius et exitiosus est, custodiatur et haec ad minus per decennium a sylvis penitus arceantur, usque dum videlicet succrescens nemus ab inferioribus ad radicem frondibus repurgatum in tantum excreverit, ut cornutum pecus lingua frondes attingere et carpere non possit.

§. 12. Et si autem juxta praemissa intertentio caprarum in locis, ubi sylvis publico necessariis damnum inferri posset, nullatenus admittenda sit, ut tamen et conservationi sylvarum et egenis incolis ex ejusmodi caprarum intertentione semet alentibus et de vaccis sibi ob egestatem prospicere nequeuntibus consulatur, his pro ratione peculiarium domesticarum circumstantiarum unam alteramque capram pro sua intertentione tenere officiales indulgere quidem poterunt, ea tamen expressa sub cautela, ut illae aestatis tempore solum in campis cum reliquis pecoribus, pecudumque gregibus, ut et dumetis, vel vepretibus pro usu communitatis relictis, per hyemem vero in stabulis absque omni sylvarum publicarum devastationis periculo interteneantur, nec enim vel reflectendo ad pelles caprinas in provincia pro calceamentorum usu, exercendoque cum illis non contemnendo commercio vel ma-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

xime necessarias cultura caprarum absolute abrogari et prohiberi, verum ad talia solum loca, quae sylvis abundant et ubi dumeta, spinetaque habentur, ad loca inaccessibilia, et ideo nulli alteri usui deservientia restringenda potius videtur.

§. 13. Decorticatio, atque ut vocat, circulatio arborum plurimis sylvis exitio esse solet, facileque hoc malo desolantur et arescunt; quod cum alias etiam lege publica prohibeatur, invigilandum est hujusmodi excessibus, excedentesque in ductu legum patriarum severe puniendi erunt; cum tamen corticum materiali quidam opificum in conficiendis manufacturis carere nequeant, his ex sylva caedua prospici potest erga specialem sylvae possessoris assignationem.

§. 14. Cum egregio autem sylvarum incremento et non modica oeconomiae sylvanae accessione conjunctum esset, si aedes, stabula, reclinatoria, horrea, aliaque aedificia praesertim rustica et cumprimis in locis campestribus non ex lignis, uti in plurimis locis actu fit, verum ex limo, terraque constipata, aut crudis tegulis, vel etiam caemento ac lapidibus, ubi horum copia est, erigerentur et implexorum e virgis sepimentorum loco similis murus, vel vivae sepes ponerentur, quae procurari facile possunt, aut per plantationem genistae spinosae, vel pruni silvestris, praesertim vero spini albi, aut insitionem hujusmodi nucleorum successive posteaquam excreverint in locum sepimenti duplici invicem implexo ordine, ut eo densius fiat septum transplantandorum, fossaque tantisper donec excreverint, septoque apta fuerint, ad avertendum omnis generis pecorum ingressum muniendorum, quapropter tam nobilibus, quam et reliquis cujuscunque sortis et conditionis hominibus simpliciter vetitum sit in locis cumprimis campestribus, aliisque, ubi silvarum penuria esset, seu aedificia, ut praemissum est, e lignis, seu sepes e virgultis erigere.

§. 15. Cum casae in silvis erectae tam per multiplicationem familiae, quam et intertentionem plurium pecorum et per ipsas etiam ad casas hujusmodi ducentes vias, ac alias etiam, cum extra oculum sint, non leve sylvis inferant damnum, quin publicae etiam quandoque securitati delitescentes hujusmodi in remotis et abditis locis homines perniciosi esse possint, hinc erectio similium casarum praeter expressam domini terrestris, vel magistratuum publicorum ad praevigentes quoque ordinationes congruam reflexionem habiturorum facultatem, aut indultam praedii

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

alicujus in medio nemorum siti impopulationem nemini concedenda erit.

His taliter praemissis, siquidem non minor sit in locis praesertim, ubi silvae plane deficiunt novarum plantandarum, quam praeexistentium bene conservandarum habenda ratio, sequitur jam

Sectio III.

De juvenum et novellarum plantatione et educatione.

§. 1. Transilvaniae situatio a natura ita est comparata, ut montes Transilvaniae limitanei alpium nominibus insigniti, quibus velut catenis aut nativis muris provincia cingitur, vastis plerumque pinetis amiciantur, mediterannei vero montes, qui totidem sunt brachia alpina quernis, fageis, alteriusque sortis silvis consiti sint. Plaga autem, quae Campestris audit, a potiori silvis caeduis tantopere destituitur, ut incolae maximam lignorum focalium aeque ac aedilium fabriliumque ibidem patiantur penuriam.

§. 2. Penuriae huic, quae sane magni est momenti, non aliter quam per novellarum sylvarum plantationem et educationem subveniri potest; curandum itaque, ut in his partibus plagae vacuae, quae nec segetibus, neque plantandis vineis aut aptae, aut necessariae sunt, diversis arborum seminibus conserantur, inplantenturque, ad quem finem tanto certius assequendum necesse profecto esset, ut in locis quidem terrestrali iurisdictioni subjectis ipsi domini terrestres designatis hujusmodi implantationi aptis plagis colonos suos ad plantandas seu pro proprio dominorum terrestrium, seu ut silvis dominalibus eo magis parcatur, ipsorum etiam colonorum usu silvas adigant, in locis vero liberis ipsimet officiales implantandas per communitates plagas assignent, curentque, ut sub poena corporali ipsi judici, juratisque pagi infligenda illae inplantentur, inplantationis vero ea observabitur modalitas, ut tales plagae primum perarentur, si situs loci admiserit, secus autem ligone fodiantur et arborum semine siliginis instar inseminentur et occatione contegantur, eo adhuc observato, ut quercinae vel faginae glandes ne per feras aut pecudes, vel aves devorentur, aliquot pollicibus profundius terrae mandentur, foliatarum arborum species plerumque solum fertilius requirunt, cum profundas agant radices et succum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nutritivum ibi quaerant. Pineta vero in terra etiam steriliori, climateque frigidiori perinde crescunt. Succrescens vero e semine juvenilis planta primo statim tempore ab herba, quae circa circum crescit, plantaeque et juveni arbusculae necessarium nutrimentum in se derivando multum nocet, sedulo repurgetur.

§. 3. Quas vero cujusque sortis semen proprietates habeat, quaeve forma, modus et tempus serendi, plantandique seminis arborei pro ratione diversitatis speciei teneri debeat, sequentia edocebunt:

a., Glans quercina, aut faginea communiter alioquin nota est, cujus insitio vel maxime loco opaco et quo aestus solis non ita penetrat et quidem mense Aprili ulnae unius spatio ab invicem una vero spitama profunde fiat. Caeterum prout glans quercina et faginea, eodem modo semen quoque laricis et albae pini, quae picea dicitur, mense Januario maturescit.

b., Fagus major, quae rubra vocatur, fructum habet triangulum coloris castanei, autumno serendum.

c., Altera minor seu fagus candida, fructum fert calculi aut lentis instar majoris, nascitur in oblonga foliata vagina ex frondibus intra folia propendente.

d., Semen populi, minutissimi instar papaveris grani est, quod mense Majo maturescit et in aestu mox avolat et ideo nisi primis illico diebus colligatur, disparet.

e., Tiliae semen formam globorum refert.

f., Betulia semina pendentibus e fronde funiculis continentur et circa finem Junii maturescunt.

g., Utriusque fagi et tiliae semina mense Aprili, betuleum autem mox ut maturuerit, in peraratam siccam terram, populeum in mediocriter humidam seminari oportet, quamquam autem betulae, populi aliaeque hujus generis arbores sua etiam sponte nonnunquam nascantur, non tamen ea elegantia et rectitudine crescunt sed plerumque contortae et curvae, e contra autem, quae seminatae prodeunt, recta etiam proportione crescunt.

h., Pini, larices, abietes et quae hujus speciei sunt, dactilos producunt, quibus inclusum semen in mortario contusis dactilis elici solet et quidem in cubili calefacto, ut ut autem hae quoque arborum species absque semine etiam propagentur, in pinetis, aut silvis abieginis contingit attamen, ut sicciori praesertim aestate deficiant, hoc in casu si herbosus sit locus, herbae aratro evellendae

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

et terra percolenda est, recentique semini inseminanda, atque ideo hunc in finem funduli illi semine faeti sedulo et in notabili quantitate colligendi asservandique sunt.

§. 4. Si quidem de anno in annum silvas diminui et lignorum penuriam crescere tristi experientia edoceamur, hinc ad avertendum majorem defectum, ampliandamque qua fieri potest lignorum copiam statuendum erit, ut cujuscunque domus incola tamdiu, donec circa et ante domum, aream, hortum, horreum aut prata vacuus plantandisque arboribus aptus locus repertus fuerit, singulis annis arbores in locis quidem humidis populos, salices et alnos, in limosa vero ac sicca terra ulnos, in sabulosa tandem et aeque sicca pinos et abietes 10, moros vero ad minus aeque 10 plantare teneatur et quem visitans officialis praedictam arborum quantitatem haud plantasse observaverit, is 30 baculorum ictibus, vel si aetas obstaret, totidem dierum aresto puniatur; ad facilitandum autem hocce negotium necessarium erit, ut in plagis silvis destitutis hortus pro schola ut dicitur, aut seminario arborum constituatur, huncque in finem per dominos terrestres pro propria ipsorum colonorumque suorum futura utilitate certa terreni particula, quae alioquin non tam ampla requiritur, assignetur, in locis vero liberis ipsae communitates necessarium hunc in finem terrenum designabunt diversarum arborum, cumprimis autem mororum semine conserendum, unde dein arbusculae transplantationi aptae illas petentibus gratis suppeditentur, eo usque autem e silvis, ubi hujus sortis arbusculae habentur, similiter gratis praemissum in finem largiendae erunt. Horti autem hujusmodi, praesertim in quibus semen mororum seminabitur et mori educabuntur, ne obvii sint et cuivis pateant, perque pecora damnum inferatur, circa circum genista spinosa vel aggresti prunello aut sufficiente fossato cingendi erunt, cura autem super similibus hortis quam optime curandis ipsi judici loci et duobus juratis ea ratione concredatur, quod si quid in illis per pecora, aut alia ratione ob non adhibitam sufficientem attentionem damni causatum fuerit, singuli ipsorum 25 baculorum ictibus plectentur.

§. 5. Saepe fit, ut in locis pascuo destinatis surculi, virgulta et arbusculae sponte nascantur et per hoc terra foecunditatem ostendat, si a pascuo pecorum custodiretur ad silvam producendam, talis proinde plaga a pascuo prohibenda et loco ejus si fieri potest alibi pascuum exscindendum erit, in exscissione tamen hujus

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

attendendum erit, ne illud in juvene succrescente silva assignetur.

§. 6. Ampliari etiam possunt silvae per salicetorum multiplicationem, exemplum enim est in salice et populo, quod haec intra tres annos ad totidem et ultra pollices in pingvi solo crassescant, quae quidem arborum species tamdiu, donec amputandorum ramorum cortex planus sine rugis est, terrae ad dimidium pedem infossae vegetant, ac virent et ita desecti crassiores rami transplantari possunt.

§. 7. Ubi autem per ipsosmet loci inhabitatores, vel per vicinarum possessionum accolas silvae in tantam jam ruinam iverunt, ut loca nunc desolata et vacua tantum conspiciantur, adeo ut nec nemoris amplius nomine digna sint, ibi residuae etiam arbores in usum excindendae et si defectus lignorum in tali loco subversetur, rectaque oeconomiae ratio exposcat, novella silva modo superius praescripto serenda, et plantanda venit.

§. 8. Quoad novellas hujusmodi silvas cuncta, quae in praecedenti sectione quoad succrescentium silvarum educationem et conservationem dicta sunt, ad ammussim observentur.

Conclusum.

Praescripto et stabilito salutari hocce et adeo publico privatisque nemorum possessoribus utili lignicidii ordine ac norma, reliquum jam erit, ut ejus observantiae, atque executioni peculiari ratione invigiletur. Ordinaria quidem est officialium circularium incumbentia, prout aliarum quarumvis ita et in hoc momento editarum ordinationum debitum procurare complementum; notum tamen est eosdem multifariis aliis servitii publici objectis ita distineri, ut sperari ab illis vix possit, eos negotio huic tantam, talemque impensuros esse assiduam vigilantiam et operam, qualem illud si imposterum accuratius, ac cum sperata publici privatorumque utilitate tractari velit, de necesse exposcit, hinc ad assequendum scopum opportunissimum, quin necessarium esse videtur, ut in quovis comitatu, districtu, sedibus item siculicalibus aeque ac saxonicalibus, aut vero alia opportuniori juxta localem situm facta repartitione pluribus circulis unus peculiaris cum salario 200 fl. oeconomiae silvestris apprime gnarus praeficiatur rei silvanae inspector, curaque et superattentio eorum, quae hac in re sancita sunt, rite exequen-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dorum eidem concredatur, ad cujus cumprimis strictas muneris partes pertineret silvas in concredito curae suae circulo existentes de tempore in tempus obambulare, diligenterque perlustrare, an praescripta norma silvestris ordoque tam in instituendo lignicidio, quam et in cultivatione et educatione succrescentium, ac plantatione novarum silvarum adamussim observetur, an loco sepium cum insigni nonnunquam praesertim juvenum et novellarum silvarum devastatione e virgultis extructarum vivae sepes, aut fossata erigantur, an pecora ab aditu ad silvas sufficienter arceantur, utrum ubi opportunus est locus et praesertim lignorum penuria laboratur, novae etiam silvae implantentur, educenturque, an horti pro arborum seminario ubique habeantur debiteque curentur, an nominanter mori praescripta ratione plantentur, an constituti ubivis sint silvarum custodes, verbo an ea, quae praescripta sunt, observentur adamussim, dictataeque pro diversis transgressionum casibus poenalitates rite infligantur, vel qui defectus et impedimenta subversentur, pro faciliori autem horum omnium executione, ac ipsa etiam superattendentia facilitanda inspectoribus his in quovis pago unus, alterve fidus, reique silvanae plus gnarus juratus adjungetur, qui ratione ipsorummet incolarum peculiariter attendet, ut praescriptae regulae accurate observentur. Demum autem super singulis hisce momentis, quod compererint dicti inspectores, de singulo trimestri officialibus genuinam submittent informationem, quam iidem regio quoque gubernio pro necessaria negotii et status silvarum cognitione, edendisque pro re nata congruis dispositionibus exhibendam habebunt, interea autem ipsi quoque officiales naevos ex inspectorum informationibus comperiundos pro attributa ipsis authoritate corrigere, emendanda emendare, in contravenientes praescriptarum regularum transgressores defixas poenas inomissibiliter irrogare, cunctaque in rectum tramitem dirigere strictissimae suae obligationis esse ducent, nec praetermittent.

Ut autem praemissa omnia eo certius et efficacius in effectum deducantur, necessarium erit, ut ludi magistri pagenses omnia, quae circa sylvarum conservationem, novarum plantationem et cultivationem in praemissis praescripta sunt, juventuti tradant et inculcent.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában az országgyűlési bizottságok iratai közt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

235.

1795. Az erdélyi országgyűlés által kiküldött bizottság javaslata a vadászat szabályozásáról.

Opinio de venationis regulatione et restrictione.

Venatio in hocce principatu nec pro peculiari hucusque oeconomiae ramo habita, necque si conclusum diaetale et in illius conformitate ordinationes regii gubernii de 3-tia Martii anni 1733. sub nro 364. nec non de 11. Decembris anni 1736. nro 323. exaratas, quarum priori venatio certarum ferarum tempore foetificationis prohibebatur, posteriori vero venatio rusticis plane interdicta est, item dispositionem regulamenti militaris anni 1759., qua liberae nimiumque damnosae per officiales militares exerceri solitae venationi regula posita est, excipias, ullis circumscripta limitibus tanta exercebatur, hodieque exercetur in alieno quoque territorio libertate, ut quandoque nec jura dominorum terrestrium illaesa manere, nec agri segetesque et succrescentes silvae a damnis immunes esse, neque vero prohiberi potuerit, quin multi venationi liberalius indulgentes ab aliis utilibus occupationibus ad otium traducti ipsam rem familiarem, opificiique exercitium plane negligerent. Idcirco cum indubium sit venationem, sive in illa voluptas, seu utilitas spectetur, in proprio territorio cum aliorum exclusione solis territoriorum possessoribus ex ipso etiam dominii jure in eo consistente, ut cunctis territorii utilitatibus et legitimis proventibus libere uti et frui possint competere, ipsa privatorum jura, non minus ac publici boni ratio exposcere videretur, promiscuam vagamque, quae hucusque viguit, venandi licentiam iis coarctandam esse limitibus, ne per illam aut jura dominorum terrestrium laedantur, aut vero rei agrariae detrimentum inferatur.

Quanta hujus quoque attentione publica non indigni objecti intuitu fuerit piissimae recordationis Josephi II-di ad promovendum commune bonum solicitudo, docet abunde ordo in re venationis per eundem medio b. decreti regii de 21. Augusti anni 1786. exarati nroque guberniali 9320. signati praescriptus, qui tamen cum partim ob nimiam dominorum terrestrium indulgentiam, exiguamque, quae objecto huic impendebatur attentionem, partim vero ob nimium extensam latoque valde sensu acceptam per

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

incolas liberarum comunitatum pro arbitrio instituendae venationis libertatem a nemine observari comperiatur, nemo in dubium revocabit, quam necessarium sit arbitrariae huic et multum nocivae venandi libertati per praescribendam strictiusque ac hucusque factum est, commensuratam in re venationis normam regulam ponere. Quae quidem norma in sequentibus punctis defigenda esse videtur:

1. Territoriorum possessoribus qua juris venandi proprietariis sive totum territorium soli sive partem illius separatam et excissam teneant integrum est in proprio territorio omnis speciei feras intertenere, hocque fine coagula ad illas alliciendas, aut etiam reclinatoria foeni ponere, vel quacunque ratione nutrire, illas tanquam suam proprietatem omni anni tempore prout libitum fuerit capere, aut trajicere et in proprios usus convertere vel etiam venumdare, venatio tamen certarum ferarum tempore foetificationis et quidem cervorum masculorum a 15. 7-bris usque vigiliam Pentecostes, faemellarum vero sive vaccarum a festo ss. trium regum usque ad festum s. Bartholomei, aprorum porro silvestrium a festo Purificationis b. M. virginis usque 16. 8-bris, damarum faemellarum a 1-ma Martii usque finem Maji, vulpium denique a 1-ma Martii usque finem 8-bris licita haud erit.

2. Apros et omnes alias nocivas feras non nisi in vivariis bene cinctis et contra omnem illorum eruptionem praemunitis servare integrum esto; si itaque aper extra vivaria deprahendatur, omni tempore instar alterius rapacis ferae, ut sunt lupi, vulpes, ab unoquoque trajici, aliave ratione interfici potest, dominusque terrestris aut venator, qui se eatenus opposuerit, poenam 25 aureorum persolvere, ac praeterea damnum per erumpentem ejusmodi feram causatum resarcire tenetur, quod intelligendum de illis etiam est, qui feras damna inferentes studiose alunt nec debita cinctura coercent.

3. Dominus venationis intuitu etiam ferarum transeuntium jus venationis exercere, feramque talem in territorium suum ingredientem quacunque sibi libita ratione capere, trajicere aut aliter interficere potest, feram tamen in proprio territorio vulneratam, dein vero ad alterius terrenum transeuntem in alieno territorio ulterius persequi non licebit, sed hujusmodi fera ad illum spectabit, ad cujus territorium transivit; quod si autem canes feram persequentes ad vicinum territorium transeant, exploso antequam alterius

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

territorium ingrediatur sclopo, vel plane prae manibus alterius relicto pro revocandis canibus territorium ingredi potest et tunc canes hujusmodi terreni possessori trajicere non licet.

4. Si vero quispiam in alterius terreno venari absque indultu possessoris depraehensus fuerit, tum canes ejus libere trajici, ipse armis spoliari potest et si nobilis aut civis fuerit, instar violentiam patrantis actione conveniatur ac per judicem tam in poena violentiae, quam pretio ferae trajectae convincetur, rusticus autem aut similis ignobilis carcere aut poena corporali punietur.

5. Venabula, aut tendiculas ponere, aut etiam foveas pro capiendis feris rapacibus effodi curare domino venationis in territorio suo ea tamen sub cautela integrum est, ut fine avertendi omnis damni, aut infortunii signum quodpiam, quod a transeuntibus facile observari possit, ponatur.

6. Jus venationis tam majoris, quam etiam minoris speciei ferarum pro lubitu vendi, aut etiam in censum locari potest; rustici tamen aut etiam cives ab emtione aut exarendatione hujus juris exclusi sunt, cum alias iisdem occasio praeberetur rem suam familiarem, aut opificium negligendi. Quamobrem etiam jus venationis ad civitates et oppida qua jus territoriale spectans licitatione mediante plus offerenti vendendum aut potius de tempore in tempus in censum elocandum erit, in cujusmodi auctione non nisi plus offerentis habebitur ratio jure vicinitatis prioritatem haud tribuente.

7. Quemadmodum in alieno territorio venari, ita in silvis alienis nec gramen colligere, nec pecora pascere, neque vero sarmenta lignorum colligere venatoribus licitum est.

8. Cuilibet integrum est ab agris, pratis et vineis suis feras quacunque demum ratione abigere, ac si occasione hac fera se laederet, aut etiam periret, dominus venationis hoc titulo nullam bonificationem exigere potest.

9. In segetibus, agris inseminatis quacunque seminis specie, nec non in vineis ante vindemiam, prouti etiam in neo-plantatis et succrescentibus silvis nec proprietariis venationis nec etiam venatoribus quocunque sub praetextu venari, feras persequi, aut etiam canes sagaces eorsum adducere licebit; sique proprietarius venationis ordinationem hanc transgrediatur, praeter poenam 25 aureorum penes processum articularem desumendorum et illi, in cujus fundo praevaricatio haec commissa est, numerandorum, ad

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

causati quoque damni resarcitionem tenebitur, venatores autem dominales acceptis 25 baculorum ictibus insuper trium dierum publico carcere punientur.

10. Damna per feras in segetibus, vineis, aut pomariis causata contribuentibus juxta mensuram illati damni seu in natura, sive aere parato bonificanda sunt, quare omnia ejusmodi damna in tempore, dum videlicet illa adhuc noscibilia sunt, ac aestimari possunt, dominio terrestrali indicanda sunt, idem porro dominus terrestris illatum damnum per viros impartiales seu ex eadem sive vero ex vicina communitate deligendos adscito concernenti vice-judice nobilium vel duobus juratis nobilibus aestimari curabit et fine procurandae indemnisationis querelas ad officiales deferet, qui audito etiam incusato, ac instituta adhuc semel, si necesse visum fuerit, nova causati damni oculatione absque ulteriori summam resarciendi damni determinabunt, atque per damni authores praestandam illico disponent.

11. Officiales comitatuum, sedium et districtuum sedulo invigilandum habebunt, ne numerus ferarum in detrimentum culturae ruralis nimiopere augeatur, ac eos, apud quos ferarum numerum ultra modum augeri observarent, curabunt, ut illae in justa proportione diminuantur.

12. Cum autem proprietarios venationis contra omnem in istiusmodi jurium inviolationem tueri oporteat, hinc generaliter quidem vetitum esto feram alienam cujuscunque speciei capere, trajicere, aut feram, quae semet transfixit, aut alia ratione laesit, ac dein perivit, depraehensam sibi adpropriare, signanter autem feripetarum, qui alioquin variis ex rationibus relate etiam ad securitatem publicam noxii sunt, praevaricationibus modus ponendus est et hinc feripetae, qui venationem illicitam ex professo quasi instituunt, sicuti caeteri fures considerandi et a concernenti foro judiciario insinuante semet eatenus domino venationis instar criminalis tractandi, ac pro ratione pretii surreptae ferae, aut reiterati actus hujus illiciti, aut adhibitae violentiae causatique damni plectendi erunt, quin alii etiam de eo, quod feripetam sibi notum occultaverint, aut hospitio exceperint, vel scientes feram a feripeta emerint, ac ipse feripeta inarestandus judicioque tradendus et pro demerito plectendus erit.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában, az országgyűlési bizottságok iratai közt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

236.

1796. jan. 15. Az udv. kamara utasítása a főbányagrófi hivatal részére a fakezelés s az erdők gondozása tárgyában.

Da man aus den mit bericht von 30-ten des vorigen und erhalt 11-ten dieses einbegleiteten und wieder zurückfolgenden akten und ausweisen mit vielen befremden ersehen hat, dass mehrere im Schemnitzer bezirk bergwerke bauende gewerkschaften und besonders einige Eisenbacher und Hodritscher gewerkschaften, in vergleich der ansehnlichen und weitläufigen Michaelistollner handlung, nicht allein nach den 5 jährigen ausweis einen auffallend beträchtlichen bau und grubenholz aufwand gemacht, sondern auch den diesjährigen vorgeblichen holzbedarf in einem steigenden uebermass angeschlagen haben, und dass das königliche waldamt einer und derselben handlung in mehreren waldrevieren die anverlangten holzsorten ganz wider die grundsätze der ächten waldpflege und schonung der forste ausgezeichnet und gewissermassen jeder gewerkschaftlichen handlung in den nächst gelegenen wälder, die doch vorzüglich auf unvorgesehenen unglücks und nothfälle geschont und vorbehalten bleiben sollten, die vorgebliche holznothdurft abgereichet habe, bey diesem unfug und waldschwendung aber bey den ohnehin schon zu sehr ausgespiegelten reservirten und königlichen kammeralwäldern in kurzen die misslichsten folgen zu besorgen seyn würden, so hat das königliche oberstkammergrafenamt, dem es kraft seiner aufhabenden pflicht vorzüglich obliegt, jeden missbrauch hintanzuhalten, den aerarial schaden allenthalben zu verhütten, jeden nachtheiligen unfug vorzubeugen und die darwieder handlenden nach den einberaumten höheren befugnis zu ahnden und zu bestrafen neben den zweckmässigen in der wald- und bergordnung und selbst in den landgesetzen von jahr 1791. wohlgegründeten anträgen und wirksamen massregeln zu verfügen, dass

1. So wie es auch bey kaiserlichen königlichen gewerkschaftlichen handlungen, deren erstere sich ohnehin, so wie die Michaelistollner gewerkschaft, auch mit vielen kostbaar erkauften fremden holze behelfen zu geschehen hat, auch die übrigen holzbedürfenden gewerckschaftliche handlungen die sich ohnehin weit über jeden anderen bergbezirk des seltenen vortheils des unentgelt-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lichen holzgenusses, der jedoch dem allgemeinen besten nicht nachtheilig seyn darf, zu erfreien haben, alle jahre am ende des dritten quartals, den künftig jährigen gruben-, bau- und zeugholzbedarf dem königlichen berggericht mit getreuer bemerkung der vorhabenden und genau zu bestimmenden bauführungen specifisch einreichen, das königlichc berggericht sodann

2. Mit beiziehung eines waldbedienten durch die berggerichts beisitzer abwechslend die betreffenden gewerckschaftlichen handlungen und vorzüglichen jene, die einen grösseren holzbedarf verlangen, im letzten quartal nach und nach befahren, die taggebäude untersuchen, somit aber die anverlangte holznothdurft bewähren lassen und die holz specificationen sonach

3. An das königliche obristkammergrafenamt gutächlich einbegleiten, dieses aber die bedürfnisse beurtheilen und die begnehmigten bau-, gruben- und zeugholtz gattungen durch das königliche waldamt und zwar mit der beobachtung

4. Ausweisen lassen solle, dass an bauholz verordnetermassen die wichtigsten und dringendsten vorfälle ausgenommen, so lange als welches bei den Schernowitzer zeugstadl, vom welchen die bauhölzer im winter auf der schlittenbahn wohlfeiler und leichter auf die handlungen beigefahren werden können, vorhanden seyn wird, betreffe es auch wem es wolle, kein stehendes ausgezeichnet und selbst weder das tannene noch eichene gruben und zeugholz nach willkühr der handlungen, sondern in den für die Hodritscher und Eisenbacher, dann Schemnitzer werker insbesondere zu bestimmende eigenen tannen und eichenen gemeinschaftlichen holzschlägen ohne rücksicht der entfernung dieses oder jenes werkes und mit verhüttung allerunordentlichen gehäue und holzausspieglungen und am wenigsten aus den unmittelbar an die werker anstossendem und zu höchsten nothdurften und für unglücksfälle vorzubehaltenden wäldern, wo sich weder der manigfaltige unterschleif noch die daraus erfolgende waldschädliche erweiterungen der hausgärten, wiesen und äcker gründe, je genug verhütten lassen, ausgezeichnet werden solle, ohne erst für beinahe jede gewerkschaftliche handlung besondere waldreviren, mit unvermeidliche handlung besondere waldrevieren, mit unvermeidlichen nachstand der waldpflege angreifen zu därfen, weil sich die gewerckschaften bei den unentgeldlichen holzgenuss auch der ordnung und waldwirthschaft fügen müssen und es darum zu thun ist, dass nach

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ordentlich verhauten holzschlägen auch der waldanbau der abgetriebenen plätze gehörig eingeleitet und besorget werden möge, und so wie

5. Ausser dieser ordnung, nur mit ausnahme der unvorgesehenen richtigen zufälle, kein bau-, gruben- und zeugholtz auszuzeichnen und selbst dann, wenn die noth nicht höchst dringend ist, nur aus den bestimmten holzschlägen zu bewilligen seyn wird, so ist dagegen, da auch die gewerkschaftlichen handlungen ihre wasch- und pochwerke, dann handlungshäuser mit dem alten grubenholze beheizen lassen können, an dem hierzu erforderlichen brennholz nur das gipfel- und stöckholz nach einer bestimmten ausmasse abzugeben, wodurch es bei einleitung dieser die schonung, erhaltung und fortpflanzung bezielenden ordnung und anstalt künftighin auch von denen zeither bei der Windschachter königlichen bergkonsultation wochentlich vorgekommenen holzbevilligungen, die oft nach willkühr der waldbedienten bald da, bald dort ausgezeichnet würden, füglich wird abkommen können; nur wird

6. Durch das königliche waldamt und die werks-vorsteher unter eigener verantwortung strenge darauf zu sehen seyn, dass das bewilligte holz auch wirklich vorgegebenen zwecke verwendet und weder zu was andern gebracht, noch sonst damit irgend ein ohne rücksicht zu ahnender unfug, unterschleif und missbrauch getrieben werde; und gleichwie übrigens

7. Nicht allein im Schemnitzer, sondern auch in den übrigen bezirken derlei vorsichten nach den orts umständen zu verfügen sind, so ist zugleich, wie man es bereits verordnet hat, dem waldamts-personale jede eigenmächtige und von dem betreffenden aemtern nicht begnehmigte holzauszeichnung und waldschwendung wiederholt unter bedrohung der schärfesten ahndung und nach umständen auch dienstentlassung nachdrücklich zu untersagen, denselben die strengste pflichterfüllung, stete nachsicht und aufmerksamkeit, ohne welcher der unfug und waldfrevel nicht vorzubeugen ist, eingreifend aufgetragen, und für den allenfälligen anflug, anbau, oder auch anpflanzung der abgetribenen und gehörig auszuraumenden gehäue fürzusorgen. Von der kaiserlichen königlichen hofkammer in münz- und bergwesen.

Wien, den 15. Jänner 1796.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Schemnitz osztályában, fasc. 2607. a 347. udv. sz. a. — Közölte *F. A Schmidt* i. m. XIX. 80—4. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

237.

1796. március 7. A kanczellária rendelete a helytartótanácshoz a közalapítványi javaknál 5 új kerületi erdőmesteri állás felállításáról.

Sacratissimae caesareae et regiae etc. etc. benigne intimandum: Suam majestatem sacratissimam adprobata, quam regium hoc locumtenentiale consilium ope repraesentationis ddo 3. Novembris anni recens elapsi nro 18,363. horsum submiserat instructione,* neo-restituendis in bonis politico-fundationalibus sylvarum magistris extradanda clementer resolvere dignatam esse, ut iuxta fundatam opinionem commissionis suae ecclesiasticae salarium pro neo-constituendis in districtibus Sellyensi, Jászoviensi, Pestiensi, Pécsváradiensi et Kutyevoensi sylvarum magistris in annuis 400 fr. sequaciter inclusis deputatis (quae prouti respectu districtualium praefectorum sub 14-to Novembris 1793. dispositum est, semper in natura dependenda erunt) universim in 664 fl. defigatur; praeexistenti vero Sancto Martinensi sylvarum magistro praehabitum 600 fl. salarium ad personam relinquatur et salarium neo-accomodandi in districtu Magno-Varadiensi sylvarum magistri nonnisi in annuis 300 fl., adeoque imputatis deputatis in 564 fl. systemisetur.

In districtu porro Jászoviensi, spectata eiusdem vastitate, propositi duo sylvarum magistri constituantur, quorum uni in oppido Jászov, alteri in Sajó-Lád, reliquis demum in projectatis stationibus quarterium assignandum erit.

Caeterum autem altefatam suam majestatem sacratissimam denominationem antelatorum sylvarum magistrorum consilio huic locumt. regio eo addito benigne detulisse, ut idem medio concernentium districtualium praefectorum accurate erui, defigi et subinde extradandae his sylvarum magistris instructioni inseri curet, quas nam sylvas singulus eorundem ipse sine diurnis respiciendas habeat, utve subsecuta saepememoratorum sylvarum magistrorum denominatione in districtibus illis, quos praemissa ratione ipsi administraturi sunt, reliquum minus necessarium sylvanale personale pro sublevamine fundorum politico-fundationalium ex servitio

* Az erdőkerületek részére kelt ezen utasításról lásd a 254. számú 1800. évi utasításnál a jegyzetbem elmondottakat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mox dimittatur et de effectu suo tempore relatio horsum praestetur.

Quae benigna resolutio eidem regio locumten. consilio pro strictissimo observamine, debitaque concernentium districtualium praefectorum instructione hisce nota redditur. Datum Viennae, die 7-a Martii 1796. Comes Josephus Csáky mp. Michael Mikos mp. Ad benignum etc. mandatum Gregorius Szábay mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1796. évi 2511. sz. alatt.

238.

1796. október 11. Vizner Ferencz hradeki kam. prefektus előterjesztése a magyar udv. kamarához az általa Hradeken létesített erdészeti népiskola javadalmazásáról.

Hochlöblich königl. hungarische hofkamer!

Bei dem antritte der hierortig mir allergnädigst anvertrauten wald-praefectorats-stelle habe ich sowohl zum höchsten aerarial, als auch allgemeinen nachtheil befunden, dass auf dieser Hradeker niederlag und denen dazu gehörigen waldämtlichen neben-revieren von den verschiedenen werksmeistern, saag- und holz-knechten, dann förstern-beamten und sonstig hiesig erforderlichen manipulations- und werks-leuten ihre kinder, deren zahl zusammen genommen mit der eisenhandlung, so eben unter dieser wald-praefectorats-direction stehet, sich auf 60 und noch weit mehr belaufet, als an einem entlegenen einöden ort, woselbst man ohne aller menschlicher hilfe verlassen ist, sich selbst überlassener, ohne dass weder von religion noch andern doch jeden menschen nur allein höchst erforderlichen kenntnissen, um sich jemals ihr brodt verdienen und dem staate nützlich seyn zu können, theils aus entlegenheit von allen schulen, theils wegen mittellosen umständen ihrer eltern, die sich kaum selbst erhalten und nicht auf entfernte versendung ihrer kinder gedenken können, aller gelegenheit beraubt sind, in mindesten etwas erlernen zu können, sondern durch den müssiggang veranlassen nicht als zöglinge für das höchste aerarial und des staats-beste, wohl aber als höchst eine gefährliche jugend heranwachset, welche weder menschen-pflichten, noch

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gehorsam, noch sonst etwas nützliches auszuüben zu erlernen in stand gesetzt ist.

Was hieraus durch jahr von jahr zunehmend dergleichen sich und dem müssiggange frey überlassenen kinder, da es ihren eltern, welche tag täglich ihren manipulations-arbeiten obliegen, theils in wäldern, theils bey denen werkern abwesend sind, vielen ohnehin selbst an kenntnissen gebricht, dass also von selben keinen unterricht zu hoffen haben, dem allgemeinen wohl für ein nachtheil und was für eine sorte menschen in einer solchen einöden-entlegenheit heran wächst, erachtete ich unvorgreiflich allhier nicht weiters erörtern zu dürfen, da es einer hohen anerkennung ohnehin nicht entgehen wird. Ich habe mich daher dahin bestrebt mittel zu ersinnen, auf welche art ich diesen nachtheil, in so weit meine und andere guten freunde kräfte es zulassen, vorbeugte, um wenigstens die schon erwachsenen kinder aus diesem verderben zu retten und durch gemeinschaftliches zusammen beytragen um einen mann zu besorgen, welcher diejenigen kenntnissen und erforderlichen besonderen gaben vorzüglich besitzet, einen lehrer vorzustellen und da ich zugleich trachtete einen solch geschickten namens Georg Grünwald hierzu hand zu haben, welchen ich nebst denen national schul-tradirungs ersten klassen auch zur beybringung der hiesigen jugend höchst erförderlichen waldwesens kenntnissen anwenden könnte, indeme alle dergleichen nachwachsende zöglinge sich ohnehin meist wiederum bey denen nämlichen manipulationen ihr brod zu verdienen trachten müssen und dieses eben hier zu land bishero verabsäumte höchst erforderlich zu stand zu bringen wäre, dass man in hinsicht der wälder ihrer entstehung, pflege, nachpflanzung, dann ordentlichen bearbeitung derselben mittelst ordentlich theoretisch und praktischen kenntnissen die jugend in solcher gegend, wie hier bestehet und wo alle derley hätte sich an vorzüglichsten ereigen und zurechtweise und durch öffentliche lehre zugebildete und dem land nützliche und wahre waldmänner gestalte, so hatte man einsweilen denenselben einen ordentlichen forst cathechismus entworfen, welcher nebst denen übrigen schullehrungs-obliegenheiten zu festgesetzten zeiten dieser jugend, aus welchen man einstweilen bis 30. seit ersten Hornung d. j. vornehme und zu ordentlichen schulgange anhielte, mit besten erfolg, wovon man in anwesenheit des (p. t.) herrn bischofs Mandich bei einer ordentlichen durch-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

reise, so wie auch bei einer ähnlichen gelegenheit des herrn conseiller und proto-notairs v. Aczél ein ordentliches examen vorgenommen und wohl selbe die diesfällig besten bezeugnisse abstatten können beigebracht hat und da durch in so weit möglich gewesen ist, durch eigenes und deren eltern weniges beytragen den untergang solcher jugend vorgebeuget wurde, allein da dieser so nöthige und allgemein nützliche fortgang unmöglich aufrecht zuerhalten ist, da ein so geringes beytragen einzelner personen und wohlthäter hierorts weder hinreichet noch von dauer ist und da doch den allgemeinen wohl, soviel daran liegt, für die bildung der jugend fürzusorgen und es denen höchsten normalien angemessen ist, so unterfanget man sich hierinfalls um eine gnädige unterstützung unterthänigst einzukommen, auf das in anbetracht dessen für diese entlegene gegend, woraus doch dem aerario und dem land so viel nutzen zufliesst, gnädig möchte rücksicht genommen und ein für solchen hiesigen niederlaags-lehrer erforderliche jahrsgehalt, welcher, um in dieser müseligen theuern gegend sich durchzubringen, sich auf 200 fl. belaufen dürfte, da er zugleich der forstwesens lehre nach hiesiger wald-praefectoratsleitung obzuliegen hat, wozu ich gern die diessfälltigen erforderlich bey handen habenden authores mittheile, in gnaden möchte beygetragen werden. Es wird diese gnädige angedeyhung nicht nur durch vervielfach hieraus erzielenden nutzen anwiederum hereingebracht, sondern es werden dabey so viele menschen gerettet, welche durch vernachlässigung dem abgrund ohne allen beybringenden begriffen nothwendigerweise entgegen eilen müsten. Hradeck, den 11. October 1796. Franz Vissner mp. praefect.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Scholarum National. 1797. évi fons 22. pos. 2. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

239.

1798. február 22. A magy. udvari kamara átirata a helytartótanácshoz arról, hogy ő felsége a hradeki erdészeti népiskola javadalmazása iránt a községgel kötött szerződést jóváhagyta.

Sacratissimae caesareae et regio-apostolicae majestatis domini domini clementissimi, regiae camerae hung. aulicae nomine, ejusdem altefatae suae majestatis excelso consilio regio locumtenentiali hungarico peramice insinuandum: Suam majestatem sacratissimam contractum cum Hradekiensi camerali communitate respectu dotationis duorum scholarum docentium ibidem constituendorum initum ea cum modificatione ratihaberi dignatam esse, ut primario docenti in locum projectatarum 12 orgiarum mollium et sex orgiarum durorum lignorum focalium nonnisi 8 orgiae mollis et 4 orgiae duri ligni focalis assignentur, eo a fortiori, quod pro coadjutore ejus nonnisi 5 orgiae mollis ligni focalis projectatae fuerint.

Benignam proinde hancce resolutionem regiam praelibato excelso locumtenentiali consilio erga sub 19-a Septembris a. p. nro 18,842. isthuc datum amicum intimatum penes remissionem communicati contractus eo addito perofficiose insinuari, quod quoad scholare neo-erigendum aedificium altissima resolutio regia adhuc desideretur. In reliquo camera haec regia hungarico-aulica praelibato excelso consilio regio locumtenentiali hungarico ad quaevis mutui officii genera prompta parataque manet.

Ex consilio regiae camerae hungarico-aulicae Budae, die 22-da Februarii 1798.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Scholar. National. 1798. évi fons 41. pos. 1. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

240.

1798. junius 6. Az erd. főkormányszék körrendelete az 1791. 30. törv.-cz. szigorú megtartásáról.

Salutem et gratiae caesareo-regiae incrementum! A felséges udvarnak értésére esvén, hogy jóllehet az erdőknek rendes vágatása és gondviselése iránt már gyakori izben hathatós parancsolatok költenek, sőt azoknak megtartása törvényesen is megállapíttatott, mégis attól annyira pusztíttatnak, hogy midőn valamely közönséges épületre fa kivántatik, még az erdő alatt lévő helységek közül is némelyek idegen segedelemre szorulni kénytelenítteteknek, a mult hónapnak 4-dikén kelt udvari decretum által újra is megparancsoltatott, hogy az erdőknek gondviselése és jó karban való tartása iránt 1791-ben megállapíttatott 30-dik novelláris articulusnak útmutatása minden szorgalmatossággal és fogyatkozás nélkül megtartassék.

Melyre nézve kötelességül tétetik kegyelmeteknek, hogy az említett novelláris articulusban meghatározott pontoknak megtartására szorgalmatos vigyázattal legyenek, különben, ha a kerületjekben lévő erdők akár a földes uraság, akár pedig a communitások által elpusztíttatva lenni találtatnak, kegyelmetek, kiknek a törvény és felséges rendeléseknek megtartása főbb kötelességek, ilyetén gondviseletlenségekért szoros számadásra fognak szoríttatni. In reliquo altefata sua majestas benigne propensa manet. E regio magni principatus Transylvanie gubernio Claudiopoli, die 6-ta mensis Junii 1798.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1798. évi 4052. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

241.

1798. nov. 26. A helytartótanács egyházi bizottságának jegyzőkönyve, melylyel a közalapítványi erdőmesterek részére újolag kidolgozott utasítást a felséghez felterjeszti. *

Anno 1798. die 26-a Novembris celebrata est commissionis ecclesiasticae sessio 49-a.

Ubi sua majestas sacratissima benignam suam resolutionem regiam de silvarum magistro ad singulum districtum bonorum pol.-fundationalium collocando, non his solum, sed toti regno ob introductas in omni ejus parte rectas silvanales regulas perutiles edidisset, consilium locumtenentiale regium sollicitum, ut benigna intentio regia non in effectum deducatur solummodo, sed et ab exemplo aliorum regnorum progressus quo majores faciat, certumque omnem instructionem tum primum perfectam dici posse, cum experientia pertentata et rerum adjunctis accommoda est, commisit omnibus silvarum magistris, ut postquam instructionis pro se editae experimentum practicum fecerint, si quid in eam reflexionis occurrerit, horsum medio praefectorum repraesentent, perlatis ad consilium locumtenentiale regium observationibus evocati sunt silvarum magister districtus Pesthiensis Scharer statione sua proximus et silvarum magister districtus S.-Martinensis Preüszler, qui de cognitione artis silvanalis luculenta et per suam majestatem sacratissimam quoque probata edidit specimina, provincia vero referenti consiliario c. Majláth delata, ut celebrato consessu, collatisque cum consiliario et bonorum fundi studiorum referente Latinovics consiliario ac navigationis directore Heppe ac memoratis binis silvarum magistris consiliis, adhibitisque in subsidium ordinationibus etiam, quae in rem in aliis regnis subsistunt, novam elaboraret silvanalem instructionem, qua dein una cum advolutis formularibus praesentata.

Votum.

Quemadmodum commissio isthaec obsequentissima instructionem hanc una cum memoratis formularibus suae majestatis sacra-

* Ezen, alább egész terjedelmében közölt utasítás hosszas tárgyalások után 1800-ban adatott ki.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tissimae altissimae adprobationi regiae demisse substernendam existimat, ita et demisse arbitratur ad partes officii sui pertinere, ut de progressu, quem benigna intentio regia rem silvanalem in rectum ordinem adducendi hucusque fecit, demissam faciat suae majestati sacratissimae relationem, cum alter nonnisi agatur annus, a quo rei initium datum fuit, videbatur commissioni huic suam majestatem sacratissimam ipsam benigne judicaturam, non multum institutionum ejusmodi in objecto, quod longis annis eget, fieri potuisse, quae fructum jam ferant, illud tamen obtentum est, ne damna per inordinatam manipulationem amplius inferantur, principia circa usum silvarum per dominum et subditos stabilita, inplantationes silvarum in permultis locis cum bono successu occaeptae, denique status silvarum politico-fundationalium ita descriptus, ut directio in futurum in certa cognitione multa facilitate fundetur, remotae porro non paucae difficultates, quae negotiis silvanalibus partim novitate rei, partim ignorantia ab iis quoque, ad quorum officium eam promovere pertinebat, oppositae sunt, sperat etiam commissio isthaec, cum in omni parte regni pro natura situs bonorum politico-fundationalium officium silvanale subsistat, privatos dominos terrestres silvas suas ab excemplo melius procuraturos, cujus rei summum adest tempus, cum non multae in regno Hungariae, praesertim in regionibus a ditionibus austriacis parumper remotis existant silvae, quae rite manipulentur, magno utique status publici damno.

Videtur porro e re esse, ut ad clarificanda, quibus innititur, principia circa ipsam neo-elaboratam silvanalem instructionem nonnullae observationes addantur. Modum correspondentiae silvarum magistrorum commissio isthaec eum deligendum esse censuit, qui in manipulatione camerae hungarico-aulicae penes officia tricesimalia et salinaria a longis jam annis optimo fructu subsistit, fit enim hac ratione, ut nihil cognitioni consilii locumtenentialis regii substrahi possit, silvarum magistri activitas non impediatur et hoc non minus negotia haud excentrentur, sed superinspectio praefectorum salva maneat, modus hic correspondentiae authoritate consilii regii locumtenentialis jam introductus nunc quoque in usu est et huic debetur evidens illa status silvarum cognitio, ad quam idem inpraesentiarum collocatum est, quive ut in casu Pécs-Váradiensi dirigens dicasterium tot annis latuit, educatio individuorum silvanalium objectum est, quod sollicito studio curandum videtur commissioni huic, profecto enim in difficilem semper collocatur situm,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dum individua silvanalia deligenda sunt, in defectum enim domesticorum extranei advocandi sunt, quandoque minus etiam cogniti, individuis autem silvanalibus ignorantia linguae et consuetudinum patriae, ubi officia gerunt, non exiguas pariunt difficultates. Commissio isthaec ex cognitione negotiorum, quae silvarum magistri pertractant, convicta est, eos sine officii scribis relinqui hoc minus posse, quod vel mediocris provisoratus tali non careat, hanc necessitatem cum emolumento publici conjungendam censuit eadem haec obsequentissima commissio ac ideo scribas hos in scientia silvanali erudiendos proposuit, quo sic subjecta domestica ex quibus delectus fieri posset, adsint, cui bono illud quoque emolumentum adnumerandum est, complures horum patriae filiorum ad servitia privata subin discedentes principia recte manipulationis silvanalis per totum regnum disseminaturos et introducturos esse, onere fundorum politico, ut omnes universim scribae neque 2000 fl. expensas pro omnibus bonis exposcant.

Denique non defuit commissio isthaec obsequentissima ei etiam commodo prospicere, ut sub finem anni singuli, uti modus in instructione praescribitur, universalem totius status silvarum, perceptionum, erogationum et impensae operae ac fructus, quem tulit, altissimo majestatis sacratissimae obtutui substernendam exhibere possit deductionem. Salvo altiori determinio. Episcopus Mandich s. k. Comes Josephus Majláth s. k.

Eredetije az Országos Levéltár kanczelláriai osztályában 1799. évi 423. sz. alatt.

242.

*1799. január 8. A főkormányszék körrendelete az erdőkben való tüzelés eltiltása végett.**

A fentebbi esztendőkben tapasztaltatván, hogy az erdőkben, az azokban tétetni szokott gyujtogatások által megbecsülhetlen károk okoztatnak, az erdőknek conservatiója iránt való gondoskodásából szükségesnek látta a királyi fő igazgató tanács olyatén rendelést tenni, melynél fogva az ilyetén felette káros gyujtogatások

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 678. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

megakadályoztassanak. E végre annak okáért meghagyatik kegyelmeteknek, hogy az ilyetén erdők gyujtogatását maguk kerületekben szorosan tiltsák meg és ezen tilalmat minden helységekben hirdettessék ki, mely tilalom hogy annál foganatosab legyen, egyszersmind kegyelmetek oly rendelést tegyenek, hogy ezen kemény tilalmat az helységbeli bírák és esküdtek a falujokbeli lakosoknak és főképpen az erdő és határpásztoroknak, a melyek mindenütt azoktól, a kiket illeti, elegendő számmal állíttassanak, adják értésükre, annak megtartására való gondoskodást pedig a bíráknak és esküdteknek oly hozzátétellel parancsolják meg kegyelmetek, hogyha ennek utána az erdőkben tétetni szokott tűz által valamely erdőben kár okoztatnék, azon esetben, ha netalán a bírák és esküdtek az ilyen tüzettevő személyt a kemény büntetés alá leendő huzás végett ki nem jelentenék, ők maguk kemény testi büntetés alá fognak vonattatni. Mely ilyetén tilalomnak szoros megtartására való szorgalmatos vigyázás annyival is inkább a tisztek kötelességéhez tartozik, minél bizonyosabb az, hogy ők az e részben tapasztalandó hibájokért kemény számadás alá fognak vonattatni. Claudiopolis, 8-a Jannuarii 1799.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1799. évi 165. sz. alatt.

243.

1799. február 5. A helytartótanács előterjesztése a fölséghez a közalapítványi erdők becslésére szükséges utasítás kidolgozásáról.

Sacratissima, caesarea et regio-apostolica majestas, domine domine clementissime!

Pro eo, ut benignae majestatis vestrae sacratissimae intentioni de aestimandis districtus Jászóviensis, sed et aliorum dominiorum politico-fundationalium silvis mos geri et negotium istud suapte utilissimum bono certoque eventu procurari, ac ita impensae, quas fundi fundationales facturi sunt, recte collocari possint, decrevit consilium locumtenentiale regium, adhibitis tum geometriae practicae, tum artis silvanalis peritis, instructionem dimensionis et aestimationis silvarum constitutioni etiam regni accommodam elaborare, illaque parata in vicinis dominii Acsa silvis experimen-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tum practicum instituere ac ita subin rem altissimae majestatis vestrae sacratissimae approbationi substernere, concertationi praefixa est 22-a Februarii a. l. et quae in regno haberi possint instructioni parandae adminicula, de iis conquirendis consilium hoc locumtenentiale regium est; cum vero constet instructiones ejusmodi aestimandarum silvarum pro aliis haereditariis provinciis principaliter Bohemia, Moravia et Austria praescriptas existere, majestatem vestram sacratissimam perdemisse exorat consilium hoc locumtenentiale regium, ut exemplaria hujusmodi instructionum usque praefatum si possibile est terminum horsum communicari facere dignetur. Queis semet consilium hocce locumtenentiale regium altissimis devovet gratiis. Budae, die 5-ta Februarii 1799. Majestatis vestrae sacratissimae caesareae et regio-apostolicae humillimi perpetuoque fideles subditi et capellani, praeses et reliqui majestatis vestrae sacratissimae consilii r. l. hungarici consiliarii. Franciscus Sz.-Iványi s. k. Franciscus Darvas s. k. Antonius Almássy s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1799. évi 1581. sz. alatt.

244.

1799. julius 5. A magyar udv. kanczellária elöterjesztése a Brigido P. orvos által a brezoviczai köris erdőben talált gyógyító erejű manna iránt, az erre hozott legfelsőbb határozattal.

Eure Majestät! Bald, nachdem höchstderoselben am 29-ten 8-ber vorigen jahrs die hier ehrfurchtsvoll angebogene bitte des medikers Peter Brigido, womit ihme, gleichwie man es in der am 2-tem 9-ber daraufhin abgegebenen allerunterthänigsten auskunft ehrerbiethigst erinnert hat, für den fall, als die von ihm in dem im Agramer komitate befindlichen eschen-walde, Brezovicza genannt entdeckte manna, so mit der in den apotheken höchst nöthigen calabrina gleich kräftig, auch wohl gar noch kräftiger wirke, von der medicinischen fakultät geprüft, und für anwendbar erklärt würde, die leitung ihrer vorzunehmenden aufsamlung, nebst ersetzung seiner gehabten auslagen und bemühungen, allermildest mochte überlassen werden, höchstbezeichneter anher gelangen zu lassen geruheten, erhielt diese treugehorsamste hofkanzlei vom Agramer komi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tate den hier gleichfalls unterthänigst beiverwarten bericht, wornach demselben von gedachten Brigido über dessen sogestaltige entdeckung die gleichfallsige anzeige gemacht und zugleich in einer besonderen schachtl ein muster von berührter manna, mit der beigefügten bitte überreicht wurde, dass für ihn höchten orts zum weitern betriebe ihrer aufsammlung einige geld-unterstüzung wolle erwirkt werden.

Diesen bericht fand man demnach samt ermeldter muster der hiesigen medizinischen fakultät zur prüfung und untersuchung sogleich zuzusenden und da man der k. h. statthalterei sowohl bei gelegenheit der, derselben am obbesagten 2-ten 9-ber geschehenen zumittlung obangebogener höchstbezeichneten bittschrift, als auch der anderweiten, hier gleichfalls geziemend nebenanverwahrten und erwähnter k. statthalterey am 1-ten März d. j. nachträglich zugesandten allerhöchstbezeichneten supplik des Brigido dem auftrag, dass sie die von Agramer komitate abzufordernde manna von der medizinischen Pester fakultät prüfen lassen und über den befund gutächtlichen bericht erstatten solle, ertheilte, hofte man, dass diese sache ihrer erledigung ehestens würde zugeführt werden können; alleine obgleich man beide die für diese manna günstigen äusserungen erwähnter medicinischen fakultäten, wie es die zwei besonderen nebenlagen bewähren, schon vor längerer zeit hatte zu handen gebracht, so konte man solche dennoch eurer majestät höchsten einsicht nicht sogleich unterlegen, weil die königl. statthalterey, inhalt ihres hier zuletzt bezeichneten berichts die erinnerung machte, dass sie bevor hierüber ein gegründetes gutachten abgeben könnte, noch erst dem Agramer komitat aufzutragen befunden hätte:

1-tens. Durch obgenannten Brigido die gattungen des eschenbaumes, von welchem diese manna gesammelt würde, näher bestimmen und zugleich

2-tens. Erheben zu lassen, ob von diesem materiale eine zu versehung sämtlicher erbländer hinlängliche quantität und zwar in dem maasse könne alljährliche erzeigt werden, dass die einfuhr der manna schlechterdings verboten werden könnte? und

3-tens. Was allenfalls die aufsammlung dieses materials kosten dürfte? und welcher preis dafür in den apotheken vorzuschreiben wäre? Endlich

4-tens. Eine grössere quantität von dieser manna abzufordern

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

und anher einzusenden, damit auch von seite der medizinischen Wiener fakultät chymische versuche mögen angestellet werden und wenn sich hierbei die ächtheit derselben bewähren sollte, ob es nicht auch räthlich seye, dürfte in den krankenhäusern selbst, jedoch mit hinlänglicher vorsicht noch mehrere dergleichen versuche anzustellen.

Im weitern beischlusse begleitet nun die k. h. statthalterei dem diesfälligen bericht des Agramer komitats, welchen die von Brigido abgeforderte beantwortung obiger frag-punkte in urschrift beilieget mit dem beigefügten gutächtlichen einrathen, dass, da es sich aus vorliegender akten kunde klar ergebe, dass

1-tens. Die croatische manna mit einer guten calabrischen gänzlich übereinkomme, so wie es sowohl die hiesige Wiener, als die Pester medizinischen fakultäten ausdrücklich erkläret haben;

2-tens. Eine solche quantität von diesem material könne erhalten werden, dass mit solchem nicht nur das inländische bedürfnuss vollständig befriedigt, sondern auch noch ein theil davon in auswärtige provinzen verführet werden könnte;

3-tens. Der preis dieser einheimischen manna werde wohlfeiler werden, der entdecker dieses materialis besagter arzt Brigido aller rucksicht würdig seye, und durft es daher eurer majestät höchsteigener milde ganz beikommend seyn, wenn allerhöchst deroselben eine goldene kette mit einem gleichen pfenninge grösserer gattung, als ein besonderes merkmal höchstihro gnädigsten zufriedenheit über die sogestaltige entdeckung allermildest zu verwilligen geruheten.

Hingegen unterläge das, in der hier beigefügten anderweiten supplicke des erwähnten Brigido vorkommende bittgesuch, womit ihm nähmlich die direktion von dieser manna erzeugung sowohl für sich, als im allgemeinen mochte zugestanden werden mehrfältigen schwierigkeiten; denn da die wälder, somit auch deren produckten ein eigenthum der grundherren wären, so könnten diese auch auf keine veise gezwungen werden, dass sie besagtem arzte den zutritt in ihre waldungen zur manna samlung gestatten oder zulassen müssen, dass durch ausübung einer privat-unternehmung ihrem rechte wie immer nahe getretten werde.

Es dürfte daher mehrerwähnten arzte bedeutet werden, dass er sich in die schlavonischen und croatischen gespanschaften, woselbst die manna-esche (fraxinus ornus) anzutreffen sey, verfügen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

und denen dortigen ärzten und chyrurgen die kunst der manna erzeugung lehrnen solle, besagte gespanschaften aber unter einen angewiesen worden, dass sie die betreffenden grundherrschaften mit gegenwärtighaltung ihres eigenen vortheils dahin bewegen, damit dieselben berührten Brigido hieran nicht hinderlich seyen, sondern ihm vielmehr allen nöthigen beistand leisten wollen, imgleichen die ärzte und chyrurgen, welche die kunst bemelter erzeugungen bereits erlernet haben, zu befehligen, dass sie die herrschaftlichen beamte, wie auch sonstige, sich zu diesem ende meldende kontribuenten gehörig anleiten sollen.

Und solcher gestalt hätte demnach das recht der manna erzeugung, und ihres verschleisses denenjenigen, denen die waldungen eigenthumlich zugehören, jedoch dermassen eingeraumt zu verbleiben, dass dieses material, bevor solches an die materialisten oder apotheken verkäuflich gebracht, oder für den handel oder den eigenen vortheil verschliessen würde, vom betreffenden kommitats physiker genau untersucht, und von selbem über die ächtheit desselben ein ordentliches zeigniss eingehollt werden müsse, damit nicht etwa zur gefährde und zum nachtheile der gesundheit eine schlechte manna gattung unterschoben werden möge.

Endlich vermeinet die berichtlegende königl. statthalterei, dass von dem arzte Brigido die unternehmung der sogestaltigen reise auf eigene kosten nicht wohl verlanget werden könnte und erachtet daher, das demselben auch reise kösten, dann einiger erfreulichkeit für gehabte bemühungen ein für allemal 600 fl. aus dem kameral aerarium verwilligt werden dürften.

Gutachten. — Die gemachte entdeckung des medici Peter Brigido, dass in den eschen wäldern des Agrammer komitats die der calabrina gleich kräftige manna sich befinde, wie dieses nicht nur die Pester, sondern auch die hiesige medicinische fakultät anerkennet haben, ist eine für euer majestät länder sehr erspriessliche erfindung, weil andurch der einkauf der ausländischen, folglich die ausführung des baaren geldes ins ausland fürs künftige dafür um somehr gänzlich ersparet und eingestellet werden kann, als der erfinder versichert, dass eine derley manna nicht nur in Croatien und Slavonien, sondern auch in Ungarn und vorzüglich in den Eisenburger komitat in überfluss vorzufinden sey und mit solcher nicht nur die inländische erforderniss hinlänglich gedecket, sondern auch in das ausland davon ein theil verführet werden

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

könte und dass der preis auch für die inländer um 4 oder 5 groschen bei jedem pfund geringer ausfallen werde.

Da nun dieser glickliche erfinder mit den unterricht der herrschaftliche beamten, des unterthanes und selbst der herrschaft oder jurisdictions physicorum sich befassen zu wollen willig anträgt, demnach aber des mittelst seiner bittschrift sub nro 556. angesuchte privativen auf 8 jahre von dieser treu gehorsamsten hofkanzlei nicht wohl eingerathen werden kann, so ist man in rüksicht der entdekung und erfindung und vorzüglich aus der ursach, dass er bei seinen reisen und vor denen den unterricht nehmenden doch auch ein äusserliches ansehen und merkmahl der allerhöchsten huld und gnade zeigen müsse, des ehrerbietigsten ermessens, dass ihm zwar eine goldene medaill grösserer gattung mit einem erl und bande, doch aber ohne einer goldenen kette allermildest verliehene und der von der königl. statthalterei eingerathene entschädigungs betrag v. 600 fl. fürs verflossene, in anbetracht seiner öfteren reisen und zugleich auch zur erzeigung der manna gemachten eigenen auslagen als eine remuneration allerhöchst bewilliget werden könnte; in rüksicht aber der benützung dieses erfinders wäre man diess treu gehorsamsten orts der erfurchtsvollen meinung, da Brigido in seiner ad nro 6972. dem berichte der königl. statthalterey beiverwahrten eingaab erinneret, dass bei der incision der eschen bäumen, oder der qualification derselben zur tragung der manna die wälder gar keinen schaden erleiden, der landmann selbst nur durch 8 wochen, sowohl zu dieser arbeit, als hernach auch zur glaubung der manna beschäftiget werden wird und ein bauer, dessen hiezu nöthigen instrumenten für 12 oder 15 jahr nur 4 fl. kosten werden, auch 300 pfund manna wehrend jährlicher 8 wochen glauben könne, dass derselbe in den cameral gütern zu dieser qualification der eschen bäumern und zur nachherigen samlung der manna verwendet und daselbst gegen abfindung in anbetracht der erzeigten manna mit vortheil der cameral renten gebrauchet werden könnte, biss die privat güter besitzer durch die überzeigung, dass die qualification der eschen bäumen den wäldern keinen schaden verursachet und vielmehr andurch selben ein nutzen zuwachsen kann, seinen des erfinders beystand ansuchen werden.

Schlüsslichen wegen dessen sub nro 556. angesuchte betittlung als general-director dieser unternehmung, wegen zusicherung

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

einer pension seiner gemahlin und wegen der seinem sohn zu verheissenden nachfolge in der direction nach seinem todt, erachte man diess treugehorsamsten orts derzeit noch nicht wohl einrathen zu können, sondern man glaubt, alles dieses hange von seiner künftigen beim camerali leistenden verwendung ab, wo auf ihn der behörige bedacht seiner zeit genohmen werden wird.

Es beruhet jedoch etc. Wienn, den 5-ten Julii 799. Karl graf Pálffy s. k. Michael von Wlassics s. k.

Die kanzlei hat sich über diesen gegenstand zuförderist noch mit der finanzstelle in das einvernehmen zu setzen, ob und wie dieser antrag in den kameral waldungen zur ausführung zu bringen seye dürfte? und mir dann sowohl in rüksicht auf die ausführung, als die belohnung des erfinders einen gemeinschaftlichen vertrag zur entscheidung vorzulegen. In abwesenheit sr. k. k. apost. majest. per cons. status auf aller-eigenes erlassenen befehl. Kollowrat s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1799. évi 8801. sz. alatt.

245.

1799. augusztus 10. A magy. udv. kanczelláriа elöterjesztése a fölséghez, Bilitzer S. abbeli javaslatáról, hogy a hamuzsírfőzést az állam vegye saját kezelésébe, az erre hozott legfelsőbb határozattal.

Eure majestät! Samuel Bilitzer, insass von Unsdorf in Zipser komitat, macht mittelst der allerhöchst bezeichneten anlage den vorschlag, dass zur schonung der waldungen und steurung des schon so sehr eingerissenen holz mangels in Hungarn und Gallizien die erzeugung der pottasche auf rechnung des höchsten aerarii als ein regale so wie andere mineralen, z. b. kupfer und salz übernohmen, solche sodann in allen k. k. staaten gegen folgende bedingnisse verpachtet werden möchte, dass jeder bauer in Hungarn und Gallizien dem pächter jährlich zwey gehäufte Presburger metzen von der in seinem hause gesamleten asche, (das adeliche und bürgerliche hauss aber nach belieben) gegen erlag von 10 kr., vom hartem und 5 vom weichen holz für den metzen abgeben, jene komitate aber, wo viel leinwand gemacht wird, als

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Zipss, Saaross, Árva und Lyptau, die ihre haussasche selbst nöthig haben, davon ausgenommen werden sollen.

Dagegen hätte der pächter den pachtschilling immer anticipato zu erlegen, auf eigene kosten die asche von den inwohnern einzusameln und die nöthigen pottaschen werker und hütten im jeden komitat zu errichten; ferner, so viel asche in die k. k. salpeterhütten um den ihm zu stehen kommenden einlösungspreis abzugeben, als solche nöthig haben werden.

Nicht minder hätte der pächter die pottasche in die dazu bestimten magazine auf eigene kosten einzuliefern und alle in Hungarn und Gallizien zur bereitung der pottasche nöthigen, itzt vorfindigen kesseln und andere eiserne requisiten von den besitzern gegen baare bezahlung im schätzungspreise zu übernehmen. Hingegen müssen alle bisher in ansehung der pottaschenbrennerey mit den grundherrschaften geschlossene kontrakte aufgehoben und die ausfuhr der pottasche in die fremde länder bis zur vorgeschlagenen gänzlichen einrichtung auf das strengste verbothen und in dieser absicht auch die in Oberhungarn, besonders am Theysfluss aus einer gewissen salzigen erde erzeugt werdende soda, die der pottasche gleich ist, in die bestimmten k. k. magazine eingeliefert werden.

Nach diesem vorausgelassenen biethet sich proponent selbst an, gegen obige bedingnisse den höchsten aerarium einen jährlichen pachtschilling von 10,000 fl., wenn ihm die zubereitung der pottasche überlassen wird, zu entrichten. Sollte aber diese verpachtung nicht statt haben, so wäre auch in diesem falle der verboth der ausfuhr dieses artikels zur steurung des innländischen mangels und schonung der wälder höchst nothwendig.

Die hierüber einvernomene k. hung. statthalterei äussert sich mittelst der weiteren nebenlage: Es könne zwar nicht in abrede gestellet werden, dass in vorigen zeiten durch die missbräuche, welche bei der pottaschenbrennerey fürwalteten, verschiedene waldungen in Hungarn zu grunde gerichtet worden seyen, indessen wäre nachher durch die allerhöchsten verordnungen, vermög welchen niemanden erlaubt ist pottaschen zu brennen, es wäre dann vorläufig durch die öffentliche behörde erhoben worden, dass die diessfällige brennerey den waldungen unschädlich und daraus kein holz mangel zu befürchten sey und dass die waldungen wirklich in einer solchen lage sich befinden, dass

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

daraus kein anderer nutzen geschöpfet werden könne, diesem unfuge hinlänglich gesteuert worden, wodurch sohin der vorzüglichste grund des diesfälligen plans hinwegfiele und es wäre nach dem erachten erwähnter landesstelle auch nichts anderes übrig, als dass diese allerhöchsten verordnungen in dem lande republiciret und den betreffenden behörden bestens anempfohlen werde, auf dem genauesten vollzug derselben sorgsamst zu machen; uibrigens müsse sie statthalterey erinneren, dass die erzeugung und zubereitung der pottasche und der handel mit derselben dem privaten und grundherrschaften so, wie alle übrige grunderzeugnisse vermög gesetzen und donationalien überlassen seyen und hierinn eine abänderung zu treffen, oder derley erzeugnisse von den übrigen industrial zweigen zu trennen, gesetzwidrig und daher nicht wohl thunlich und aus eben dieser rüksicht auch der vorschlag des proponenten, die gemeine asche von den privaten durch das höchste aerarium einzulössen, nicht ausführbar sey. Sie k. hung. statthalterey wäre sohin des erachtens, dass die zubereitung der pottasche, so wie der verkauf der gemeinen asche noch ferners beim alten belassen und nur die missbräuche, welche die verwüstung der waldungen und dem holz mangel nach sich ziehen, obangeführtermassen abgestellet werden dürften.

Gutachten. — Mit dem antrag der k. hung. statthalterey ist man aus dem von ihr angeführten gründe ebenfalls einverstanden und daher des unzielsetzlichsten erachtens, dass von dem gegenwärtigen vorschlag in absicht auf Hungarn kein gebrauch gemacht werden könne; in so weit aber derselbe auf Gallizien bezug hat, findet sich die t. g. hofkanzley ausser stand gesetzt, hierwegen als über einen ihrem wirkungskreis übersteigenden gegenstand auf etwas einzuschreiten. Es beruhet jedoch etc. Wienn, den 10-ten August 799. Karl graf Pálffy s. k.

Bilitzer ist mit seinem vorschlage lediglich abzuweisen. In abwesenheit sr. k. k. ap. maitt. per consilium status auf allerh. eigends erlassenen befehl. Kollowrat s. k.

Eredetije az Országos Levéltár kanczelláriai osztályában, 1799. évi 9406. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

246.

*1799. deczember 11. Brassó városának javaslata erdeinek szabályozásáról.**

Hoch und wohlgeborner herr, hochgebiethendester herr hofrath und königliche commissair!

Nachdem sich der magistrat und communität in folge der von euer hochwohlgebornen unterm 27-ten September laufenden jahres wegen einführung einer zweckmässigen waldordnung und auffindung angemessener mittel zu erzielung eines billigern holtzpreisses an das publicum erlassenen aufforderung berathschlaget und zuerst die quellen der waldverwüstungen und ursachen des so sehr steigenden holtz-preises aufgesuchet, um denselben entgegen arbeiten zu können, so haben wir folgende hauptursachen entdecket und zugleich einige mittel, wie den fernern waldverwüstungen gesteuert und das holz um billigern preiss herbeigeschaft werden könnte, gehorsamst in vorschlag zu bringen befunden.

Seit etwa 25 bis 30 jahren hat die population in dem hiesigen bezirck gegen die vorhinnige gerechnet, wie man aus den contributions tabellen und der zahl der hauswirthen abrechnen kann, wenigstens um $^1/_6$ zugenommen und mit derselben ist auch von jahren zu jahren ein verhältnissmässig grösseres bedürfniss an ackern, wiesen und hutweiden zu ihrem unterhalt eingetretten.

In jenen ortschaften, welche mit grossen und damalen dem anscheine nach überflüssigen waldungen versehen waren, wurden die an den ortschaften näher gelegner waldstrecken ausgehauen, unter den neuen zuwachs an inwohnern von zeit zu zeit ausgetheilt, durch dieselben von jahren zu jahren mehr cultivirt und in acker, wiesen und hutweiden, je nach dem ihre bedürfnisse es erforderten und die lage des orts zulies, umgewandelt, so wie hievon die deutlichsten beweise, besonders die ortschaften Rothbach, Nussbach, Apácza, Zeiden, Rosenau, Torzburg, Wolckendorf, Vledény, Krizba und die Siebendörfer geben und auch dermalen noch die inwohner dieser ortschaften besonders in den

* Brassó városának egész erdészeti történetét tüzetesen egy 490 lapnyi kötetben megírta *Zaminer Ede,* Geschichte des waldwesens der k. fr. stadt Kronstadt-Brassó. Kronstadt, 1891. czím alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

entferntern gegenden der wälder nach belieben plätze ausrotten und urbar machen.

Wenn nun gleich ausser zweifel ist, dass durch dieserlei ausrottungen der contribuenten ein wesentlicher vortheil erwächst, so verdienet doch im gegentheil auch der nachtheil, der sich durch den diesfälligen wald- und holtz-verlust ergiebt, um so mehr aufmerksamkeit, als die schädliche gewonheit fast überall eingerissen ist, dass ausserdem, dass das bei derlei ausrottungen ausgehauene holz nicht aufgehauen und nach hause geführet, sondern auf der stelle verbrannt wird, auch in jenen gegenden, wo brennholtz gefället wird, hieran immer nur der stamm aufgehauen und nach hause geführt, die asten aber, welche doch beinahe den vierten theil des holtzes ausmachen, dürften liegen gelassen werden und im walde vermodern.

Wenn ferner erwogen wird, dass durch diese fortdaurende ausrottung der wälder und den bei fällung des brennholtzes üblichen missbräuche die wälder stark verheeret werden und immermehr abnehmen, im gegentheil aber bei dem umstand, dass diejenige waldungen, welche zum holtzschlag gewidmet sind, immer auch zur freien viehweide verwendet werden, der nachwachs der wälder, indem die jungen sprösslinge immer vom vieh abgeweidet werden, gänzlich unterdrücket und verhindert wird, mithin die waldungen nothwendig immer weniger werden, der preiss des holtzes immer mehr steigen muss, so dürfte zu verbeugung dieser nachtheile und besserer conservirung der wälder nothwendig seien:

1. Die schlagbare waldungen in etwa 30 abtheilungen, oder holtzschläge abzutheilen und alle jahre einen theil auszuhauen, die übrigen 29 theile aber in strengsten verboth zu halten; dabei aber zugleich darauf zu sorgen, dass die erstere 4—5 jahre oder auch in so lange, bis die aufkäumenden jungen bäume zu derjenigen stärcke gelanget, dass sie vom vieh nicht mehr beschädiget werden könnten, in die ausgehauene abtheilungen kein vieh zur weide zugelassen würde, damit dadurch ein frischer nachwachs an holtz erzielet werden könne. Und

2. Dass die gestripp-wälder für dem zugang des viehes, hauptsächlich aber der ziegen geschützet und aus derselben ruthen, oder kleineres holtzwerck zu führen verbothen und überhaupt bei der stadt sowohl als distrikts-ortschaften die allerhöchst vorge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schriebene waldordnung nach zulassung der local-umstände eingeführet werde. Was übrigens den gegenwärtigen holtzmangel und den hindurch immer mehr steigenden holtz-preiss anbelangt, so liegt der haupt-grund darinnen, dass der landmann im verflossenen vorjährigen winter wegen dem gefallenen ausserordentlichen hohen schnee verhindert worden in den wäldern holtz zu fällen und sich einen vorrath zu machen und derselbe diesen abgang im sommer wegen der gehäuften feldarbeiten nicht ergänzen können.

Diesem nachtheil einigermassen wenigstens abzuhelfen, hat die autonomial communitas einige der hiesigen wälder mittelst ausgeschickter commissarien ohnlängst nur untersuchen lassen und es sind verschiedene waldstrecken entdecket worden, in welchen 1000 und mehrere klafter brennholtz geschlagen und nach einem vorläufigen überschlag mit inbegriff der auf die herstellung des fahr-weges und der für das die aufsicht darüber habenden personals zu verwendenden unkosten zu 3 u. fl. werden verkauft werden können.

Um jedoch diesen plan ausführen zu können ist est nöthig, dass einigen zu besorgung dieses geschäftes zu ernennenden verlässlichen individuen zur bestreitung derer dabei vorfallenden unkosten aus der allodialkasse ein vorschuss von 1000 r. fl. auf verrechnung bis zu veräusserung des gefällten holtzes gegeben werden möge, wozu wir uns die gnädige bewilligung euer hochwohlgebornen gehorsamst ausbitten.

Wir unterfangen uns übrigens diesen vorschlag nebst dem hier beiliegenden diesfälligen gutachten der autonomial communitaet euer hochwohlgebornen zur weitern hohen fürkehrung zu unterlegen und verharren mit tiefster verehrung

Euer hoch- und wohlgebornen unterthänigste diener der Cronstädter magistratus.

Cronstadt, den 11-ten December 1799.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1800. évi 7626. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

247.

1799. deczember 31. Utasítás a hradek-lykavai kamarai uradalomban alkalmazott fa-munkásokról.

Vorschrift für das königl. cameral-waldrenntamt über die wochentlich bestimmte beeidete holzknechte und schichtenarbeiters bey denen ober und untern wasserablässen, rechen, saagmühlen und bergstädten, und zwar:

Woher	Nahmen	Täglich an lohn	Wochentlicher geldbetrag	
		kr.	fl.	kr.
Gombass	Anton Schmidt holzknecht auf der bergstadt pr. 6 täg ...	24	2	24
Hradek	Martin Pallay « « « «	24	2	24
Likauka	Joann Bukovy bey den obern ablässen und saagmühlen ...	24	2	24
Dovaló	Mateg Bobula bei untern ablässen und saagmühl	24	2	24
Sz.-Péter	Jano Ulisny als schlichter und wachters samt nachtwache	22½	2	37½
Magyarfalva	Jano Simoncsek « « « «	22½	2	37½
Sz.-Péter	Jano Csunga « « « «	22½	2	37½
Porubka	Misso Juriss « « « «	22½	2	37½
Sz.-Péter	Ondreg Csesznak « « « «	22½	2	37½
Sz.-Péter	Adam Csatlós « « « «	22½	2	37½
Porubka	Jano Kovács « « « «	15	1	45
Hradek	Jano Pallay bei der praefectorats-kanzley nächtlich	8	—	56
Hradek	Mateg Pallay bey der cassa wechselweis	8	—	56
Hradek	Mateg Bobula « « «	8	—	56
	Summa ...	—	29	54

Erstens. Wenn nun bei solchen ober und untern wasser-ablässen und saagmühlen, dann bergstädten nach zeit und umstände und erfordernüss ein und andere mehrere arbeiters aufzunehmen seyn werden, so kommen solche in derley wochentlicher schichten-liste nach obigen continuative einzutragen und zu specificiren, jedoch wird hiebei zu beobachten aufgetragen, dass ja ohne vorläufigen vorwissen und begnehmigen des praefectorats keine mehrere nicht aufgenohmen werden, sondern immer bey jeden fall vorhero die erfordernüss angezeuget und die bewilligung gewärtiget werde, und sollte in ein und andern dringenden fällen sich eine noth-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wendigkeit ergeben, die etwann aus abwesenheit des praefectorats nicht gleich könnte gemeldet werden, so ist eine dergleichen veranlassung entweder des ein oder des andern herrn beamten, dernach selbe ihre beschäftigungs-bestimmung haben, jederzeit, sodann wenn die wochen-liste zur ersehung und bestättigung dem praefectorat vorgeleget wird, auch eines solchen seine schriftliche nothwendigkeits-anstellung bey dieser oder jener aerarial-arbeit oder versendung beyzulegen, um einsehen zu können, ob auch die nothwendigkeit richtig also gewesen seye, in gleichen wird auch gleich wie keine arbeits-specification, so auch diese ja nicht ehe auszuzahlen seyn, bis nicht von dem verfasser der arbeits-listen, dann dabey gewesten practicanten, aufsehern und dabey gearbeiteten meistern unterfertiget, durch h. wald-offizier übersehen und unterschrieben und auf den umschlag des praefectorats-revisum wird aufgesetzet seyn. Sollen übrigens in ein und andere angelegenheiten die ohnentgeldlich sich verwendete practicanten verschicket, oder bei denen arbeiten angewendet werden, so kommen selbe in jene specification, bey welchen gegenstand sie sind angewendet worden, nach vorläufiger praefectorats-bestättigung einzutragen.

Zweytens. Und da nun bey dem königl. waldrent-amt die zwey fixirten wochen-schicht-listen bestehen, nemblich jene in wald und königl. holz-schlägen, sodann diese bei denen zwei wasserablässen, rechen und saagmühlen, dann bergstadts-arbeiten so haben keine andere arbeits-listen nicht plaz, ausser dasselbe mit einer ordentlichen und der rechnung beyzulegen verordnung gedeckt seyen.

Drittens. Gleich wie dahero für die wald- und holzschlagsarbeiten immer der holz-meister und ohnehin in holz-schlägen schon fest gesezte auswärtigen holz-knechte zu hafften haben, oder jene revier-försters, von welcher die wald-schicht-liste einlauft, so wird das königl. wald-rent-amt genau auf die richtigkeit solcher listen wachen, da solches dass rechnung wessen betrift, und bei einem zweyfelhaft oder unrichtigen fall solchen dieser praefectur sogleich anzeigen, von dahero auch diese praefectur ja ehe diese arbeitslisten, es seyen wald oder andere arbeiten, in keine super-revision nehmen wird, bis nicht von seite waldrentamtlicher individuen solche als revidirt unterfertiget seyn werden.

Viertens. So ingleichen was weiters die bestimmung deren bey denen wasser-ablässen, saagmühlen und bergstädten betref-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

fende holz-knechte, wächter und arbeiters anbelangt, so haben eigentlich der

Anton Schmidt und Martin Pallay bei all und jeden flossholz, schindl, weinstöcken und sonstig aus stamholz erzeugenden requisiten einlössungen übernahmen und verabfolgungen gegenwärtig zu seyn und hat das königl. wald-rentamt all dieses mittelst selbe und keine andere befolgen zu lassen und sie nach der ohnehin bereits schon eingeführten ordnung in hinsicht deren schriftlichen anweissungen zu behandln und zu ihrer schuldigkeit zu verhalten und ja keine mündliche verabfolgung zu veranlassen. Und da diesen ihre pflichten die richtigkeitpflegung derley materialien zum zweck haben und ihre stätte anwesenheit durch den tag erfordern, von dahero müssen solche von denen nächtlichen wachhaltung entlediget bleiben, als selbe sonst ohnmöglich den ganzen tag über von anbruch desselben bis die spätte nacht genug thun könten.

Fünftens. So wie holz-knecht Jano Bukovy bei den obern ablass und Mateg Bobula bey den untern ablass, rechen und saagmühlen in der arbeit stehen und alle hierbey sich ereignende unglükte oder beschädigungen, sie mögen was immer nahmen oder herkommen haben, zu verhütten schuldig sind, so eben haben sie ohnehin schon weitläufiger erklärt und eingeführter massen auf alle bey denen saagmühlen und ablässen befündliche materialien und requisiten alle sorgfahle zu tragen und so wie ihnen obliget, bey allen denen erzeigenden und übernehmenden schnittmaterialien gegenwärtig zu seyn und selbe unter ihrer aufsicht in richtigkeit und ordnung zu erhalten, davon red und antwort zu geben, so eben kann und darf ohne solchen ja nichts, sondern nur mittelst selbe das angewiesene, sobald es der eingeführten ordnung und instruction gemäss mittelst den königl. rent-amt anselbe schriftlich gelanget, erfolget werden und haben derlei anweissungen heilig aufzubewahren, als bey was immer für einer inventur in verstossmässigen fällen einzig derley schriftliche legitimationen werden geltend seyn.

Sechstens. So wie diese erst besagten beyden holz-knechte diese obige pflicht in genauen vollzug zu bringen haben, so eben werden sowohl auf den stäts gütten zu erhaltenden stand deren ablässen nicht nur zu wachen haben, sondern sind verbunden all und jede derley wercks-gebäude, depositorien und bergstädte stäts in ordent-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lichen und reinen stand, so wie es ohnehin schon vorgeschriebener bestehet, zu besorgen, übrigens aber

Siebentens. Treffete diese bey den holz-knechte zur nächtlichen sicherheit der waldamts-cassa die wechselweisse wachhaltung bey selber, da aber der Jano Bukovy bei dem obern ablass, rechen und saagmühl zu entfernt ist und selbst alldort nachtlich so wie tag die obhut halten muss und nicht einen tritt von dannen abgehen darf, so wird statt dem gedachten Juno Bukovy der förster Mateg Pallay zu solch wechselseitiger cassa wacht zugetheilet.

Achtens. Endlich in hinsicht deren übrigen wächtern, welche sowohl bey tag als nacht auf alle feuer sicherheit als übrig sonstige veruntreuungen genau zu wachen, all und jeden aufenthalt verdächtiger leuten zu verhütten haben und in allen denen in diessfälliger ordnung und sicherheit eingeführten sazungen allwo ihre pflichten umständlicher geschildert werden, genau nachzukommen verbunden sind, so wie ihnen auch obliget, ausser ihrer wachzeit sich zu andern aerarial-vorfallenheiten gebrauchen zu lassen, so wird jedoch keiner von solchen, obwohlen sie bey denen h. beamten mehr darum eingetheilter bestehen, auf das sie in jeden ärarialvorfall ämtlicher angelegenheiten des dienstes wegen sogleich können gebrauchet werden, ja zu keine privat-versendungen anzuwenden seyn und es hanget selbst von denen herrn beamten ab, auf solche ein obachtsames aug zu haben, damit sie ihre obligenheit sowohl tag als nächtlich pünktlich nachkommen und den solchen wächtern es ohnehin oblieget, jeden fall genau sogleich der instruction gemäss zu melden, um unverscheibliche zu rechtweissung zu erhalten, folglich auf dass sich selbe in jeder gelegenheit, da die h. beamten in ihren amtsgeschäften bald dort, bald da zerstreut sind, zu helfen wissen mögen. Mithin wird sowohl ihrer als andern partheyen wegen, welche etwas anzubringen haben, auf den praefectorats-kanzley eingang aufgezeichneter zu finden seyn, welches individuum von wochen zu wochen die kanzley-inspection habe, und da ein solches individuum ganz sicher allstätts in loco anwessend seyn wird, so haben dergleichen sich in vorkommenden fällen an solchen zu wenden, als von welchen sie, in soweit es umstände und thunlichkeit zu lassen wird, einstweilige zu rechtweissungen erhalten werden. Damit aber

Neuntens. Absonderlich bey denen nächtlichen wachhaltungen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bestimt seyn, wer und welcher eigentlich, dann zu welcher zeit wirklich auf denen bestimten posten sich befinde, um in jeden fall einer vernachlässigung auf den schuldigen zu kommen, mithin, da jederzeit eine halbe nacht ein oberwächter mit dreyen mit-wächtern, sodann die andere halbe nacht der andere oberwächter mit die 3 andern mitwächtern bey denen gesamten holz-bergstädten, rechen, saagmühlen, holz-, eissen-, kupfer- und salz-depositorien die wachen zu besorgen haben, von dahero

Wird jederzeit die erste halbe nacht von abend bis mitternacht der oberwächter Adam Pallay mit denen 3-en mitwächtern als

Misso Juriss
Jano Simoncsek und
Adam Csatlós,

Von mitternacht aber bis fruh der oberwächter Jano Kovács mit denen 3-en mitwächtern als

Jano Ulissny
Jano Csunga und
Ondreg Czesnak. Die nachtwachen befolgen und durch den ganzen jahreslauf die wachstunden so zu beobachten haben, auf das wehrend denen 4 monathen November, December, Januari und Februari von 6 uhr abend bis 12 uhr, dann von 12 bis 6 uhr fruh, wehrend denen 4 monathen September, October, März und Aprill abends von 7 uhr bis 12 uhr, und sodann von 12 bis 5 uhr fruh, und endlich die übrigen 4 monathen, als May, Juni, Juli und August abends von 8 bis 12, dann von 12 bis 4 fruh so in vollzug gebracht werden, auf dass gleich wie in denen sazungen schon festgesetzet ist, keiner seinen posto zu verlassen habe, gleich wie demnach

Zehntens. Jäne wächter von abend bis mitternacht bis früh ihre posten in drey theil abgetheilter haben, als nemlich Adam Csatlós und Jano Csunga die Drevarna den ablass und bergstadt bis zum klaussmeisters quartier, so eben von klausmeisters quartier an die saagmühl, saagklötzer, alldortiger flossholz und gesamte gebäude von einer seite bis ober die kirche, und so von der anderen seite unterhalb des würthshaus und holz-depositorien .werden die wächters Misso Juriss et Jano Ulissny. Endlich dem untern theil von eisen-verschleiss-magatzin, salzamt und kupfer-depositorien, dann untern flossholz-portu die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

wächter Jano Simoncsek und Ondreg Csesznak besorgen, so wie also ein jeder dergestältiger wächter seinen eingetheilten posten stäts zu protocoliren und in gemässheit deren in sazungen festgesetzten regeln fürzuschreiten hat, so eben wird derjenige oberwächter, welcher die wacht hat, jene voreingetheilte wechselweis visitiren und so wie er allenthalben selbst wachsam zu seyn hat, dieselben anzuhalten und bey befund einer nachlässigkeit bey den früh-rapport den praefectorats-kanzley inspectionsführenden individuum anzuzeigen hat. Und da

Eilftens. Die stunden-ausblassung eingeführt ist, dass solche der oberwächter zu befolgen hat, so wird solches sowohl von jenen gegen mitternacht als diesen gegen morgen unachtsichtlich selbst und durch keinen andern zu befolgen seyn, so wie die übrigen wächter jedweder mit den eingeführten nachtpfeifln stäts versehen seyn müssen, mittelst welchen sie in nöthigen fall einer entdekung oder erforderlichen hielf solang, damit das zeichen zu geben haben, bis dass der allenthalben obhut habende oberwächter oder auch in fall die benachbahrten neben-wächter dahin komme, wo der ruf geschehe.

Zwölftens. Ist genau darauf zu sehen, dass diese und sowohl alle jene vorenthaltene holz-knechte allstäts mit ihren schildern versehener und nie ohne solchen erscheinen.

Gegeben von königl. cameral Hradek und Likavaer waldpraefectorat zu Hradek den 31. December 1799. Franz Wissner v. Morgenstern mp., wald-praefect.

Másolata az Orsz. Levéltár kincstári osztályának Präsid. Forst gyüjteményében.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

248.

*1800. május 14. Az erd. főkormányszék körrendelete, melyben az erdők miatti viszálykodást s az erdők pusztítását meggátló leghathatósabb módokról a törvényhatóságoktól jelentést kíván.**

Salutem et gratiae caesareo-regiae incrementum! Az elmult márczius hónapnak 27-dikéről költ udvari rendelése által méltóztatott ő felsége a maga atyai gondoskodásánál fogva kegyelmesen parancsolni, hogy noha mind az haza törvényeiben, mind a fennálló rendelésekben kemény büntetések vannak az erdők pusztítói ellen határozva, mindazonáltal a sokféle példákból s történetekből úgy tapasztaltatik, hogy a szoros tilalom mellett is az erdők erőszakosan pusztíttatnak és ebből gyakorta nagy zenebonák, verekedések szoktanak következni s ezeket néhánykor halál is követi, erre nézve a királyi főigazgató-tanács, meghallgatván előre a tartománybéli jurisdictiókat az iránt, hogy mi móddal lehetne leghatalmasabban s foganatosabban az erdők pusztítását megakadályoztatni, s az ilyetén alkalmatosságokban megtörténni szokott zenebonának és verekedésnek elejét venni, maga alázatos tudósítását vélekedésével egyetemben ő felségének tenné meg.

Hogy annakokáért ezen ő felsége kegyelmes parancsolatja a királyi főigazgató-tanács részéről teljesíttethessék, parancsoltatik kegyelmeteknek, hogy a fennebb említett tárgyban magok vélekedéseket a jövő julius végeig a királyi főigazgató-tanácsnak adják fel. In reliquo altefata sua majestas benigne propensa manet. E regio magni principatus Transylvaniae gubernio. Claudiopolis, die 14-ta Maji 1800.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1800. évi 4016. sz. alatt.

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 680. l.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

249.

1800. junius 7. Ujegyház-szék határozata az erdők megóvásáról.

Extractus protocolli communitatis sedis Ujegyház de dato 7-ten Juni 1800.

Proponiret der praeses, dass da vermög eines unterm 14-ten März laufenden jahres, zahl 4016. herabgelangten hohen gubernialdecrets von dem stuhl-amt die erklärung und der vorschlag, wie den in diesem lande noch immer fortgetrieben werdenden wälderverwüstungen und denen daraus folgenden handeln und schlägereien wirksam und thätig entgegen gekommen werden könne? erwartet werde, die stuhls-communität sich über diesen gegenstand berathschlagen und ihre meinung darüber angehen möge.

In ansehung der wälder wäre in rücksicht auf diesen stuhl 1-tlich von der hohen landes-stelle an die löbliche Ober-Albenser comitats-behörde der erstliche befehl zu erflehen, dass diese ihre unterhabende ortschaften mit mehr strenge von der verwüstung der wälder derer benachbarten ortschaften abhalten und die namentlich angezeigte thäter, welche sich widersetzen, scharf bestrafet werden mögten; indem von Alzen und Magarey besonders die klage vielfältig eingegangen, dass die inwohner aus den benachbahrten comitats-ortschaften, wenn selbe in den wäldern, wohin sie immer in grosser anzahl zu kommen pflegten, schaden anrichtend angetroffen würden, sich mit gewalt widersetzen und nicht wolten pfänden lassen und berührte ortschaften bei der antreffenden behörde zu wiederholten malen um genugthuung gebeten, allein noch keine erhalten.

2. Aber wäre darauf zu sehen, dass zu winters-zeit mehrern familien sich zusammen ziehen, oder wenigstens auf einem hof nicht mehr, als ein feuer gemacht werde, weder man dadurch vieles holtz erspahren und nicht soviel wie bisher verbrennen dürfte.

3. Seie auch noch darauf zu achten, aus denjenigen ortschaften, welche nicht waldung im uiberfluss haben, die für die waldung so schädlichen ziegen abzuschaffen und statt der feldhagen, schanze und lebendige hagen zu pflanzen, um dadurch der ferneren erzeugung der wälder innigen vorschub zu leisten.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

4. Endlich, wenn den ortschaften der erstliche befehl ertheilet werde, bäume in denen wäldern zu pflanzen und in jedem ort etwelche öffentliche backhäuser zu errichten, wo mehrern wirthen, so wie bei städten, das brod zusammen bäcken sollten, wodurch denn eine menge holtz erspahret und die waldungen um ein merkliches verschohnet bleiben würden.

Extractum et extradatum per Michaelem Banszky s. k.

Másolata az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1800. évi 6251. sz. a.

250.

1800. julius 8. Bardócz-széknek a főkormányszékhez felterjesztett véleménye az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács, kegyelmes uraink!

A mostan folyó 1800-ik esztendő Pünkösd havának 14-ik napján 4016. sz. a. költ és hozzánk ugyanezen esztendő Sz.-Jakab havának 2-ik napján érkezett kegyelmes rendeléseknek teljesedésére excellentiátoknak, melyben a magunk vélekedésünknek arról leendő feladása parancsoltatik, hogy mi móddal lehetne leghatalmasabban és foganatosabban az erdők pusztítását megakadályoztatni és az ilyetén alkalmatosságokban megtörténni szokott zenebonának és verekedésnek eleit venni? a magunk alázatos vélekedésünket e következendőkben bátorkodunk excellentiátoknak feladni:

1. Szükségesnek tartanók, hogy minden falukban arra alkalmatos erdőbírák és azok mellé elegendő erdőpásztorok választatnának és tétetnének.

2. Ezek az erdőkre szorgalmatosan vigyáznának ugyan, de a kiket az erdőpusztításon rajtakapnának, azokat ne bántanák, meg se zálogolnák, hanem a magok concernens tisztjeknek adnák ki, és a tisztek a magok hatalmok szerint, az ezen tárgyban meghatározandó módon azokat büntettetnék meg.

3. Minthogy közöttünk a limitáneus katonák a provinczialistákkal elegyesen lakván, két jurisdictiók vagynak, és a militáris részen valók nem gondolnak a kiadott tilalommal, hanem az erdőkben, főképpen a cserhántás által — a mint most közelebb is

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

cselekedtenek — nagy károkat tesznek, ezekre nézve requiráltatnék az ista suprema armorum praefectura, hogy a militáris részen valók is szoríttatnának reá a kiadandó és kiadott tilalmaknak megtartásokra.

4. Hogy az erdőbírák és pásztorok valakinek a kiadásban ne kedvezhetnének, meg kellene őket erősen esketni, hogy kit-kit minden kedvezés nélkül kiadnának és ártatlanul senkit is nem vádolnának.

5. Az erdőpásztorokon a tisztek által exequálandó mulctáknak fele része adattassék az erdőbíráknak és pásztoroknak, hogy azok kötelességekben annál jobban és szorgalmatosabban eljárnának.

6. Az olyan személyeknek is, a kik noha sem nem erdőbírák, sem nem erdőpásztorok, mindazonáltal az erdőpusztítókat kiadnák, megbizonyosodván kiadatásoknak igaz volta, a tisztek előtt adattatnék bizonyos jutalom.

7. Az helységbeli tisztek minden esztendőben egyszer generális investigatiót vitetnének véghez az erdőpusztítók ellen.

Mely ezen vélekedésünknek alázatos feladása mellett változhatatlan tisztelettel maradtunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos hív szolgái Osváth László s. k. nemes Bardócz széknek vice-királybírája. Boda István s. k. azon nemes széknek hites nótáriusa. Bibarczfalva, 8-a Julii 1800.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában az 1800. évi fasc. 6769. sz. alatt.

251.

1800. julius 11. Krasznamegyének a főkormányszékhez intézett jelentése az erdők megóvásának módjairól.

Felséges királyi főigazgató tanács!

A tisztelt királyi főigazgató tanács a közelebb mult május 14-én és a 4016. sz. a. költ rendelésénél fogva az erdők conservatiója iránt annyi versben kiadott rendelések sikertelen voltának tapasztalását kijelenteni, s ugyan ehhez képest, hogy mi móddal lehetne legfoganatosabban az erdők pusztítását meggátolni? ez universitás vélekedése az iránt a jövő juliusi hónap végéig felküldet-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tessék, parancsolni méltóztatván, ez ily tartalékú rendelés következéseül azon eszközökről, melyek az említett és közhasznot tárgyazó dologban felvehetők lehetnének, gondoskodni nem mellőzvén, olyaténoknak találtuk ezeket:

1. Hogy minden helységnek a possessorátus által, a honnan a házi tüzelésre szükséges fa kipótoltasson, különös erdeje, és oly rendszabás mellett, szakasztassék, hogy ottan semmiféle marha a tüzifát szállító marhákon kivül ne járjon.

2. Hogy a possessorátus arra disponáltassék, hogy *minél előbb az erdőket felosztani igyekezzék.*

3. Hogy a kecskék tartása, mely a közönséges tapasztalás szerint az erdők gyarapodásának egy nevezetes mételye, egyáltalában meg ne engedtessék.

4. Minden *karókra font sövénykerítések, nevezetesen a porgolát gyepük és mezei akármi névvel nevezendő kerítések* úgy reguláztassanak, hogy azok helyébe ezentúl eleven gyepüvel megerősítendő sánczok készíttessenek. Utoljára

5. Hogy a parasztoknak, az erdők pusztításának ennél fogva is lehető megakadályoztatására, ezentúl kerítésbe nyomáson tilalmast tartani, és az által a szabad legelőhelyet mások praejudiciumára szorítani szabad ne légyen és hogy ez a possessorátusnak is, hogy magát ehhez alkalmaztatni igyekezzék, ajánltassék.

Melyeket is a parancsolt vélekedés helyett ezekben és alázatosan jelentve, mély tisztelettel maradtunk a felséges királyi főigazgató tanács alázatos szolgái nemes Kraszna vármegye rendei, Somlyón, 1800. julius 11-én folytatva tartott marchális közönséges széket ülő gyűlésünkből.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1800. évi 7088. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

252.

1800. szeptember. Marosszéknek a főkormányszékhez felterjesztett javaslata az erdők hathatósabb megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács!

Ezen 1800-ik esztendőben májusnak 14-én a 4016. számok alatt költ felséges királyi főigazgató tanács kegyes rendelését (melyben felséges urunk atyai képpen méltóztatik az erdők pusztítása s azon alkalmatossággal történni szokott zenebonák és verekedések hathatósabb megakadályoztatása felől gondoskodni és azok iránt vélekedésünket venni) mély tisztelettel vévén, csekély vélekedésünket a felséges királyi főigazgató tanács eleibe egész tisztelettel ezekben bátorkodunk terjeszteni.

Az erdők jobb móddal lehető megtartásokról és azoknak pusztítói ellen szóló gyökeres törvényeink ú. m. a Decretum 1-ső rész, 33. tit., Compilatae constitutionis 3. rész, 7-ik tit. 2-ik art. és a 1790-beli novellaris articulus magok igaz értelmükben ezutánra is az eddig gyakorlott szokás szerint egész erejekben megtartatván, a mindennapi tapasztalás bizonyítja azt, hogy hanem ha az erdők megtartásokra, szaporításokra és szorgalmatosabb neveltetésekre az alább előszámlált mindennapi akadályok vagy nehézségek elháríttatnak és a szorgalmatos vigyázás által az erdők szaporítások és neveltetések módjok eszközöltetnek, különben helységeinkben az erdős helyek is erdőtlen mezőkké válni nem sok időre kényteleníttetnek, melynek meggátolására a következendő nehézségeknek megakadályoztatásokat és a szaporítás és neveltetésre nézt az alább irt pontoknak szorgalmatos megtartásokat látnók szükségeseknek, mely szerint:

1. Nehézség lehet az erdők megtartások körül az, hogy az erdők nem magok idejekben, akkor is nagy csutatokra vágattatnak le, annyival is inkább gyenge növésekben a marha szájától nem oltalmaztatnak; mindezekre nézve jónak látnók, hogy az erdők földszinben október kezdetétől fogva csupán csak márczius végéig vágattassanak, azoknak törzsökei ki ne ásattassanak, egyébkor pedig hanemha elkerülhetetlen szükségben vágni szabad ne legyen, annyival is inkább a levágott és gyenge, növésben levő erdőkön az helyeknek mivoltokhoz képest mindaddig, míg a marhák szájokból 3, 4, 5, vagy legfeljebb 6 esztendőkig ki nem nőnek, a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

marhák ne járhassanak, akkor is pedig, minthogy kivált a szorosabb határú helyeken a már felnőtt és szálas erdőkön a marhák járni kényteleníttetnek, szoros vigyázás lenne arra, hogy azonkivül illendő marhalegeltető helyek részenkint a nyomás határokból szakasztatnának, az honnan a juhok addig legalább, míg a szarvasmarhák legelődhetnek, éppen kirekesztetve légyenek, a juhok számok tarthatások felől költ rendelések ezutánra még szorosabban megtartatván; kecskék pedig sem egyszer, sem másszor az erdőkön ne járjanak.

2. Nehézség lehet, hogy az utak majd az egész hazában vesszővel, fával csináltatnak, mely mián nemcsak elebbednek és járhatatlanná tétetnek, hanem az erdők is nem kevésbbé pusztíttatnak, melyek elkerültetnek, ha az utak két felől sánczczal körülvétetnének, közbül pedig, azhol vagyon, kővel, azhol nincsen, kemény földdel magosan dombosíttatnának.

3. Nehézség lehet, hogy a tilalmas határkertek, vagy úgy nevezni szokott határ ellen való gyepük és nyomás határból felfogott tilalmasok vagy nyomás-fogások az erdők nagy pusztításokkal vesszőkertekkel körülvétetnek, mely elkerültethetnék, ha a szükséges gyepük helyei törvényes sánczokkal ásattatnának ki és conserváltatnának, azonban pedig a marhapásztorok is a sánczokra nem bíznák marhájoknak a tilalmasban lehető kártételeket; a nyomásfogások is fennálló pásztorokkal őriztetnének, vagy azhol szükség, csak sánczokkal a marhák ellen oltalom tétetnék, kivétetvén az olyas helységek, azhol a fa olyan bővségben vagyon, hogy pénzen is el nem adattathatik, mint a Havasalja.

4. Nehézség az, hogy a marhátlan gyalog szeresek, úgynevezett háros személy pásztorok, czigányok azon szin alatt, hogy száraz ágat szednének az erdőkből, kisebb és nagyobb fákot fejszék helyett készített szekerczékkel, baltákkal, késekkel is levagdalnak, meghántanak, kezükkel is kifacsarnak, így az erdőkben az aszuságot szaporítják és minden napon hol magok tüzükre, néhol városokra, korcsmákra eladni hordják, így az erdőket nem kevésbbé pusztítják, jónak látnók azért, ha gyalogosok és czigányok is az efféle aszuság-hordástól éppen eltiltatnának, élhetvén az efféle személyek is, ha pénzzel fát nem szerezhetnek, a mezőségi lakosok tüzelések módjok szerint.

5. Nehézség az erdőgyujtogatások, mely gyakrabban a kiháló ökör és másféle pásztoroknak az erdőn levő tűztételekből

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

származik; megtörténik az is, hogy a gyermekek a száraz faleveleket meggyujtván, azon gyulás mián egész erdők felperzseltetnek. Ide járulhat az is, hogy a szénégető czigányok az erdőkben szenet égetvén, nagy helyen a tűz a fák gyökereit elpusztítja; ezután azért, hogy az erdőkben semmi szin alatt tüzelés ne lenne, hanem a szénégetők is az erdőkön kivül a possessorok engedelmekkel csak száraz csutakokból égethetnének szenet, szükségesnek látnók.

6. Nehézség a fák meghántogatások, mely hogy keményen tilalmaztassék és az hántogatásokban található személyek megbüntettessenek, törvény szerint illendő.

7. Nehézség a gyakor irtogatások, irtványcsinálások, melyek hanemha a tiszt hire és oculáltatása után az olyas helyeken, azhol a szükség kár nélkül megengedheti, tétettethetnének, ezutánra különben egy possessornak is szabad ne lenne.

Ezek s több előfordulható nehézségek elhárítások után, minthogy az erdők már is annyira megszűkültenek, hogy az minden napon szaporodó népnek nem elégségesek, arra nézve nemcsak az erdők megtartások, hanem azoknak és berkeknek legnagyobb előmenetellel lehető szaporíttatások, neveltetések felől is nemcsak, sőt a tüzelés és épittetések kevesebb mértékben lehető módjok felől is gondoskodni szükségesnek látnók, mely végre :

1. Nagyon szaporíttatnék az erdők száma, ha a mezőségeken (az holott az határok egyébiránt is tágasok és igen jók) az észkos, omlásos és szántásra és kaszálásra alkalmatlan helyek makkal béplántáltatnának, az arra alkalmas vizes, teres helyek pedig füzes berkekké tétetnének, vagy legalább fűzfákkal körülvétetnének, mely fűzfáknak a legnagyobb mértékben lehető szaporíttatások nemcsak a mezőségeken, hanem az egész hazában a teres és vizenyős helyeken nagy segedelmére és marasztására volna az erdőknek; ugyanis a fűzfák teremnek szőlőkötő veszszőt, alkalmasok szőlőkarónak, kertnek, sőt apróbb épületekre szarufáknak, gerendáknak, sőt még tűzre is, amint ezt némely dicséretes példákból láthatni. Ami legnevezetesebb, a hazában a gátak, melyek egyébiránt az erdők nem kevés pusztításokkal tartatnak és köttetnek, fűzfavesszőkkel köttethetnének. Ezen fűzfaszaporításhoz szintén hasonló előmenetellel szaporítható fa, nevezetesen a szározabb borozdákban az akáczfa is, mely hamar nő, szapora és tüzelésre

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

és más szükségre is alkalmas és nem kevés oltalmára és segítségére lehetne az erdőknek.

2. A felséges kir. főigazgató tanács ajánlása által a nép arra birattatnék, hogy a sütésre, melegítésre nézve, nevezetesen pedig a téglaégetésben szoktatná magát a szalmával való tüzelésre, vagy a tüzelő helyek bár a fa szükségéhez alkalmaztathatnának. Ugyanis a tapasztalás bizonyítja, hogy kivált a közrendek és colonusok az alkalmatlan tüzelő helyek mián két s három annyi fát vesztegetnek, mint egy jó melegítő kemenczében kivántatik. Azonban pedig

3. Felettébb szükséges volna kemény büntetés és kármegfordítása mellett a colonusokat és zselléreket arra szorítani, hogy épületeiket fedetlen ne hagyják, ne pusztítsák, mivel új épületek kévántatván azok helyett ottan-ottan, azzal is nagyon fogyatnak az erdők, még pedig úgy, hogy engedetlenségek iránt panaszolván a possessorok a tisztnek, a tiszt kötelessége légyen büntetés alatt is az épületek conservatiójára szorítani.

Ami már a rendelésnek 2-ik pontját, vagyis a megtörténhető gyakor viszongásokat és vérengezéseket és azoknak lehető elhárításokra segítő eszközöket illeti, vélekedésünk szerint jónak látnók

1. Hogy az alábbi módon kinevezendő erdőpásztorok az erdőbéli praevaricátorokat, ha mód lészen, vérontás nélkül fogják el és légyen velük bánás a fellebb csinált törvények szerint, még pedig úgy, hogyha a praevaricátor valamely földes uraság embere volna és a törvény s erről szóló új articulusok értelmek ellen rendes időben illendőképpen történhető sérelmét nem prosequálná, ebben az esetben a tisztek kövessék el a törvény igaz értelmét és az 1791-beli 30-ik új articulust; amely esetben pedig az említett erdőpásztorok a praevaricátorokat el nem foghatnák, azokat jelentsék a proprietáriusoknak, ki ha akár tehetetlenség, akár félelem, akár más egyéb tekintetből privata actiójok alatt az ilyetén gonosztevőket prosequálni nem akarnák, az ordinarius publicus tiszt kötelessége légyen a malefactorokat kikeresni és proprio sub actoratu prosequálni a citált törvényekben megirt büntetésekre. Hogyha pedig különböző jurisdictiókban történnék az ilyen hatalmaskodás és praevaricatio, a publica actio deferáltatnék a fiscális director úrnak.

2. A kévánt czélnak elérésére és az említett törvényeknek szorosabb megtartásokra nagyon szükséges az erdőpásztorok fenn-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

állásokra, utakra, építésekre és gyujtogatásokra leendő szorgalmatosabb vigyázat, vélekedésünk szerint azért, hogy minden falukban és helységekben egyezett akarattal egy vagy több erdőpásztorok is esztendőnként illendő fizetés mellett állíttatnának, — szükség, ide nem értetvén az egész falukat bíró possessorok úgy, hogy azoknak az erdőbirtokosok, birtokok mennyiségekhez képest tartozzanak fizetni, kik is ha a reájok bizatott szorgalmatos pásztorlásban el nem járnának és vigyázatlanságok mián az erdőkben károk következnének, annyival is inkább a pásztorlások alá bizott erdőkből akár maguk számokra hordanának, vagy másoknak akármely szin alatt is eladnának, az első esetben minden kárt megfizetni tartozzanak; a másodikban pedig a kár megfizetésén felül, mint publicus malefactorok megbüntettessenek úgy, hogy ha a privatus vagy communitás meg nem büntettetné, a tiszt kötelessége légyen ezeket prosequálni, a minthogy a semestrális investigatióban egy nevezetes investigálandó tárgy e lenne.

3. A tilalmas succisió alkalmatosságával ha hol levágott fa találtatnék s gyanu volna, hogy annak gazdája az ilyen fát a tilalom ellen vágta, még pedig a máséból, megszólíttatván az iránt, a falusi bírák és esküdtek előtt urát és helyét adni, honnan vágta légyen? tartozzék; hogy ha pedig urát adni nem tudná, mint erdőpraevaricátor úgy tractáltassék.

4. Az erdőpásztorok mindenkor hittel lennének a szoros vigyázatra kötelesek; kik is, valamint a falusi bírák, azhol a bíróságtétel felett a közönség meg nem egyezhetnék, a tisztek által tétettetnék, úgy az erdőpásztorok is, ha különben nem lehetne, rendszerint a közönségek által választatván, a tisztek által tétetnének.

Végezetre, hogy az erdőpásztorok magok kötelességeket annál szorgalmatosabban vinnék és magok is ne praevaricálnának, legszükségesebb volna, hogy a falusi bíráknak és hiteseknek az erdőpásztorokra és azok mellett az erdőkre, berkekre, épületekre, gátlásokra való vigyázat a tisztektől való függés alatt szorosabban is a több kötelességeik közé számláltassék és tartattassék. Mely ebbéli vélekedésünknek alázatos feljelentése mellett mély tisztelettel maradtunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Székesfehérvári Ábel Károly vice király-bíró s. k. Balla Mihály ordinarius notarius s. k. Maros-Vásárhely, szeptember 1800.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1800. évi fasc. 9266. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

253.

1800. november 26. A bécsi udvari pénzügyi hivatalnak a magyar udv. kanczelláriával és az udv. fővadászmesterrel tartott közös értekezletének egyzőkönyve a közalapítványi erdők mértani fölvétele es megbecslésére szolgáló utasitásról.

Protocoll der am 26-ten November 1800. zwischen der k. k. finanz-hof-stelle und der k. hung. hof-kanzley, mit zuziehung des obersten hof- und landjägermeisters grafen v. Hardegg wegen festsetzung einer instruktion zur geometrischen aufnahme und schätzung der hung. stiftungen fonds-waldungen gehaltenen zusammtrettung.

Nachdem die gelegenheit dieser, zufolge des hier gehorsamst beigeschlossenen höchsten handbillets abgehaltenen zusammentrettung, sowohl die mittelst desselben an den hung. hof-kanzley herabgelangten bemerkungen der k. k. finanz- und kommerzienhof-stelle, als jene des obersten hof- und landjägermeisters, über die von der k. hung. statthalterey eingesendete instruktion zur ausmessung und abschätzung der waldungen in den hungarischen stiftungenfonds-herrschaften vorgenommen und der gemeinschaftlichen berathung unterzogen worden, kam man überein gedachte instruktion in einigen punkten abzuändern, andere hingegen durch deu weiter unten erwähnten praktischen unterricht entbehrlich geworden ganz hinwegzulassen, wie euer majestät aus dem beiliegenden neuen instruktions-entwurf allergnädigst zu ersehen geruhen werden, welchen man aus dem grunde der k. statthalterey nicht alsogleich zugeschickt, und noch vorläufig euer majestät höchsten genehmigung zu unterziehen erachtet hat, weil nach der meinung der k. k. finanz-hof-stelle, welcher auch diese treugehorsamste hofkommission vollkommen beipflichtet, so genau auch immer diese instruktion abgefasst seye mag, sich doch kaum erwarten lässt, dass die waldbeamten in Hungarn im stande seyn sollten, hiernach ganz genau und richtig zu manipuliren, wenn anderst nicht der schriftliche unterricht mit einer praktischen anweisung in facie loci verbunden wird und es daher zu wünschen wäre, dass von seite des k. k. obersten hof- und landjägermeister-amts gleich beim ersten anfange der diessfälligen operation jemand in die nächst-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gelegene stiftungsfonds-herrschaft Martinsberg abgeschickt würde, welcher den dortigen und allenfalls mehreren von andern stiftungsfonds-gütern dahin abzusendenden waldbeamten alles, was denselben in der instruktion nicht genug verständlich seye dürfte, näher aufzuklären und ihnen zu einer zweckmässig vorzunehmenden wald- oder vielmehr holzbestands-abschätzung den praktischen unterricht zu ertheilen hätte, wo als dann die alldort eingeleitete und beobachtete manipulations-amt von den bereits unterrichteten waldbeamten auch den übrigen auf sämmtlichen stiftungenfondsherrschaften, und zwar nach und nach immer von einem forstindividuum dem andern mitzutheilen wäre, wodurch eine allgemein gleiche, der absicht ganz entsprechende waldschätzung und regulirung am sichersten zu erzielen seyn dürfte.

Da nun die aussendung der, zu gedachtem praktischen unterrichte nothwendigen individuum des hiesigen k. k. waldamts, vermög der äusserung des obersten hof- und landjägermeisters grafen v. Hardegg, wegen der gegenwärtigen sehr häufigen holzschläge zur sicherung des bedarfes der stadt Wienn nicht wohl vor dem nächsten fruhjahre statt haben kann, lässt sich ohnediess bis dahin in dieser sache nichts zweckmässiges vornehmen.

Die wesentlichen veränderungen, welche bei einigen punkten der durch die k. statthalterey eingesendeten instruktion gemacht wurden, bestehn in folgenden:

Ad 7. und 8-um: Da die zu grosse genauigkeit in aufnahme aller gegenstände, und derselben anzeige in den waldkarten, die die instruktion fordert, das geschäft in die länge ziehe und den stiftungenfonds selbst allzu beträchtliche kosten verursachen würde, hat man diese nur auf das nothwendige beschränkt und demnach vorgeschrieben, in den karten, ohne eine jede holzgattung durch farben, die ohnehin mit der zeit abstehn anzuzeigen, nur laub- und nadelholz auf die sonst gewöhnliche art zu unterscheiden, das übrige hingegen in der beschreibung aufzuführen. Desgleichen ad 9-um: Bei waldungen, die einer überschwemmung ausgesezt sind, blos die überschwemmungs-erstrekung nach dem aussagen der darüber zu vernehmenden orts-insassen, ohne einiger nivellirung anzuzeigen.

Ad 11-um: Dass die alljährigen forst-veränderungen sie mögen von selbst erzeugt werden, oder durch die behandlung sich ergeben, nicht wie der statthalterey antrag war, in der mundirten waldkarte, sondern nur in den bruillons angemerkt werden sollen,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

weil erstere, wenn sie mit der nöthigen genauigkeit und mit zuziehung der angränzenden besitzer verfasst wird, bei künftigen gränz-streittigkeiten zu einen immerwährenden legalen dokument bestimmt ist.

Ad 15-um: Ist von der auszeichnung und eintheilung der holzschläge auf 10 jahre ganz abgegangen und lediglich verordnet worden, dass die haupt-directions-linie, nach welcher die jährlichen holzschläge zu führen seyn werden, durch den forstbeamten anzugeben und in der mappa ordentlich auszuzeichnen seyen, weil in beyden fällen, es mag nun das laub- oder nadelholz praedominirend seyn, diese eintheilung unanwendbar ist, da im ersteren fall sich jeder forstverständige nach dem vorfindigen anfluge allein zu richten hat, wenn er dem sonst unentbehrlichen aber immer kostspieligen künstlichen anbauen ausweichen will, im lezteren aber nichts entgegen stehet die stallungs-eintheilung auf die ganze bestimmte periods-zahl zu vollbringen, folglich die eintheilung in 10-jährige holzschläge in beiden fällen den forst zu einer künftigen willkührlichen behandlung vorbehält, welche bei der mappirung und abschätzung desselben nach mathematisch und physischen grundsätzen auf keine weise möglich ist.

Ad 30-um: Hat man die schätzung der waldungen nach ihrer erträgniss in geld bei der bevorstehenden operation ganz zu beseitigen gefunden, da die gegenwärtige systemisirung eigentlich nur den leitfaden dazu geben soll, wie die wälder künftighin nach gründlichen forst-principien gepflogen, und aus solchen der bestmöglichste nutzen gezogen werden könne, wo sodann nur gut eingeführte behandlung mit der zeit auch die werthberechnung, wenn sie nöthig befunden werden sollte, um vieles erleichtern würde. Diesen dergestalt abgeänderten instruktions-entwurf sub Aa. gedenkt man nach erfolgten höchsten bestättigung der k. statthalterey zur vertheilung an die betreffenden hung. forstbeamten mit den zusatze zu übersenden, dass um diesen letzteren einen vollständigeren praktischen unterricht von der geometrischen aufnahme und der darauf zu gründenden schätzung der hungarischen stiftungen-fondswaldungen in facie loci zu verschaffen, mit ausmessung der zur herrschaft Martinsberg im Raaber comitate gehörigen waldungen im nächsten frühjahre der anfang zu machen sey, wobei auch zufolge euer majestät höchster entschliessung einige ihr nachträglich nahmhaft zu machende individuen des hiesigen k. k. waldamts sich

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

einfinden würden und wozu nebst den beyden waldmeistern des Pester und Martinsberger districts auch noch mehrere geschiktere und eigens hierzu zuwählende waldbeamten der hung. stiftungen fondsgüter beizuziehen wären, welche sodann, wenn sie einmal den gehörigen praktischen unterricht erhalten haben, nach vollendeter systemisirungs-operation die waldregulirung in andern stiftungsherrschaften nach der nämlichen verfahrungs-art, jedoch mit der nöthigen rücksicht auf die verschiedenen lokalumstände und mit abermaliger zuziehung anderer hierzu tauglicher forstleute zu bewerkstelligen haben werden, damit auf diese art mit der gleichförmigen waldabschätzung und regulirung zwar bei den gegenwärtig schon gut zu benuzenden forsten vor andern der anfang gemacht, nach und nach aber auch auf die noch gegenwärtig minder einträglichen waldungen fortgerückt und zulezt eine gleichförmige systemisirung der wälder auf allen stiftungsherrschaften erzielt werde.

Auch wäre gedachter statthalterey mitzugeben, dass es von allen in der hieher eingeschickten instruktion enthaltenen anträgen, deren in den neuen mit Aa. bezeichneten instruktions-entwurfe nicht ausdrücklich erwähnung geschiehet, glatterdings abzukommen habe; ferner bei der in frage stehenden waldmessung und abschätzung die stiftungenfonde möglichst geschont und daher nach beendigung derselben in der zum ersten versuche gewählten herrschaft ein vorschlag, in wie viel jahre ungefähr, um die betreffenden fonde nicht zu sehr mit unkösten zu beschweren, die beabsichtete allgemeine waldregulirung einzutheilen wäre, eingesendet in der folge aber von jedem distrikte nach beendigung der waldausmessung und abschätzung über den erfolg sowohl, als die darauf verwendeten kösten die anzeige hieher gemacht werden soll.

Übrigens glaubt man noch allerunterthänigst erinnern zu müssen, dass jenes, was am schlusse des beiligenden vortrags der k. k. finanz-hof-stelle wegen künftiger abwendung der waldbeschädigungen, dann besserer regulirung der urbarial-holz-nutznüssung für die unterthanen erwähnt wird, in der ersten euer majestät noch untern 8-en October 1799. von der k. ung. hofkanzlei allerunterthänigst überreichten instruktion für die waldmeister der stiftungenfondsgüter vollkommen erschöpft worden ist, welche euer may. ebenfalls dem obersten hof- und landjägermeister mitzutheilen und

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vermög der sub nro status consilii 4622. an gedachte hof-kanzlei herabgelangten höchsten entschliessung als zweckmässig zu genehmigen geruheten, worauf diese höchstgenehmigte instruktion der k. statthalterei zur vertheilung an die waldmeister zugeschickt wurde. Endlich hat der oberste hof- und landjägermeister über gegenwärtiges protokoll noch bemerkt, dass obschon er gegen denselben beiliegenden wesentlichen unterricht zur geometrischen aufnahme und taxirung der waldungen überhaupt nichts erinnern zu müssen glaubt, er dennoch der meinung wäre, dass mit der kundmachung des besagten unterrichts so lang abgewartet werden sollte, bis die aufnahme der vorgeschlagenen Martinsberger waldungen gänzlich zu stande gebracht seyn wird, weil die allda vorfallenden verschiedenen gegenstände durch die praktische ausführung vielleicht eine verbesserung dieses unterrichts an die hand lassen dürften.

Womit auch die ung. hofkanzlei vollkommen einverstanden ist.

Wien, den 26-ten November 1800. Babos s. k. Maurer s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1801. évi 1102. szám alatt.

254.

*1800. Utasítás a közalapítványi javakon levő erdőkerületi hivatalok részére.**

Allerhöchst seine k. k. apostolische majestät überzeugt von dem grossen und dauerenden nutzen, den die ordentliche pflege und kultur der waldungen einzelnen herrschaften sowohl, als dem ganzem staate verschafft und landesväterlich besorgt, den gewissen nachtheil abzuwenden, der aus ihrer vernachlässigung entstehet, haben die vermög allerhöchster hofentschliessung für die auf den

* Már az alapítványi javak erdőkerületeinek felállítása alkalmával 1795. julius 5-én is készült egy ideiglenes utasítás, mely 1796-ban legfelsőbb megerősítést nyert. Az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Eccles. Oecon. Bonor. 1796. évi fons 10. pos. 16. alatt őrzött ezen utasítás három részből s 51 §-ból áll. Közlését azonos tartalmánál s ideiglenes voltánál fogva nem találtam szükségesnek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

politischen stiftungs-gütern errichteten bezirks waldämtern de dato 5. Julii 1796. hinausgegebene allgemeine vorschrift — nach den mittlerzeit gemachten erfahrungen und praktischen bemerkungen nachstehendermassen umgearbeitet — und mit einigen zusätzen versehen zur künftigen richtschnur wie auch genauer beobachtung gnädigst festzusetzen geruhet.

Diese für gedachte bezirks waldämter allerhöchst bestättigte neue vorschrift zerfällt in folgende abschnitte:

In die zweckmässige leitung des ganzen.
» » aufsicht und behandlung der untergeordneten waldindividuen.
» » nutzung des gegenwärtigen waldstandes und gleichmässige eintheilung der holzbestände.
» » beobachtung bey den holzschlägen, kultur und sorge für die zukunft.
» » beobachtung des urbariums.
» » schätzung der mastung, knoppern und waldweide.
» » abwehrung der diebstähle und brandschäden, dann waldschaden schätzung und aufsicht der gränzen.
» » verhältniss des waldwesens zur übrigen wirthschaft.
» » rechnungsart und kontroll.
» » erziehung und ausbildung künftiger waldindividuen.
Endlich
» » jagdwesens leitung.

Erster abschnitt.

Zweckmässige leitung des ganzen.

§. 1. Die leitung des kunstmässigen beim forstwesen ist dem waldmeister ganz überlassen. Dem zu folge wird ihm andurch die macht ertheilet, all jenes, was in das kunst- und forstmässige einschlägt, selbst zu besorgen, vornehmen und anordnen zu können; nur versieht man sich, das derselbe hiebey sich jederzeit den vortheil und nutzen der betreffenden güter und herrschaften zum vorzüglichen masstab nehmen werde, mit dem beysatz, dass wichtigere und einen grösseren kösten-aufwand erheischende gegenstände immer vorläufig an die k. hungarische statthalterey vorstellig gemacht und hierüber die genehmigung abgewartet werden müsse.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

§. 2. Die güter, deren waldungen der aufsicht eines jeden bezirks-waldmeisters anvertrauet werden, sind in der beylage sub A. specifisch enthalten. Diese müssen, wenn sie noch nicht ausgemessen wären, geometrisch aufgenommen und nach dem allerhöchsten orts bereits gutgeheissenen tabellar-muster sub B., wovon der waldmeister die gedruckten exemplarien im erforderungsfall erhalten wird, genau beschrieben und abgeschätzet werden.

§. 3. Bey ausmessung der waldungen, wenn solche mittelst eigends hiezu bedungenen ingenieurs geschieht, sind die diesfälligen kontrakte mit denselben durch den bezirks-präfekten anzustossen und zur genehmigung der k. hungarischen statthalterey vorzulegen, doch muss die eintheilung der wälder nach vorgegangener genehmigung und vorschrift der k. hungar. statthalterey unter der leitung des waldmeisters geschehen. Ist aber der betreffende bezirks-waldmeister der ausmessung selbst kündig und sie gegen die hälfte des gewöhnlichen lohns, welcher sonst einem ingenieur gezahlt werden müsste, zu übernehmen urbiethig, so wird im selbe überlassen, mit der bedingniss jedoch, dass auch die von ihm verfertigte waldmappe durch einen fachkündigen im beyseyn des testimonii legalis authentisiret werden müsse.

§. 4. Der waldmeister hat sich in die kenntniss des holzbedarfs und holzpreises der ganzen gegend, wie selbe sowohl gegenwärtig bestehen, als in zukunft werden könnten, zu setzen; darum muss derselbe nicht nur den waldstand der güter seines bezirks, sondern auch den zustand der ihn umgebenden wälder genau kennen lernen, er muss wissen, welche gattungen holzes und wald-produkten in dem umliegenden — auch entfernteren — gegenden am vorzüglichsten gesucht, oder in der zeitfolge gesucht werden könnten und seine vorschläge zur benutzung der waldungen, verbesserungen oder abänderungen immer in dieser rücksicht machen. Alle behelfe, die ihm die herrschaften zu diesem ende leisten können, müssen ihm unbenommen seyn.

§. 5. Der waldmeister ist verpflichtet seinen bezirk jährlich zweymal, nämlich im herbst und im frühjahr zu bereisen und über die diesfälligen bereisungen den bericht zu erstatten.

Der herbstliche bereisungs-bericht hat sich auf folgende gegenstände zu gründen und zwar auf die:

a., Besichtigung des anflugs und der übrigen maissen.

b., Veranstaltung zur einsammlung des holzsaamens.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

c., Nachsicht des gränzen-standes.

d., Uibersicht des waldschadens.

e., Bestimmung der klafterholztaxe.

Der frühjärige bereisungs-bericht hingegen auf die:

a., Uibersicht der holzschläge, ob selbe forstmässig behandelt worden seyen?

b., Besorgung der uibernahme des zusammengeführten holzes in die betreffenden rechnungen.

c., Sorge, was für eine kultur für das laufende jahr nothwendig sey?

d., Anweisung der hutweide und

e., Untersuchung der diebstähle.

Vorangeführte zweymahlige bereisungen hat der bezirks-waldmeister ohne diäten zu verrichten; bey anderweiten exmissionen hingegen nach der beilage sub A. 2 fl. liefergelder zu beziehen. In ansehung der reisekösten ausser dem central-bezirk wird derselbe mit dem distrikts-präfekten, mit welchem er hierinfalls gleiche obliegenheiten hat, eben auch auf gleiche weise behandelt. Unter central-waldungen werden jene hauptwaldungen verstanden, welche den wohnort des bezirk-waldmeisters umgeben und in der beylage sub A. spezifizirt sind; diese hat er in jedem falle unmittelbar und ohne diurnen zu besorgen; die übrigen heissen auswärtige bezirks-waldungen.

§. 6. In den waldungen der verpachteten stiftungsgüter seines bezirks, die er hinkünftig nur einmahl des jahrs zu besichtigen haben wird, werden die holzschläge durch ihn zu bestimmen seyn und es darf in ansehung derselben ohne seinem wissen keine veränderung eintreten; wesswegen er auch bey abschliessung derley exarendirungs-kontrakte in zukunft zugezogen werden wird.

§. 7. In verhinderungsfällen oder erkrankungs-fall ist dem bezirks-waldmeister gestattet, irgend ein vorfallendes, oder sonst nöthiges forstgeschäft durch einen geschickten waldbereiter, oder sonstig-tüchtigen waldbeamten vollziehen zu lassen.

§. 8. Der waldmeister übersendet seine berichte mittelst des betreffenden bezirks-präfekten an die königlich hungarische statthalterey in zwey exemplarien; dem einen überschreibet der präfekt seine meinung mit möglichster kürze, oder wenn seine bemerkungen nicht raum genug hätten, fügt er ein begleitungsschreiben hinzu; das zweyte exemplar erhält der waldmeister mit der auf

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

der entgegen gesetzten seite des berichts überschriebenen entscheidung durch den nämlichen weg wieder zurück. Zur erklärung und sohinniger darnachachtung hat das exemplificirte muster sub C. zu dienen; und diese korrespondenz-art hat im jeden fall zu gelten. Belangend die ämtliche korrespondenz der waldamts-subalternen mit dem bezirks-waldmeister und waldbereiter, so wie des letzteren mit dem waldmeister, diese hat ohne titulatur halbbrüchig nach dem muster sub D. zu geschehen.

§. 9. Uiber alle durch den bezirks-waldmeister gemacht werdende berichtserstattungen, vorschläge und darüber erhaltene entschliessungen so, wie überhaupt über seine verrichtungen und bey ihm vorkommenden geschäfte hat derselbe das protokoll nach den bereits vorgeschriebenen und hier sub E. angeschlossenen formular getreu zu führen und solches nebst einem verzeichniss nach dem muster sub F. mit ausgang eines jeden quartals zur einsicht und gebrauchnehmung in originali gegen abermal erfolgende baldige rücksendung durch den weg des distrikts-präfekten an die königl. hung. statthalterey einzuschicken. In dem berührten verzeichniss haben nicht nur allein die unerledigten gegenstände von jenem quartal, für welches das protokoll eingesendet wird, zu erscheinen, sondern es müssen im solchen auch alle jene berichte berührt werden, welche schon in vorhergehenden quartalen erstattet worden und worüber noch keine entschliessungen erflossen sind. Mit den gedruckten protokolls-bögen wird der waldmeister versehen werden.

§. 10. Wenn der bezirks-waldmeister in seinen eigenen angelegenheiten von der amts-station auf einige zeit sich zu entfernen bemüssiget ist, so wird er verbunden seyn, hiezu den urlaub schriftlich und mit bestimmung der zeit, für welche er solchen zu erhalten wünschet, von der k. hungarischen statthalterey anzusuchen. Den subalternen beamten und dienern kann der waldmeister im nothfall, jedoch nur auf eine kurze zeit und nicht über 14 tage die erlaubniss sich von der dienststazion zu entfernen, ertheilen; wird sie aber auf längere zeit verlanget, so ist die anzeige an den bezirks-präfekten zu machen. In jedem fall wird es dem waldmeister obliegen, solche fürkehrungen zu treffen, dass während der abwesenheit des ein oder anderen weder dem dienst, noch den waldungen ein nachtheil zugehe.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Zweyter abschnitt.

Aufsicht und behandlung der untergeordneten wald-individuen.

§. 11. Sämmtliche in dem betreffenden waldbezirk sowohl auf den unter der häuslichen verwaltung stehenden, als auch derzeit schon exarendirten und etwa hinkünftig verpachtet werdenden gütern befindliche und respective angestellt werdende wald-inviduen, als da sind waldbereiter, revierförster, waldhütter etc. werden dem bezirks-waldmeister unmittelbar untergeordnet und durch ihn in allen dienstes und manipulazions-sachen geleitet, dem sie also diesfalls schuldige achtung und parizion zu leisten haben werden.

§. 12. Vorschläge zur bestellung neuer wald-individuen, entbehrung der überflüssig vorfindigen, oder uibersetzung derselben von einer in die andere bezirks-wald-revier hat eigends der waldmeister zu machen. Die uibersetzung der minderen subalternen kann des dienstes wegen und wenn gefahr auf den verzug haftet, auch ohne vorläufiger anzeige, welche aber jedesmal nachfolgen muss, durch ihn veranlasset werden. Für waldbereiters, revierförsters und waldhüters-gebäude hat der waldmeister den platz zu wählen; plane und uiberschläge dazu können nur mit seiner einstimmung abgefasset werden.

§. 13. Dem zu folge hat der bezirks-waldmeister bey erledigt werdender waldbereiters- oder revierförsters-bedienstung, zur ersteren zwar drey tüchtige — in der waldwesens-manipulazion bewanderte und auch sonst gut gesittete individuen, zur lezteren aber ein dem dienst gewachsenes subjekt an die k. hung. statthalterey in vorschlag zu bringen. Die benennung der aufzustellen bewilligten waldhütter oder waidjungen hingegen bleibt dem bezirks-waldmeister gänzlich überlassen, nur sind selbe in jedem fall dem bezirks-präfekt wegen anweisung der besoldung namentlich anzuzeigen. Erstere, nämlich die waldbereiter und revierförster müssen, um in vorschlag gebracht werden zu können, forstgerecht seyn und von ihren theoretischen und praktischen holzkenntnissen glaubwürdige zeugnisse beybringen. Uibrigens wird in die rechtschaffenheit und dienstbeflissenheit des waldmeisters das zutrauen gesetzet, dass derselbe mit hindansetzung aller partheilichkeit und

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nebenabsichten sich dieser ihm einberaumten befugniss lediglich zum bessten des höchsten dienstes gebrauchen wird.

§. 14. Jedem neu anzustellenden waldbereiter und revierförster hat der waldmeister die anstellungs-versicherung nach dem muster sub G. schriftlich auszufertigen, selbe sowohl, als die zu bestellenden waldhüter und waidjungen in die eidespflicht zu nehmen, sie ihrer pflichten zu belehren und in ihre dienstleistung einzuführen; ersteren aber, benanntlich den waldbereitern und revierförstern ein exemplar von der gegenwärtigen waldämtlichen instruction, welche bezüglich auf die praktische waldwesens-manipulazion auch für diese vorgeschrieben wird, zu ihrer richtschnur und beobachtung hinauszugeben.

§. 15. Damit nun alle vorbenannte der leitung des waldmeisters unterstehende wald-individuen, welche zwar jederzeit mit ernst, doch geziemend und bescheiden zu behandeln und auf keine weise zu anderen privaten — mit ihrem dienst nicht in verbindung stehenden — angelegenheiten, oder arbeiten zu gebrauchen sind, in fortwährender genauen ausübung ihrer dienstespflichten genau erhalten werden, wird dem bezirks-waldmeister obliegen, selbe zu ihrer schuldigkeit öfters und ernstlich zu ermahnen, zur erstattung der nöthigen rapporte anzuhalten, von ausübung aller exzessen oder sonstigen ausschweifungen und eigennuz zu warnen und ihre waldbezirke unversehens nach thunlichkeit öfters zu besuchen.

§. 16. Die gebrechen, welche bey den wald-individuen hauptsächlicn zu ahnden sind, bestehen in der untreue, nachlässigkeit, unmässigkeit, ungehorsam und unverträglichkeit. — Sollte nun ein waldindividuum eines derley verbrechens schuldig befunden werden, so ist solches durch den waldmeister im ersten und minderen fall ernstlich und mit nachdruck zu ermahnen; im zweyten fall unterliegt und zwar der waldbereiter dem gegen anzeige des bezirkswaldmeisters durch die königl. hungarische statthalterey anzuerkennenden gehalts-abzug, der revierförster dem ihm durch den waldmeister selbst anzuweisenden haus-arrest und der vergütung des lohns für jenen, welcher indessen seinen dienst versieht, der waldhüter aber der herrschaftlichen arrests-strafe ; im dritten fall endlich, so wie bey der untreue gleich im ersten fall wird jedes subalterne waldindividuum ohne unterschied mit der entlassung vom dienst geahndet, jedoch muss in ansehung der wald-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bereiter und revierförster die förmliche untersuchung mit zuziehung des herrschaftlichen fiskals vorausgelassen und hierüber die anzeige durch den waldmeister an die königl. hungarische statthalterey zur entscheidung erstattet werden. — In dringenden fällen, wo grösserer nachtheil auf den verzug haftet, kann der waldmeister jedes waldindividuum ab officio suspendiren, wird aber hierüber ohnverzüglich den umständlichen bericht einzusenden haben.

§. 17. In hinsicht dessen, dass es dem waldmeister wegen weitläufigkeit des ihm anvertrauten bezirks nicht möglich sey, das verhalten des ihm untergeordneten und in verschiedenen von seinem standorte weiter entlegenen gegenden bestellten personalis zu übersehen und jederzeit zu beobachten, wird sämmtlichen wirthschafts-beamten von amtswegen obliegen, wenn sie bey ein oder dem anderen waldindividuum einige gebrechen in dienstsachen oder veruntreuungen bemerken, solche alsogleich dem bezirks-waldmeister zur nöthigen abhilfe anzuzeigen.

§. 18. Von dem ganzen waldpersonale hat der bezirks-waldmeister alljährlich die konduit-liste nach dem beiliegenden exemplifizirten muster sub H. an die königl. hungarische statthalterey einzusenden.

Dritter abschnitt.

Die nutzung des gegenwärtigen waldstandes und gleichmässige eintheilung der holzbestände.

§. 19. Bei benutzung des gegenwärtigen waldstandes, oder vorschlägen zu diesem ende wird sich der waldmeister immer die vorschrift zur richtschnur nehmen, die im ersten abschnitt §. 4. gemacht worden ist, folglich den jetzigen und künftigen holzbedarf und preis nie aus den augen lassen.

§. 20. In gegenden, wo grössere waldungen vorfindig sind und aus der dermaligen benutzung derselben die herrschaft keinen wesentlichen vortheil beziehet, hat der waldmeister mit rücksichtnehmung sowohl auf die lokal-erfordernisse des betreffenden bezirks, als auch auf den bedarf und stand der waldungen in den benachbarten gegenden zum vortheilhafteren verschleiss, oder verwendung der jährlich nach der festgesetzten wald-eintheilung zu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

erzeugenden holzsorten nützliche spekulationen, zum beispiel, die beförderung des holzes in angränzende, an selben mangel leidende gegenden, einrichtung der hiezu dienenden holzschwemmkanäle, anlegung der verschleiss depositorien etc. an die königliche hungarische statthalterey vorzuschlagen.

§. 21. Alles, was in dem für jedes jahr bestimmten holzschlag an bau- und werkholz vorfindig ist, soll in dieser eigenschaft sonderheitlich behandelt und benutzet werden. Bey desselben absönderung und benutzung wird auf folgende art zu verfahren seyn: Der waldmeister hat gleich bey auszeichnung des holzschlags jeden derley zum bau- und werkholz tauglichen stamm mit dem waldeisen zu bezeichnen, zu numeriren und abzuschätzen; dann aber über sämmtliche dergleichen stämme ein verzeichniss nach dem formular I. verfassen zu lassen, in welchem sogleich auch der bedarf der herrschaft und des unterthans anzumerken kömmt. Bei veräusserung der hienach übrig bleibenden stämme muss das berührte verzeichniss und respective schätzungs-instrument jedesmal zum maassstab dienen und in dieser absicht wird der waldmeister hievon ein exemplar dem betreffenden rechnungsführenden waldindividuum, das zweyte dem wirthschafts-amt zur richtschnur zuzustellen, das dritte aber für sich zu behalten haben. Uibrigens ist jedes jahr unausbleiblich dafür zu sorgen, dass die herrschaft auf unvorgesehene fälle einen vorrath an bauholz zurück behalte und dieses sowohl, als auch jenes bau- und werkholz, welches gerade aus dem holzschlag nicht gleich verkaufet werden kann, muss in einem sicheren bedeckten ort abgeführt und abgeschälter unter der aufsicht und verrechnung des betreffenden wirthschafts-amtes aufbewahret werden.

§. 22. Durch die obige vorsicht wird die herrschaft für gewöhnliche bedürfnisse mit dem erforderlichen bauholtz allenthalben bedeckt seyn. Indessen kann es sich gleichwohl ereignen, dass der herrschaftliche vorrath bey einer feuersbrunst und sonstig ausserordentlichen unglücksfällen unzulänglich und die schlagung des darüber nothwendigen bauholzes unausweichlich seyn werde. In welchbesonderen fällen gestattet wird, das abgängige in der gehörigen zeit aus dem nächstfolgenden holzschlag zu nehmen, welcher aber sogleich wieder verheget werden muss.

§. 23. In den bisher forstwidrig behandelten waldungen, wo noch viel nutzbares holz liegt, oder der wind grosse holzschäden

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

angerichtet hat, ist die reinigung unverzüglich vorzunehmen und das holz auf die bestmöglichste art zum vortheil der herrschaft zu verwenden.

§. 24. Wenn in ein oder der anderen herrschafft des betreffenden waldbezirks die holz-deputaten noch nicht förmlich ausgeschlagen wären und die beamten solche nur fuhrweise beziehen sollten, ist auf derselben bestimmung in klafterholz anzutragen und der bezirks-waldmeister hat hierüber die spezifische anzeigung nebst gutachten zu erstatten.

§. 25. Die vorzüglichste pflicht des waldmeisters ist seinen waldbestand fortdaurend zu erhalten; daher wird derselbe die eintheilung der waldstrecken nach den forst-wissenschafts-grundsätzen immer so zu machen haben, dass der nachwachs gewiss sey. Die nemliche beobachtung hat auch bei wäldern einzutreten, wo die holzpreise am niedrigsten sind und darum ist der geringe werth des holzes kein beweggrund, wälder überständig werden zu lassen, wodurch die fortpflanzung der waldungen für die zukunft grösstentheils gehemmet wird. In derlei gegenden, wo nämlich der lokalbedarf mit dem jährlich in grösserer quantität zu erzeugenden holz in keinem verhältniss stehet, das holz weder verwendet, noch mittelst der flüsse, oder auf der achse mit nutzen der herrschaft zum absatz weiter befördert werden kann, können mit rücksichtnehmung auf den richtigen nachwachs, eisen- und blechhammer, glashütten, pottaschensiederey und dergleichen grösseren holzaufwand forderende werke, jedoch nicht anders, als auf vorläufig durch den bezirks-waldmeister an die königliche hungarische statthalterey zu beschehen habende anzeige und darüber zu gewärtigende bewilligung errichtet werden.

§. 26. Alles gute und frische holz ist zum allgemeinen bedarf und verschleiss aufzubehalten und daher zu kalk-, kohlen- und ziegelbrennereyen, vorzüglich das starke, überständige und dürre und sodann erst das frische holz, jedoch in einer bestimmten maass und in gehöriger zeit zu verabfolgen.

§. 27. Die scheiterlänge wird allgemein auf drey schuh bestimmet. Im holzschlag muss das brennholz halb-klafterweis aufgestellet werden, die halbe klafter in der höhe drey ein halb, in der länge sechs einen halben schuch enthalten, ausgeführter und aufgeklafteter ist die klafter auf sechs schuh in der breite und sechs ein halben schuh in der höhe aufzusetzen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Vierter abschnitt.

Beobachtungen bey den holzschlägen, kultur und sorge für die zukunft.

§. 28. Die holzfällung kann nach zeit, lokal-umständen mit anfang des monats November eröfnet werden, mit lezten März aber muss der ganze holzschlag geendiget und gereiniget seyn; daher ist das sämmtliche klafterholz, so wie es gefällt seyn wird, ohnweit vom holzschlag in einen bequemen ort zusammenzuführen, das geschnittene in kreuzstoss, das gehackte und prügelholz zwischen pfählen; das auf dem stock nicht verkaufte und nicht gleich aus dem holzschlag weggeführte bau- und werkholz in besondere haufen, das reissig-, gipfel-, kohl-, kalk und urbarialholz aber in form eines bauerwagens gleichfalls ausser den holzschlag zu legen.

§. 29. Viehweiden und grasereyen sind in maissen durchaus verbothen. Die eröfnung derselben zur hutweide hängt von der bestimmung des bezirks-waldmeisters ab.

§. 30. Die kultur der waldungen geschieht entweder durch stocktrieb oder anbau, oder verschonung.

Beim stocktrieb hat der waldmeister das alter der bäume genau zu beobachten und den nachtheil, welchen alte nicht mehr nachtreibende stöcke verursachen, durch kunst zu ersetzen. Vorzüglich hat der waldmeister auf die holzsaamen-sammlung zu sehen, es müssen demselben hiezu roboter von der betreffenden herrschaft gegeben werden oder wenn dieses aus erheblichen ursachen nicht geschehen könnte, muss die sammlung des saamens durch gemithete arbeitsleuthe bewirkt werden, die der bezirkswaldmeister sub spe rati selbst aufnehmen oder aufnehmen lassen kann. Zu bestreitung der diesfälligen auslagen werden demselben angemessene geldvorschüsse auf jedesmaliges begehren durch den bezirks-präfekt anzuweisen seyn. Uibrigens, da nicht in jedem distrikt sich jede gattung holzsaamens auffinden lässt, so sind die betreffenden bezirks-waldmeister verpflichtet, mit einander darüber zu korrespondiren und sich wechselseitig auszuhelfen.

Abgehackte, nadelholzwälder, überhaupt schlechte maissen, kahle plätze sind mit saamen anzubauen, jedoch ist bey den letzteren, wenn sie ausser den holzschlägen sich befinden, auf die

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

viehweide rücksicht zu nehmen. Wie viel aber jährlich angebauet worden? ist jedesmal durch den bezirks-waldmeister der königlichen hungarischen statthalterey nach dem muster K. einzuberichten.

Die vorausschonung endlich ist eine nützliche und wohlfeile art waldkultur. In reservats-wäldern kann sie durchgängig angewendet werden. Wo keine ganz abgesönderte herrschaftlichen waldungen sind, da kann die vorausschonung nur mit rücksichtnehmung auf die viehweide geschehen.

§. 31. Um nicht nur durch ordentliche pflege und fortpflanzung der wälder, sondern auch durch ersparniss an holz für die zukunft zu sorgen, wird der bezirks-waldmeister seine besondere aufmerksamkeit dahin richten, damit alle in seinem bezirk etwa übliche unnöthige verwendung, oder versplitterung des holzes eingeschränket und in der zeitfolge ganz abgestellet werde. Hieher gehöret unter andern der für die waldungen so nachtheilige gebrauch der zäune vom todten holz, die bindung des bürtlholzes mit widden und dergleichen; ersterer ist sohin nach der in der holz- und wald-ordnung vom jahre 1788. §. 31. und 32. enthaltenen vorschrift ganz abzuschaffen und auf die einführung der lebendigen zäune zu bringen; letztere hingegen wird, weil hiezu nur die schönsten sprösslinge und erdstämmchen, welche sonst zu bäumen anwachsen würden, mit augenscheinlicher zurücksetzung des nachwachses verwendet werden, für die zukunft durchaus verbothen und es sind daher die bürteln, wie vorausgelassen, in klafter zwischen pfählen zu legen.

Fünfter abschnitt.

Beobachtung des urbariums.

§. 32. Der bezirks-waldmeister hat gleich beim antritt seines amtes sich in die kenntniss der urbarial-gebräuche sämmtlicher in seinem bezirk befindlichen ortschaften, deren urbarien ihm mitgetheilet werden müssen, mit zuziehung der betreffenden herrschaftlichen fiskalen und ober-wirthschaftsbeamten zu setzen, ob solchen die holzung in den lokal-waldungen ganz frey oder mit gewissen einschränkungen gestattet sey? Dieses vorausgesetzt und mit dem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

waldstand zusammengehalten, hat derselbe mit beilegung der betreffenden waldkarte seine vorschläge zu machen, ob nicht in ein oder der anderen ortschaft herrschaftliche reservats-wälder eingeführet und für die unterthanen besondere waldstrecken wegen besserer waldwirthschaft angewiesen werden könnten? oder wie sonst, wenn die waldungen bis jetzt durch die unterthanen schaden gelitten hätten, diesem unfug abzuhelfen wäre? um sodann die regulirung der unterthanen durch den herrnstuhl, welcher jedoch nur nach erhaltener höheren vorschrift in derley regulirungs-sachen abgehalten werden darf, vornehmen zu lassen. Nach dieser vorschrift wird sich auch in hinsicht auf die waldweide zu benehmen seyn.

§. 33. Um die gute pflege und erhaltung der waldungen desto sicherer zu erzielen, wird in den politischen stiftungs-fondsgütern zum unüberschreitbahren grundsatz angenommen, dass den unterthanen ausser den gewöhnlichen holzschlägen keinerley art grünes oder frisches, was immer nahmen habendes brenn- oder bauholz verabreichet werden könne, so wie überhaupt jede den unterthanen zugestandene holzung keineswegs auf einen holzhandel ausgedehnet werden darf, sondern blos nach dem selbst eigenen bedarf mit sparsamkeit zu bemessen ist.

§. 34. Diesem zu folge werden die gemeinden, welche vermög urbarium mit bauholz, worunter blos das dach- und draumholz verstanden wird, versehen zu werden pflegen, ihr diesfälliges bedürfniss längstens bis 1-ten September jeden jahrs bei dem betreffenden wirthschaftsamt anzuzeigen haben, dessen pflicht seyn wird, mit dem lokal-waldindividuum und mit zuziehung der ortsvorsteher die nothwendigkeit des anverlangten bauholzes zu untersuchen und das darüber zu verfassende verzeichniss mit gemeinschaftlicher unterfertigung dem bezirks-waldmeister bis 15-ten September ohnausbleiblich einzusenden, dieser hingegen solches mit seinen allenfälligen bemerkungen dem distrikts-präfekten einzuschicken, welcher, wenn seiner seits dagegen kein anstand obwaltet, selbes dem waldmeister zur ordentlichen anweisung der angesetzten bauholzgattungen bis ende September zurückzusenden, oder im fall, eines in sachen fürwaltenden wesentlichen anstandes der königlichen hungarischen statthalterey zur entscheidung ohne verzug vorzustellen haben wird. Uibrigens sind derley verzeichnisse sowohl bei dem wald- als wirthschaftsamte von jahr zu jahr aufzubewahren, um bei derselben gegeneinanderhaltung den neu ge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

fordert werdenden bedarf des unterthans richtiger beurtheilen und allen hiebei gewöhnlich unterlaufenden unfugen vorbeugen zu können. Die verzeichnisse über alle holzgattungen, welcher die herrschaft für sich bedarf, sind ebenfalls gemeinschaftlich durch den wald- und wirthschafts-beamten zu verfassen und in den oben vorgeschriebenen zeitfristen dem waldmeister einzuschicken, welcher dabei das nämliche, wie bei urbarialholz, zu beobachten hat.

§. 35. Liegendes klaubholz, worunter jedoch namhafte windfälle, welche zum besten der herrschaft zu verwenden oder zu verkaufen sind, nicht gerechnet werden, kann der unterthan sich wöchentlich zweymal sammeln, wozu die täge und der waldtheil waldämtlicher seits zu bestimmen und wegen der hiebey erforderlichen aufsicht die gehörigen anstalten zu treffen seyn werden. Ausser den bestimmten tägen soll dem unterthan der eintritt in den wald um holz glatterdings verbothen seyn, welches den gemeinden auch durch die betreffenden wirthschaftsbeamten zu bedeuten und einzubinden kömmt.

§. 36. Die herrnstühle in waldangelegenheiten, vorzüglich wegen der gehörigen abstrafung der waldexzedenten müssen hinkünftig, besonders und zwar für die zentral-waldungen, das ist in dem wohnbezirk des waldmeisters bey demselben, für die übrigen entfernten ortschaften in seiner gegenwarth jährlich zweymal, mit zuziehung der betreffenden wirthschaftsbeamten abgehalten werden, sie können aber unterlassen werden, wenn sie nicht nothwendig sind, oder wiederholt, wenn es die noth erfordert. In fällen also, wenn die waldexzessen überhand nehmen und schon mehrere wald-frevlers waldämtlicher seits vorgemerket sind, folglich die nothwendigkeit der abhaltung eines herrnstuhls sich allenthalben darzeigen wird, hat der bezirks-waldmeister sich an den betreffenden herrschafts-fiskalen zu wenden und dieser hiezu einen präses vorzuladen.

Sechster abschnitt.

Schätzung der mastung, knoppern und waldweide.

§. 37. Die schätzung der mastung, so wie aller übrigen waldfrüchten, stehet unmittelbar dem waldmeister zu, welcher selbe nach den lokal-umständen einzurichten haben wird. Bezüglich auf

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

die eichelung, welche einen nicht unbedeutenden gefällszweig ausmachen kann, wenn darauf gute obsicht getragen wird, ist die schätzung entweder auf jene weise zu machen, dass waldämtlicher seits bestimmet werde, wie viel borsten-vieh und gegen welche taxe — mit rücksicht auf den körnerpreis des gegenwärtigen jahres — in eine oder die andere eichelungs-waldstrecke eingelassen werden könne, oder aber hat solche nur überhaupt nach der vorfindigen quantität der eicheln zu geschehen, jedoch muss eine derlei schätzung jedesmal in tacie loci vorgenommen und durch den waldmeister dem betreffenden wald- und wirthschaftsbeamten zur richtschnur schriftlich mitgetheilet, sodann aber die lizitazion allgemein ausgeschrieben werden, welcher der waldmeister persönlich beyzuwohnen, im verhinderungsfall aber an statt seiner einen tauglichen waldbeamten hiezu zu bestellen hat. Bei der hindanngebung der eichelung nach der zahl des borstenviehes hat das betreffende waldindividuum selbes, wenn es in dem wald eingetrieben wird, genau abzuzählen und die zahl der stücke dem wirthschaftsamte wegen einhebung der taxe und rechnungslegitimation schriftlich anzuzeigen, übrigens aber wird sowohl wald- als wirthschaftsämtlicher seits darauf zu sehen seyn, dass hiebey allem unterschleif vorgebeuget werde. In fällen endlich, wo die eichelung im ganzen lizitando dem meistbietenden überlassen wird, muss das lizitazions-instrument samt kontrakt durch den waldmeister oder seinen hiezu bestellten subalternen coramisiret werden und zum belag der rechnung dienen. Hiebei hat der waldmeister noch insbesondere darauf zu sehen, damit weder durch all zu niedrige, noch durch all zu hohe schätzung der herrschaft einiger schaden verursachet werde, welchen derselbe im widrigen fall nach gehöriger untersuchung und befund der schuld zu vergüten haben wird.

§. 38. Die herrschaftlichen unterthanen sind in hinsicht auf die eichelmastung nach der bestehenden urbarial-vorschrift zu behandeln.

§. 39. Die strecken zur verschonung müssen gleich bey der verarendirung der eichelung durch den bezirks-waldmeister bestimmet und ausgezeichnet, rings um die ausgezeichnete gegend aber die eicheln auf fünfzig klafter weit ganz hinweg geräumet werden.

§. 40. Knoppern müssen nur auf der erde geschäzt und so

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

an den meistbiethenden veräussert werden, widrigenfalls aber sind solche zusammen zu klauben, zusammen zu führen und abzumessen, dann aber lizitando zu veräusseren und der ausrufungspreis durch den bezirks-waldmeister zu bestimmen. Die vorschrift zur aufbewahrung der knoppern hat eben derselbe an hand zu geben.

§. 41. Die waldtheile, in welchen die viehweide ohne nachtheil der waldungen gestattet werden kann, wird der bezirks-waldmeister jedesmal nach den regeln der forstkunde zu bestimmen und bei dieser gelegenheit mit dem lokal-wirthschaftsbeamten eine berathschlagung zu pflegen haben, ob ein theil der waldweide mit rücksichtnehmung auf den bedarf des unterthans dort, wo die herrschaft mit keinem allodialvieh versehen ist, folglich solche für sich selbst nicht benützen kann, gegen baares geld verpachtet werden könne. In zentral-waldungen hat der ausrufungspreis solcher durch lizitazion hindanzugebenden waldweiden durch den waldmeister zu geschehen, in entfernten herrschaften wird derselbe der einverständniss des wirthschafts- und geschickten waldbeamtens und in abgang des lezteren dem wirthschaftsbeamten allein überlassen.

Siebenter abschnitt.

Abwehrung der diebstähle und brandschäden, dann waldschaden schätzung und aufsicht auf die gränzen.

§. 42. Eine der hauptpflichten des waldpersonals ist auch die abwehrung der diebstähle; dasselbe wird daher mit aller dienstbeflissenheit darauf ein stets wachsames auge tragen, damit durch unerlaubte holzfällung, ausrottung, eichelung, knoppersammlung, baumrindenschälung und viehweide der herrschaft sowohl in hinsicht auf die waldung, als auch auf den waldprovent kein schaden zugefüget werde. Sollte nun bey einem der vorangeführten waldexzessen ein zur herrschaft gehöriger unterthan oder desselben vieh auf schaden betreten werden, so ist er mit abnahme der hacke oder sonstiger bey sich habenden sachen zu pfänden, das vieh aber einzutreiben. Bey widersätzlichkeit oder uibermannung hat das betreffende waldindividuum einen derley waldexzedenten nur aufzuzeichnen und die anzeige in den zentral-waldungen an den bezirks-waldmeister und in den entfernteren waldun-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gen an den lokal-wirthschaftsbeamten zu machen, welche bey abstrafung der exzedenten nach den folgenden vorschriften sich zu benehmen haben werden.

§. 43. Für einen minderen waldfrevel, wegen welchen die herrschaft die strafe von drey roboth-tagen ohne herrnstuhl zuerkennen kann, ist jener anzusehen, bey welchem der schaden nicht über drey gulden beträgt.

Uiber die im wohnbezirk des waldmeisters verübten waldexzessen hat eigends nur er selbst jedoch nach vorläufig an ort und stelle geschehener abschätzung des schadens die strafen zu verhängen, hierüber ein protokoll nach dem formular sub L. zu führen und die verhängte strafe dem lokal-wirthschaftsbeamten zur vollziehung der exekuzion schriftlich bekannt zu machen, welcher zur kontroll ein ähnliches exekuzions-protokoll führen muss. In den übrigen bezirks-herrschaften hat der local-, wald- und wirthschaftsbeamte sonderheitliche protokollen zu führen; ersterer verhängt die strafe, merket den namen des exzedenten und die summe des durch ihn geschätzten schadens, lezterer eben den namen, die robothstrafe und den exequirten waldschaden an. Beide protokollen sind dem bezirks-waldmeister bey gelegenheit der visitazion zur uibersicht vorzuzeigen.

Uibrigens müssen all- und jede wegen waldexzessen verhängt werdende robothstrafen vorzüglich zu waldarbeiten verwendet werden.

§. 44. Fremden zur herrschaft nicht gehörigen unterthanen, wenn sie bei holzdiebereien oder sonstigen waldexzessen betreten werden, muss alles, was sie bei sich haben, abgenommen und nichts davon ausgefolget werden, bis sie nicht den schätzungsbetrag für den zugefügten schaden baar entrichten oder die diessfalls erforderliche kauzion leisten.

§. 45. Wenn fremdes vieh im waldschaden angetroffen und eingetrieben oder bei sonstigen durch auswärtige waldfrevlers begangenen holzentfremdungen und excessen abgenommen wird, muss solches binnen drey tagen dem betreffenden prozessual-stuhlrichter überliefert und wegen vergütung des verursachten waldschadens mittelst des herrschaftlichen fiskals das nöthige eingeleitet werden.

§. 46. Grössere waldexzessen, welche den schaden von drey gulden übersteigen, oder wo widersetzlichkeit mit eintritt, müssen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vom ganzen bezirk bey dem waldmeister in einem besonderen protokoll aufgezeichnet und bey dem vermög 36-ten §. in waldangelegenheiten abzuhaltenden herrnstuhl verhandelt und entschieden werden.

§. 47. Die vertheilung der von zeit zu zeit eingehenden strafgeldern hat folgendermassen zu beschehen: Die hälfte derselben ist in die betreffende herrschaftskassa zu verrechnen, von der anderen hälfte erhält der bezirks-waldmeister ein drittl, der denunziant oder apprehendent, wer immer er auch sey, ebenfalls ein drittl und das lezte drittl fällt jenem zu, welcher den herrnstuhl-sentenz in vollzug bringt.

§. 48. Um alle feuersgefahr in den waldungen sorgfältig zu verhüten, wird das feuermachen in wäldern zur sommerszeit durchaus verbothen und auch zur winters- und übrigen jahrszeiten darauf zu sehen seyn, dass dabey alle mögliche vorsicht gebraucht werde; — so ferne aber gleichwohl wider alles verhoffen durch donnerstrahl oder auch fahrlässigkeit eine feuersbrunst im wald entstehen sollte, so sind alle angrenzende einheimische und fremde unterthanen zur löschung durch prämien aufzufordern und dem erstankommenden grössere zu verabreichen. Der einen wald geflissentlich anzündet, ist kriminaliter zu belangen und jenem, der ihn anzeiget und der that überweiset, wird eine belohnung von fünfzig spezies dukaten andurch zugesicheret. In jenen waldungen, welche der feuersbeschädigung mehr ausgesetzet sind und wo es den umständen angemessen ist, kommen wegen leichtern einhalt des weiteren fortgriffes alleen durchzuhauen.

§. 49. In stehenden wäldern muss der von dem waldexzedenten durch abhauen, beschädigung oder verstümmlung der bäume verursachte schaden nach der von der königlichen hungarischen statthalterey de dato 16. Oktober 1799. nro 24,056. ohnehin gegebenen vorschrift, stammweis, je nachdem derselbe zu brenn- oder bauholz tauglich war, im kurrenten preis abgeschätzet, bey derley beschädigung der maissen hingegen der beschädigte theil nach dem flachen innhalt abgemessen und die schätzung nach den forstgrundsätzen des baumalters und der waldeintheilung mit hinzuschlagung der kulturskösten gemacht werden.

§. 50. Wenn maissen nur hie und da von viehe beschädiget werden, kommt der schaden nach der zahl und gattung des betretenen viehes abzuschätzen; in wessen folge die straftax bezüg-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lich auf das hornvieh in ein- bis vierjährige stockmaissen auf zwey gulden, in älteren der beschädigung weniger unterliegenden maissen auf einen gulden, bei schafen aber bis in vierjährige stockmaissen auf sechs kreuzer vom stück andurch festgesetzet wird. — In angebauten maissen, wo durch horn- oder anderes vieh schaden angerichtet wird, ist der beschädigte terrain abzumessen und zur obigen forstmässigen schadens-schätzung die auf die arbeit des neuen anbaues und auf den saamen zu verwendenden kösten hinzu zu rechnen.

§. 51. Bey gelegenheit der bezirks-bereisung wird dem waldmeister auch die besichtigung der gränzen obliegen und derselbe gehalten seyn, die dabey gefunden werdende anstände jedesmal vorgeschriebener massen der königlichen hungarischen statthalterey einzuberichten.

Achter abschnitt.

Verhältniss des waldwesens zur übrigen wirthschaft.

§. 52. Da sämmtliche sowohl wirthschaftlich als waldämtliche beamten auf den politischen stiftungs-fonds gütern in ein und der nämlichen absicht angestellt sind und für die gute verwaltung derselben und den herrschaftlichen nutzen mit vereinbarten kräften zu sorgen haben; dieses aber nur dann am sichersten erzielet werden kann, wenn selbe zur emporbringung aller erträgnisszweige durch stätes diensterforderliches einverständniss gemeinschaftlich zusammenwirken; so werden selbe insgesammt und sonderheitlich ohne unterschied ihrer diesfälligen pflicht hiemit erinneret und denselben nachdrücksamst eingebunden, in dienstes angelegenheiten alle harmonie und eintracht unter einander zu pflegen und fortwährend zu erhalten. Und es wird daher den wirthschaftsbeamten, wenn der bezirks-waldmeister in vorkommenden gegenständen ämtliche auskünfte nöthig hat und solche anverlanget, allerdings obliegen, diese ihm dienstfreundschaftlich zu leisten; so wie sich im gegentheil auch die wirthschaftsbeamten bey vorkommenden fällen mit dem waldamte in die korrespondenz zu setzen haben, weil zur richtigen einführung und handhabung des waldwesens, dann der vom bezirks-waldmeisters ge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

troffenen verfügungen sie auch ihrer seits mitzuwirken verpflichtet sind.

§. 53. Der waldmeister hat sich die kenntniss nicht nur der in seinem bezirk befindlichen waldungen, sondern auch der übrigen wirthschafts-gegenstände zu verschaffen, um das waldwesen auch aus dieser rücksicht leiten zu können. — Dem zu folge wird in jedem orte mit einverständniss des distrikts-präfekten und zuziehung des betreffenden wirthschaftsbeamten ein richtiges system zu entwerfen und zur höheren genehmigung vorzulegen seyn, wie viel robothen nach abschlag des zur übrig-herrschaftlichen wirthschaft erforderlichen bedarfs an das waldamt jährlich überlassen werden könnten? Diese zahl zusammen gehalten mit den jährlichen waldarbeiten wird den bezirks-waldmeister auf den natürlichen schluss führen, wie viel er jährlich ausser der von jeder orthschaft nach dem obigen system ihm zufallenden robothen anzahl noch gedungene arbeiter benöthige? Die hierüber zu verfassenden ausweise wird der bezirks-waldmeister zur anweisung bey der betreffenden herrschaftlichen kasse an den bezirks-präfekten in gehöriger zeit einzusenden verbunden seyn

§. 54. All und jede robothen, welche an das waldamt abgegeben werden, müssen vom fall zu fall durch das waldpersonale quittiret und die diesfälligen quittungen der robottsrechnung beigelegt werden.

§. 55. Damit aber die an das waldamt von zeit zu zeit zu überlassenden robothen gehörig zur arbeit angehalten und richtig verwendet werden, sind derselben begleiter und führer, welche aus verlässlichen herrschaftlichen dienern bestehen müssen, wirthschaftsämtlicher seits jedesmal zu bestimmen und zu beorderen.

Neunter abschnitt.

Rechnungsart und kontroll.

§. 56. Zu waldprodukten, welche in den waldmaterial- und geldrechnungen in besonderen rubriken aufgeführet werden müssen, gehören das bau- und brennholz für die herrschaft; das bau- und brennholz für den unterthan; das verkaufte bau-, brenn-,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

werk-, kohl-, kalkholz etc. eicheln, knoppern, holzsaamen, waldobst, waldweide, nützlich und schädliches wild etc.

§. 57. Die wald-material rechnung haben die waldbeamte, das ist, der waldbereiter und in dessen ermanglung der revierförster nach den sub M. et N. beyliegenden formularien zu führen, die geldrechnungsführung aber wird den betreffenden wirthschaftsbeamten obliegen, jedoch so, dass solche von den übrigen wirthschaftsrechnungen ganz abgesonderet gelegt werden soll. Beyde, nämlich sowohl die material- als geldrechnungen müssen mit ende eines jeden quartals an den bezirks-waldmeister eingeschicket, durch denselben mit vidi bezeichnet, allenfalls mit bemerkungen versehen und so weiter an die königliche hungarische statthalterey einbeförderet werden. In orthschaften, wo weder ein waldbereiter, noch revierförster, sondern nur ein des schreibens unkündiger waldhüter stehet, hat der lokal- oder betreffende wirhschaftsbeamte sowohl die material- als geldrechnung zu führen und solche in den obbestimmten zeiten an den bezirks-waldmeister einzusenden.

§. 58. Ohnmittelbar aus dem holzschlag darf nur das nach vorschrift des 21. §. bereits abgeschätzte bau- und werkholz, keinerdings aber ein klafterholz verkauft werden. Daher muss bey der frühjährigen bezirksbereisung in gegenwart des waldmeisters sämmtliches gefällte und ausser dem holzschlag schon zusammengeführte klafterholz abgezählet und darüber, so wie es in hinsicht auf das bau- und werkholz in dem erstberuffenen 21. §. vorgeschrieben ist, besonderes inventarium verfasset, hievon ein exemplar dem material-, das andere aber dem geldrechnungsführer behändiget werden und das dritte beim waldmeister verbleiben, welcher nach dem sub O. beiliegenden formular überall und jede im ganzen bezirk erzeugte holzgattungen den bericht einzusenden und für jede herrschaft insbesondere nach verhältniss der lokalumstände, dann des grösseren oder minderen absatzes die klafterholztax auszuarbeiten und der königlichen hungarischen statthalterey zur genehmigung zu unterbreiten haben wird. Diese genehmigte und festgesezte tax ist sodann nicht nur den wirthschafts- und waldbeamten zu ihrer richtschnur und pünktlichen darnachachtung waldämtlicher seits hinaus zu geben, sondern auch zur allgemeinen wissenschaft sowohl bey dem wald- als auch wirthschaftsamt unter der fertigung des waldmeisters öffentlich anzuschlagen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

§. 59. Wenn jemand reifstangen (die doch nur aus birken- und haselnusholz gemacht und aus schlagbaren wäldern genommen werden müssen), dörner oder buschwerk und windbrüche an sich zu kaufen verlanget, so muss er sich wegen der diesfälligen anweisung in den zentralwaldungen unmittelbar an den waldmeister, ausser denselben und zwar in oertern, wo ein waldbereiter stehet, an diesen wenden; das holzmateriale ist jedoch vorläufig forstmässig abzuschätzen und dem käufer nicht anders auszufolgen, ausser er weiset den zahlungsschein des geldrechnungsführers vor, welchen er vom letzteren nur gegen darbringung der waldämtlichen anweisung, worinn der holzpreis ausgesetzet werden muss, erhalten kann. In gegenden, wo kein waldbereiter, sondern nur ein revierförster oder waldhüter bestellet ist, hat der käufer der obgedachten holzgattungen sich um die anweisung bey den betreffenden wirthschaftsbeamten zu melden, welcher nur nach der bey dem waldindividuum darüber eingeholten auskunft, ob die anverlangt werdende holzgattung im walde wirklich vorhanden, dann ob sie ohne nachtheil der übrigen waldung und in welchem preise hindanzugeben sey? über die dafür geleistete zahlung den schein ausstellet, den das waldindividuum von dem käufer bey ausfolgung des materialis abzunehmen und hiemit die materialrechnung zu belegen haben wird.

§. 60. Am ende eines jeden jahrs haben die geldrechnungsführer summarien über die einnahme und ausgabe, die materialrechnungsführer aber inventarien über die verbliebenen materialvorräthe und ein verzeichniss über die durch verkauf des jahrs für die herrschaft und den unterthan verabfolgte holzgattungen nebst der beygesetzten schätzungstax dem bezirks-waldmeister zur weiteren beförderung an die königliche hungarische statthalterey einzusenden, um hieraus die walderträgniss gleich bey ausgang des jahrs einstweilen übersehen zu können.

§. 61. Ueber alle versteigerungsweis hindangegebene holzgattungen, waldfrüchte und sonstige erzeugnisse muss das nach der vorschrift des 37. §. coramisirte lizitazionsinstrument der betreffenden geldrechnung in originali zur empfangslegitimazion beygeschlossen werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Zehnter abschnitt.

Erziehung und ausbildung künftiger waldindividuen.

§. 62. Um für die auf den politischen stiftungs-fonds gütern bereits eingeführte waldwesens-manipulazion auch durch ausbildung künftiger waldindividuen zu sorgen, wird jedem bezirks-waldmeister ein besoldeter waldamts-praktikant, welcher zugleich die amtschreibers-dienste zu verrichten schuldig seyn wird, bewilliget. Die benennung dieser praktikanten behält sich die königliche hungarische statthalterey vor; doch hat sie der bezirks-waldmeister und hiezu vorzüglich innländische jünglinge auch in der rücksicht vorzuschlagen, weil die waldwesens-manipulazion mit rücksichtnehmung auf die landesgesetze auf die in verschiedenen gegenden auch verschieden bestehenden urbarialgebräuche eingeleitet und fortgeführet werden muss. Derley jünglinge müssen die rechnungskunst und so viel von der zeichnungskunde erlernen als zur ausarbeitung eines geometrischen plans erforderlich ist, weswegen sie die anfangsgründe sich vorläufig in den öffentlichen zeichnungsschulen eigen zu machen, dann aber auch die praktische messkunst zu erlernen haben. Im übrigen wird des waldmeisters pflicht seyn, einem derley praktikanten so, wie auch anderen jünglingen, welche beim forstwesen ohnentgeltlich praktiziren wollen, die forstkunde beyzubringen und sie hiedurch zur versehung weiterer waldämtlichen dienste vollkommen praktisch auszubilden. Der grösseren praxis halber werden sie von zeit zu zeit in andere walddistrikte zu versetzen seyn, um sich auf diese art nach und nach von mehreren bezirken die lokal-kenntniss zu verschaffen. Nach verlauf von drey jahren oder auch früher, wenn der bezirks-waldmeister denselben ein zeugniss des guten fortgangs und der erlernten forstwissenschaft giebt, sind diese praktikanten gehalten sich von jenem, welchen die königliche hungarische statthalterey bestimmen wird, ordentlich prüfen zu lassen.

Damit aber auch zu minderen forstdiensten leute erzogen werden mögen, wird der waldmeister den bedacht dahin nehmen, dass an die seite der waldbereiter und revierförster an statt der bisherigen waldhüter in der zeitfolge waidjungen bestellet und solche in der holz- und forstwissenschaft unterrichtet werden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

§. 63. Jedes waldamt wird mit folgenden geometrischen instrumenten ex officio versehen werden, nämlich mit einem messtisch, — einem diopter-lineal mit darauf gestochenen massstab, — einer zehen klaftrigen messkette, — einem kompass, — einer wasserwage, — einem reisszeuge — und mit einer autentisirten eisernen halbklafterstange, für deren konservirung und reinhaltung der bezirks-waldmeister zu haften hat.

Eilfter abschnitt.

Jagdwesens leitung.

§. 64. Die leitung des jagdwesens ist gleichfalls die sache des waldmeisters. In gegenden, die zur wildbahn geeignet sind und wenn hiebey ein vortheil für die herrschaft erzielet werden kann, ist die verhegung der durch den waldmeister vorzuschlagenden waldtheile mittelst des distrikts-präfekten bey dem betreffenden komitat loszuwirken und solche mit den gewöhnlichen jagdtafeln zu versehen. In jedem waldbezirk ist wenigstens eine solche strecke zu verhegen.

§. 65. Den verkauf des erlegt werdenden schädlich- und nützlichen wildes wird das waldpersonale besorgen und das dafür einzulösende geld an die betreffende herrschaftliche kasse abzuführen haben. Zur kontroll und respektive rechnungsbelag müssen die diesfalls einzuführenden schussbücheln dienen. Für die schussgelder wird ein eigenes hier beiliegendes schema sub P. vorgeschrieben.

§. 66. Wenn sich personen, deren auswahl, da sie blos distinguirte seyn müssen, der königlich hungarischen statthalterey gehört, wegen verpachtung einiger jagdbarkeiten melden sollen, kann solche gegen vorläufig zu machende anzeige und darüber erfolgende höhere bewilligung statt haben. Bey den diesfälligen pachtkontrakten, deren abschliessung und ausfertigung dem bezirkswaldmeister einberaumet wird, bleibt die befugniss des distriktspräfekten die nemliche, welche in derselben instrukzion bestimmet ist.

Nyomtatvány az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, 1800. évi Eccles. Oecon. Bonorum Normal. fons 10. pos. 227. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

255.

1800. Kimutatás a közalapítványi egyes erdőkerületekhez tartozó erdőkről.

Ausweis der waldungen, welche die in königlich-hungarischen stiftungs-fonds-gütern bestellten waldmeister mit und ohne forderung der diäten zu bereisen, und zu besorgen haben.

Der Selyer bezirks-waldmeister wird wohnen in Zobor und hat nachstehende waldungen, benanntlich

Von Elephánt, Kolozs und Zobor, sammt den dazu gehörigen antheilen ohne liefergelder; die

Von Diószegh, Nagy-Magyar, Dinesd, Csákány, Deáky, Bolerász, Máriathall, Család, Selye, Böös und Várkony, Znió-Várallya, Szántó, Bozók, Szkalka und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen aber gegen zwei gulden liefergelder in besonderen, die instruktionsmässigen bezirks-visitation nicht betreffenden fällen zu übersehen.

Der Jaszover bezirks-waldmeister wird wohnen zu Jaszov und die waldungen

Von Jaszov und dahin gehörigen antheilen ohne liefergelder; jene aber

Von Tybe, Harkács, Lechnicz, Mislye, Boroszló, Luzanka und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen gegen zwey gulden liefergelder zu respiziren haben.

Der Sajóláder bezirks-waldmeister wird wohnen in Sáros-Patak und folgende waldungen, als die

Von Ujhely, Varanov, Terebes, jedoch mit ausnahme der Kraina ohne liefergelder; jene aber

Von Sajólád, Lelesz, Felső-Győr, Kis-Falud, Mocsár, Óváry, Udvary, Zetény, Pócs-Petri und anderen dergleichen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen gegen zwey gulden liefergelder zu respiziren haben.

Der Martinsberger bezirks waldmeister hat seinen standort zu Martinsberg, und besorget die waldungen

Von Martinsberg und dahin gehörigen antheilen ohne liefergelder; jene hingegen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Von Vásárhely, Nisider, Csorna, Vohndorf, Maik, Lébény, Tihany, Vörösberény, Türje, Pornó, Rokolán, Nyavalád und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen gegen zwey gulden liefergelder.

Der Pester bezirks-waldmeister erhält die wohnung in Csaba und hat die waldungen

Von Csaba, Maróth, Csolnok und allen dahin gehörigen antheilen ohne liefergelder; die

Von Csatta, Bottyán, Pásztó, Vörös-Marth, Acsa, Kenderess, Czegléd, Taksony, Szent-Agatha, Jánoshida, Mária-Nostra und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen aber gegen zwey gulden liefergelder zu übersehen.

Der Pécsvárader bezirks-waldmeister hat seinen standort in Pécsvárad und folgende waldungen, als die

Von Pécsvárad und dahin gehörigen antheilen ohne liefergelder; die

Von Szegzárd, Földvár, Mágócs, Vaiszló, Báttaszék, Szent-Kuth und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen aber gegen zwey gulden liefergelder zu besorgen.

Der Kuttyevoer bezirks-waldmeister wohnt in Kuttyevo und hat die waldungen

Von Kuttyevo und dahin gehörigen antheilen ohne liefergelder; die

Von Lepoglava, Szveticze, Remethe, Velika, Vukovina, Csáktornya, Nedelyanecz, Ivanecz, Ladanye und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungs-besitzungen aber gegen zwey gulden liefergelder zu besorgen.

Der Grosswardeiner bezirks-waldmeister hat seine wohnungsstazion zu Szent-Mártony und nachstehende waldungen, als die

Von Szent-Mártony und dahin gehörigen antheilen ohne liefergelder; die

Von Szent-János, Ottomány, Kiss-Zemlény, Gyapju, Alsó-Derna, Serked und anderen zu diesem bezirke gehörigen stiftungsbesitzungen aber mit zwey gulden liefergelder zu respiciren.

Nyomtatvány — mint a megelőző utasítás melléklete — az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályának 1800. évi Eccles. Oecon. Bonorum Normal. fons 10. pos. 227. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

256.

1800. Nagy-Enyed városának a főkormányszékhez felterjesztett erdőrendtartása.

Az erdők megtartására, azoknak őriztetésekre és tilalomban való tartásokra nézve.

Megfontolván közönségünk, mind a tekintetes investigatória commissió ezen tárgyban tett és a felséges kir. guberniumba beadott vélekedését, mind *az ide való nemes esküttség által még 1795-ben készített* és a t. investigatória commissiónak is beadott *projectumát*, mind pedig a silvestris ordóról költ kegyelmes rendelést, mindezekből ezen tárgyban csekély vélekedésünk, melyet a tekintetes investigatória commissió által a felséges királyi guberniumba beküldetni és az szerint megerősítetni alázatosan kérünk, ez volna:

1. Szükséges lészen minden erdeinket s berkeinket rendről-rendre megkerülni, a mostani károkat megvizsgálni és azokat számba venni tanácsunkkal a nemes esküttség és más városi gazdákkal.

2. Minden erdő osztassék bizonyos táblákra s bizonyos esztendő az erdők mekkoraságához képest tétessék fel a nevekedésre, melyet annakutánna esztendőnként rendre vehessünk, úgy pedig, hogy míg az utolsó táblára jő az ember, a legelső lehessen hasonlóképpen élhető, mely készítendő vagy intézendő tábláknak legyenek protocollált métái, megkülönböztető jegyei, határai a többektől, numerusok szerint (a fiatal és épületre megkivántató fákon kivül való erdőkre nézve tiz esztendő határoztatván) annyi számú táblákra oszoljon az erdő, és három esztendős bokron alól való erdőben a marha ne járjon.

3. Vágattassanak bé minden álútak sánczolással, és egy útnál, vagy legfeljebb kettőnél több ne hagyassék vagy állíttassék a kijártatás alkalmatosságával.

4. A fő erdőinspectió a hadnagy és nótárius mellett álljon, ezek mellé a két *fordulóra* rendeltessenek két erdőinspectorok 50—50 rh. forint esztendei fizetéssel, de egyiknek se légyen különös fordulója, hanem mixtim járjanak. Az erdők állapotjai a kijegyzendő sectiók szerint revideáltatván, és ezek a sectiók között

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

levő métákra megtaníttatván, ezeknek s ezek által a pásztoroknak úgy adassanak számba protocollátió mellett az erdők, hogy ha kár lészen, az szerint huzattassanak a tanács által számadás alá.

5. Az épületre való faadás a felséges kir. gubernium kegyelmes rendelése szerint légyen, és tűz és árvíz miatt elkárosodtaknak csak adassék ingyen épületre való fa, a többinek mindenkor becsű mellett, de azt is kimélve adja tanácsunk. *Erdőosztálykor pedig csak az incorporatus possessionatus gazdák részesüljenek, és az erdő nem szekér számra, sem öl számra, hanem nyil számra osztassék* és mivel a jutalomnak a szolgálat szerint kelletik menni, tehát *az erdőbéli beneficium két classisra szakasztassék,* mely szerint *az első classisban a tanács, az esküttség és akik a városnak nevezetesebb szolgálatot tesznek,* a tanács determinátiója szerint *2—2 nyilat, a többi a második classisban* minden tekintet nélkül indiscriminatim *csak egy-egy nyilat vegyenek*; a tanácsházhoz pedig és a tömlöczhez a téli hónapokra adandó fát a szükséghez képest mindenkor a tanács determinálja.

6. Az épületre adandó fák iránt már levén rendelés, csak a tűz által megemésztetett, vagy árvíztől nagyon megkárosíttatott embereknek adassék ingyen; új házat, csűrt és kutat építőknek pedig becsű mellett pénzért úgy, hogy a tanács mindenkor 2 esküttel revideáltassa és a szükséghez képest adjon és az erdőinspectorokra assignálja; de az épületre való erdőt fel ne kurkásszák, hanem rendre vegyék esztendőnként. Az Holt-Marosból pedig senkinek semmi épületre fa ne adassék, hanem a malmokhoz conserváltassék. Aki pediglen valamely szükségre kért fákat egyéb végre fordítaná, az olyannak többször semmi fa ne adassék és azon kivül tüstént 12 forintig büntettessék.

7. A malmokhoz, gátakhoz s több egyéb allodiális elkerülhetetlen építményekhez megkivántató fákra nézve feladatván tanácsunknak a szükség, ez revideáltassa és az szerint assignáljon, de az ilyen fáknak ágai az inspectorokkal leendő egyetértéssel mindenkor fordíttassanak közönséges szükségre; csak a forgács legyen a város gazdájáé.

8. Akár az épületre való fát, akár a tűzifát:

a., Jó tőből kell vágni.

b., Legalább minden hat ölnyi distantiára kell a szépiből élőfákat hagyni, hogy azok makk-fákká nevekedvén, a lehullandó makkból is sűrűsödjék az erdő.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

c., Az ilyen makktermő fáknak hagyandó fák az élésre felveendő sectiókba egy embernyi magasságra felnyesegettessék, megbélyegeztessék és aki az ilyen fát levágná, 12 magyar forintig büntettessék.

d., A nagy fák vágása idején vigyázzanak az inspectorok, hogy a körül levő fiatalok le ne vágattassanak, vagy meg ne csonkíttassanak.

e., Ugy arra is vigyázzanak, hogy a fadöntéssel a fa fenn ne akadjon; hogyha pedig történetből fennakadna és amiatt más fának kellene levágatódni, az olyan fa az allódium épületeire fordíttassék.

9. Az inspectorok lovasok és fegyveresek legyenek, instructió mellett fogadtassanak, securitások légyen, hogy ha midőn a hadnagy, nótárius és erdőinspectorok az erdőt vizitálják és kárt találnak, legyen a kárt miből fizessék és a lovaik intertentiójára nézve az esküttség által a Holt-Maros mellett, Gombás előtt való ér ezeknek adassék.

10. Az erdőpásztoroknak száma már a status personalisban meghatározva lévén, a Lippai-berkiben és Posta-kertben az eddig való fizetés mellett csak egy erdőpásztort kell tartani.

11. Mindenik fordulókra kiállíttatván a feljebb irt módon egy-egy inspector, ezek az erdőt mixtim járják, minden circálásokról, hova, kinek lett faadásokról sincerum protocollumot vigyenek eztet minden esztendőnek a végén az archivumba való betétel végett tanácsunknak beadják és maguk között a jó rendre nézve egyetértsenek.

12. Aki falopásban találtatik, ha civis lészen, a constitutió szerint büntettessék, e büntetés az allodiális cassába tétessék, a paraszt pedig megcsapattassék és mindenik a kárt is megfizesse és a behajtó pásztornak vagy inspectornak azonkivül három márjást fizessen; ha idegen leend, triduáléztassék, akit pedig a tanács judicialiter büntetne, az a büntetés a törvény szerint oszlódjék.

13. Az épületre adandó és makktermő, vagy határfa *bélyegezésre nézve készittessék egy olyan fejsze, a melynek a fokán a szív rajta legyen* és ez mindenkor az archivumban álljon s csak a resolutiók mellett adassa ki a tanács az inspectoroknak, hogy azzal fél-embernyi magasságra az assignált fák megbélyegeztetvén, az instáns a bélyeggel vigye; különben a közelebbi poena szerint büntettessék és a fejsze ismét az archivumba visszaadassék.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

14. Különösen a Holt-Maros jól őriztessék, a város lovain kivül semmi ló, annál is inkább szarvasmarha oda ne bocsáttassék és a tövisen kivül semmi bokor onnét ki ne vágassék, hanem a növésre és sűrűsödésre megtartassék. A város kocsisainak pedig kemény pálczabüntetés alatt semmiképpen ottan tüzet csinálni meg ne engedtessék.

Alázatosan jelentvén, hogy addig is, míg ezen vélekedésünket a felséges királyi gubernium vagy helyben hagyja, vagy qualificálja, a két fordulóra két inspectort számadás terhe alatt már ki is rendeltünk.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1800. évi 6216. sz. alatt.

257.

1800. Udvarhelyszéknek a főkormányszékhez felterjesztett javaslata az erdők védelméről.

Vélekedés.

1. Az hol nevezetes erdők találtatnak, azoknak légyen különös erdőpásztoruk, akik ne csak télben, hanem az esztendőnek minden részeiben tartozzanak az erdőket őrizni; s legalább egy erdőpásztor az erdőn mindenkor legyen jelen.

2. Az ilyen erdőpásztoroknak légyen meghatározott illendő fizetések és ne adassék nékik fizetésekre az erdőt megvágóktól beszedni szokott birság, mivel a miatt származtak eddigelé is több rendetlenségek; hanem az efféle birság légyen az közönségé, melyről a falubíró tartozzék számolni minden esztendőben.

3. Valakik az erdőkből akármiképpen hasznot vesznek, azok az birtoknak mértékéhez képest, akármiféle állapotbeli emberek legyenek, ú. m. nemesek, papok, kameralisták, katonák etc. tartozzanak fizetni az erdőpásztoroknak.

4. Az verekedéseknek eltávoztatására nézve az erdőpásztorok soha erőszakkal zálogot ne vegyenek az erdőket prédálóktól, hanem legyen elég az, megtudják nevezni, kik voltak az erdőprédálók és hány szekér vagy szán fát vágtak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

5. Ha az prédálókat nem ismernék és azok szépen zálogot nem adnának, kisérje el távolról az erdőpásztor oda, azhova viszik az levágott fát, azhol is az udvari tisztek vagy falubírák kötelezteszenek felkelni, a dolgot megvizsgálni és arról az erdőpásztornak irást adni, hogy kik voltak név szerint az erdőt megvágók s mennyire vittek fát.

6. A kiket eképpen ki tud nevezni az erdőpásztor, vagy az megkárosított közönség, azok szenvedjék az ordinatiók szerint való büntetést a törvénynyel megegyeztetve és ne használhasson az semmit, hogy ő az fát az erdőből elvihette; ezt a büntetést pedig, ha szintén az fát más székbe, vagy vármegyébe vitték volna is, az oda való jurisdictió felvenni légyen köteles. Hogy pedig az erdők maguktól a birtokosoktól is rendkivül ne pusztíttassanak, szükséges,

7. Hogy minden künn az mezőn legelő marhák fennálló pásztorokkal őriztetvén, az határt hasító s más ok nélkül való kertek tolláltassanak, mely úgy eshetik meg, hogy az concernens tiszt minden falukba elmenvén, az főbb és értelmesebb birtokosokkal együtt határozzák meg, hogy hol az kert elkerülhetetlenül szükéges? és hol szükségtelen? a szükségteleneket tollálja, az hol pedig szükségesek,

8. Olyan helyekre, azhol csak az helynek mivolta megengedi, sánczokat ásatván, azokat eleven bokrokkal ültessék be és így néhány esztendőkre oly kertet nevelhet, mely kevés gondviseléssel sok esztendőkig megtart.

9. Az ilyen sánczokat betölteni, vagy az azokba ültetett bokrokat kivágni, marhákkal kirágatni kemény büntetés alatt szabad ne legyen. Minthogy pedig az nagyobb folyóvizekre épített gátok tartása nagyon fogyasztja az erdőket, tehát szükség,

10. Hogy az fűzfák plántáltassanak és szaporíttassanak; parancsoltassék meg azért nemcsak az malmos gazdáknak, hanem minden birtokosoknak, hogy mind az személy, aki földet bir, tartozzék minden esztendőben bizonyos számú fűzfát ültetni és a processualis tiszt minden esztendőnek végével végyen számot, hogy kik ültettek fűzfákat és a kikről a tiszt a hütösökkel együtt megállítja azt, hogy néki lett volna alkalmatos helye és módja az ültetésben, de csak vakmerőségből mulatta el, az ilyenek büntettessenek meg.

11. Hogy pedig az elültetett fák megmaradhassanak, szabas-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sék igen kemény büntetés azok ellen, azkik az ilyetén fákot akármi módon elrontanák; és ha ezen mód s rend jól fenntartatik, hat esztendő alatt minden vizek, patakok mellett levő helységek malomgátakat, szükséges kerteket az megnyeshető fűzfákról eltarthatnak és ez által a makkot termő bükk és csere veszszők megmaradván, az erdőknek gyarapodások származik belőle.

12. A harapégetők ellen egy bizonyos kemény büntetés rendeltessék, ez lévén legveszedelmesebb eszközlése az erdők pusztulásának.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1800. évi 6317. sz. alatt.

258.

1800. Szamosujvár városának a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

A felséges és igen kegyelmes királyi parancsolatnál fogva de dato 14-a Maji 1800. nro 4016. költ regio-gubernialis circularisra azon módok iránt, melyek szerint a fennálló törvényekben és törvényes szokásokban folyni szokott okokon és utakon felül a tilalmas erdők pusztítása, annak alkalmatosságával esni szokott verekedések, csonkítások, sőt gyakorta halál is, megzabolázthatnának,

Vélekedés.

Nincs oly nagy bűn, mely akármely nagy büntetés tilalma mellett is — amint tapasztaljuk — meg nem eshetik; mindazonáltal mivel nem a virtus szeretete, nem az oktatás és őrzés tartóztathatja a gonoszt, hanem egyedül a büntetéstől való félelem ő ellene az az eszköz, mely őtet gátolja, az erdők pusztításakor esni szokott verekedéseknek és halálnak is főoka az, hogy a lopni szándékozó oly erővel, készülettel és oly számos társaival szokott menni, ne hogy megfogattassék és triduáléztassék, hogy mind magát, mind javait is, ha rajta kapattatnék is, elszabadíthassa, semmit sem tartván azon csekély, úgymint kisebb hatalmasság büntetésétől, melyet a törvény az elszabadulhattak ellen oly hosz-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

szas processus mellett szab ki, hogy a világnak viszontagságai és a törvényeknek igen késedelmes folytatások mián száz közül egy alig szenvedi el csak azon csekély büntetést is ; erre nézve,

1. Hogy a megfogottak foro triduali ac processu, akár nemesek legyenek azok, akár parasztok, hogy nemcsak úgy mint eddig, hogy t. i. a mortuum homagium mellett csak a velek valók, vagyis találtatott javait vesztették el, hanem ennek utána halálos dijuk mellett minden ingó és ingatlan javakat, az ingatlanokat ugyan mindenkor megbecsülendő áruk mellett megválthatóképpen, az ingókat pedig örökösön vesztenék el. Amely erdőtolvajnak pedig semmije sem volna, az akár nemes, akár paraszt, itten nem suffragálhatván azon megfogatott tolvajnak nemessége, közönséges tömlöczökre, esztendei kemény fogságra és minden különbség nélkül 100 pálczára itéltetnék, melyet a négy ángárián huszonötönkint szenvedne a delinquens, melynek instantanea executióját semmi törvényes remedium, sem praeceptorium, sem vereretur cum praeceptorio teljességgel ne gátolhatná.

2. Hogy a triduális processuson folyó megirt büntetés és ezen processusnak ereje ne határozódnék csak a megfogattattakra, hanem mindazokra, akik elmenetelek, vagyis elszabadulások után is akár a lopott fának náluk, házuknál, vagy másutt megtalálása, (melynek keresését akár nemes, akár paraszt a maga jószágán és akárhol is sub poena articulari flor. 200 immediate, tempore quolibet in linea politica exequenda et ab una querulanti, ab altera medietate executori cedenda ne gátolhassa) vagy pedig másként hiteles bizonyítások mellett fát a tilalmas erdőből lopottaknak kivilágosodnának, akiket intra tempus legalis praescriptionis annorum 32 éppen oly tridualis processuson és azon a helyen, a hova őket be kellett volna vinni, ha in facto megkapattattanak volna és azon büntetéssel, akár nemesek, akár parasztok, akár compareálnának, akár nem, a nemes vármegyék, székek, városok, assistentiájával is, ha kivántatnék, penes transcriptionem illő volna exequálni és büntetni, amint az első pontban megiratott. Ezek ellen is pedig a tilalmas erdőben megesett praevaricatióért a birtokos kérésére harmadnapos törvényszéket a concernens jurisdictiók rendelni köteleztetnének, mely kibocsáttatván, az ellen semmi kifogás ne suffragálna.

3. A legfőbb oka lévén az erdők pusztításának az, hogy az erdélyi nép, mint más országbeliek úgy dolgozni nem szeret,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

valaholott csak erdő van és a fának kelete, a maga élelme könnyebbségére azt veszi eszközévé; a cselédnek való nem áll cselédnek, a vecturára mehető vectura alá nem megyen, a napszámosnak való nem napszámoskodik, innen mindezek érdemek felett való drágák, azért az egész országban (kivévén azon helyeket, hegyes, völgyes, köves, havasos határokat, ahol szántani, vetni nem lehet és egyedül a fa lehet az életnek eszköze, a melyeket a concernens jurisdictióknak illő volna meghatározni) ezeket — mondom — kivéve, a köznépnek mind az épületre, mind a tűzre való fával a kereskedés circulariter egyáltalában, sub poena puncto 1-o dictata, megtiltatnék; a nemesekről pedig alább lészen szó.

Hogy pedig a falopásnak szüksége eltávoztassék, arra

Provisio.

1. Az egész országban, minden falukban, valaholott csak a faluban örökös birtokos több vagyon egynél, ottan mindenütt az approbatális articulus szerint határosztályok tétetnének, ahol még eddig nem voltanak, amint itten iratik, t. i. valami csak a falu emberi emlékezetet meghaladó kerületén kivül van a határon (kivévén, ha valami distinctum praediale corpus volna, melyet hitelesen kellene megmutatni), mindazok minden különbség nélkül, azaz ebbe foglaltatván, ha volnának, a birtokosoktól, a falutól a szentegyház számára, úgy a falu számára is régtől fogva felfogatott szálas allodiális, szentegyház, paraszt-communitás, erdélyi is a csipkés, bokros, szántó, kaszáló, szőlő etc. helyekkel a proportione intravillanorum felosztatnának és a birtokosoknak keze alá menvén, a birtokos sub inspectione parochiális jurisdictionis köteleztetnék arra, hogy abból a köznépnek mind tüzére, mind épületeire és minden megkivántató fabeli utensiliákra nézve ingyen adjon, ha t. i. már oly állapotban volna az erdő, hogy az annak végső elpusztulása nélkül megeshetik; de ha nincs, míg arra jutna, attól mindaddig mind maga, mind alattavalója egyáltalában elrekesztetnék. A birtokosnak is pedig ususa oly mértékre szabattatnék, hogy egész darabjában, mint a prodigusok szoktak, az erdőt úgy eladni szabadságában ne legyen, hogy aztán mind maga, mind alattavalói megszüküljenek, és mástól venni vagy lopni kénytelenittessenek. Mely ilyetén eladásokra a provinciális tisztek sub responsa-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bilitate vigyázni köteleztetvén, azt teljességgel meg nem engednék, ellenben pedig arra is vigyáznának, hogy ha a lehető mértékben a köznépnek épületre és tüzre való fa nem engedtetnék, referálván, azt tüsténT az illető helyre publica authoritate ad moderatum usum, praevia modalitate, a köznépnek szakasztatnék bizonyos darab, melyből ő egy szálat is eladni ne légyen szabad, hanem azt tüzére s épületeire fogyhatatlanul, mint a szemét, úgy védelmezze. A pura fiscalitásokban is jó lenne egy állandó regulátiót tenni és az ottan lakó nemesek jussát cum otiori effectu meghatározni.

2. Az egész országban töröltetné a minden esztendőben csináltatni szokott porkolát és határkertet, annak helyében köteleztetnék a nép a hó elmenésével mindjárt a sánczásásra és ki-ki a porkolátkert helyett való maga sánczát vagy fűzfákkal keresztesen ily formán ×, vagy gyümölcstermő, vagy akármely gyümölcstelen csemetékkel, tövis és egyéb plántálásával plántálná be, mely plántálását nyáron által akármely fáttermő magokkal nedves idően hintené s vetné be, ezzel a teménytelen erdőpusztulások eltávoztatnának.

3. Szorosan köteleztetnék a birtokos arra a vigyázatra, hogy a köznépe házát és épületeit jó fedél alatt tartsa, melyre való gondatlanság miatt a sok esztendeig tartható épületek kevés esztendők alatt elrothadván, az újabb-újabb házcsinálással pusztul az erdő, ha nem kap, lop a nép, úgy arra is, hogy szabad ne légyen az udvara, akla, kertje körül gyalogkertet, melyet minden esztendőben a köznép el szokott égetni, csinálni, hanem támaszos és lészás fedeles kertet légyen minden köteles tartani, megpálczáztatás alatt. Jó lenne a lehetőségig a vályogból és vert sárból készült házak és kertelések ususát az országba elterjeszteni, úgy az élőkertek tartását.

4. A malmok gátjaira Erdélyben teménytelen erdő megyen, melyet megakasztani csakugyan nem is lehet; mindazonáltal ha a malmos gazdák a midőn molnárokat, malommestereket fogadnak, azt conditióul feltennék, hogy ők a vizek martjaira, a gátak kötésire úgy vigyázzanak, hogy ha az erőtelen, rossz, vigyázatlan munka miatt elvitetik a gát, ő fizeti meg, annyiszor gátak nem csináltatván, annyi erdők is el nem pusztulnának. Sok tekintetből hasznos lenne, ahol csak lehetne, hajós malmokat a gátosok helyett

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tartani, ahol pedig elkerülhetetlen lenne a gát, kivált a kisebb vizeknél, kőgátakat csináltatni.

5. Nagy és oknélkül való erdőpusztítást okoznak a faluban s a határokon az ország útjaira való rossz vigyázások, mivel ahol egy kis kétfelől való sánczolással és közép töltéssel, egy kis hidcsinálással (a hidat kivéve, a mely is azért sokat pusztít, hogy nem jó móddal épül, de különben is, ha ma jó vigyázással, egy-két szeggel megigazítható volna, holnap-holnapután a rossz vigyázatlanság miatt más hid kell érette) ahol — mondom — a feljebb irt mód szerint egy szál erdő nélkül is jó országútját lehetne tartani, sok ezer szekér erdő megyen minden esztendőben, ez az erdővel való igazítás is szabad nem volna; valójában minden tekintetből igen szükséges és hasznos lenne kivált egyelőre a nagyobb országos utakat jobb karba vétetni, azokat köröskörül fákkal beültetni, tartós kőhidakat építtetni.

6. Hogy ha feljebb a provisiónak első punctuma szerint a határok felosztatván, a köznép a birtokosoknak közakaratjokból egy darabra határoztatnék, mely nékie tüzelésére és épületire hagyattatnék, az itten való pontoknak legelsőjében való büntetés alatt, ha történnék, — amint most is sok helyen vagynak, — hogy oda azon közönséges falu erdeje kedvéért szénégetéssel, tégla-csinálással, fazekassággal kereskedők gyülekeznének, akik a falu közerdejét, a több szántó-vető és effélével nem kereskedő emberek fogyatkozásával pusztítanák, azt sem kellene megengedni, hanem csak épületére és eledelre, tüzére lehetvén azoknak is a több szántó-vető emberekkel való közszabadságok, hogy affélékre kereskedésbeli pénzekből magoknak különösen provideálni tartoznának, arra illő volna őket kötelezni.

7. Nem czélunk az, hogy amely helyek pénzes fával élnek, a favételben megszoruljanak és drágábban vegyék mint eddig, mert e szerint hamar időn a mértékletes élés által megbővülvén az erdő és a birtokosoknak mindenkor lévén eladó erdejek, a szerint való vágatással, mint a silvestris ordóban vagyon irva, nálunk a fa megbővülvén, olcsóbb lészen mind az épületi, mind a tűzifa, mivel most a köznép nyereségre vásárolván meg a birtokostól az erdőket, ők adják drágán; de ha a fával való kereskedések nékiek — ut supra — meg lészen tiltva, az uraságtól olcsóbban jő mindenféle fa; annyival is inkább,

8. Hogy a mezőségieket, kik által a szükségtől kényszeríttet-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vén a legnagyobb veszedelmek szoktak lenni, felserkenteni illő volna és egy nagy, sok részekben haszonvehetetlen hegyes határaikat a concernens jurisdictióbeli provinciális tisztekkel feljártatván, azokat erdőknek fel kellene fogni, és ahol nem lehet ekével, ottan ásóval, kapával felvágatni, ahol pedig lehetne, illő volna felszántani és kit-kit bizonyos mértékű fatermő makkok és magok szerzésekre kötelezvén, azon helyeket bevettetni s tilalomban tartani. Azonfelül a fűzfák, gyümölcsfák szaporításokról költ felséges rendeléseket mindenütt inomisse megtartani illő volna; továbbá hasznos volna más országok példája szerint — ha csak szerit lehet tenni — a kőszénnel és törffel, melyek ott, ahol ezekkel élnek, ahoz való földből szoktanak készülni, való élést, kivált a nagyobb tüzelésekben behozni és az ilyetén industriát e publico éleszteni. Végtére szükséges, hogy a dato 30-a Maji 1781. Bécsben költ silvestris ordinatio szorosan megtartassék és illendő superinspectio légyen addig is, míg az 1791-ik esztendőbeli ország deputátiók munkáinak láttatja lenne és kivált az urbarialis regulatió bejönne.

Mindezek által, úgy vélekedünk, az erdőpusztítások, verekedések, e miatt való halál, nemcsak ezek távoztatnának el, hanem még az is meglenne, hogy Erdélyországa a maga nevével továbbra is dicsekedhetnék, különben pedig maholnap Mezőország lesz belőle.

Szamosujvarini, e sessione communitatis, extradatum per Davidem Szarukány inclytae communitatis notarium mp.

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában, 1800. évi 7772. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

259.

1800. Sepsi-Szent-György város véleményes jelentése a főkormányszékhez az erdők megóvásának módjáról.

Az erdők pusztulásának meggátolásáról s az ezen tárgyban történt verekedések s gyilkosságok eltávoztatásáról a sepsi-szentgyörgyi magistratus alázatos vélekedése.

Mivel az erdőknek pusztítását legnevezetesebben okozza a fának szűk volta, legelsőbben is annak bővítését eszközölné, ha

1. Minden határkertek, falun és városon kivül levő személyes emberek kertjei helyett, melyek minden esztendőben többnyire vagy a birtokosok, vagy mások által elpusztíttatnak, sánczok ásatnának kemény büntetés alatt és azok eleven töviskerttel megerősíttetnének, mely kevés idő alatt nem sok munkával megtörténhetnék és azon mód az erdőt hitel felett megbővítené.

2. Ha a rossz utakra rakattatni szokott gát-ágak helyett azok a lehetségig kővel rakattatnának ki és két felől való sánczokkal segíttetnének.

3. Ha kecskék teljességgel az erdőkről a lehetségig elszoríttatnának.

4. Ha fűz és más hasonló legtermékenyebb fák a különben is haszonvehetetlen helyeken szorgalmatosan termesztetnének.

5. Ha a malomgátak tartására olyan mód tanáltathatnék, hogy az által is az erdők ne kevesíttetnének, melynek bölcs kitanálását csak a felséges királyi guberniumtól várhatjuk.

6. Ha keményen megparancsoltatnék, hogy amely helységben lehetséges, a fa szalma- és nádégetéssel pótoltassék, kiváltképpen a kenyérsütésben — sat.

7. Ha az elkerülhetlenül szükséges kertek rontói és lopói ellen érezhető kemény büntetés szabattatnék.

8. Ha az erdőket gyujtogatók, fákat oknélkül vagdalók büntetése megnehezíttetnék.

Továbbá ami illeti a verekedések, zenebonák s azokból következett emberhalál eltávoztatását, vélekedésünk szerint megeshetnék, ha az erdők lopói ellen eddig szokásban volt triduális processus (mint a melynek folyásába sok praevaricator jobbágyok némely földesurak hathatós pártfogások alatt megszabadulhattak)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

helyett az erdők lopói ellen meghatároztatnék: Hogy ha két, három, vagy több személy, nevezetesen hites ember praevaricatorokat lát az erdőben, ne igyekezzen azokat az eddig való mód szerint erőszakkal behajtani, hanem vádolja ki a praevaricatorokat a competens tiszt úrnál, ki is ezeknek expositiójokat meghallgatván és hütököt bevévén, tartozzék a praevaricatorok ellen hitelt adni s azokat a kiszabandó büntetés alá vetni az erdők környülállása szerint 24, vagy 30 forintig, és itt a praevaricatornak tagadása semmit ne használjon; annyival inkább, ha szorgalmatos investigátió után valami világosság jő ki, hogy a praetendált praevaricator életin a vádlók által exponált fához hasonló tanáltatik, vagy más környülállások is előhozathatnak, lehetne itten a büntetés egy részét a tiszt urak számára fordítani.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1800. évi 7051. sz. alatt.

260.

1801. január 10. Szász-Sebesszék javaslata az erdők megóvásáról.

Auszug aus einer an den königlichen herrn commissair Stephan von Gyürky von seiten des Mühlbächer magistrats gemachten gehorsamsten vorstellung die conservierung der waldungen betreffend.

Gutachten.

Die erhaltung und zweckmässige benutzung der waldungen verdient eine eigene aufmerksamkeit, welche selbst der regierung nicht gleichgültig sein könne.

Sämmtliche communitäten erklären, dass zwar die besorgungen der waldungen zum wirkungskreise der communitäten unter der leitung des gemeind-vormundes gehöre, dass aber dieser, da ihm die besorgung des hatterts überhaupt obliege, wobei ihn die tägliche ereignisse und vorfallenheiten dergestalten bescheftigten, dass ihm wenige, oft keine zeit übrig bleibe, auch die besorgung der waldungen gehörig vorzustehen, ohnmöglich hiebei dasjenige

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zum allgemeinen besten leisten könne, was von ihm befordert werde. Dieser magistrat erlaubt sich hier die unterthänige bemerkung zu machen:

Die unter kayser Joseph II. glorwürdigen andenkens im jahr 1783. öffentlich bekandt gemachte und sämmtlichen officiolaten zur genauen befolgung mitgetheilte waldordnung ist unsers wissens nach nirgends in Siebenbürgen, folglich auch in diesem stuhle weder in ihrem ganzen umfange, noch in ihren abtheilungen, so wohlthätig die allerhöchste absicht dabei war, in vollziehung gebracht worden.

Nach dem grossen plan des grossen regenten solten unter andern die waldungen forstmässig behandelt und in den verschiedenen departements erfahrene forstmeister aufgestellet werden.

So lange eine falsche stadts oder publique oeconomie die anstellung und besoldung geschückter förster hinndern kann, so lange die waldung nicht forstmässig besorget und benutzt werden, bleibt jeder vorschlag zur erhaltung und zweckmässigen benützung der waldungen bei dem grossen hauffen, welcher nur auf momentanen genuss siehet und selten, ja niemals die verhältnisse der zukunft zu berechnen fehig ist, ohne allen erfolg und wird nie das mittel zu dem von wohlmeinender und der regierung gewünschte endzwecke.

Jedes grosse und wohlthätige werk, welches trotz den herschenden vorurtheilen aufgeführt werden soll und nicht so sichtbahr den zeitgenossen, als den folgenden generationen den wohlthätigen vortheil bringt, wird schwerlich gedeien, wenn die ausführung desselben den launen des zufalls oder den händen der unwissenheit und willkühr des grossen hauffens überlassen wird.

Der gemeind-vormund ist höchst selten mit den gesetzen des forstwesens bekannt, denn dieses braucht ein eigenes studium und gesetzt der fall trette ein, dass die wahl einen forstverständigen mann zum gemeind-vormund trift, wird der hauffe der oppositions partheien, welchen man communität nennet, den neuerung und ungewöhnte ordnung einführen wollenden vormund seine stimme mit schluss des jahres wieder zu seiner beibehaltung vereinigen.

So unwahrscheinlich dieses für jeden ist, welcher mit dem geiste der volkswahle bekannt ist, so einleichtend wird es von der andern seite jedem, dass die waldordnung nicht zeitig genug ein-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

geführt werden könne, wenn nicht ganz Siebenbürgen, folglich auch dieser stuhl an einem der nothwendigen bedürfnisse an holtz den empfindlichen nachtheil unter wenigen jahren leiden und erfahren soll.

Wenn aber auch die waldordnung in ihrem umfange eingeführet und die waldungen durch besoldete forstverständige menschen besorget würde, so wäre zwar im ganzen vieles gewonnen, allein bei der vermehrten volksmenge noch lange nicht für die unzulänglichkeit der waldungen gesorgt, so lange bei dem gebrauche derselben nicht durchaus angemessenere veranstaltungen getroffen würden.

Alle wohlthätige anordnung der regierung das landvolk besonders darzu zu verhalten, ihre wohngebäude und so weiter aus hartem feuerfesten materialen zu erbauen, waren biss noch vergeblich. Ganze waldstrecken und mit denselben der werth von vielen tausend gulden werden jährlich auf erbauung der wohnhäusser, schopfen, ställe, scheuern und zäune verschwendet und der schaden, welcher auf den nächsten gebürgen dieses stuhls für einigen jahren durch den muthwillen der wallachischen inwohner in den schönsten waldungen in der absicht angerichtet worden ist, um dieselben zu wiesen und viehweiden umzuändern, übersteiget alle glauben.

Diesem könnte in die zukunft abgeholfen werden, wenn es bei zuchthausstrafe verbothen würde waldungen in der absicht auszuhauen, um den platz zu viehweiden und wiesengründen, ohne vorher eingehohlte erlaubniss der magistraten umzuändern und wann ferner von der einen seite für diejenige, welche aus feuerfester materie wenigstens die hauptgebäude aufbauen, eine angemessene belohnung als freihaltung von allen gemeinlasten auf 2 oder 3 jahre und dergleichen auch auf dem lande ohne unterschied zu theil würde, von der andern seite aber diejenige mit einer angemessenen körperlichen strafe beleget würden, welche häusser, schöpfen, stallungen und scheuern aus holtz erbaueten und nicht wenigstens die seitenwände dieser gebäude mauerten.

Die zäune besonders aus jungen eichenstämmen müssten bei zuchthausstrafe untersagt und dafür schänze und gräben mit dörnern bedeckt, oder lebendige zäune eingeführet werden.

Bauholtz wäre nur in höchstem nothfalle, als zum brückenbau, da wo die brücken nicht gemauert werden können, zu piloten,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schiffbau, zu wandruthen, dachstühle, latten u. s. weiter zu verabfolgen.

Bei dem bauholtz müsste vorzüglich dafür gesorget werden,

1. Dass niemanden bei zu erduldender angemessener körperlicher strafe erlaubt würde grünes holtz zu brennen. Die erfahrung lehret, dass eine waldung, welche zureichend wäre 300 inwohner eines orts 90 jahren mit brennholtz zu versehen, wann es zur zeit gehauen und trokner verbrennt würde, grün verbrennt kaum 30 jahren zureicht.

2. Dass die beinahe in jedem hausse sich befindliche backöfen abgeschaft und dafür gemein-backöfen in verhältnissmässiger anzahl errichtet und diese mit nichts anderm, als mit stroh, unbrauchbahren stengeln etc. und getrocknen dörnern geheizt würden.

3. Dass die thüren, fenstern, fussböden etc. etc. auf dem lande zweckmässiger eingerichtet und insonderheit die ungeheuern zwecklose ofne zimmerofen in einen, der absicht angemessenen zustand gebracht würden, als selbe bis noch sind.

4. Dass über zug- und windöfen die speisen zubereitet werden mögen, welche gekocht werden und der landmann dahin gewöhnet würde, den braten in napfen oder castrolen gar zu machen.

5. Dass diejenige mit dem tode bestraft werden mögten, welche die waldungen anzünden.

6. Dass der anflug oder die sprösslinge eines jungen waldes für den 6-ten jahre durch das vieh nicht abgebrochen u. verderben würde.

7. Dass um und in den jungen waldungen weder ochsen, noch ziegen geduldet würden.

Mühlbach, den 10-ten Jänner 1801.

Eredetije az Országos Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1802. évi 8370. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

261.

1801. január 13. Deés sz. kir. városnak az erdélyi főkormányszékhez felterjesztett erdőrendtartási javaslata.

Felséges királyi igazgató főtanács!

A felséges kir. igazgató főtanácsnak május 14-én 1800. és a 4016. sz. a. kelt kegyelmes rendelésében az erdőknek tilalomban való tarthatására néző planumnak készítésére nézve magistrátusunknak ezen város határán lévő erdők lehető tilalmára is bizonyos intézeteknek készítése lévén parancsoltatva, annak teljesítéseül a következendőkben foglaljuk intézetünket, u. m.

Elsőben. Városunk határának kiterjedésén lévén olyan fiatal szálas erdők, melyek eleitül fogva tilalomban tartattanak és ma is abban tartatnak, melyek azon tilalom alatt alkalmasint, sőt annyira nevekedtenek, hogy az apróbb épületre applicáltathatók, mint szintén Csatány nevezetü communitásunk falujának vagyon tilalmas bükkös erdeje, de hogy ebben idővel fogyatkozás ne történjék, helyesnek látta azok közül a városunk határán levőknek számát a több és eddig szabadon használtatott cserés erdőkből szaporítani communitásunk, mely szerint azon szabadon rótt erdőknek nagy darab, sőt több részét megtiltotta, kimétáztatta s nevekedni hagyta és azoknak az praevaricátorok ellen való oltalmaztatására hittel kötelezett két erdő-inspectorokat rendelt, ezen végre kezek alatt lévő kinevezett erdőkerülőkkel egyetemben, akiknek kötelességek rendes fizetések mellett azokat vizsgálni és az in facto praevaricationis tanáltattakat behozni, vagy az efféle cselekedetekben tapasztaltattakat bejelenteni. Mely szerint

Másodszor. Az ily módon tilalom alatt határozott erdőket sem a communitás különösen, sem pedig privátus tagjai nem használhatják különben, hanem hogy a szálas erdők közül egy bizonyos szakasz kihatároztatván, abból a communitás azon szükségére, mely szerint apróbb hidait reparálni, vagy azokat egészen ujonnan készíteni szükséges, annyi fordíttatik, amennyi azon célokra megkivántatik; mint szintén privátusoknak is ugyanazon közsegedelemre kiszakasztott erdőből, ha történik valamelyiknek tüz vagy viz által eshető fatális károsodása vagy más elkerülhetetlen oly szüksége, melyet tehetetlensége mián ki nem pótolhat, juxta protocollationem magistratualem bizonyos számú adatik, de mindenkor oly

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mérsékléssel, hogy azon kiszakasztott erdő ne pusztuljon; a város praetoriális háza szükségére is akképpen lévén a rendelés, hogy mindenkor az épületre nem alkalmas nemű fák hordattatnak s azok is oly helyről, a hol szükséges az erdőnek illendő ritkítása; ily módon elintézett vele való bánás közben ha az szálasabbak szakaszonként a fennebb irtak szerint rendre használtatnak, remélhetni, hogy az újonnan felfogottak 20, legfeljebb pedig 30 esztendőkre épen olyan haszonvehetőkre nevekednek, mint amazok, következésképpen a communitás apróbb épületeire nézve szükséget azokban nem szenved, sőt oly környülállásu üdőkben, melyekben bérekesztve volna városunk pestis, vagy más történetekben, azokból tagjain is segíthet; de ezeken kivül annak tagjai magok ebbéli szükségek pótlására nézve hogy akármely planum mellett is szükséget ne szenvedjenek, sem határunk, sem erdős helyünk nem oly kiterjedésü; annál is inkább szenvednek pedig, mivel a szabadon való cserés helyek annyira elragradtatának a népnek megszaporodásával és az esztendőnként itten gyakoroltatni szokott salis transportuskor megszámlálhatatlan számu szekeresek által, hogy jobb része pénzzel vett fával pótolja abbeli szükségét.

Harmadszor. Nincsen feledékenységben a szabadon levő cserés helyekkel való bánás is azoknak haszonvehetésekre nézve; ugyanis hogy azok felettébb ne pusztuljanak, megtiltatva vagyon, hogy senk is azokkal eladás végett hordani ne merészeljen, hanem csak a maga tüzifa szüksége pótlására hozhasson, de ezt is bizonyos meghatározott napon cselekedhesse minden héten. Végre

Negyedszer. Minden esztendőben szükség lévén communitásunk székes malma gátjának a benne megeshető ruinákra nézve megköttetése, amelyre is feles materiále kivántatik, hogy ezen részben is az határunkon levő erdőbeli materiálékon kivül is segedelmezést vehessen, communitásunk állhatatoson meghatározta, hogy mind a nagy malmon felül magában nőtt füzes berek conserváltassék, mind pedig a vámos hidunkon túl s ezen felül levő Szamos kétfelé ágazása között levő közporondozás füzfákkal beültettessék és azok azon végre neveltessenek, conserváltassanak, s annak következésképpen a tilalom alá vett erdő annyiban is lett megkimélésével nevelkedni hagyassék.

Ezek lévén városunk határán levő minden erdeink iránt egynéhány esztendőktől fogva felállított rendelésink, tilalomban tartások iránt való intézkedésink, akik azok ellen hibázni merészelnének, az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

in facto találtattak, mind szintén akiknek tilalomrontások másképpen jönne világosságra a maga utján, a birtokosok 12 magyar forint constitutionalis büntetés, az irresidentiátusok vagy zsellérek corporalis büntetéssel megbüntettessenek. Ezeknél az erdő tilalomban való tarthatására helységünkhöz és annak környülállásaihoz helyesebben alkalmaztatható intézéseket nem tanálunk, melyekkel alázatos tisztelettel maradunk is a felséges királyi igazgató főtanácsnak alázatos szolgái deési magistratus. Deés, die 13-a Januarii 1801.

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában. 1801 évi 216. sz. alatt.

262.

1801. január 15. Kővár vidékének az erd. főkormányszékhez fölterjesztet javaslata az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanás!

Méltóztatott volt a felséges fő-igazgató tanács a közelebb mult esztendőben ezen nemes vidék közönségét május 14-ik napján 4016. sz. a. költ rendelésében megszólítani, hogy adná a maga vélekedését arról, miképpen lehetne az erdőknek pusztításának és a pusztítás alkalmatosságával elkövetni szokott vérengező verekedéseknek gátat vetni. A nemes vidék rendei törekedvén arra, hogy a felséges királyi főigazgató tanácsnak ezen atyai és hazánk közönséges javára czélozó szent kívánságának eleget tehessenek, egy deputatiót rendeltek ki a magok gremiumából, hogy az ezen czél elérésére szolgálható eszközöket keresné fel, annak utánna pedig rendbeszedvén az arról készítendő munkáját, a közelebb tartandó marchalis szék alkalmatosságával adja bé. Azon említett deputatio a maga munkáját megtette és azt a közelebb mult marchalis székre be is adta, de egy felől a főnótáriusi hivatalban azon marchalis szék alkalmatosságával beiktatott új főnótárius atyánkfiának távol lakozása miatt úgy esett, hogy az erről teendő tudósításnak megtétele a rendes időről elkésett. A mostani marchalis szék alkalmatosságával a fungens városkapitány atyánkfia által ezen fogyatkozásról jelentés tétetvén, a meghatározás, hogy a mostani marchalis székről felküldendő egyéb tudósítások közt ez is felküldessék, annak okáért ezennel bényujtják a nemes vidék rendei

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

azon deputatiónak magok által megvizsgált és helyben is hagyott munkáját az iderekesztetett párban a felséges kir. fő-igazgató tanácsnak, evvel a hozzátétellel, hogy noha azon deputatio a fennemlített királyi rendelésnek azon ágát, mely szól az erdő pusztítása alkalmatosságával elkövetni szokott verekedéseknek és vérengezéseknek eltávoztatásáról, semmit sem emlékezik, mindazonáltal mivel az efféle casusok a vidékben igen ritkán adják elé magokat, sőt feltévén, hogy gyakrabban történnének is, az universitás más módokat azoknak megakadályoztatásokra azokon kivül nem láthat, melyek nemes hazánk törvényében is előadatnak. Melynek alázatos jelentésivel maradunk a fels. kir. főigazgató tanácsnak alázatos szolgái nemes Kővár vidéke rendei. S.-Berkesz, 15-a Januarii 1801. Katona Zsigmond surrogatus notárius által.

Tekintetes nemes universitás!

A felséges királyi főigazgató tanácsnak az ezen folyó 1800-ik esztendő, Pünkösd havának 14-én 4016. sz. alatt az erdők pusztításait és abból gyakor következni szokott nagy zenebonákat, verekedéseket megakadályoztatható módok leirásával teendő vélekedésekről költ parancsolatjára a tekintetes nemes universitás által kirendeltetett deputatio tagjai ezen nemes vidék öbleiben lévő erdőknek káros pusztításait és pusztításainak akadályoztathatását tapasztaljuk e következendőkben:

Pusztításait tapasztalják:

1. A majd minden őszszel, tavaszszal gyakorolni szokott zavar-égetések által.

2. Az oly véghetetlen sok branyistyák kerítések által, melyek csak egy esztendőre is alig hoznak hasznot.

3. A sok tilalmas kertek kerteltetések által.

4. Az oly haszonvehetetlen irtások által, melyek egy esztendő, legfeljebb kettő után sem egyéb hasznot, sem pascumot nem portálnak.

5. A tüzifával való bőv élés által.

6. A sok kecske-tartás és amiatt a szűk széna ideje alatt az eleven erdőnek való lenyesése által.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Pusztításai megakadályozhatására pedig eszközökül véljük a feljebb megirt punctumok következések rendje szerint:

1. Az avarégetések kemény büntetés alatt megtiltassanak, ily móddal, hogy minden helységnek a maga határán eshető tüzéről a bírák felelni tartoznak, legelébb is házról-házra ezen rendelést kiadván, minden házigazdának úgy imponálják, hogy ha gyermekek, cseléd-jeik a tűz által kárt okoznak, azért a gazdák tartozzanak felelni.

2. A branyistyáknak sövénnyel való bekerteltetése mindenütt kemény büntetés alatt megtiltassék; akiknek az határán branyistyák fogattatnának pedig, azok azt csóvák és kerülők által conserválják.

3. A tilalmas kertek generaliter mindenütt cassáltassanak, hanem az helyett az határsánczczal és kerülők által conserválják.

4. Minthogy az irtások által tett károk a meredek oldalokon világosan bizonyítják, hogy a legelevenebb erdők kiirtatván, egynéhány sebes záporesők által azon kevés föld lemosattatván, mely termést hozna, annak utánna még csak fű sem terem rajta, innen, azon helyeken való irtások által az erdők kipusztulván véghetetlen károk okoztatnak, azért az oldalos helyeken való irtások meg ne engedtessenek.

5. Az hol még erdők vagynak, az irtások közönségesen megtiltassanak; azhonnan valamenyi erdő most találtatik, a magistrátus által sequestrum alá tétessenek, mindenütt erdőbírák rendeltessenek, akiknek hirek és czédulájuk nélkül senkinek eleven fát vágni még csak épületre is meg ne engedtessék; tűzre valót pedig semmi szin és praetextus alatt nem, mindaddig, míg dűlt fák és tuskók találtatnak. Hogy az annál jobban megtartassék, kerülők állíttassanak, kiknek a concernens helység fizetni tartozik. Az erdőbírák jegyzőkönyvet vinni tartozzanak, melyet — mikor a magistrátus kivánni fogja — bémutathassanak. Az oly helyeken pedig, ahol az erdők oly alacsonyságra mentek volna hogy csak cserék, határok kiterjedésihez képest vagy két harmad részét (2/3) azon cseréknek, vagy éppen felét mindenütt megtiltsák, és onnan semmi szin és praetextus alatt vágni szabad ne légyen, a nemes ember 12 fl. a paraszt ember 24 pálcza büntetése és a kárnak megfizetése alatt.

6. Kecsketartás amaz termő és nevelendő erdős helyeken semmi szin alatt meg ne engedtessék; hanem a szegénységre való nézve, akiknek csak annyi tehetsége nincsen, hogy egy tehenet tartsanak,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

azoknak megengedtetik, hogy egy-két kecskét legeltethessenek a a szabad mezőn. A szarvasmarhák, kecskék számára való nyesése pedig az erdőknek a fellebbi büntetés alatt megtiltassék. Azon erdő-pusztítás módja is gyakoroltatván itten, hogy a szép tölgyfa gyenge növései lenyesettetnek, megszáraztatnak, kazalba rakatnak és a marhák azzal teleltetnek, ezen erdő-pusztítás módja is, a fellebbi büntetés megkétszereztetése alatt megtiltassék. Mely hivatalos vélekedésünk alázatos bejelentésivel maradtunk a tekintetes nemes universitásnak alázatos szolgái, ezen folyó esztendő Pünkösd havának 14-ik napján a fels. kir. főigazgató tanácsnak 4016. sz. a. költ parancsolatjára, a tek. nemes universitás által Sz.-János hava 19-én rendelt deputatió tagjai Pelei Imre mk. Sármasági István mk. és Vankai Mihály mk. Kiadta a tekintetes nemes deputátió mellé rendelt actuárius Pelei Elek mk. (L. S.) Költ Somkutpatakán, szent János hava 20-án 1800-ban.

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában, 1801. évi 216. sz. alatt.

263.

1801. julius 28. Csík, Gyergyó- és Kászonszéknek a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők megóvása tárgyában.

Felséges királyi főkormányozó tanács!

E folyó esztendő Pünkösd hava 14. napjáról 4016. sz. a. méltóztatott az felséges királyi főkormányozó tanács az ő felsége márczius 27-ről kelt azon udvari kegyelmes rendelése következéseül, hogy mivel mind a haza törvényeiben, mind a fennálló rendelések által az erdők-pusztítók ellen kimért kemény büntetések nem akadályozhatják meg ezen pusztítók indulatjait, sőt azok miatt gyakorta zenebonák, verekedések s néha halál is szokott következni, ezen rosszaknak megelőzésével mi módot lehetne feltalálni az oly pusztítók akadályára, e tartománybéli jurisdictiók kérdeztetnének meg, azt parancsolni, hogy e tárgyban magunk vélekedésünket ezen julius végéig feladnók. Elsőben is, hogy a kiszabott időre e kötelességünket nem teljesíthettük, méltóztatik a felséges kir. főkorm. tanács megengedni azért, hogy a szokott mód szerint a posta nem léte miatt ide ezen k. parancsolat éppen most, ezen hónap

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

23-ik napján (érkezett); most azért, ha későbbecskén is, együtt való tanácskozásainkból vélekedésünket ezen székekre nézve e képpen találtuk:

Ezen helységnek erdős része több mint pusztája, nevezetesen Molduva felől való részen a szénafüvek az havasokon vannak bővebben s az egy gazdaság gyarapítása a szénafüvekre, sőt a marhalegeltető helyekre nézve is közönségesen az erdők pusztításában áll, és így *itten ellenkezőleg még abban kellene módot és útat tanálni, miként az szükség felett való és a gazdaság előmentének akadályára szolgáló erdők pusztíttathatnának.* Mire nézve ezen más helységekre igen hasznos, kegyelmes intézet nem ide való lévén, részünkről az erdők pusztítói ellen való akadály nem kivántatik, sőt inkább, ha a felséges királyi főkormányozó tanács a szénafüveket tágasító és marhalegeltetőket nevelő gazdákra nézve valami ösztönt méltóztatik parancsolni, ebben találjuk előmenetelét helységünknek. Melynek bejelentése mellett mély tisztelettel vagyunk a felséges királyi főkormányozó tanácsnak alázatos szolgái Bíró Gábor főkirálybíró s. k. Kovács Ferencz főnótárius s. k.

Költ nemes két Csík, Gyergyó és Kászon székek tisztei Csik-Somlyón, 28-a Julii 1801. tartott gyűléséből.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1801. évi 7268. sz. alatt.

264.

1801. Utasítás a közalapítványi uradalmakban lévő erdők felmérésére és megbecslésére.

Wesentlicher unterricht zur geometrischen aufnahme und taxirung der waldungen in den ungarischen stiftungen fonds-herrschaften.

Um einen wald gehörig zu bewürtschaften, muss seine grösse, gegenwärtiger holz bestand und jährlicher holzertrag bekandt seyn. Ersteres wird durch die ordentliche geometrische aufnahme, das

* Ezen utasítást a helytartótanács készítette s 1799. évi 18,124. szám a. terjesztette föl a kanczelláriához.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

zweite und dritte durch die fleissige abschäzung des waldes erhoben.

Die geometrische aufnahme eines waldes kann durch keinen ingenieur, so der forstwissenschaft unkündig ist, mit verlässigkeit erhoben werden, daher einem dergleichen zur aufnahme angestellten ingenieur immer ein erfahrener forstman beygegeben werden muss, damit die verschiedenen theile des waldes nach den verschiedenen holzgattungen, sowohl als derselben abstufungen unter einstens eingeschnitten werden, deren aufzeichnung sowohl zur waldabschäzung als zur ordentlichen eintheillung ganz unentbehrlich ist. Hingegen kann die aufnahme eines waldes ohne anstand durch forstbeamte, welche der geometrie kündig sind, geschehen. Um jedoch zweckmässig vorzugehen, müssen sie bestimmte vorschriften haben, welche in folgenden punkten enthalten sind.

Ausmessung und eintheilung der waldungen.

§. 1. Alle wälder insgesamt müssen geometrisch aufgenohmen werden; da aber der waldmeister nicht durch die ganze sommerszeit durch jahre zum nachtheil der waldungen und zum nachstand seiner übrigen obliegenheiten zur mappirung und abschätzung der waldungen verwendet werden kann, ist diese arbeit durch einen ingenieur, welchen der districts-präfekt einverständlich mit dem waldmeister vorzuschlagen hat, mittelst zutheillung eines forstverständigen zu vollbringen. Doch hat sich der waldmeister von zeit zu zeit auf jene förste, welche der ausmessung und abschätzung unterliegen, zu begeben und sich besonders vor der gänzlichen beendigung der operation durch proben von der richtigkeit der ausarbeitungen zu überzeugen.

§. 2. Alles, was zur richtigkeit der arbeit gehört, auch ausdrücklich die richtigkeit der kette und übrigen instrumente, ist des ingenieurs sache. Bei der revision wird keine entschuldigung angenommen. Die ausmessung geschieht nach jochen zu sechzehnhundert quadratklaftern, die klafter zu 6 schuh, den schuh zu 12 zoll gerechnet.

§. 3. Bei der ausmessung ist es des ingenieurs pflicht, die auftragung gut und richtig zu besorgen. Die karten sind ausser dem brouillon in zwei exemplarien zu verfertigen, der brouillon

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

bleibt bei dem betreffenden revier-forstbeamten, die eine rein gezeichnete karte beim bezirks-waldamte, die 2-te bey der königl. hung. statthalterei, damit die karten nicht zu weitschichtig werden; sind die waldungen theilweiss, entweder nach den verschiedenen benennungen der dörfer, reviere, thäler, oder nach den einem besonderen waldförster zur aufsicht zugetheilten bezirken dergestalt aufzunehmen, dass jede karte ein dergleichen revier, thal oder bezirk enthalte und durch zusammensetzung dieser theilweisen karten die haupt-karte der ganzen waldstrecke enthalten werden könne.

§. 4. Da die grösse des waldes nicht bestimmt sein kann ohne seine gränzen zu wissen, müssen durch den ingenieur nicht nur sämmtliche gränzzeichen in der karte ordentlich bemerkt und numerirt, sondern auch eine sonderheitliche gränzbeschreibung einverständlich mit dem bezirks-waldmeister und dem fiscalen, welcher dem gränzstand nach den vorfindigen instrumentis reambulationis anzugeben hat, nach dem muster A. verfertiget werden, wobei auch die entfernungen der hotterhaufen richtig beschrieben werden müssen.

§. 5. Wenn gränzen streitig sind, müssen zwar die streitigen waldungen aufgenohmen werden, doch ohne einige wald-taxirung, bis nicht die streitigkeit entschieden ist und hat der ingenieur die forderung beider partheyen mittelst puncktirten linien auf das genaueste aufzuzeichnen; um aber die waldmappen zugleich zu rechtsgüldigen instrumenten zu machen, muss nach vollendung jeder mappe die gränze des aufgenommenen forstes, mit zuziehung der angränzenden besitzer begangen und getrachtet werden, diese letztere zu mit unterzeichnung der karte zu bewegen. In diese mappen, welche sorgfältig aufzubewahren sind, darf keine forstbehandlung eingetragen oder aufgezeichnet werden, sondern zu solchen anmerkungen müssen nur die brouillons bestimmt werden, welche daher durch den ingenieur sorgfältig zu bearbeiten sind und deren copirung, so oft es der fall erfordert, sowohl im ganzen, als in blos auszuschneidenden theilen gar nicht beschwerlich ist.

§. 6. Die hügel und gränzenmaale müssen auf der karte mit numern bemerkt werden, auch muss, um sich aus der karte besser ersehen zu können, an den gränzen überall angedeutet werden, ob die heranstossende gegend, wald, feld, weingärten etc.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sey, so wie überhaupt alle in der nähe befindliche merkwürdige gegenstände bestimmt anzumerken sind.

§. 7. In den forsten selbst kömmt es darauf an, dass nicht ausgelassen werde, was die gegenwärtige grösse und beschaffenheit des reviers betrifft und die einrichtung der waldkarten sowohl als die beschreibung dergestallt gemacht werde, dass in letzterer die zur forstwürtschaft gehörigen veränderungen nachgetragen werden können, folglich die karten und beschreibungen wenigstens eine lange reihe von jahren hindurch brauchbar bleiben; da jedoch eine zu grosse genauigkeit in aufnehmung und anzeige der gegenstände in den waldkarten das geschäft in die länge hinaus verziehen und zu beträchtliche kösten verursachen würde, ist selbe nur auf das nothwendige zu beschränken und in den karten ohne jede holzgattung durch färben anzuzeigen, nur laub- und nadelholz auf die sonst gewöhnliche art zu unterscheiden, das übrige aber in der beschreibung anzuführen.

§. 8. Damit alle karten nach einer art ausgearbeitet werden, sind sowohl die brouillons, als die eigentlichen karten nach einem muster zu zeichnen und zu coloriren und die einmall angenohmenen zeichen müssen durchgehends und keine andern gebraucht werden.

§. 9. Bei waldungen, die einer überschwemmung ausgesetzt sind, ist blos die überschwemmungs-erstreckung nach der aussage der darüber zu vernehmenden orts-insassen ohne einige nivellirung anzuzeigen.

§. 10. Für die richtigkeit der waldvermessung und der darüber verfertigten karte muss der ingenieur haften; zu mehrerer sicherheit aber ist sich die revision und für den fall einer befundenen unrichtigkeit auch die berichtigung der karte auf kösten des fehlenden ingenieurs vorzubehalten.

§. 11. Die karten und beschreibungen müssen stäts evident gehalten werden, folglich die sich vom jahr zu jahr ergebenden veränderungen entweder in die karte selbst, oder in die beschreibung eingeschaltet und nachgetragen werden. Um jedoch die waldkarten bei ihrer jährlichen adjustirung nicht durch zu viele nachträge unverständlich zu machen, sind darin blos die ganz abgeholzten strecken durch linien mit ansetzung der jahreszahl anzuzeigen, die übrigen veränderungen können der beschreibung nachträglich eingeschaltet werden. Die nähmlichen veränderungen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földmüvelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hat der bezirks-waldmeister von zeit zu zeit der k. h. statthalterey einzuberichten, damit hiernach auch die allda aufbewahrten waldbeschreibungen adjustirt werden können.

§. 12. So wie der forst ausgemessen und berechnet ist, muss jede eintheilung unter leitung des bezirks-waldmeisters geschehen, vorausgesetzet, dass die art der benuzung des waldes schon bestimmt ist, welche immer von dem waldmeister der königl. hung. statthalterey vorläufig vorzuschlagen und von derselben zu genehmigen ist.

§. 13. Die eintheilung der waldabtheilungen in sogenannte jährliche holzschläge hat nach der taxirung und dem dadurch gefundenen richtigen holzbestand zu geschehen. Da aber durch die genaue ausmessung die ganze oberfläche des waldes nach der anzahl der joche erhalten wird, welche noch mit fremden, nicht zum holzbestande gehörigen theilen vermischt ist, müssen selbe in einem darüber zu verfassenden tabellarischen ausweise mit beifügung ihres oberflächenmasses in den verschiedenen, dazu nach den lokalumständen zu entwerfenden rubriquen aufgeführt werden; die gesammten grössen dieser gegenstände vereint werden sodann von der ganzen grösse der auf der forst-karte berechneten oberfläche abgezogen und unterlassen die wahre strecke und anzahl der joche des wirklichen waldes. Hierauf folgt erst die abschätzung des waldstandes.

§. 14. Wenn die brouillon-karten vollends fertig ist, muss sich der ingenieur in ansehung der hauptabtheilungen, auf welche sich die künftige stallungseintheilung zu gründen hat, mit dem waldmeister einverständlich halten und so die eintheilung nach vorhergegangener bestimmungsart des waldes in facie loci berichtigen; doch ist die auszeichnung der hauptabtheilungen mittelst durchzuhauenden alleen nur in grösseren waldungen, woselbe unentbehrlich wird, vorzunehmen und auf die breite einer klafter zu bestimmen, auch mit eigends zu errichtenden pflöcken oder säulen zu bezeichnen, bei kleinen waldungen aber ganz zu unterlassen.

§. 15. Von der auszeichnung und eintheilung der holzschläge auf 10 jahre hat es ganz abzukommen und ist nur die hauptdirektionslinie, nach welcher die jährlichen holzschläge zu führen seyn werden, durch den forstbeamten anzugeben und in der mappe ordentlich auszuzeichnen, weil bei grossen waldungen wegen der

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vielfältigen zufälle, welchen sie ausgesezet sind, die auf mehrere jahre schon voraus ausgezeichneten schläge ohnehin sehr selten beibehalten werden können.

§. 16. Wo sich reservats-waldungen, eigene prädien oder diverticula befinden, sind selbe mit rothen linien umzufangen und so von dem übrigen forste, wo die hutweide erlaubt ist, abzusöndern.

§. 17. Auf den waldkarten ist an der seite, wo sich immer unbezeichnete leere flecken befinden, eine general-rekapitulation aller in der waldstrecke befindlichen und in der karte angezeigten gegenstände anzubringen, um gleich die hauptobjekte nachsehen zu können.

§. 18. Der kontraktmässig bedungene lohn des ingenieurs ist demselben nach vorläufiger anzeige des fortganges seiner arbeit nach und nach in verhältnismässigen beträgen zu verabfolgen.

§. 19. Bei wäldern, die schon ausgemessen sind und wovon karten existiren, ist von dem ingenieur eine probe ihrer richtigkeit zu machen und sind dieselben nach der hier im 8-ten §. gegebenen vorschrift zu kopiren und einzurichten.

§. 20. Dem ingenieur wird, so lang die arbeit dauert, die nöthige vorspann und robotten von der herrschaft gratis geleistet; wenn derselbe aber von einem orte in das andere zu reisen hat, werden demselben die fuhren von den wirthschaftsbeamten entweder gratis oder gegen bezahlung von seiten des wirthschaftsamtes gegeben werden.

§. 21. Das quartier, dann im winter zwey und im sommer ein klafter brennholz erhält der ingenieur ebenfalls von seite der herrschaft unentgeltlich.

§. 22. Da es nach dem 15-ten §. von der eintheilung der holzschläge bei der gegenwärtigen aufnahme der waldungen abzukommen hat, fällt dadurch die hälfte der arbeit des ingenieurs, folglich auch des diesfälligen lohns weg, doch lässt sich überhaupt hierüber nichts gewisses bestimmen, weil es dabei auf die lokalität und auf die verschiedenheit der aufzunehmenden gegenstände ankömmt, daher wird die bestimmung dieser bezahlung nur nach den local-umständen, welche die arbeit ebenso erleichtern als erschweren können, durch die königl. hung. statthalterey, welcher gedachte umstände genau bekannt sind, mit billigkeit festgesezt werden, die schäzung und taxirung der waldungen aber

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

versteht sich nicht auf den geldwerth, sondern blos auf den holzvertrag, der nach dem eigentlichen waldstande mit zuschlagung und einrechnung des nachwachses aus jedem haupttheile jährlich auf immerwährende zeiten zu erheben ist, diese abschätzung ist dort, wo sich stabil angestellte forstbeamte befinden, von denselben, und nur in jenen gegenden von auswärtigen individuen bewirken zu lassen, wo keine stabil angestellten vorhanden sind.

§. 23. Für die zu stande gebrachten waldkarten hat der ingenieur seine gebühr nach dem accord zu empfangen, der lohn für die wald-abschätzung und taxirung aber ist nicht nach der zahl der joche zu bestimmen, sondern den diessfälligen taxatoren sind nach den lokalumständen und ihrer kathegorie angemessene taggelder auszuwerfen, nemlich den waldbeamten, welche zu diesem geschäfte besonders aufgenommen werden, von 2 bis 3 fl., den eigenen forstbeamten hingegen, welche dazu verwendet würden, von 1 fl. oder 1 fl. 30 kr., welches die königl. hung. statthalterey nach einem billigen ebenmassen bestimmen wird.

§. 24. Wenn bereits richtige geometrische aufnahmen von waldungen vorhanden sind und der ingenieur dieselben nur zu übergehen, dann die nothwendigen erläuterungen zu machen hat, ist der lohn ebenfalls nach dem verhältnisse der mehreren oder minderen arbeit zu bestimmen, für die bearbeitung der karten aber die gebühr nach dem akkord zu verabreichen.

Taxirung der waldungen.

§. 25. Nach beschaffenheit der lage und des bodens wird in Hungarn das alter und wachsthum jeder gattung bäume angenohmen, benanntlich von

Bauholz: Eichen von 40 bis 150 jahre.
Buchen » 70 » 140 »
Birken » 20 » 50 »
Erlen » 20 » 40 »
Pappel » 20 » 30 »
Gemischtes schlagholz von 20 bis 50 jahre.
Nadelholz: Lerchenbaum von 80 bis 180 jahre.
Kiefern » 60 » 120 »
Tannen » 70 » 140 »
Fichten » 70 » 140 »

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Da jedoch die reifwerdung der hölzer vorzüglich von dem grund und klima abhängt, wird ein geschickter forstmann die mögliche verminderung dieser epoche nach umständen zu benuzen wissen, übrigens aber keine verlängerung dieser ausgemessenen fristen nöthig werden.

§. 26. Zur fortdauernden benuzung und unterhaltung der wälder kann demnach kein anderer sicherer maasstab als der wahre holzbestand vergleichen mit dem zuwachs statt finden. Die taxirung der holzbestände aber und die bestimmung ihres dauerhaften ertrages kann am leichtesten nach dem flächeninhalte und proben nach jochen herausgebracht werden. Wenn nemlich einmahl die anzahl der joche des wirklichen waldes bekannt ist, wird in jeder waldgegend, welche unter einer eigenen benennung bekannt ist, die abtheilung des grundes von der guten, mittlern und schlechten gleba bestimmt. In jeder dieser gattungen wird ein joch geometrisch abgesteckt, sodann die darauf stehenden bäume durch die soviel als möglich genaue abschäzung ihres körperlichen inhaltes an der klafterzahl erhoben und auf solche weise der ganze bestand der holzklafter auf dem ganzen joche gefunden, wobei auf die allda praedominirende gattung immer der vorzügliche bedacht genommen werden muss. Aus der zusammenziehung der gesammten drey gattungen der gleba erscheint, der ganze holzbestand dieser untersuchten waldgegend und die gleichförmige behandlung aller übrigen waldgegenden giebt den vollkommenen holzbestand, welchen der ganze wald enthalten kann, wenn selber seine schlagbarkeit, welche aus der praedominirenden gattung festzusetzen ist, erreicht haben wird. Auch die gegenwärtig in dem walde vorfindigen maisse, stangen und mittelhölzer werden auf die nemliche art erhoben, wenn selbe der gleba ihrer waldgegend, auf welcher sie stehen, gleich angenommen werden. Um aber der willkührlichen schäzung soviel möglich schranken zu sezen, wird die controlle dadurch gefunden, wenn in jeder abgeschäzten waldgegend ein joch von jeder gleba besonders abgetrieben und zum probeschlag aufgearbeitet wird. Damit nun durch so häufige probeschläge der wald nicht zu sehr gefleckelt werde, ist in jenen theilen, in welchen diese probeschläge nicht plazgreifen können, ein vormahls geführter und bekannter schlag in seiner ganzen grösse geometrisch aufzunehmen, dessen gesammte erzeugte klafterzahl aus den vorigen forstrechnungen zu erheben, in den enthalt gesammter

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

joche desselben zu theilen und auf solche weise der enthalt eines einzelnen joches zu erheben, welches hernach mit dem aus der abschäzung erlangten jochsenthalte verglichen werden muss, um sich von der dabei gepflogenen genauigkeit, so viel nur möglich ist, zu überzeugen.

§. 27. Sind demnach diese abschätzungen und controllirungen in jeder waldgegend vollbracht, so werden solche in die, jeder gattung angemessene und in der tabelle eigends dazu vorgesehene mit dem alter nach der abstuffung aufgeführte rubriquen eingeschaltet und auf diese weise der sowohl ganze mögliche holzbestand des waldes bei dessen erreichter schlagbarkeit als der gegenwärtig wirkliche stand, in welchem sich derselbe befindet, mit der anzahl der joche aufgefunden. Diese in dem ganzen walde auf obige art erhobene anzahl der joche, sowohl als der darauf gefundene mögliche anzahl der klafter, getheilt mit der zahl der jahre, welche die reifwerdung der darauf praedominirend stehenden holzgattung fordert, giebt sowohl die grösse der jährlich aufzutreibenden oberflächenmaass an jochen, als die zahl der holzklafter, welche jährlich aus dem erhobenen walde mit rücksicht auf die perpetuirliche dauer genommen werden darf.

§. 28. Bei gedachter waldabschäzung sind die baustämme und gerechthölzer, welche mit den feuerhölzen vermischt stehen, gleichfalls nur nach der klafterzahl zu schäzen, weil es sich von selbst verstehet, dass selbe bei dem jährlich nach dem system in gehöriger zeit zu verfassenden holzschlags-antrage besonders abgezählt und geschäzt, sodann mit beilegung des in dieser gegend bestehenden preisses mit $^1/_4$ und $^1/_3$, auch öfter der hälfte, mit ihrem werthe aufgeführt werden müssen, und dass jene waldstrecken, in welchen das bauholz dem grössten theil ausmacht, nach den obwaltenden localumständen zur reserve bestimmt, folglich der allgemeinen schäzung nicht beigesellt, sondern ganz besonders aufgeführt und nach maassgabe des bedarfs nach ordentlichen forstprincipien benuzet werden sollen.

§. 29. Der taxator ist überall ein sachverständiger forstbeamter und die taxirung wie auch die controlle über deren richtigkeit, dann die einschaltung der resultaten in die jeder gattung angemessenen, in der tabelle eigends dazu vorgesehenen rubricken, endlich die eintheilung nach gedachten resultaten hat nach den in den vorhergehenden paragraphen enthaltenen grundsäzen zu ge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schehen. Uibrigens lassen sich für die waldabschäzung und taxirung in absicht auf den holzertrag im allgemeinen keine bestimmten maassregeln vorschreiben, sondern es kömmt alles dabei auf die verschiedene lage und beschaffenheit der waldungen und die übrigen localumstände an, worauf bei der diesfälligen operation von dem forstverständigen die vorzügliche rücksicht genommen werden muss.

§. 30. Mit ende eines jeden militair-jahres ist der jährliche holzanschlagsantrag nach der auf oben angezeigte weise zu entwerfenden tabelle genau zu verfassen, nach dessen vollbringung aber mittelst eines ausweises seines befundenen erfolges der k. hung. statthalterey vorzulegen, damit selbe in den stand gesezt werde, von der forstmässigen behandlung der waldungen mit verlässigkeit zu urtheilen und wenn anderst die cultur derselben durch die forstbeamten fleissig besorgt wird, allen übrigen sich in der benuzung einschleichen könnenden fehler zeitlich vorzubauen.

§. 31. Noch gehört zur regulirung der waldwirtschaft folgendes:

1-tens. Der wald kann nicht wohl bewirthschaftet werden wenn in selben viele äcker oder wiesengründe befindlich sind daher hat bei gelegenheit der taxirung das wirthschafts-officiolat seinen vorschlag zu machen, wie diese äcker und wiesen umgetauscht oder auch wie ein theil des waldes abgeschnitten und statt der überlassenen gründe zu äcker oder wiesen gemacht werden könne. Der taxirende waldbeamte fügt dieser meinung die seinige bey und der ingenieur zeiget dieselbe auf der karte an, und zwar wenn die meinungen nicht gleich sind, beide projecte.

2-tens. Wenn die herrschaft reservatswälder hat, sind selbe auf den karten genau anzuzeigen, und auch zu bemerken, wie in den zur hütung verwendeten theilen die ambulatorien mit rücksicht auf eben diese hütung einzutheilen sind.

3-tens. Die stiftungen fonds-herrschaften haben mit dem übrigen in rücksicht der jagdbarkeit gleiche rechte, daher ist durch den taxirenden waldmeister jener theil des forstes, in welchen die jagd verbotten werden soll, zu bestimmen und durch den ingenieur in der karte anzuzeigen.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában 1801. évi 1102. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

265.

1802. május 9. Szász-Ujfalu község határozata erdeiknek használatáról.

Abschluss.

Anno 1802. den 9-ten Maji werden auf veranlassung einer von dem hochlöblichen königlichen landes gubernium, im monath Märtz laufenden jahres, sub nro 1389. (magistrats-zahl 715.) erflossenen hohen verordnung mittelst des Hermanstädter raths-geschwornen herrn Michel Dietrich mit beistimmung und einwilligung der zu dieser absicht versamleten ganzen Neudorfer dorfsgemeinde zu besserer besorgung und zweckmässigeren verordnung der hiesigen dorf-waldungen nachstehende unabweichliche maasregeln getroffen, als

1. Sollen die blos zum bau-holtz bestimmte waldungen, der Raupenbuch und Mittelberg benannt, weder von der altschaft, noch von den gemeinde männern ohne ausdrückliche erlaubniss unter strafe von 50 stockschlägen nicht befarn, noch ein einziger baum daselbst gefällt werden, welch obbesagte strafe auch auf denjenigen fällt, der sich in diesen waldungen untersteht einen baum abzurinden.

2. Die übrige dorfs-waldungen hingegen, so zum brennholtz fällen belassen worden, sind in folgende theile und schichten eingetheilt worden:

a., Sandruckwald wird in 3 jahrs-schichten, nähmlich für die jahre 1803., 1804. und 1805. getheilt und von der gemeinde sowohl zur eigenen beholtzung, als auch zum gewerb als hinlänglich auf diese 3 jahre anerkannt.

b., Der Obern- und Niedern-Hüllen-buch wird zu 5 jahrsschichten, nehmlich pro anno 1806., 1807., 1808., 1809. und 1810. gleichfalls zur eigenen und gewerbs-brennholtz fällung als zulänglich befunden.

c., Der Lind-buch wald wird in 4 jahrs-schichten, nemlich für die jahren 1811., 1812., 1813. und 1814. eingetheilt und gleichfalls für hinlänglich geachtet.

d., Der Scheurn-wald sammt angrenzenden Schassel- und Has-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sel-wald ist gleichfalls zu 5 jährigen schichten i. e. pro anno 1815., 1816., 1817., 1818. und 1819. als hinlänglich befunden worden.

e., Der Siewerts-buch wird nur zu einer einjährigen brennholtz-fällung, nehmlich für das jahr 1820. als zulänglich bestimmt.

f., Der Essig-buch wird auch nur zu einer einjährigen fällung, nehmlich pro anno 1821. ernannt und endlich

g., Von dem wald, die Kuhweide genannt, so im jahre 1801. und 1802., folglich auf zwei jahren gedienet, verspricht sich das dorf bis zu den jahren 1822. und 1823. hinlänglichen wachsthum, zu einer abermal 2 jährigen holtzfällung.

3. Sollen diejenigen waldungen, so nicht zur bestimmten jahrsholtz-fällungs-schichte gehören, unter strafe von 25 stockschlägen ohne ausnahme der person verbothen sein und bleiben.

4. Soll die fällung des brennholtzes alle jahr sich mit dem 1-sten November anfangen und mit dem letzten Februar sich endigen.

5. Wird diese 23 jahre durch zur holtzfällungs-zeit in jeder woche nur ein tag und zwar der Donnerstag zum wald-befahrungstag bestimmt und sollen diejenigen, so ausser dem festgesetzten waldtag in der waldung betretten werden, mit 25 stockschlägen bestraft werden.

6. Setzt die gemeinde auch fest, dass künftighin zu feldzäunen keine hochstämmige sträucher mehr abgehauen und verwendet, sondern die zäune mittelst schanz-aufwerfung und dörner-einschlagung erricht und verfertigt werden sollen.

Welch diesfälliger gemeinde-abschluss in folge des belobten hohen gubernial-decrets dem dorf-protocoll von wort zu wort eingetragen und unter einst dem derzeitigen dorfs-amt anbefohlen wird, diesen abschluss alljährig bei angehender holtz-fällungs-zeit der immer zu versammlenden ganzen gemeinde zur genausten festhaltung und onabweichlichen nachachtung öffentlich fürzulesen.

So geschehen zu Neudorf, anno, dieque supranotatis. Georg Schuller dorfs-han sk. Johann Counerdt ältester borger sk. Mathias Femmig wortman sk. In namen der ganzen gemeinde Michael Ditrich senator sk.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1802. évi 6864. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

266.

1802. junius 5. Szék városának a főkormányszékhez fölterjesztett, a közös birtoklás elvén alapuló erdőrendtartása.

Felséges királyi fő igazgató tanács, kegyelmes pártfogó uraink!

Vévén a felséges királyi guberniumnak rendelését még az elmult 1800-ik esztendőben májusnak 14-ik napján a 4016. szám alatt az aránt, hogy erdeinknek megtartásában és gyarapításában jó módot találván, arról a tisztelt guberniumot tudósítanók. Amely rendelésre az ide való tanács a maga vélekedését megtette vala, feladván azt, hogy az erdők különben meg nem tartathatnak, hanem ha felosztatnak, melynek következéseül tehát midőn láttuk és tapasztaltuk volna, hogy erdeink és minden erdős helyeink *az eddigelő osztatlanul való birás*, és az szerint való rendetlen, gondatlan és kiméletlenül való használás által (mely szerint senki is azokkal a megtartásra és gyarapításra célozó előre való látással és igyekezettel szokott élni mint a maga tulajdonával) akármely vigyázásunk után is megsokasodott lakosainknak számos volta és nevezetesen az 1800-ban közönségesen tudva levő iszonyú tüz által városunk népesebb és tehetősebb részének lett megemésztetése, úgyszintén a körül belül levő szomszédainknak is allattomban való, sőt potentiosa succisiójok és pusztítások miatt végső pusztulásra hanyatlanak, tehát városunk népének megegyezésével és közönséges akarattal azt határoztuk meg és láttuk legjobbnak, hogy minden erdeink, és erdős, úgyszintén *vadgyümölcsös helyeinket egymás között feloszszuk, kinyilazzuk és kinek-kinek competens nyilát assignáljuk* ilyen pontok alatt, u. m.

1. Mindenek előtt, hogy mind ezen egyezésnek megtartására, mind pedig akármely városunk közjavainak munkálkodására és gyarapítására minden lakosaink annál nagyobb egyezséggel és ügyekezettel köteleztessenek, tehát tartoznak minden lakosaink közönséges gyűlésünk előtt minden megkülönböztetés nélkül az arról kiadandó juramenti formula szerint egyről egyig unionis juramentumot praestálni, úgy hogy akik harminczkét esztendőn túl való idevaló lakosok akkor 24 dénár, az azon innen valók pedig három-három rh. forintot tartozzanak letenni és addig senki is az erdőbeli rátájához ne juthasson. Ez után is minden új házasok

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vagy máshunnan ide származandók azon juramentumot letenni tartoznak, melyből való proventus a közönséges cassában és szükségekre tétetvén, a város gazdái azokról számolni kötelesek lesznek.

2. Mivel a törvény és közigazság szerint is lakosaink minden megkülönböztetés nélkül nem egyaránt részesülhetnek azon osztályban, a mellett penig a közterhet hordozó népeinket is abból egészen ki nem rekeszthetvén, tehát házok és házhelyek után kívánván alkalmaztatni azon osztályt, azokat *három* classisokra osztottuk. Az *első* classisba tétetnek mindazon nemes és civilis házhelyek, melyek *antiqua populósák* és a melyek után *a legnagyobb mértékü nyilak* egyaránt adatnak. A *második* classisba tétetnek azon házhelyek, melyek *nova populósák* és ezek után *egy harmadrésszsel kisebb nyil* adatik, mint az első classisbeliek után. A *harmadik* classisba tétetnek minden antiqua *deserta* házhelyek és akár fiscális, akár nemes és akár civilis *zsellérek*, melyek után *fél annyi nyilak* adattatnak, mint az első classisbelieknek. Ez szerint azon osztályt megtevén

3. Senki is a *maga nyilát* semmiféle más haszonvételre *ki ne irtsa* és irtassa, hanem erdőnek megtartsa; aki penig az ellen cselekednék, azon nyilát ipso facto veszítse el, mely azon esetben a *közönségre* menjen vissza; nevezetesen] akárminemü zsellérek is ezen városban a magok telkek után jutott nyilokat ne pusztíthassák, hanem azokból magok földesurok hírekkel élhessenek; amely zsellér penig ez ellen cselekednék, 12 forintokig toties quoties büntettessék, mely a közönséges cassába administráltassék.

4. A fát ezen határból semmi szin és praetextus alatt *kivinni és eladni a végre nem szabad*, sem penig idegen és nem ide való lakos pálinka-főzéssel vagy egyéb affélével a fát ne consumálhassa; aki penig ez ellen a punctumok ellen cselekednék, toties quoties 24 forintokig büntettessék.

5. Ha valaki ellen törvényes executio menne, míg az exequálandó summa más javaiból kitelhetik, *addig az erdőbeli részéhez nyulni nem szabad* (kivévén azt, ha in casu necessitatis in specialem hypothecam contractualiter azt kötötte volna le) és ha ezen tekintetekből osztán az erdejét is foglalni kellenék, s azon erdő *olyannak menne az executio szerint kezére, aki még eddigelé ide való civis vagy lakos nem volna és* magát nem civilisáltatta volna, *tartozik magát civilizáltatni*, ha belső fundusa vagyon, és magát minden pontoknak megtartására kötelezni, melyet ha az executió után a 15. napi judiciale sequestrum alatt nem teljesítene, tehát

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

legelsőben is *a városnak a magához való váltásra praeemptionis jussa legyen;* és ha a város magához váltani nem akarná, akkor akinek a törvénytől meghatározott módon *ahhoz akár vérség, akár szomszédság jussán közelebb való jussa vagyon,* letévén az aestimált summát, azt magához vehesse; vagy ezek is magukhoz venni nem akarván vagy nem vehetnék, *akármely civis vagy lakos* azt magához válthassa. Ha penig az olyan extraneus praetendens magát, belső fundussa is lévén, civilizáltatná és annál fogva azon aestimált erdőt kezéhez venné, ha azután *akár maga, akár penig akármely successora,* az ide való civiseken kivül, ezen punctumok ellen cselekedne, tehát azoknak mostan meghatározott büntetését is rajta desumálván, *azon kivül, non obstante ullo praescriptionis tempore, az írt módon depositis deponendis, annak birodalmából akárki is kiüthesse.* Még ez is idejárulván,

6. Hogy azon erdős és vad gyümölcsös helyekben levő földnek pusztítását senki is se contractualiter le ne köthesse, se semminemü szín és praetextus alatt az aestimatio alá ne vétethesse, hanem csak a fája vagy szőri, *mivel azokban a földnek proprietása emekutána is a közönségnek fenhagyatik, hanem azoknak birtokosi úgy fognak tartatni, mint usufructuáriusok*; úgy mindazonáltal,

7. Hogy akkor is a maga erdőbeli rátájának a szőriről telkével együtt, valamint szintén a több mobile bonumáról, akár in vivis, akár post mortem *libere disponálhat,* ha azon dispositiója ezen egyezségnek több punctumai ellen nem intéztetik; ezt megjegyezvén, hogy a *vadgyümölcsös fákot senkinek is levágni, levágatni nem szabad* különben, hanem csak oltogatásra és jóféle fák szaporítása végett; aki azt a maga nyilában cselekedné, nyilát ipso facto, az harmadik punctum szerint elveszítse; ha penig akárki is azt a más nyilában cselekedné, az erdőbeli praevaricátorok törvényes büntetésére elmarasztassék, a nemesek és városiak között való controversiában az eddig való unió observáltatván.

8. A succisió azon nyilakban a birtokra és haszonvételre nézve járja az szerint, amint házhely után jár, amely után adatott a nyil; de úgy, hogyha extraneus és aki még eddig magát nem civilizáltatta volna, akármely jussal is *azon házhelyben succedálna,* vagy részesülne, *tartozik magát mindenek előtte civilizáltatni* és ezen egyezés punctumainak megtartására kötelezni, *különben az 5-ik pont szerint azon erdőnek és erdős vagy vadgyümölcsös helynek birodalmától elrekesztetik.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

9. Ha akárkinek is akármely úton-módon a *háza telke*, amely után most nyil adatik, úgy *elpusztulna*, hogy azon közönséges szolgálat alá való ember lakhatnék és laknék, tehát *az ez után adatott erdő-nyil a városi közönségre visszamenjen*, de úgy, hogy azon elpusztult helynek birtokosa vagy successora más hasonló közönséges terhek alatt való fundusra *lakását változtatná, nyilát oda magával elvihesse*. De ha valakinek maradéka *árvaságra* maradna, *annak nyilát köteles a közönség*, a tutorságról szóló törvények szerint, *a tutorral conserváltatni*, és mikor kivántatik, assignálni.

10. A közönségre amely erdőnyilak a fennebb írt módon visszamennek, azokat *adja olyan közönséges terhet viselő idevaló uniált és ezen egyezésre hittel lekötelezett személyeknek, akik azóta lettek gazdákká és erdőnyil nékiek nem adattathatott*, observálván a feljebbi classificatióbeli proportiót; *adja meg a közönség olyan itten lakos bene merita personáknak is, akik ezen városnak valamely közönséges hasznos szolgálatokat tettenek és tesznek*, amennyit a közönség in compensationem ejusmodi meritorum helyesnek és illendőnek lenni itél, *ha nem lenne nyila háza után*.

11. A városnak *közönséges szükségeire*, u. m. hidaknak, kutaknak, utaknak és minden egyéb közönséges épületnek csinálására és conservatiójára *fennhagyattatnak közönséges városi erdőknek* a Ferenczberke, Pásztoráj és a hosszúérbeli erdők úgy, hogy azok a városi gazdáknak, vagy az arra rendelendő inspectoroknak vigyázások és számadások alatt *kemény tilalomban* lévén, azokból senkinek is, a közönségnek híre és jóváhagyása nélkül, adni ne merészeljenek, azokban okozott kárnak in dupplo leendő megfizetése terhe alatt; de akkor is idegeneknek azon büntetés alatt adni nem szabad, hanem csak ide való uniált személyeknek; csak ugyan azon erdők a maguk extensiójukban örökké conserváltassanak és neveltessenek azon közönséges hasznokra.

12. Akárkiknek is az ide való uniált személyeknek és birtokosoknak *ha valamely tulajdon industriájok, vagy meliorátiójok vagynak az írt erdős és vadgyümölcsös helyek nevelésében, azok maradjanak tulajdon rátájukban az industriánsoknak*, ha competens rátájukat felül nem haladják; amenyiben pedig felülhaladják, a supernatans quantitásban levő industrialékat fizessék meg azok az industriansoknak törvényes becsü-áruk szerint, akiknek nyilokban esik.

13. Akiknek nyilokat, vagy annak valamely részét akárki is via facti et potentiose elfoglalná, *köteles az uniált közönség a dam-*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nificátust instantanee sub onere evictionis reponálni és ötet abban közköltséggel manuducálni vagy ha elvesztené, bonificálni in eadem quantitate et qualitate.

14. Az erdők a marhák legelésektől, devastatiójoktól az arról költ ordinatiók szerint conserváltassanak.

Ezek azok a pontok, a melyeket az erdők, erdős és vadgyümölcsös helyek jobb móddal lehető megtartásáról, gyarapításáról és osztályáról tetszett a Szék városi egész közönségnek egyetértéséből a felséges királyi főigazgató tanácsnak kegyelmes helybenhagyás és megerősítés végett alázatosan felküldeni, amelyekről kegyelmes rendeléseket örökös tisztelettel elvárván, vagyunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Szék városi egész közönség. Deési M. József s. k. főbíró és ifj. Szathmáry János s. k. hütös notárius.

Szék, die 5. Junii, 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 6161. sz. alatt.

267.

1802. augusztus 14. Bereczk városának a főkormányszékhez intézett jelentése az erdeinek megóvására tett intézkedésekről.

Felséges királyi igazgató főtanács, kegyelmes uraink és patronusink!

A felséges királyi igazgató főtanács a folyó esztendő és julius első napján 6161. szám alatt költ kegyelmes rendelését mélységes alázatossággal elvettünk s a melyben is a felséges királyi igazgató főtanács azt méltóztatik kegyelmesen parancsolni, hogy városunk terrenumán levő erdőnk pusztítója ellen tenné meg magistrátusunk az maga vélekedésit. Azon tárgy iránt is a felséges királyi igazgató főtanácsnak mélységes alázatossággal azt bátorkodunk jelenteni, hogy városunk erdeinek jó gondviselésére egy erdőbíró rendeltetett magistratusunk által, s annak segítségül hat esküttt pásztorai, akik is mindenkor az erdőn szerre-szerre pásztorolás végett járnak, s ha vagy egy erdőpusztítót, akit fejszével, harap-égetéssel az erdőn, nevezetesen a tilalmasban megtalálnak, legyen az provinciális személy, magistrátusunk az ő törvénytelen cselekedete

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

szerint megbünteti; legyen az katona, azonnal a militáris tiszt uraknak megorvoslás végett magistratusunk kötelessége szerint bejelent, és így ez szerint kiváltképpen az idén az erdőnkben semmi fogyatkozás, kár nem tapasztaltatott. Melyet midőn mélységes alázatossággal a felséges királyi igazgató főtanácsnak feljelentenénk, azonban magunkat kegyelmes atyai gondviselésébe alázatosan ajánlván vagyunk, maradtunk a felséges királyi igazgató főtanácsnak alázatos szolgái Frenkó András s. k. város főbírája. Barta Ignácz s. k. notárius. Signatum Bereczk, die 14-a Augusti 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 8523. sz. alatt.

268.

1802. augusztus 17. Abrudbánya városának a főkormányszékhez fölterjesztett jelentése erdeinek kezeléséről.

Felséges királyi főigazgató tanács!

Az erdőknek jobb móddal való conservatiója és azokban történni szokott pusztításoknak megakadályoztatása iránt közelebb mult julius hónap 1-ső napján 6161. sz. a. költ sürgető kegyelmes rendelésre a mi alázatos vélekedésünk s jelentésünk ez: Jóllehet az ide való esküdt közönség az ezen esztendő junius 20-ik napján 4475. sz. a. költ kegyelmes rendelés következéseül ezen tárgyat bővebb tanácskozás alá kivánja venni, mindazonáltal az eddig itten gyakorlott erdőbeli gazdáskodás módjánál jobbat s a feltett czélra alkalmatosabbat fel nem találhatunk. Itt ugyanis lévén egy arra rendeltetett erdőgazda és a mellett szolgáló gornyikok, senkinek a város közönséges erdeiben prédálni módjok s alkalmatosságok nincsen, hanem ha ugyancsak valakinek, nevezetesen bányák felfogása végett fákra elkerülhetetlen szüksége vagyon, azon történetben a főbíró, avagy tanács engedelmével olyan helyekről, azhol egy tőrül három, négy, sőt öt szál jövések is vagynak, az haszontalanabbak, ha csak tisztítás kedviért is, bizonyos meghatározott számmal és pénzért adsignáltatnak, melyeknek ára az erdő gazdája által az allodiális cassába administráltatik; nem különben az alábbvaló és rész szerint száradásra indult fákból ölek készíttetvén, azok a városi polgároknak eladatnak s a bejövő pénz hasonlóképpen az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

allodiális cassába szokott betétetni. Melyeknek alázatos jelentése mellett mély tisztelettel maradunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Nagy Zsigmond s. k. főbíró. Székely István főnotárius s. k. Az abrudbányai tanács gyűléséből augusztus 17-én 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 9153. sz. alatt.

269.

1802. augusztus 21. Torda városának a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács!

Minekutánna a felséges királyi főigazgató tanácsnak mult 1800. esztendőben, május 14-én 4016., úgy e folyó esztendőben 6161. számok alatt julius 1-ső napjáról kelt rendelése következéseül a városi communitással egyetértőleg arról tanácskoztunk volna, hogy micsoda módokat lehetne feltalálni olyanokat, melyek által az erdők legjobban conserváltathatnának és az azokban történni szokott pusztítások megakadályoztathatnának? hoszszas tanácskozásaink után is más és alkalmatosabb módokat ezekre nézve nem gondolhattunk, mint a milyenek hozattattak dicsőséges fejedelmünk és boldog emlékezetü római császár néhai II. József ő felsége uralkodása alatt az erdők használásáról és termesztéséről költ normalis ordinatióban. Mely szerint, a mi vélekedésünkhez képest a csak most említett normalis ordinatio maga erejében meghagyattatván, ha a felséges királyi fő igazgató tanács még emellé olyatén kemény tiltó parancsolatokat méltóztatnék kibocsájtani nemes Aranyosszékhez és nemes Tordavármegyéhez, melyeknél fogva a nevezett széknek és vármegyének városunk erdeihez legközelebb levő szomszéd helységeiben, u. m. Rákoson, Várfalván, Mészkőn, Berkesen, Felső- és Közép-Peterden lakó emberei sem magok személyekben, sem pedig marháik által (melyek tetemes károkat szoktak okozni akárholott is az erdőkben, de nevezetesen városunk erdeje felette igen pusztíttatik, kivált az új vágásokban és azoknak új sarjazásaiban) azt prédálni, pusztítani mintegy szántszándékkal és erőszakkal nem merészelnék, amidőn most olyan vakmerő bátorságra vete-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mednek olykor-olykor, hogy nagy számmal oda kivárván határbíráinkat, ha kártevő marháikat bé akarják hajtani, nem csak hogy ellent állanak, hanem azokat fegyveresen megtámadják, kövekkel hajigálják, egy szóval minden igyekezettel életek elvesztésire törekednek, ily móddal remélhetnők hasznosan lehető élésit és hosszas időkre való fennállását városunk erdeinek. Mély tisztelettel maradtunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Miklós László főhadnagy s. k. a tordai magistrátussal együtt és Silling Boldizsár vice notárius s. k. Tordán, augusztus 21-én 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 8584. sz. alatt.

270.

1802. augusztus 23. Kolozsmegyének a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács!

Az erdők pusztíttatása megakadályoztatására nézve kivánt vélekedésnek felküldése iránt közelebb mult julius 1-ső napján 6161. sz. a. költ rendelésére a fels. kir. főigazgató tanácsnak a nemes vármegye rendei magok vélekedéseket a következendőkben terjesztik a tisztelt kir. fő igazgató tanács eleiben, hogy t. i. úgy lehet az erdők pusztíttatását legjobban megakadályoztatni, ha azok minden helységekben a birtokosok között felosztatnak, mert így ki-ki a maga részére jutandó erdőt különös pásztorok s hajtók által pásztoroltatván, nem merészli senki hír nélkül vágni, pusztítani, tartván minden annak terhes és törvényes büntetésitől, ellenben ha közönségesen birattatnak szükség felett is csak egyik a másikra való nézt is vágatják; minthogy pedig az ilyetén közös helyek osztálya dolga igen hosszasan és nehezen mehet véghez, mert az az iránt folyó processusok hol egy, hol más remédiumokkal akadályoztatnak, s nevezetesen ha nem transmittáltatnak is törvény szerint, praeceptoriummal és recursussal elvitettetnek még az exceptiókban is s appellatio mellett sokáig elhevernek. Arra nézve a nemes vármegye rendei vélekedések szerint igen szükséges volna, ha a tisztelt kir. főigazgató tanács oly rendelést tenni méltóztatnék, hogy az ilyetén osztályos processusokban a diaetalis articulus szoros

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

értelme szerint minden remédiumok kirekesztessenek és praeceptorium se adattassék; így az erdők osztálya hamar végben menvén, bizonyosan jobb móddal conserváltatnának és nem pusztíttatnának. Melynek jelentése mellett egész tisztelettel vagyunk a felséges kir. főigazgató tanácsnak alázatos szolgái nemes Kolos vármegye rendei, nemes Kolos vármegye marchális székiből, Kolosvár, 23-a Augusti 1802. Szarvadi Farkas s. k. főnotárius által.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 8641. sz. alatt.

271.

1802. augusztus 23. Belső-Szolnokmegyének a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők hathatósabb megóvásáról.

Méltóságos királyi főigazgató tanács!

Közelebb mult julius 1-ső napján 6161. sz. a. az erdőpusztításoknak megakadályoztatása iránt költ rendelésére a méltóságos királyi főigazgató tanácsnak maga vélekedésit ezen vármegyei tisztség ím ezekben bátorkodik bejelenteni: Minthogy az erdőknek pusztulása, amint tapasztaltatik, főbbképpen abból következik, hogy amely helységben több possessorok vagynak, közönségesen minden megkimélés nélkül és majd semmit is tilalomban nem tartván élik, és a parasztságnak is minden regulatió nélkül hordani engedik, semmi vigyázatot tulajdon megkárosíttatásukra nem tévén, hogyha pedig *felosztatnának, a proportione possessorii* ki-ki maga károsíttatását különösen érezvén, annak elhárítására maga javára való vigyázat kényszerítené; melyre való nézt a legjobb módot az erdőpusztítások oltalmára azt tartanók, hogy egy oly eszköz rendeltetnék főhatalommal, mely mellett kényteleníttetnének akármely helységet többen bíró birtokosok a közös erdőknek felosztására. Melylyel is alázatos tisztelettel vagyunk a méltóságos királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Alsó László főbíró s. k. Ferenczy József főnotárius s. k. Költ nemes Belső-Szolnok vármegye közönségétől Désen, 23-a Augusti 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 8774. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

272.

1802. augusztus 24. Kolozs városának a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács, kegyelmes patronus uraink!

Vévén alázatos homagialis tisztelettel a felséges királyi főigazgató tanács kegyelmes rendelésit 6161. sz. a. megjegyezve az erdőknek jobb móddal leendő conservátiója és azokban történni szokott pusztításoknak megakadályoztatása iránt, de mi jobb módot annál, hogy

1. Hogy sem egyszer, sem másszor az marhák által legeltetni ne engedtessen.

2. Hogy sz. György naptól fogva sz. Mihály napig vágattatni ne engedtessen.

3. Pedig a makkvettetése és szoros tilalomban való tartattatása által.

Mely alázatos jelentésünk után holtig való elenyészhetetlen tisztelettel maradtunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Bálint József Kolos város főbírája s. k. Bogyó Ignácz s. k. ord. notarius.

Signatum Kolos, 24-a Augusti 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 8455. sz. alatt.

273.

1802. augusztus 28. Vajda-Hunyad városának a főkormányszékhez fölterjesztett véleménye az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács, nékünk kegyelmes uraink!

Az erdőknek jobb móddal lehető conservatiója tárgyában a több illető jurisdictiók között városunk részéről is megteendő vélekedésnek felküldése iránt ez esztendőben juliusnak 1-ső napjáról 6161. sz. a. költ kegyelmes rendelésére excellentiátoknak csekély vélekedésünket a következőkben bátorkodunk megteni. Noha ugyan a nemes ország rendei 1791-ben az erdőknek gondviselése és jó karban való tartása iránt igen hasznos novelláris articulust készíttetett,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

melynek szorgalmatos megtartása közönségesen az erdők conservatiójára nézve egy leghathatósabb eszköz, mindazonáltal azon erdőkre nézve, a melyek nem egy különös birtokos, hanem communitások által birattatnak, csekély vélekedésünk szerint ezeket is hozzá ragasztani szükségesnek lenni látjuk:

1. Hogy erdőinspector tétettessék, akinek a közönség erdejéből vagy szabados erdőlés engedtessék, vagy bizonyos fizetés rendeltessék. Ez hite letétele után a helységbeli magistrátusnak vagy publicus tisztnek contraléria alatt (hacsak hitszegésben nem találtatnék és a communitás részéről hivatalát hasznosan folytatja, magának is kedve lévén) egymás végtiben azt 12 esztendeig vihesse.

2. Az az inspector tegyen annyi erdőpásztorokat, amennyit az erdőnek kiterjedésihez képest szükségesnek lenni lát, a communitás által adandó illendő fizetés mellett, melyet az inspector a publicus tiszttel határoznak meg. Végre ezek a pásztorok egyenesen az inspector directiója alatt légyenek és tőle függjenek, akinek

3. Kötelessége légyen a keze alá veendő erdőpásztorokkal a communitás erdejét a citált novellaris articulusnak utasítása szerént szorgalmatosan őriztetni, nevelni és procurálni.

Ami már a történhető verekedések és veszekedések elkerülhetéseket, vagy akadályoztathatásokat illeti, legottan mihelyt az erdők a fennirtak szerint jó móddal fognak őriztetni, a verekedést eszközlő alkalmatosságok magokban egészen elenyésznek és a felséges czél tökéletes állapotra mehet. Melyek után buzgó tisztelettel maradunk alázatos szolgái a felséges királyi főigazgató tanácsnak Bucsi Mihály főbíró s. k. Szabó György nótárius s. k.

Költ magistrátusunk üléséből Vajda-Hunyadon, augusztus 28-ik napján 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 8829. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

274.

1802. szeptember 9. Háromszéknek a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Vélekedés, melyben a felséges királyi főigazgató tanács közelebb elenyészet 1800-ik esztendő, Pünkösd hava 14-éről 4016. sz. alatt költ rendelése teljesedéseül az erdőpusztítások kiirtására és a mián bekövetkezni szokott egyenetlenségeknek megelőzésére szolgáló pontok foglaltatnak.

Csak a majd mindennapi tapasztalás bizonyítja, hogy az erdők pusztítását tilalmazó hazánk törvényei s felsőbbségek e tárgyban költ rendeléseinek általhágásával és a birodalom rendes jussainak visszaélésével erdeinkben tetemes károk okoztatnak, úgy annyira, hogy már nemcsak a mezőföldi, de még az erdőalji faluk is tűzi fájukat is messze helyről nem kicsiny fáradsággal kénytelenek hordatni, mely olyatén pusztítások és erdőbeli károknak, amint látható, nevezetesebben okait kilencz pontokra lehet szorítani:

1. Történni szokott legnevezetesebben az égetés által.

2. Nem kevés károk esnek az kecskék eledelére levágattatni szokott fák erdőlésével; nem különben

3. Hogy minden külömböztetés nélkül az fák vágattatván, az erdős helyek fáinak rendével való levágatása eddigelé fel nem állíttatott.

4. A nagy fáknak levágásával s azoknak nagyobb részben való ottanhagyásával,

5. Az erdőn való kaszálóknak minden esztendőben való újra kertelésével; megint

6. A csereágaknak levágásával, melyből úgy nevezett *csereszéna* juhok eledelére szokott készíttetni, cserefák és nyírfák meghántásával.

7. A deszka és más épületbeli fáknak szükség felett való levágásával, amint szokott történni, hogy feles gazda emberek több fát és tönköket, mint sem amit elhordhatnának, levágván, azokat örökre ottan veszni hagyják.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

8. A szélvészek által kidőltött fáknak az erdőn való hagyásával.

9. Pedig az közönséges erdőknek fölöttébb való kiorotásával, mely szerint azokból szántó és kaszáló helyek csináltatnak.

Ezeknek tehát eltávoztatására szükségesnek vélekedjük, hogy következendő rendelések tétetnének s azoknak megtartása keményen megparancsoltatnék, még pedig az

1. és 2-ra nézve, hogy az erdők gyujtogatása és égetése annál is inkább kiirtódjék, mindenik erdőalji falu a nemes rendek közül egy fő, az katona rendből egy vice erdőbírákat, az falusi lakosok közül pedig az erdeinek mennyiségéhez képest elegendő erdőpásztorokat választana, kiknek kötelességek teljesítését az helységbeli tisztek gyakran vigyáznák és a restelkedőket vagy praevaricátorokat büntetéssel is kényszerítenék, s az olyatén erdőpásztorok nem csak az erdőgyujtogatás megakadályoztatására szorgalmatos vigyázással lennének, hanem egyszersmind arról is gondoskodnának, hogy az erdők pusztítása iránt az alábbi pontokban meghatározott rendtartások az erdőlők által miképpen observáltatnak s az ellen hibázókat méltó büntetés végett tiszti kézhez adni kötelesek volnának. Mivel pedig az erdők égetése mind inkább a kecskés gazdák és pásztorok mián okoztatnak, azon előre való látásból, hogy a következendő esztendőkbe mind tágas hely, mind pedig fű ottan jobb lenne, az olyatén veszedelmes és feletteb káros cselekedetnek kitörlésére oly nagyobb szorgalmatossággal igyekezzenek az erdőpásztorok az olyan gyujtogatót megfogni s tiszti kézhez adni, hogy példásan büntettethessék; a tűznek pedig megoltására az harangokat félre vervén, mégis ha az falusi közönség oltására ki nem menne, a helységbeli tiszt a törvény s rendelések értelme szerint büntetné meg a falut mindannyiszor, valahányszor azon rendetlenséget cselekedné; a pásztorok pedig, ha az efféle kártevőket kiadni nem tudnák, másfelől hivatalokban is hiven el nem járnának, érdemek szerint büntettetnének. Hogy tehát az kecskepásztorok az kártételben annál is jobb móddal megakadályoztathassanak, minden erdőalji falu kecskék legelésére, azoknak mennyiségéhez képest bizonyos darab helyet szakasztana ki hátul az Feketeerdőben, melynek határán kivül a legeléssel kiterjedni teljességgel még pedig büntetés alatt meg ne szenvedtetnék; annál is inkább az írt határok között is élő fát levágni tilalmaztatnék. Ha pedig az fennebb említett legelésre szol-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

gáló helynek kiszakasztása felett a kecskés gazdák a faluval meg nem egyezhetnének, jelentvén a tiszti hivatalnak sérelmeket, a kecskék mennyiségéhez mérsékelve gondoskodnék annak meghatározása iránt. Ide értvén a bébirtokosokat is, kik ha az erdőlésben és efféle legelésben részesedni akarnának, a pásztorok fizetésében is concurráljanak.

A kecskék száma és mennyiségek tarthatása iránt határoztassék meg, hogy egy ember 10 kecskénél többet a Feketeerdőben is, közönséges falu helyén ne tarthasson, benn pedig a faluban négyet; aki pedig többet tartani szándékoznék, helyet árendáljon élelmekre. Idegen kecskét bevenni keményen tilalmaztassék, melyet ha valaki bevinne, avagy árendálásán felül többet tartana, és elsőbbszöri admonitióra el nem vinné, confiscáltassék.

A 3. pontra nézve, szükséges szakaszonkint a fák levághatására rendivel az erdős helyeket meghatározni, nem pedig külömböztetés nélkül akárhol aztat vágni s a fák nevelésére a silvestris ordónál fogva kiszabott idő tartassék meg, az honnan következni fog, hogy míg egy része levágatik az erdőnek, a más felfogott része alkalmas élő fákat nevel.

A 4. nézve, kötelességgé tétetnék az erdőpásztoroknak, hogy amely nagy fát levágatni észre vesznek valamely erdőlő által, aztat kényszerítsék minden ágai elhordására, olyas helyről értvén mindazonáltal, ahonnan elhordani lehetséges.

Az 5. A kaszálóknak minden esztendőben való kertben vétele mián nem csak a vesszők, hanem a karófák is pusztíttatván, az ilyetén birtokosok szoríttatnának az erdőpásztorság által arra, hogy sánczokkal és élő fákkal kerítsék be magok helyeket ahol lehetséges, vagy pedig esztendőkre tartó jó kertet tegyenek.

A 6. Az csereágaknak vágásával, nemkülönben csere-, nyir- és hársfák hántásával, az erdőn lévő gyümölcsfák leveleinek üdő előtt erőltetett leszedésével nem kevés károk okoztatván az élő fákban, melyek eltörlésére a csereágak hordása teljességgel megtiltatnék, valamint szintén a csere-, nyir- és hársfáknak eleven és fennálló állapotjukban való meghántások, hanem csak minekutána levágattatnak, úgy mindazonáltal, hogy fájuk hazavitessék. A vadgyümölcsfák leveleit is idő előtt leszedni szabad ne lenne, csak a mikor a falu közönséges végezéséből az iránt szabadság engedtetnék, annál inkább tilalmaztassék az efféle vadgyümölcsöt termő fáknak levágások.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

A 7. Hogy azok, kik az épületbeli fáknak és deszkáknak való tönkök vágásával visszaélvén annyit legazlanak, hogy elhordani erőtlenek, abbeli kártételekben megakadályoztassanak, ellenben az efféléket használni kívánók rövidséget ne szenvedjenek, az erdőpásztorok ügyeljék, hogy a mennyiben lehet, ki-ki csak annyit vágjon, amennyinek elhordására elégségesnek itéltetnék. De mivel az ilyetén fákat mindinkább szánúton szokták leköltöztetni, az pedig nem minden télen vagyon, két esztendő határoztatnék az épület és tönkfáknak elhordására; ha az alatt gondatlan lenne az erdőlő személy elhordani, szabadosan azontúl akárki is elvihesse. A rosta-, szita-, zsindely- és kéregcsinálók is a mely fákat levágnak, elhordani kényszeríttessenek; ide értetnek az eszközfa-vágók is, melyeknek nemcsak tőre, hanem egészen — ha a hely alkalmatos volta megengedné — elvitelére a pásztorok által reá szoríttassanak; ha ugyancsak ezen utóbb említett eszközfákat a szabad erdőn találni nem lehetne, a felfogott helyekből falu hírével és engedelméből szükségéhez képest akárkinek is adattatnának.

8. Az erdőn ledőlt fákat ahonnan el lehetne hozni, az erdőlőket arra serkentenék az erdőpásztorok, hogy elhordják, vagy a melyeket elhordani nem lehetne, a szénégető kovácsnak adnák, vagy pedig, ha oly nagy számmal lenne, hamuzsír-főző aránt gondoskodván, ezáltal consummáltatnék A szénégetés mindazonáltal az erdőn az abból következhető tűznek eltávoztatására meg ne engedtetnék, avagy csak olyan különös szabad helyen, ahol sem a tűznek harapódzásától, sem pedig az élőfák pusztításától félni nem lehetne. Mely végre a szénégetők az erdőbíráktól nyerjenek engedelmet, anélkül ne merészeljenek az erdőkön tüzet csinálni.

9. A közönséges erdőkben való orotás akármely renden levő embernek meg ne engedtetnék, sőt nemcsak, hanem az olyasokat minden erdőbíró mint erdőpusztítót a helységbeli tisztnek büntetés végett bejelentenék. Végezetre,

Mivel az erdőkön eddigelé történt viszálkodások, verekedések abból származtanak, hogy a faluk, úgy szintén különös birtokosok erdejeknek határai ismerhetetlenek voltak, avagy némely közönségek szaporítani szándékozván magok határokat, a másokéba belé harapóznak, ahonnan sok unalmas perlekedések, visszavonások már is sok falusi rendek közé bekövetkeztek, hogy pedig ezen nevezetes fogyatkozást is helyrehozni lehetne, szükségesnek vélekedjük, hogy minden faluk erdejének határa a szomszédosoknak jelenlé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tekben leendő kijártatásokra disinteressatus commissáriusok rendeltetnének, kik a falu közköltségére a két szomszédosok által előállítandó bizonyok jelenlétekben és azoktól való kitudakozásból s régi levelekből állandó és örökös métákat tennének s egyszersmind a fennebbi regulativumokat kihirdetvén, szoros megtartását kiparancsolnák, s a szék ingenérje által ezen alkalmatossággal a proportione szükségképpen kelletó elégséges tüzifát termő helyek a fenn megírt bizonyos mód szerint felosztatnának.

Signatum S.-Szentiván, 9-a Septembris 1802.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 9839. sz. alatt.

275.

1802. október 22. A magyar udv. kanczellária rendelete a helytartótanácshoz, melylyel Vizner Ferencznek a hradeki erdészeti népiskola felállításáért ő felsége köszönetét tolmácsolván, a helytartótanácsot véleményadásra hivja fel az iránt, hogy mi módon lehetne az erdészeti tudomány tanítását az ország más részeiben is előmozdítani.

Sacrae etc. intimandum: Suam majestatem sacratissimam clementer praecipere dignatam esse, ut Francisco Viszner cameralium dominiorum Hradek et Likava silvarum praefecto propter singularem ejusdem zelum in promotione et dotatione scholarum nationalium testatum peculiaris complacentia regia significetur. Haec itaque benigna resolutio regia consilio huic regio l. erga repraesentationem ejusdem sub 13-a Aug. a. c. nro 15,087. horsum factam, penes remissionem submissorum actorum finem in eum hisce nota redditur, ut eidem conformia disponat. Caeterum, cum summefata sua majestas sacratissima tam theoreticum, quam et practicum rei silvanalis studium in aliis etiam partibus regni introductum haberi velit, consilio huic regio locumtenentiali committi, ut super eo: ubi? et qua ratione illud introducendum et constituendum esse existimat, opinionem suam depromat. Datum Viennae, die 22-a Octobris 1802.

Comes Josephus Erdődy mp. Franciscus Bedekovics mp. Ad benignum s. caes. etc. Adamus Kelcz mp.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Scholar. National. 1802. évi fons 1. pos. 43. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

276.

*1802. október 31. A magyar országgyűlés által hozott 24. törvényczikk a vadászat és madarászatról.**

De venatione et aucupio.

Articulus XXIV.

Ad tollendos, qui in venationem et aucupium irrepserunt, abusus, benigne annuente sua majestate sacratissima, Status et Ordines decreverunt, ut

§. 1. Tam rusticis, quam et omnibus iis, quibus venatio per articulum 22. 1729. interdicta fuit, canes, ut sunt vertagi et sagaces, intertenere, venari, vel aucupium specierum in citato articulo recensitarum, ac urogallorum quacunque arte exercere porro quoque vetitum sit.

§. 2. Dominis terrestribus totius territorii sui, aut plagae in corpore excisac ratam medietatem, in dominiis autem (donec in corpore possidebuntur) seu singillative cujusvis terreni, seu totius corporis dimidium in quolibet comitatu (praemissa tamen erga comitatum insinuatione et cum concursu exmittendorum per universitatem individuorum) designare, ac post factam super eo etiam, num vetanda plaga medietatem possessorii non excedat? relationem secundum determinationem publicam per expositionem tabularum prohibere liceat. Ubi vero plures compossessores sunt, si in singillativis ratis venatio exerceri potest, medietate exmissa, alia medietas distinctim etiam prohiberi poterit; si autem singillativae ratae minores essent, ac ideo venatio in iisdem distinctim exerceri non potest, praevia compossessorum coalitione, citra privativi possessorii reflexionem, totius terreni partem dimidiam pro compossessoratu vetare liberum sit.

§. 3. In parte terreni prohibita soli proprietario dum et quando venari licet; in plaga autem prohibitione non affecta reli-

* Az ezen törvényczikkre vonatkozó országgyűlési tárgyalásokat lásd az 1802. évi Napló (Dárium) 236., 241., 248., 284., 289., 297., 306., 317., 331., 334., 346., 360., 381., 382., 425., 456., 457. ll. és az Irások (Acta) 236., 267., 287., 289., 302., 318., 321., 325. ll.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

quis etiam nobilibus et nobilitari praerogativa gaudentibus extra tempus faetificationis, ea tamen conditione, ut in alieno terreno non cum caterva hominum, pulsoribus, aut plane pro quaestu, sed ad privatam tantum necessitatem sive cum uno, alterove de famulis, sive per unum alterumve e conventionatis exerceatur, sub cautelis ab infra recensendis venandi et aucupandi libertas in salvo maneat.

§. 4. Ut tempora, quibus ex ratione praeinsinuatae faetificationis a venatione abstinendum est, constare possint, eadem sequenti ratione specificantur: respectu cervorum masculorum a die 15-ta Septembris usque 1-mam Junii, quoad femellas a 1-ma Januarii usque 1-mam Septembris, intuitu damarum femellarum a 1-ma Martii usque medium Maji, leporum denique a 1-ma Februarii usque finem messis; sed faetificatio unius speciei venationem speciei alterius non impediat.

§. 5. In satis usque finem messis, in pratis a 24. Aprilis usque dum faenum et ubi crescit etiam cordum collectum fuerit, in vineis vero a tempore caeptae leporum faetificationis usque ad finem vindemiae venatio nec peditibus, eo minus equitibus admittatur.

§. 6. Quodsi canes ad praedenotata sata, foenilia, vel prohibitas plagas in persecutioni ferae intrare contingeret, hos quidem (paeterquam in vineis) trajicere, aut pro se retinere non licebit, sed si caperentur, proprietario restitui oportebit, feram tamen in licita venatione vulneratam ad vicinum quoque alienum terrenum prohibititium insequi, ac ibi tollere, prout et canes feram persequentes revocandi causa illud ingredi, non tamen venationem ibi continuare integrum sit.

§. 7. Si quis nobilium in itinere constitutus feras non reclusas (phasianis alioquin et perdicibus in illo, quo aluntur, terreno per expressum exceptis) penes viam publicam trajecerit, prout et is seu nobilis, seu rusticus, qui feram in fundis per se cultis damna inferentem interceperit, aut interemerit et quidem nobilis, nisi etiam in alieno vetito venari praesumat, poenae contra illegitime venantes latae reus non sit, interemtam tamen feram rustico in usus suos convertere non sit integrum, sed talis interemtor ferae domino concernenti illico insinuare tenebitur, se feram interremisse, dominus vero ferae refusionem damni per feram illati juxta punctum 10. praestare obligabitur.

§. 8. Qui legis hujus dispositioni contravenire praesumserit, aut plane feram in vivario praeclusam trajecerit, vel ibi venari

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

attentaverit, nobilis quidem toties quoties in poena violentiae, bonificatione item ferae trajectae et refusione expensarum in litem erogandarum, processu coram v. comite eatenus instituendo et intra duos ad summum juris cursus inomisse definiendo, convincatur; sed vicissim ille etiam, qui in plaga licita venationem impedit, pro violento habeatur; ignobilis autem legem praevaricans pro ratione delicti arbitraria poena puniatur.

§. 9. Ne vero occasione venationis jurgia et contentiones eveniant, ac per effervescentes moderamen etiam inculpatae tutelae transcendatur, (via juris ad vindicandum alioquin salva) sclopum venanti nobili adimere, aut in hominem dirigere, vel plane explodere cautum sit et contravenientes, etiamsi studiosa explosio absque fatali effectu acciderit, per respectivas jurisdictiones actione ad desumtionem poenae delicto commensurandae erigenda conveniantur.

§. 10. De damnis per feras illatis dominus feras curans penes aestimationem eatenus indilate peragendam plene satisfacere teneatur. Quodsi detractaret, per damnificatum, relate vero ad colonos, actore fisco magistratuali, sub poena violentiae processu puncto 8. specificato adstringatur. Venator item absque speciali domini sui commissione damnum inferens ultra compensationem, arbitraria etiam poena per dominum delinquentis, aut illo satisfactionem praestare negligente, per concernentem magistratum plectatur, ac insuper comitatibus multiplicatarum ferarum diminutionem vel reclusionem dominis earum inponendi facultas in salvo maneat.

§. 11. Rapaces feras ac noxias segetibus, et vineis aves respectivis jurisdictionibus pro ratione localium circumstantiarum exstirpare incumbet, imo si necessarium videbitur, magistratualis officialis, facta praevie domino terrestri insinuatione, secundum consvetum antehac morem venationem etiam, sed pure contra rapaces feras et aves instituere possit.

§. 12. Sua majestas sacratissima ad demissam Ss. et Oo. supplicationem militares quoque officiales et militari jurisdictioni subjectas personas, in conformitate etiam articuli 22. 1729. ad praevigentes altissimas dispositiones regias eatenus emanatas exacte observendas adstringi facere benigne dignabitur.

Corpus Juris.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

277.

1802. december 9. A helytartótanács előterjesztése a fölséghez, melyben Sámbokréthy Györgynek az országutaknak fákkal való beültetése, községi faiskolák felállítása s a népiskolákban a fatenyésztés tanítása iránti tervét kivitelre nem ajánlja.

Ad projectum *Stephani Sámbokréthy* circa fructificandas vias publicas et privatas elaboratum, medio benigni decreti aulici de dato 9-na Novembris a. c. nr. 10,420. pro depromenda opinione consilio huic locumtenentiali regio transmissum, hicce humillime readvolutum obsequentissimum hoc consilium l. r. sequentia humillime refert: Ex contextu ipsius projecti apparere illud hoc scopo, ut sub comitiis regni pertractationi publicae subjiciatur, concinnatum fuisse, videtur auctorem etiam impressionem hujus hoc titulo petiisse, ipsum vero projectum sequentibus potissimum punctis absolvi:

Vias publicas constructas et construendas praevia manu geometrica dimetiendas, *ex utroque latere fructiferis et aliis utilibus arboribus opera et studio communitatum implantandas,* conservationem vero et *custodiam per senes, mendicos et ad carceres vel labores condemnatos procurandam esse.* Quo autem finis hic facilius obtineatur, proponit *in singula possessione plantaria* construenda, *scholasque ita coordinandas esse,* ut ab infima classe ad altiores praeter mathesim, phisicam et historiam naturalem *practica methodus fructiferarum et aliarum arborum educandarum et curandarum doceatur.* Stimuli loco svadet *ad nuptias illos duntaxat admittendos esse, qui fructus quatuor per se plantatarum arborum exhibere poterunt.* Exstirpatores et destructores arborum autem poena 100 fl. vel 100 baculorum aut scuticarum plectendos esse.

Quod aucta educatio arborum, in specie vero fructiferarum magnam utilitatem praebitura sit, negari non potest. An vero arbores in viis publicis collocandae ipsis etiam viis utiles futurae forent et bono cum successu ubique locorum conservari poterant, haec quidem a localibus maxime circumstantiis dependere, *neque eatenus generaliter quidpiam asseri et statui posse,* videtur.

Media interim, quae proponuntur, nec ad scopum sufficientia nec plane congrua esse, manifesto apparet. Nam magni viarum tractus extra territoria possessionum per vasta praedia decurrunt, ac proinde nec per possessiones arboribus implantari possent.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Qualis autem inspectionis mendicorum et senio confectorum concreditae effectus sperari potest, perspicere potest. Quod demum evectio occasione ineundi matrimonii fructus plane plantatarum per sponsos arborum producendi adhibenda sit, id omnino incongruum esse videtur, cum et clima et respectivarum partium regni situs et ipsa etiam adjuncta id neutiquam admittant.

Jam cum viarum publicarum regulari methodo struendarum, implantandarumque utilium arborum, in quantum rerum adjuncta admittunt, utique ratio haberi soleat, mororum autem cultura et cura specialiter et omnimodo promoveatur, in scholis etiam objectorum oeconomiae ruralis passim reflexio habeatur, id quod hanc in rem ultro fieri posset, foret illud, si cura arborum silvanalium, mororum et aliarum fructiferarum via jurisdictionum publicarum individualibus possessionibus cum explantatione utilitatis ita commendantur, ut singulae domus arboribus provideantur, ut haec autem effectum sortiantur, exemplis quam maxime plebem exstimulandam esse, ad quae edenda terrestralia dominia et alii, quibus modus suppetet, excitandi essent. Projectum itaque hoc, velut inadaequatum inapplicabile, et secus etiam extravagantibus idaeis refertum seponendum fore demisse censeri — sat. Inclyti — sat. Datum — sat. Exped. 9. Decembris 1802.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oecon. Publ. 1802. évi fons 18. pos. 2. alatt.

278.

1802. Küküllőmegyének a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők védelme felől.

Vélekedése az erdők conservátiójának és az erdőpusztítók által gyakoroltatni szokott feltámadások és verekedések eltávoztatásának módja iránt lehető intézetek kidolgozására rendelt commissiónak.

Ámbátor a felséges királyi főkormányozó tanácsnak a mult 1800-ik esztendőben, májusnak 14-én 4016. sz. a. költ rendelésében kitett egyenes kifejezések szerint felséges urunk atyai kegyelmes gondoskodásának kiparancsolt egyenes czélja csak abban

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

láttatik határozódni, hogy a hazai törvények és felséges rendelések által teljes bátorságban helyheztetett erdők conservátiójának a törvénytelen erőszaktól lehető védelmei iránt alkalmatos és elégséges módok tanáltassanak; mivel mindazonáltal az országnak több részeihez képest ezen nemes vármegye részéről is fájdalommal kelletik tapasztalni, hogy az erdők, azok a jótevő természetnek adományai, melyek az emberi gyengeséget minden barmaival együtt épületekkel fedezik, melyek a szőllőmivelésnek mint kivált ezen nemes vármegye jövedelmei reménységének egyedül való erősségei, melyek az eledelek természetes elkészítésének tüzét az egész országban is, de kivált ezen vármegyében egyedül pótolják egyszóval azok az erdők, melyek az emberi nemzetnek mind természetes, mind politikai consistentiáját fenntartják, védelmezik, ékesítik, nem annyira láttatnak a természetnek segítő erejére panaszolni, mintsem a szabad képzelődés szerint való pusztítóknak gyászos nyomdokait előmutatni; valamint egyfelől úgy vélekedik ezen deputatió, hogy nem az erdők conservátiójának jól elrendelt módja szenved az erőszaktól, hanem inkább azért szenvednek az erdők növetényei erőszakos pusztításokat, hogy a jó rend és aztot védelmező alkalmatos módok őket csak gyenge sugárokkal fedezik, szükségesnek tartotta ezen deputatio maga vélekedését három szakaszokra, úgy mint:

1. Magára az erdők conservátiójának ezen vármegye környékében lehető módjára;

2. Az erdők pásztorlásának és ezzel egybeköttetett vigyázatoknak módjára;

3. Az ezek ellen támadható törvénytelen erőszaknak eltávoztatásának módjára felosztani.

Első szakasz.

Az erdők conservatiójának módjáról.

1. Ámbátor az erdők conservátiójának azon fundamentok principiumaira nézve:

a., Hogy az erdők közönségesen minden falu határain egy meghatározott és személyválogatás nélkül mindenek által megtartatni kellető módon conserváltassanak;

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

b., Hogy a marhák az erdőkben lehető legelésektől egyáltaljában kirekesztessenek, a helységek természetéhez és a birtokosok jussának különbségeihez képest mind a nemesi és tulajdonos (proprietatis) jussoknak bizonyos czikkelyeivel, mind pedig a marha-szaporításnak és innen kifolyó emolumentumoknak tekinteteivel bizonyos értelemben ellenkezni láttatnak; mivel mindazonáltal:

Az elsőre nézve, minden személy, valaki a közönséges társaságnak tagja, maga elrendeltetésének czélját, úgy mint a közönséges boldogság fenntartására való kötelességit tartozik megismerni, következésképpen a privátum jussok csak annyiban maradhatnak sértetlenül, amennyiben azok az egész közönséges társaság publicum emolumentumainak nem derogálnak;

A másodikra nézve pedig, a marhalegeltetés hasznainak tekintete pedig csak annyiban maradhat sérthetetlenül, amennyiben ezáltal nagyobb károk nem tétettetnek. Szükségesnek tartaná ugyan ezen deputatió, hogy ahol a helységeknek természete megengedi, úgymint hol a határon való erdők egy különös birtokos *nagy közönség által* birattatnak, *a fák természetének mineműségéhez képest classificáltassanak,* és a tudvalevő silvestris ordónak directiva regulái szerint, tekintetbe vévén a colonusokra nézve levő 1769. esztendőbeli regulativum punctumoknak e részbeli határozását, esztendő számra ahoz képest feltábláztassanak, amint az említett classificatió szerint ujonnan való felmérésekhez és helyreállásokhoz reménység lehetne; de mivel ezen módot az olyan helységekben, holott az erdők sok apró részekre biratnak, az ily közönséges feltáblázások éppen lehetetlenné válnának, szükségesnek tartaná ezen deputatió, hogy akármely tekintetben jöhető birtokos is maga részerdejét legalább is *nyolcz esztendők elfolyása alatt nőni engedje* és azalatt ujra levágni, vagy akármint is pusztítani szabad ne legyen.

2. Hogy pedig az ilyen történetekben is a jövendőre szükséges épületre való fák iránt gondoskodni lehessen, jónak tartaná ezen deputatió, hogy az erdők levágásának ideje az alább irandó erdőinspector és erdőpásztorok vigyázása alatt legalább is *három ölnyire egymástól az olyan jó reménységü fiatalok további növésre meghagyattassanak,* melyek jövendőre nézve épületre való élőfákká válhatnak és ezen módok időről-időre observáltatván, ezáltal bizonyos esztendőknek elfogyása alatt az épületre való szükséges fáknak szaporodását lehetne remélni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

3. Hogy pedig az ilyen módon való erdők levágásának alkalmatosságával a rendszerint megtörténni szokott szomszédok károsításai és innen kifolyó metális differentiák eltávoztassanak, senkinek is maga tulajdon erdejében is külömben küldeni szabad ne legyen, hanem előre két szomszédainak és az alább irandó erdőinspectornak és erdőpásztoroknak hirt tenni és a fát a pásztorok előtt vágatni és a megmaradandó részt viszont nékiek számbaadni tartozzék, melyet aki elmulatna, úgy tekintessék, mint aki kártevő szándékkal kivánt erdőltetni és ha szintén senkinek kárt nem tett volna is, büntetés alá rekesztessék.

4. A mindennapi tapasztalás szerint felette káros lévén az erdőknek azután való vágatása, midőn már a növésre szükséges nedvességek mozdulást vévén munkájokban meggátoltatnak: azért szükségesnek tartaná ezen deputatió, hogy *sz. György naptól fogva sz. Mihály napig senki is maga tulajdon erdejét is büntetés alatt le ne vágassa,* hanem a téli napokban igyekezzék azon szükségeiről gondoskodni, melyeket maga környülállásaihoz képest előre kinézni kelletik.

5. Mivel pedig tagadhatatlan az is, hogy nincsen az erdők növekedésének veszedelmesebb mételye, mintha a levágott erdőknek új helyreállásra készülő növetényei a marhák által megsértetnek és tetejek elrágatik, a tapasztalás bizonyítván, hogy az olyan növetények nemcsak növésekben hihetetlenül meggátoltatnak, sőt ritkán kaphatnak olyan erőre, hogy késő növések által is hasznos és épületes fák válhassanak belőlök, ahonnan önkényt ki lehet azt is nézni, hogy egy ifjú, növésre indult erdőben egy marha csak egy nap is maga értékét felül-múló károkat tehet, ámbátor némely helységekre nézve tagadhatatlan az is, hogy a marhák kirekesztését egyáltaljában elhatározni a földmivelésnek nevezetes csonkulása nélkül nem lehetne; hogy mindazonáltal a lehetőségig minden közbejöhető ellenvetések megegyeztessenek: jónak tartaná ezen deputatió, hogyha szintén örökre a marhák az erdőkben való legeléstől el sem rekesztetnének, a levágott és ifjú erdőkben mindazonáltal mindaddig kemény büntetés alatt ne bocsájtassanak, míg legalább 4 esztendők elfolyása által annyira nem növekednek, hogy a növéseknek tetejét a marhák el ne érhessék és meg ne károsíthassák.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Második szakasz.

A pásztorlásnak és kivántató vigyázatoknak módjáról.

1. Valamiképpen nemcsak a mindennapi tapasztalás, sőt a természetes általlátás is aztot bizonyítják, hogy mentül több és mentül nagyobb függésbeli megkülönböztetéssel pásztoroltatnak valamely határnak erdei, annál nagyobb alkalmatosság lévén a kártételbéli meglopásokra, mind a számadás, mind a számvétel annál több szövevényekkel vagyon egybekötve, úgy ezen deputatió is károsnak tartván, hogy az olyan helyeken, hol az erdők különböző részekre biratnak, ahány birtokos, annyi erdőpásztort tartson és ezáltal rész szerént a közönséges terhet viselő lakosok száma, amint eddig is tapasztaltatott, kevesedjék, az exemptusoké pedig szaporodjék, rész szerint pedig néha magoknak a pásztoroknak is egymás után való leselkedések útján szerfelett való pusztítások tétessenek: szükségesnek tartaná ezen deputatió, hogy az olyan helyeken is, hol több birtokosok által biratik valamely erdő, vagy magoknak a birtokosoknak megegyezésével, vagy — ahol ez meg nem eshetik — a vármegyei tisztviselők által olyan közönséges erdőpásztorok tétessenek, kik az egész határon levő erdőkről számadolni tartozzanak, fizetéseket pedig vagy egyezés, vagy kötelességek terhes voltához képest a vármegyei tiszt által teendő határozás szerint megkapják, melyet senkinek is illendő és elégséges ok nélkül sub poena constitutionali eatenus defigenda megtagadni szabad ne légyen.

2. Hogy pedig ezen pásztorlás módjának és a fennebbi feltételek megtartásának sistematica directiója annál inkább simplifikálva és egyenesebben elégtételbe vehető lehessen: jónak tartaná ezen deputatió, hogy minden helységekben vagy maguk a birtokosok és falusi közönségek által, vagy ha ezek meg nem egyezhetnének, a vármegyei tisztek által alkalmatos és minden tekintetben avégre alkalmatos erdőinspectorok tétessenek.

3. Mivel pedig megeshetnék, hogy a birtokosok és a pásztorok között némi-nemű collisiók jöhetnének közbe: jónak tartaná ezen deputatió, hogy az erdőpásztorok immediate az erdőinspectortól legyenek függéssel, aminthogy az erdőinspector is kinek-kinek káráról jót állani és ha történnék, de facto az erdőpásztorokkal kielégíttetni köteles légyen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

4. Mivel pedig ezen kötelességeket és alkalmatosságokat akárkinek is felvállalni a közönség javával egybe van kötve, a mint egyfelől szükséges az erdőinspectornak olyan activitást adni, hogy akik vagy marhájokkal, vagy hirtétel nélkül az erdőbe menetelekkel praevaricálnának (fennhagyatván a lehető sérelmesnek a vármegyei tisztek eleibe való apellatiója extra dominium), minden további halogatás nélkül megbüntethesse, sőt az olyan történetekben, midőn valaki in facto delicti tanáltatik, következésképpen a decretum tartása szerint bévitettetvén convicáltatik: illőnek tartaná a deputatio, hogy az inspector az erdőpásztorokkal együtt a convictiva summának ötöd részében in remunerationem fatigiorum részeltessenek.

Harmadik szakasz.

A fennirt jó rend ellen támadó erőszakok megelőzéséről

1. Nemes hazánk Hármas törvénye 3-ik részének 33-ik titulusában meglévén határozva, hogy akik erdőlopásban tanáltatnak, minden magokkal levő javaikat elveszítsék és ezen felül holt dijjakon marasztaltassanak; mivel az olyan erdőlopókra nézve, kik vagy erőszakkal, vagy szaladással magokat elszabadították, mindeddig is a fennebbi törvényhez képest igen csekély büntetések voltanak kimérve, önkényt következik, hogy a feltámadásoknak, verekedéseknek és ily módon megesni szokott gyilkosságoknak egy nevezetes okát abban lehet keresni, hogy midőn a törvény ily kemény büntetés alatt védelmezi az erdőknek tulajdonosát, ezen büntetésnek elérése igen keskeny határt szabván, a gonosztévők azért, hogy ily módon csaknem büntetetlen maradásokat reménylik, magoknak gyilkoló kezekkel való védelmére is reá vetemednek, mely szerint ezen deputatió meg nem egyeztethetvén a publica securitast védelmező törvények valóságos czéljával aztot, hogy ugyanazon egy tolvajságbéli cselekedet, az olyan, ki in facto delicti megfogattathatik, nagyobb büntetésre lehessen érdemes, mind az ki magát még erőszakos feltámadással is megszabadítatni bizakodván, tolvajságát néha gyilkolásokkal is tetézi: foganatosnak tartaná ezen deputatió, hogy a decretumban ezen meghatározott büntetés és a végre rendeltetett triduális processus nemcsak azon történetekben gyakoroltatnék, midőn az erdőlopók in facto delicti vel continua

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

persecutione megfogatattatnak, következésképpen a fennálló törvények szerént harmad napi széken (triduale forumon) az eddig való szokás szerint megpereltethetnek, hanem magának a cselekedetnek kelletvén tekintetbe jönni, azok is, kik netalán erőszakos utakon elszabadulásokra menedék utat készítenének is, a helységbeli jurisdictiók törvényes forumai eleibe 3-ad napi törvénytartásra certificáltatván, a tridualis processusnak formalitásai szerint megpereltethessenek és elegendő bizonyításokból az megfogattatott erdőlopók ellen irt törvénybeli büntetésekkel convincáltassanak és az ellenök hozandó itéletek mindenekben az e részbéli törvények utasítása szerint vétessenek executióba; remélni lehetne ez által, hogy az erdőlopók magok erőszakoskodásokban a büntetéstől való mentté tételekre menedékhelyet nem találván, törvénytelen cselekedeteiket újabb törvénytelenséggel és föltámadásokkal terheltetni irtóznának és az innen kifolyó verekedések, feltámadások és megtörténni szokott gyilkosságok is felséges urunk kegyelmes czélja szerint megelőztetnének.

2. Mivel pedig a tapasztalás szerint a legvakmerőbb erdőlopások és erőszakos feltámadások az olyan helyeken szoktanak többnyire történni, holott különböző jurisdictióbéli helységek egybe határozódván, egyik jurisdictióbéli lakosok a szomszéd jurisdictiók helységeinek erdeire reá menvén, már előre abban bizakodnak, hogy ha magok jurisdictiójokban visszamehetnek, ottan a sérelmes keresete ellen nagyobb bátorságban lehetnek és ugyan a végre akármely erőszakos feltámadásokra is vetemedni nem iszonyodnak: jónak tartaná ezért ezen deputatió, hogy hazánk törvényének azon fundamentale principiuma szerint: Actor sequi debet forum rei, a sérelmes fél a tolvajkodó személyt maga jurisdictiójában az avégre rendeltetett fatalis napoknak alatta harmadnapi törvénytartásra certificáltassa, melyről való levelét és hozzá való bizonyításait az avégre rendeltetett helységbeli tisztviselők előtt előmutatván, azok a kivánt harmadnapi törvénytartásra a rendes szokás szerint terminust adni és a kivánt törvényt el is láttatni tartozzanak minden tergiversatió nélkül, melyet is ha valamely jurisdictióban való tisztviselők elmulatnának, a sérelmes fél megtanálván a felséges királyi főigazgató tanácsot könyörgő levele által, méltóztassék az olyan morosus tisztviselőket a kötelességüket elmulató tisztek büntetésével büntetni és egyszersmind a különböző jurisdictiókban lenni szokott spoliumok által okozott querulosus processusok

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hasonlatossága szerint a sérelmesnek igazságát ellátván, kárának megtérítése és a fenntirt módon való törvénybeli büntetések felvitele iránt rendelését kegyelmesen megtenni.

Ezekből állanak tehát azon feltételeknek pontjai, melyeket felséges urunk kegyelmes czéljának elérésére és az erdők conservátiójának bátorságára alázatosan benyujtani szükségesnek tartotta az a végre kirendeltetett deputatió.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1802. évi 11,229. sz. alatt.

279.

1802. Aranyosszéknek a fökormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Méltóságos gróf fő királyi bíró úr! Tekintetes tisztség!

A felséges királyi főigazgató tanácsnak 4016. sz. a. 1800-ik esztendőben, május 14-én az iránt költ kegyelmes parancsolatja teljesítése végett, hogy az erdők pusztítása és az ezen alkalmatossággal esni szokott verekedések és néha halál története is mi módon akadályoztathatnék meg leghathatósabban, nemes székünk is maga vélekedését tenné meg, 1800-ik esztendőben junius 16-ikán Felvincz városában tartatott marchális szék alkalmatosságával mi kineveztetvén ez vélekedésnek elkészítése végett, minthogy nemes hazánk törvényei által már jó előre majd minden történetre nézve gondoskodás volt, mi magunk csekély vélekedésünket csak e következő néhány pontokba tettük:

1. Minden helységben a possessorátus a közönséggel egyetértőleg tegyen erdőinspectort, a mellé erdőpásztorokat; ezenkivül maga helységéhez alkalmaztatott erdőkről való constitutiókat irjon, melyeket a marchális széken confirmáltasson, hogy annál állandóbbak legyenek és a constitutiók ellen hibázók azokra nézve kifogást ne tehessenek.

2. Akárki ha más erdejében kárt tészen, ahol constitutiók vagynak, azok szerint irgalom nélkül büntetődjék; ahol pediglen nincsenek, ha in facto delicti tanáltatik akár privátus ember, akár közönségnek erdejében, a törvény szerint harmadnapi törvény utján pereltessék és büntetődjék ennek utánna is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

3. Ha az erdőt-pusztító a lopáson rajta nem tanáltatik is, és a lakosoknak nem lészen ahhoz való ereje, hogy vagy magát megkösse, vagy ökrit szekerestől behajtsa, ezen esetben ámbár békességben hazamehessen a kártevő, mindazonáltal ha a tiszt előtt a pásztorok, vagy más hiteles emberek bizonyítások által a falopás megbizonyosodik, in conformitate Approbatae Constitutionis, partis III. tit 5. art. 1. köteles legyen a törvény szerint processu executionali az erdőt pusztítón 12 forint praevaricationis büntetést, a kárnak becsü szerint való árát és ezen kivül eleven dijt költségivel, fáradságával együtt a káros számára exequálni. Eleven dijt ezen okból, hogy ha in facto delicti tanáltatik, így az egyéb büntetés felett homágiumot is tartozván fizetni, e szerint is ha a kártételen nem tanáltatik, éppen olyan büntetésre méltó. Mely executiónális processus útján a hosszas és néha véget nem érő per folytától való félelem minden károstól el lévén rekesztve, a kártevőre, ha különben nem birhatna vele, nem támadna vérengező módon, és így sok verekedés és gyilkosság is elkerültetnék.

4. Minthogy ezen mi székünkbe a közönséges erdőkből nyárba is szokott némely nyers fát hozni: valaki szent György és szent Mihály napok között ezt ezután merészelné cselekedni, 12 forintot és a kárt fizesse. Úgy szintén, akik nyárban marhájok számokra leveles zöld fát vágnak, hasonlóképpen büntetődjenek.

5. A tisztek minden esztendőben sz. Mihály nap tájban eskettessenek az iránt, hogy kik tettenek őszi, vagy tavaszi időn égetéseket az erdőben (minthogy ezen mi helységinkben az erdők égetése ezen okból, hogy a száraz fát szabad hordani, gyakran megtörténik és ez szerint, hogy az erdőt gyujtogatók magoknak használhassanak, a birtokosoknak nagy károkat tesznek), úgy szintén különös embernek, vagy közönségnek erdejében kik tettenek lopás által kárt? mely ha valakire kivilágosodik, a tiszteknek 12 forint praevaricationis büntetést, a károsnak kárt fizessen.

6. Tapasztalás bizonyítja, hogy többnyire minden nagy versengések, verekedések, sőt néha halál is az erdőknek határszélei bizonytalan voltok miatt esnek, mind a két szomszédos felek magokénak tartván valamely darab erdőt; azért minden vármegye és szék, úgy város és helység maga határát, ahol efféle ellenkezés vagyon, törvényesen kijártassa, nagy halmokkal, kősziklákra (ahol lesznek) tett bizonyos jegyekkel különböztesse és ezeket elromlani ne hagyja, hanem minden második, vagy 3-ik esztendőben határ-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

szomszédosával a határszéleket megjárván, azokat szüntelen ujítsa, nehogy a határjegyek vagy nem létek, vagy megromlások miatt egyik szomszédnak módja legyen a más gyengébb szomszéd határát apránként elfoglalni és ahol ennek előtte a határ iránt semmi ellenkezés nem volt, utoljára nagy versengés légyen.

Mely fennebb irt mód rövid vélekedésünket tisztelt nemes székünk közönsége és azt megelőzött felséges királyi rendelésnek következéseül a tekintetes tisztségnek ezennel illő tisztelettel bemutatjuk s vagyunk méltóságos gr. fő-királybíró úr nagyságodnak és a tekintetes tisztségnek alázatos szolgái, atyafiai Sándor János s. k. Kis László s. k. Fodor Sámuel s. k. Balogh Boldizsár s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1802. évi 11,223. sz. alatt.

280.

1803. január 29. Utasítás a bars-szent-kereszti fővadász részére.

Verhaltungs-vorschriften für den ober-jäger der Heiligkreutzer-herrschaft.

1. Um eine genaue und vollkommene kenntniss aller zu dieser herrschaft gehörigen waldungen zu erlangen, wird er vor allem andern theils mit dem jetzigen wald-bereuter in dem obern districte, theils mit dem jäger, den waldhütern und schaffern in dem unteren districte sämmtliche wälder durchgehen und sich sowohl in rüksicht der holz-erziehung und fällung, als auch der jagdbarkeit eine vollkommene kenntniss zu erwerben suchen.

2. In dieser wälderdurchsuchung wird er sich die walddichten gegenden sowohl nach der beschaffenheit des holzes, als ihrer dichtheit fleissig vormerken, als

a., Welcher gattung eichen in jeder gegend vorgefunden werden?

b., Buchen?

c., Tannen?

d., Birken, weisbuchen oder anderer art, ohne einen andern nutzen, blos zum feuergebrauch? In welchem zustande? Welch eine strecke beyläufig jede gattung dieser bäume einnehme? —

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Damit er, bis eine ausmessung sämmtlicher waldungen erfolgt, auch unterdessen erkennen und angeben könne, wo diese ausmessung anzufangen sey? Ferner in welcher gegend die fällung des brenn- und bau-holzes für das künftige jahr sowohl im obern als unterem districte am füglichsten vorgenommen werden könne? Bey welchen nachwachsenden wäldern dem weidenden vieh der zugang zu verhindern sey?

3. Bey ebenderselben gelegenheit wird er auch bemerken, welche hälfte jeder waldgegend in folge des 24-ten April des letzten landtages für die herrschaft verbothen und welche zur freyen jagdbarkeit andern überlassen werden könne? Ferner

4. Ob nicht? wo? mit welcher hoffnung eines glücklichen fortgangs ein thiergarten für das schwarze wildpret errichtet werden könne?

5. Jene waldgegenden, in welchen entweder kraft des kontractes für die berg-kammer zu Kremnitz holz gefällt wird, oder welche die glasbrenner benutzen, wird er vorzüglich aufmerksam untersuchen und ihren zustand einberichten. Von der bereits erfolgten holz-lieferung wird ihn der dermalige waldbereuter unterrichten. Von ebendemselben wird er auch ein genaues verzeichniss des vorräthigen brenn- und bauholzes, welches jedoch beyde zu unterfertigen haben, erhalten.

6. Ausser dem denen herrschaftsbeamten und der übrigen dienerschaft, vermöge der von mir gutgeheissenen conventions-tabelle gebührenden brennholz wird er eigenmächtig niemanden weder brenn- noch bauholz und jenes auch nur aus dem holzschlag des laufenden jahres verabfolgen. Keine andere assignation, ausgenommen sie wäre eigenhändig von mir unterschrieben, wird angenommen, als jene, welche aus der oeconomischen sitzung dem darüber zu verfertigenden und von mir zu genehmigenden protocoll gemäss ausgefertiget werden wird. In bezug auf das bauholz hat der ober-jäger, bevor es resolvirt wird, sich in gesellschaft eines andern herrschaftsbeamten von der nothwendigkeit desselben zu unterrichten und in der oeconomischen sitzung bericht abzustatten.

7. Wird der ober-jäger die in der letzten commission festgesetzte zahl bäume vorläufig mit dem zu diesem gebrauch verfertigten stempel zeichnen; jedoch wird keinem bauer unter schwerer strafe erlaubt seyn was immer für einen baum, auch ohne diesem zeichen, zu fällen. Erwähnter stempel wird in dem herrschafts-amt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

aufbewahrt und dem ober-jäger nur im fall der nothwendigkeit herausgegeben werden, welcher denselben jedesmal wieder dem amte zurückzustellen hat.

8. Damit die wälder nicht nur ausruhen, sondern auch leichter vor dieben gesichert werden können, ist den landleuten die ausfuhr des ihnen nothwendigen holzes nur durch 4 monathe, nemlich vom 1-ten November bis 1-ten März zu gestatten. Die waldbezirke, aus welchen sie ihr brennholz zu holen haben, besonders mit rüksicht auf jene gegenden, in welchen verdorrtes und abgefallenes holz vorhanden ist, hat die oeconomische sitzung jedes jahr zu bestimmen. Auf diese art wird diebstählen und andern schäden leichter vorgebeugt, besonders wenn die dawieder handelnden gepfändet oder mit einer andern urbarial-strafe belegt werden.

9. Jenen landleuten, welche aus mangel am zugvieh das zu ihrem feuergebrauch nothwendige holz auf dem rücken nach hause zu tragen genöthigt sind, werden zu diesem ende zwey tage in der woche, nemlich Dienstag und Freytag bestimt. Ausser diesen tagen sey es unter strafe niemanden erlaubt den wald zu betreten.

10. Die ausfuhr des holzes zum verkauf nach Schemnitz, Kremnitz, Lewenz oder anderswohin wird hiemit unter schwerer strafe verbothen. In untersuchung dessen haben der ober-jäger und die waldhüter unter verantwortung besondern fleiss anzuwenden.

11. Damit aber der ober-jäger sowohl, als auch die übrigen jäger und waldhüter ihre pflicht genau erfüllen können, sollte jemand im diebstahle ergriffen werden, so soll er am baaren gelde gestraft werden, ein drittheil davon gehört dann dem waldhüter oder jäger, der den dieb angegeben oder eingezogen hat. Im gegentheil, sollte in dem bezirk eines waldhüters durch den oberjäger oder wenn immer ein gefällter baum ohne dem herrschaftlichen zeichen vorgefunden werden, so ist ein solcher waldhüter erstens zwar mit einer leibes- oder auch geldstrafe zu belegen, hernach aber auf immer von jedem herrschaftlichen dienst zu entfernen.

12. Unter verlust des feuergewehrs und einer andern schweren strafe sey es den bauern untersagt, besonders den schaafhütern, im walde gewehr bei sich zu führen. Darauf wird also der oberjäger mit den waldhütern vorzüglich acht haben und die schul-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

digen, da sie in diesem falle auch den königlichen verordnungen zuwieder handeln, bei der herrschaft angeben.

13. Damit sowohl die beschädigung der waldungen verhindert werde, als auch den vermögens-umständen der landleute, welche bey gelegenheit einer feuersbrunst aller ihrer habseligkeiten beraubt zu werden pflegen, besser vorgesehen werden könne, da in dieser hinsicht auch eine neuere königliche verordnung vorhanden ist, wird künftig keinem landman was immer für bauholz weder zu den wänden seines hauses, noch zu zäunen bewilligt. Ihre wohnungen sollen sie in zukunft entweder von steinen oder von leimziegeln erbauen, ihre höfe und gärten aber mit einem graben oder lebendigen zäunen umgeben.

14. Sollte jemand klafter-holz oder noch stehende bäume käuflich an sich bringen wollen, so ist in dem dem oberjäger auszufertigenden assignations-zettel der namen und zunamen des käufers und die zahl der klafter oder bäume auszudrücken, zugleich auch die art, beschaffenheit, grösse und preis des holzes anzumerken, damit nemlich sowohl von seite des veräussernden hofrichters, als auch von seite der herrschaft die gehörige behutsamkeit angewendet werde. Erwähnte zettel wird der oberjäger zu seiner zeit sammeln und dem exactor vorweisen.

15. Der oberjäger wird über alle brettmühlen in der herrschaft sorge tragen und jedes viertel-jahr nach der schon vorgeschriebenen art einen auszug einreichen, wieviel stämme nemlich in die brettmühlen abgeführt worden seyn? wieviel bretter? von welcher breite? von welchem holz? wieviel balken? mühlfedern, seitenbretter? und gespaltene vorräthig seyn? Ferner wird er auch ausser diesem auszug sowohl über das bereits erwähnte, als auch über alles in den wäldern gefällte holz, wohin es gekommen und verwendet worden sey, jährliche rechnung ablegen.

16. Da in gegenwärtiger vorschrift nicht alle kleinigkeiten ausgedrückt werden können, so hat der oberjäger vorzüglich die von der seeligen kaiserin Maria Theresia herausgegebene waldordnung, welche ihm samt der erklärung eingehändigt werden wird, zu beobachten. Uibrigens sollten ihm in der erfüllung seiner pflicht zweifel aufstossen, so kann er sich an das sessions-protocoll, welches beim hofrichter aufbewahrt wird, wenden.

17. Von den unterthanen, welche entweder klafter- oder brennholz begehren, wird er bey verlust seines dienstes keine ge-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

schencke annehmen. Seine pflicht wird er ohne misshandlung der armen unterthanen erfüllen, so, dass diese keine gerechte ursache haben, beschwerden bey der herrschaft vorzubringen. Dazu wird er sich auch eidlich verbinden.

18. Seine convention wird ausser dem quartier in Bartos-Lehotha, welches der jetzige waldbereuter bewohnt, in folgendem bestehen:

Im baaren geld	100	fl.
Reiner waitzen	5	Press. metzen.
Gemischter dto	20	dto.
Haber	25	dto.
Hirse	1	dto.
Bier	8	eimer.
Stroh	8	zentner.
Heu für die kühe	10	zent.
Heu für ein pferd	25	zent.
Rindfleisch	90	pf.
Salz	30	pf.

12 klafter holz, jedoch ist es nicht erlaubt, diese zu verkaufen und andern unterzuschieben.

Annoch incipiet cum initio angariae secundae. Sign. in S.-Cruce, 29-a Januarii 1803. G. Zerdahelyi episcopus.

Másolata az Orsz. Levéltár kincstári osztályának Praesid. Forst gyüjteményében.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

281.

1803. február 28. Vizner Ferencz hradek-lykavai kam. uradalmi erdőfelügyelő véleménye, mi módon lehetne a hradeki erdészeti népiskola mintájára több ilyen iskolát felállítani.

Unterthänigstes gutachten, wo als hier zu lande im königreich Hungarn, gemäss allerhöchsten auftrag, in der gleichförmigkeit der bereits zu Hradek eingeführt bestehenden theoretisch und praktischen königl. forst- und haubt national schule, allenfahls mehrere ähnliche zu errichten, in aller unterthänigsten vorschlag gebracht werden, und zwar

Erstens. Um in jeden fahl eine dergleichen forstwesens haubtunterrichts schule zweckmässig zum allgemeinen wohl des statts, und allerhöchst sr. mayesteets nuzen erzielen zu machen, so wird der allergnädigst höchst weisen anerkennung nichts entgehen, dass der augenmerck eines solch zuwählenden orts nothwendig dahin ohnvorgreiflich zurichten seye, woselbst alle diese vervielfacht, sich mit dieser forstwissenschaft vereinbahrenden nothwendigen mehreren känntnüsse bereits in würklich praktische aussübung gebracht und durch zunehmende industrie verfeinert werden.

Zweytens. Das nicht genug seyn für ächt zubildende forstleute, wenn ihnen zwar theoretische, und in fall auch praktische känntnüsse von der entstehung der wälder, ihrer eigenschaften, forstpflanzung und erhaltungspflege allein beigebracht werden, sondern sie müssen sich auch die benuzungs arth dieser wälder nach beschaffenheit der holz sorten, und gegenden vorzüglich mit vortheile eigen machen können, um nicht allein die gelegensam zur hand sich darbietenden näheren waldstrecken ohne weiterer kunst, zum nachtheil des allgemeinen wohls so glatterdiengen zuentblössen, sondern mit mehr schonung dieser ersteren durch mechanique und hiermit vereinbahrten wissenschaften die entlegenen zugewinnen, und auch aus denen noch so unmöglich scheinenden tiefesten gebürgslaagen, und anderen allen zutritt versagenden gegenden die herbeyschaffungen aller holz sorten nüzlich zuleisten.

Drittens. Aber, dass nicht nur wissen lernen, die vorzüglicheren gehölz gattungen allein nach einer typograpfischen ordnung

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

anwendbar zumachen, sondern um einen wald vollkommen zubenuzen, auch dass noch so unbedeutend scheinende von grösten bis zum kleinsten, und auch selbst allda, wo sich kein holz mangel einfindet, dennoch durch besondere industrie dasselbe anwendbar zumachen kündige begriffe sich einerndten müssen, als hiervon die ächtheit der wahren wald cultur, und nachpflanzungs beschleinigung abhängt, mithin um in all diesen sich dem endzweck gemöss zubilden, woselbst man auch der bestrebung einer zu erlangend näheren Neptuns und Vulkans verwandtschafts känntnüss nicht ausweichen kann, um auch diesen in erforderlichen fällen bey derley forst wissenschafts mässiger behandlung sich in vorfallenheiten meister seyn zukönnen; so wird

Viertens. Hieraus von selbst ganz einleichtend seyn, dass zu vervollkommung einer solch ohnentberlich aus mehr wissenschaften bestehenden wahren forstkunde, nebst ohnehin vorausgehenden ohnentberlichen normal unterricht, landes üblicher sprachen, sowohl alle arthen der rechenkunst, mathematique, architectur, hydraulique, aller arthen wasser und tag gebäuden, dann mechanischer maschinen, sie mögen mittelst feüer, oder wasser ihren umtrieb erheischen, als die wahre grundlage zu dem ganzen die vereinbahrten lehrgegenstände so wohl theoretisch, als wie auch praktisch ausmachen müssen, mithin um endlich zu wahr gebildet nüzliche forst gerechte beförderer des stattsbesten, und allerhöchst mayestaedts nuzen zugelangen, auch das einzige mittel sich erübriget, gleich aus der jugend in solchen gegenden ähnliche geschöpfe zubilden, woselbst sie sich die ächten begrieffe hiervon eigen zumachen, im stande seyn können; und da bereits

Fünftens. Von all jenen bemelten verhandlungs gegenständen in jeden fach sich auch in ganzen land einzig zu einer ähnlichen bildung am aller vorzüglichsten die hiesige Hradeker gegend mit allen diesen versehen geeignet findet, und sich auszeichnet als woselbst die forstmässige waldpflege, und alle arthen von wasserwerkern, tag gebäuden und anderen erforderlichen manipulations kunstwerkern zu einen vollkommenen grad gebracht sind, und daher auch mit ungemeinen vortheil ähnliche forstschulen alda bereits allergnädigst dotieret bestehen, so kann ich auch einzig nur in jeden verstand, als den hierzu aller vorzüglichsten orth, diesen um so mehr zur ferner aller mildherzigsten unterstützung zu allerhöchsten gnaden anempfehlen, als hieraus würklich bereits der statt,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

und allerhöchst sr. mayestaedt den nuzen schon beziehen; um aber einen zweyten solchen orth zu einer ähnlicher massen zu dotirenden forstschule im land unterthänigst in vorschlag bringen zudärfen, so wird

Sechtens. Einzig annoch nach Hradek die treflichste bestimmung vielleicht für die Marmorosch ausfallen, dann da ein dergleichen lehrgegenständen unterricht keines weegs in einer stadt zu erzielen ist, sondern entlegene wald gegenden, woselbst solche pflegungen und haubt manipulationen würklich der kunst gemäss in ausübung gebracht werden, die vortreflichsten, und der jugend in jeden verstand höchst nüzlich angemessen sind, so wird sich auch keine andere, als jene ähnliche gegend, woselbst eben denen Hradekern zimlich gleichkommende kameral wald manipulationen in umtrieb bestehen, nicht so leicht an die hand geben können, und um den zweck ganz zuentsprechen, so würde sich meine unterthänigst ohnmasgebliche wohlmeinung auch in der Marmorosch dahin beschräncken, dass keineswegs die errichtung einer solchen forstschule etwann in dem haubt orth zu Szigeth, wohl aber in denen auswärtigen districten, entweder zu Bocskó oder Dombor zugeschehen haben solte, woselbst würklich die geschäfts übungen praktisch für sich gehen, und dabey dem allerhöchsten besten hiemit zugleich soviel guttes zufliesset, dass gleich wie zu Hradek aus einer zahlreichen, in solchen wald districten befündlichen conventionirten subaltern, und werksleüten jugend, welche bis hero gleichsam verwildert, und wegen mittellosigkeit ihrer eltern zu ungesitteten menschen ausgeartet sind, durch einen ähnlichen in ihren mittel eingeführten unterricht dem statt und dem höchsten monarchen nun zu nüzliche, zahlreiche gesittete bürger nicht nur gebildet und erzohen, sondern auch bey denen immer wehrenden manipulations arbeiten, wobey sie sich die praktischen känntnüsse noch mehr eigen machen, zu ihren gesezten stunden gegen einen lohn, welcher anderen ihren alter angemessenen arbeits knaben systemisirt ist, angewendet, und aus diesen ihren verdienenden zum institutsfond beybehaltenden lohn ihren unterhalt und verpflegung erlangen, und nach militairischer regel in ordnung gehalten werden, so eben wäre auch dieser so heilsame zweck in der Marmorosch auf gleiche weiss in ausführung zubringen, ohne dass solche verpflegungen weder dem allgemeinen, noch den höchsten aerario zu last fallen würden. Was sohin

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Siebentens. Die arth und weiss der dotierung und einrichtung dieser erwähnten forstschule anbelangt, so wird solche freülich nur am füglichsten durch eben diejenige allerhöchste milde sr. mayestaedt auf die zu Hradek zu erzielen seyn, und würde durch das bestreben geschickt gepriefter lehrer und eines hierzu allergnädigst zu wählenden, für das allgemeine wohl des stattes und allerhöchst sr. mayestaedt bestens sich ganz widmenden, und auszeichnenden mannes, welchen die leitung gnädigst zu verleihen wäre, und sich mit ganzen kräften durch industrie der dotation auf alle mögliche weiss beizustehen befleissen möchte, der zweckmässige vorschub in einer gegend, wie die Marmorosch ist, gleichfahls gänzlich erzielet werden können. Wass ausser diesen allenfahls

Achtens. Noch einen anderen hierzu geeigneten dotations orth anbetreffen möchte, so wäre vielleicht einzig, wo sowohl theoretisch als praktische forst-unterrichte mögen können angebracht werden, annoch der Temeswarer kameral district am meisten geeignet hierzu die hand zu biethen, wo aber eben die ähnliche anlaage keinesweegs zu Temeswar selbst, sondern eben so, wie in der Marmorosch in denen auswärtigen districten, wo selbst der forst und mit selben vereinigte werks manipulationen betrieb am meisten florirend befunden würde, zugeschehen hätte. Sign. Hradek in Liptauer comitat, den 28-ten Hornung, 1803. Franz Wissner v. Morgenstern s. k. präfect.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Scholar. National. 1803. évi fons 62. pos. 1. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

282.

1803. április 8. A hradeki erdészeti népiskola tanterve.

Haupt-ausweis aller lehrgegenstäde, die in der hiesig königl. forst- und hauptnational-schule binnen eines schulcourses den schüllern beiderlei geschlechts beigebracht werden; und zwar

Die schüller der I. nationalclasse lernen:

I. Den vorgeschriebenen kleinen christlichen katechismus schlowakisch und deutsch ganz.

II. Schulgesetze aus dem methodenbuche auch in 2 sprachen.

III. Buchstabenkenntniss, buchstabiren und lesen vollkommen in 4 sprachen, gedruckt und geschrieben nach denen rechtlesungsregeln.

IV. Aus der rechenkunst, die zahlenkenntniss, auschreibung und vollkommen gute numeration in 2 sprachen.

V. Das schreiben in 4 sprachen nach denen schönschreibkunstregeln.

VI. Aus der forstlehre die eintheilung, benennung der waldbäume und vorläufigen begriffe des forstes.

In der II. forst- und hauptnational-classe:

I. Aus dem grossen christlichen katechismus im I-ten semester: Von dem glauben und der hofnung. Im II-ten semester: Von der liebe und heiligen sakramenten schlowakisch und deutsch.

II. Die biblische geschichte in erzählungen mit moralischen lehren untermischt schlowakisch und deutsch.

III. Fortsetzung des lesens in 4 sprachen aus denen normalmässigen namenbüchern mit catechisation.

IV. Deutsche und schlowakische ortographie nach den regeln der rechtschreibung mit beispielen und dictando schreiben ganz.

V. Aus der ungarischen sprache abänderungen der haupt- und beiwörter mit und ohne geschlechtsworte sammt deren ausnahmen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

VI. Aus der lateinischen sprache quinque declinationes nominum substantivorum regulares, adjectivorum comparationes cum notis et exceptionibus perfecte.

VII. Aus der rechenkunst die einfachen und zusammengesetzten 4 rechnungsarten.

VIII. Die schrift wird immer verschönert und verbessert.

IX. Den 1-ten theil der forstwissenschaft von der kenntniss der waldbäume in 2 sprachen.

In der III. forst- und hauptnational-classe:

I. Den grossen christlichen katechismus in schlowakischer und deutscher sprache ganz.

II. Biblische geschichte in erzählungen sammt anwendung der moral.

III. Fortsetzung des lesens in schriftlichen aufsätzen und namenbüchern.

IV. Die ortographie in 4 sprachen nach regeln mit dictando schreiben ganz und vollkommen.

V. Aus der anleitung zur deutschen sprache die theile von der wortforschung und wortänderung, bis inclusive bildung der zeitwörter.

VI. Aus der ungarischen sprache die abänderungen der haupt-, bei- und zahlwörter bis abwandlung der richtigen und unrichtigen zeitwörter inclusive.

VII. Aus der lateinischen sprache repetitionem declinationum et comparationum pronomina, formationem adverbiorum, conjugationes, 14 praecepta et rudimenta.

VIII. Aus der rechenkunst die 4 rechnungsarten in genannten zahlen, dann auch in brüchen.

IX. Die schriften werden noch immer vermög schönschreibekunstregeln verbessert, und nach geschicklichkeit der lehrlinge bis zur grossen fraktur- oder druckschrift erweitert.

X. In der schriftlichen aufsätzen werden nebst kurzen anleitungs fragen in der deutschen und schlowakischen sprache auch für 1 jahr brauchbare amtsbögen zu verschiedenen copierungen zeit des ganzjährigen examens an die verschiedenen aemter sauber und rein rubricirter verabreichet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

XI. Aus der forstwissenschaft den II. theil von der fortpflanzung und guter pflege der waldbäume.

In der IV-ten zugleich grammatical-classe:

I. Den grossen katechismus schlowakisch, deutsch und lateinisch.

II. Ortographie in 4 sprachen aus verschiedenen uibungen wird wiederholt.

III. Aus der deutschen, ungarischen und lateinischen sprache die wortforschung und syntaxis, sammt verschiedenen uibungen und uibersetzungen.

IV. Aus der rechenkunst die regel detri in allen fällen, das ist gerad und umgekehrt, 3 und 5 gliederig. Die einfache und zusammengesetzte gesellschaftsrechnung, dann zinnsrechnung.

V. Aus den schriftlichen aufsätzen kommen auszügeln, quittungen und verschiedene dergleichen leichte ins amt einschlagende schriften zu verfassen, und zu rubriciren.

VI. Die naturgeschichte von pflanzen und thierreiche, als es zum forstwesen dienlich ist.

VII. Die geschichte von Ungarn in lateinischer sprache.

VIII. Aus dem forstwesen von der beschaffenheit des waldbodens. Von den innerlich wesentlichen bestandtheilen des holzes; und von der cultur der nützlichsten baumsorten.

In der zeichen-schule:

I. Aus der arithmetic die abhandlung deren 4 rechnungsarten in unbenannten und benannten ganzen und gebrochenen zahlen, von verhältnissen, dann daraus entstehenden proportionen. Von decimal und quadratzahlen, sammt ausziehung deren wurtzeln auf die anwendung zur geometrie. Schlüsslichen die toisier rechnung zur anwendung des riemenmasses.

II. Aus der geometrie die longo- und planometrie.

III. Aus der baukunde,

IV. Aus der zeichnung der situation,

V. Aus der zeichnung der geometrischen figuren,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

VI. Aus der zeichnung der baukunde, so weit es die fähigkeiten der schüller erlauben.

In der musikwissenschaft:

Herr professor Laner. Die 1-ten anfangsgründe der musik theoretisch und zwar, von nottenplan, tonschlüsseln, zeitmaasse, von den verschiedenen gattungen der notten, ihren werth, benennung, versetzungszeichen, verlängerungszeichen, pausen, von denen bewegung und leidenschaft anzeigenden zeichen und wörtern bis zur anwendung der praktischen musik.

Herr professor Prochaszka. I. Die ausübung der erlernten theorie und zwar im gesange der sopran- und altstimme, im kirchen- und cameral-styl. II. Flauto traverso, oboa, clarinetti et viola die alto im kirchen und kameral styl, samt klavier oder piano forte, so weit es die fähigkeit der jugend erlaubet.

Herr professor Grünwald. Practische ausübung der instrumental-musik und zwar in violino und violoncelo, in so weit die geschicklichkeit der betreffenden jugend sich eigen machen kann.

In dem weiblichen geschäftsunterricht:

I. Alle arten strikerey von verschiedener grösse und für beide geschlechter, als strümpf, säckeln, schlafmützen, kinderstrümpf, kinderhäubchen, handschüch, hosensäck, geldbeuteln und was von strickerey sich durch die mädchen erzielen lässt.

II. Verschiedene merkarbeit, als wäsche und dergleichen mit allerlei buchstaben und zahlen.

III. Ausnähungen allerlei mustern von westen, blendschirm, tischelüberzüge und dergleichen mehr.

IV. Alle arten näherey, so wohl männlich als weiblicher wasche. So auch

V. Tambourstickarbeit, und was sonst nützliches für eine häusliche mädchenerziehung an handarbeit sich thunlich erweisen wird.

Sign. Hradek, am 8-ten April 1803. Franz Vizner v. Morgenstern s. k. director. Johann Grünwald s. k. 1-ter professor. Karl Franz

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Prohaszka s. k. 2-ter professor. Franz Ullmann s. k. zeichen-lehrer. Paul Laner s. k. lehrer der I. classe. Anna Prohaszka s. k. lermeisterin.

Anmerkung. Die königl. wasserwerks und klausenmeisters h. h. Johann Lojdl und Anton Vizauer geben zu freyen stunden in wasserwerks-erbauungs modell-verfertigungen denen dazu geeigneten schüllern unterricht. Nebst bei aber werden von denen auswärtigen königl. subalternen dienerschaften 50 knaben in gewissen dazu bestimmten stunden zu den, bei wasserwerksbau vorkommenden handarbeiten angewendet, wofür sie einen ihrem alter angemessenen lohn erhalten, für solchen in dem institut unter eines führers aufsicht ihren nahrungs unterhalt bekommen, welcher führer sie auch in militarischer ordnung pfleget, zugleich in freyen stunden in militarischen leibesübungen bildet.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Scholar. National. 1803. évi fons 62. pos. 1. alatt.

283.

1803. május 4. Az udv. kamara rendelete az erdélyi kincstárhoz, az erdőkárokról felveendő jegyzőkönyvek szerkesztése tárgyában.

Ad num. 853. referente v. Lhotka. Nach der weisung des k. siebenbürg. guberniums ddo 21. September 1788., welche von dieser hofstelle unterm 28. November desselben jahrs nro 7851. bestättiget worden ist, müssen die waldbeschädigungen in den bergherrschaften durch das waldamt und provisorat mit dazwischenkunft des treffenden prozessual unterrichters verhandelt, alle waldstrafen erkennet und vollstrecket, der schadenersatz bestimmet und ein ordentliches protokoll geführet werden, worüber denn das Zalathnaer waldamt das herrschafts provisorat und die Vajda-Hunyader administrazion von dem damaligen münz- und bergwesens oberinspectorat belehret worden sind. Es würde daher nicht genug seyn, durch das herrschafts provisorat nur abschriften der konsignazionen der waldstraffen, die von einem von dem provisorate delegirten span in beyseyn der waldwesensbeamten und des prozessual unterrichters erkennet worden sind, der oberverwaltung zur wissenschaft mittheilen und die originalien dem k.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

thesaurariate von dem provisorate einsenden zu lassen, sondern es sind die gemeinschaftlich unterfertigten protokolle über die der vorschrift gemäss verhandelten waldbeschädigungen der oberwaldverwaltung zur einbegleitung an das thesaurariat zu übergeben, da derselben die oberaufsicht auf die waldungen und ihre kultur aufgetragen und anvertrauet ist. Daher hat denn, wenn die waldsitzung von dem oberwaldverwalter und dem herrschafts präfekt immer mit dazwischenkunft des prozessual unterrichters gehalten wird, der oberwaldverwalter, wenn dazu aber der oberverwaltungsadjunkt und ein herrschafts spann deputiret werden, der adjunkt den vorsitz zu führen.

Im erstem falle hat die oberverwaltung das gemeinschaftliche protokoll, in welchem ohnehin die gemeinschaftlichen beschlüsse oder separirten meinungen enthalten seyn müssen, ohne einer weitwendigen begleitung dem k. thesaurariat einzusenden, in dem falle aber, wenn die waldsitzung durch delegirte beamten gehalten worden ist, wird das gemeinschaftliche protokoll von dem oberverwalter mit dem herrschaftspräfekt in einer zusammentrettung durchzugehen, darüber ein gemeinschaftliches gutachten abzufassen und dieses samt dem protokolle dem k. thesaurariate von der k. oberverwaltung einzubegleiten seyn. Hienach also ist die Zalathnaer oberwaldverwaltung und das dortige herrschaft provisorat zur nachachtung anzuweisen.

Wien, den 4. Maji 1803.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Siebenbürgen osztályában, fasc. 3040. a 4992. udv. sz. alatt. Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XIX. 408—9. l.

284.

1803. május 24. Kivonat a helytartótanács előterjeszteséből a fölséghez, az országban a hradeki mintájára erdészeti népiskolák felállításáról.

Posoniensis superior studiorum director in obsequium intimati de dato 16-tae Novembris a. p. nro 24,652. expediti isthuc submisit planum circa erigendas et constabiliendas in quibusdam adhuc regni partibus forestrales, seu silvanales scholas per Franciscum Vizner cameralium bonorum Hradek et Likava silvarum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

praefectum elaboratum —— sat. — Consilium hocce l. r. propositionem hanc hicce demisse acclusam cum adnexo eidem plano, eorumque pertinentibus documentis in obsequium benigni decreti aulici de dato 22-a Octobris 1802. nro 10,005. exarati majestati vestrae sacratissimae in humilitate substernit et quidem sequenti ex parte commissionis studiorum depromta et isthic probata cum opinione: Planum hoc, ex quo etiam praenominati praefecti indefessum altissimi aerarii et boni publici commoda promovendi studium ac zelus ad evidentiam elucit, ita comparatum absolutumque esse, ut hinc nihil addi, vel ex eo quidquam demi posse videatur, quum in eo illa omnia, quae ad perfecte ordinandam constabiliendamque summae utilitatis scholam forestralem seu silvanalem e re praerequiruntur, plene contineantur atque reipublicae plurimum intersit, ut cum tam aedilia, quam focalia ligna, arborumque diversae species, praecipuum inter quotidianas vitae humanae necessitates articulum constituant, atque pro subsidio et adjumento diversarum fodinarum, manufacturarum, fabricarum et opificiorum indispensabiliter necessariae sint, ad meliorem silvarum culturam et propagationem omnis omnino publicae providentiae sollicitudo extendatur, hacque ratione tam moderno aevo, quod caeteroquin jam ingentem silvarum defectum acerbe persentiscit, quam futurae posteritati tempestive prospiciatur.

Quapropter ad secundandas ultro majestatis vestrae sacratissimae intentiones, quibus pro sua paterna in regnum hoc sollicitudine tam theoreticum, quam practicum rei silvanalis studium in aliis etiam partibus regni introductum habere vult, pro homagiali obligatione demisse censeri, ut hocce studium primum in comitatu Maramarosiensi in bonis cameralibus proposita per praefectum Vizner ratione et loco, ac quidem ad normam optimo cum successu in Hradek jam constabilitae capitalis scholae forestralis cum tribus docentibus introducatur atque e munificentia regia clementer dotetur, plena vero hujusmodi instituti utilissimi coordinatio et instructio viro huic velut hoc in genere peritissimo et zelantissimo benigne deferatur. Quum in casum dein ad propositum per superiorem studiorum directorem actualem scholae forestralis Hradekiensis docentem Carolum Prohaczka ceteris paribus et audito locali directore moderno reflecti posse.

Ubi vero semel schola forestralis in cameralibus locis Bocskó aut Dombó e benignitate regia plene constabilita fuerit, tunc simi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lem publicae providentiae sollicitudinem ad tractum Temesiensem aeque projectata per praefectum Vizner modalitate extendi, taleque institutum in orientali etiam regni parte utilissime adaperiri posse.

Demum, ut transdanubiana etiam regni pars simili summe proficuo instituto provideatur, illud vel maxime congrue constabiliri posset aut in dominio Pécs-Várad, aut in ambitu silvae Bakony, sperarique, quod et alia majoribus bonis, ita et silvis provisa dominia terrestralia in hoc regni circulo institutum tale pro sui, suorumque maximo emolumento propriis suis facultatibus dotatura sint. Hac enim ratione fiet, ut summe necessaria silvarum cura et propagatio per totum qua late patet regnum protendatur, quotidianis vitae necessitatibus prospiciatur atque secuturae posteritati augustissimi regnantis principis paternae, providaeque sollicitudinis monumentum aere perennius pro aeterna memoria relinquatur. Cum vero Franciscus Vizner praefectus silvarum Hradekiensium et complurium comitatuum assessor, vir utpote ad notitiam totius publici et de altissimo servitio regio et de regno optime meritus vel in hoc etiam elaborato suo luculenta indesinentis zeli sui et late patentium cognitionum suarum, quibus nihil aliud in votis habet, quam ut res silvanalis pro emolumento summi aerarii et utilitate regni in sera tempora usque promoveatur, praebuerit specimina, atque e serie diversarum tabellarium informationum, quae elaborato plano adjacent, remonstretur actualis perfectus status capitalis scholae nationalis una ac forestralis Hradekiensis, quae opera potissimum hujus viri diurnis, nocturnisque ejusdem curis et impensis etiam ad praesentem florem exsurrexit et ex qua dein in totum regnum maxima commoda dimanant, adeoque juncta illa, quae de hujus viri meritis in repraesentatione sub 13-a Julii 1802. nro 15,087. generatim attacta sunt, non solum comprobentur, ast ad majorem quoque certitudinis lucem ponantur; dum quippe ex his liquido eruitur, juventutem secus inter nemora desertam et sibi retictam in doctrina religionis, morum, aliisque omnibus studiorum objectis, quae non pro capitalibus, sed primariis nationalibus scholis hactenus clementer praescripta sunt, recte institui, ad haec in studio silvanali geometria, mechanica, hydraulica delineatione, disciplinari militari et plane etiam musica, non minus etiam sexus sequiorem in necessariis sibi convenientibus laboribus muliebribus perquam utiliter erudiri, adeo, ut hic locus pro seminario omnium

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

fere necessariarum humano generi cognitionum, quae alibi distinctim et a se avulsim traduntur, merito reputari possit.

Quocirca tam commissio studiorum, quam consilium hocce locumtenentiale regium unanimi consensione majestatem vestram sacratissimam in humilitate exorat, ut sumptis his omnibus viri hujus multiplicibus et perutilibus omnino meritis, diuturnisque servitiis in benignissimam reflexionem idem honore consiliarii regii cum benigna relaxatione taxae e clementia et benignitate regia condonetur, tanto majore cum homagiali fiducia, quum et alii hacce clementiae regiae praerogativa perfruuntur.

Quorum intuitu, dum pro benigne elargienda resolutione regia consilium hocce l. r. demissas preces suas renovat, semet una etc. — Gyurikovics s. k.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Scholar. National. 1803. évi fons 62. pos. 2. alatt.

285.

1803. szeptember 19. A mármarosi kamarai jószágigazgatóságnak több mármarosmegyei nemes községgel kötött egyezsége a sószállításhoz szükséges tutajok szolgáltatása iránt.

Conventio.

Scopus praesentis consessus alioquin constat, sufficiet proinde paucis ea recensere, quae hac occasione praevie in considerationem sumenda veniunt. Notum est, quotannis notabile salis quantum e Marmatia pro necessitate et consumptione intraregnana subministrari debere, testatur experientia, ipsum hoc salis quantum tum ob auctum populi numerum, cum et propter rei pecuariae incrementum de anno in annum majus evadere et jam in tantum increvisse, ut silvae camerales, licet vastae et omni studio cultae atque conservatae ad producendas tot, quot pro defluidatione tanti salis quanti ad extera officia requiruntur rates non sufficiant, ne itaque camerales silvas cum ingenti posteritatem mansuro incommodo per improportionatam et succrescentiae haud commensuratam succisionem devastare et exhaurire oporteat, ne ipsam transportualem manipulationem successive cum ingenti totius publici

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

intraregnani penuriam salis experturi aggravio et summi aerarii manifesto damno adhaerere contingat, quivis rem penitius perpendens suapte convincetur bonum publicum et rationem status exposcere, ut sublevamen et adjutorium illud, quod hactenus per ratium in privatorum silvis productarum subministrationem manipulationi transportuali accesserit, porro etiam conservetur, nihilque eatenus innovetur.

Singulari sane et omni laudedigno, grataque memoria adhuc recolendo studio et conatu antecessores nostri de hac manipulationis regiae exigentia convicti, omnique erga publicum et summum aerarium attentione et respectu ducti, sponte, prompte et alacriter rates in silvis propriis productas praevium in finem penes initam accordam devoverunt atque officiis cameralibus erga defixum et temporum circumstantiis approportionatum pretium ultro administrarunt atque pro salis oneratione incunctanter cesserunt.

Accidit interim recentissimis temporibus, quod non tam ipsi silvarum proprietarii aliquos ad evertendam praemissam consvetudinem passus, aut quaepiam molimina attentaverint, quam potius aliqui speculantes et quaestores capiendi privati sui lucri causa et studio populum rates producentem per amplioris pretii appromissionem, aliasve technas et illecebras ad vendendas ipsis, manipulationique transportuali subtrahendas rates induxerint, et ut praevaricatio haec tanto certius et impune succedat ad decortandas mutilandasque trabes, decutiendas item tenuiores, nec in medietate adultas, proinde nec sub salem applicabiles arbores cum gravi manipulationis regiae convulsione, cum ingenti item et irreparabil silvarum pinearum, alioquin jam nimis rarefactarum devastatione, posteritati vel maxime perniciosa futura permoverunt, imo quod plus est, rates sub nomine et pallio ipsorum producentium effective evexerint, qui abusus caeteroquin tantum novissimis temporibus irrepti e revera indolem excessus redolentes, quemadmodum tolerari nequeunt, ita proprietarios silvarum pinearum ita aequanimes et rationabiles experiri licuit, ut postquam sua majestas sacratissima spectatis et in considerationem sumptis modernis temporum circumstantiis, quod videlicet rerum omnium praetia creverint, quod silvae jam rariores et remotiores sint, consequenter etiam productio lignorum ratialium plus temporis et fatigii, pluresve etiam sumptus exposcat, clementer indulgere dignata fuisset, quatenus defixum hactenus reluitionis pretium proportionate et mode-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

rate elevari possit, ipsi etiam vicissim rates suas in silvis suis productas et sub salem idoneas erga conventum majus et condignum pretium, ita prout hactenus in futurum etiam (praeciso omni alio cum illis quaestu) ad officia transportualia semet administraturos spoponderint. — Exhibuerint signanter semet hoc in passu promptas, faciles et pronas superioris processus sex nobiles communitates, utpote Borsa, Majszén, Szacsal, Felső-, Közép- et Alsó-Vissó, cum quibus eatenus etiam pro parte fisci cooperante et negotium multum promovente perillustri domino ordinario judice nobilium Paulo juniore Szaplonczay solemnis in scriptum redacta et debite authenticata conventio stipulata habetur. Accesserunt ad conventionis hujus conditiones compossessores etiam Ruszkovapojanenses ac idem facturi sperantur possessores in Szinevér et Szinevérpolyana, tractatu cum ignobilibus communitatibus earundem duarum possessionum hoc ipsum petentibus actu sub opere existente, proinde quoad annutum omnium privatorum vix jam aliquo dubio supermanente.

Ut itaque omnis pro futuro eatenus obmovenda controversia tollatur, proinde stabile quodpiam systema pro utriusque partis, fisci quippe regii et privatorum, quos tangit, cynosura atque securitate defigatur, una vero conservationi silvarum pro posteritatis etiam futuro commodo consulatur, omnis denique praevaricationis ansa et praetextus adimatur, ipsa negotii huius gravitas exigere videtur, ut instrumentum quodpiam solemnem conventionem et respective tractatum redolens, interventione ipsius quoque incl. comitatus, sanctionandum in scriptum redigatur et in duplici exemplari subscriptionibus munito, atque parti utrique in authographo pro cautela et directione consignandum expediatur.

Praemissa conventio postquam circa pretium pro futuro stabiliendum jam conventum est, ad sequentia puncta reducenda proponitur:

1. Ut, cum privati proprias silvas possidentes penes initam conventionem in eo acquiverint, quod productas in silvis suis propriis, aut etiam aliunde comparandas rates ad salis officia transportualia, et quidem ad Szigeth illas, quae per fluvium Vissó et Tibiscum, ad Bustyaháza vero, quae per fluvium Talabor demittuntur, prout hactenus, ita etiam posthac administrare et in quantum pro defluidatione salis aptae essent, erga modo defixum pretium reluendas cedere, secus si quis illas aliis privatis quaestus

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

causa vendere attentaret, per dicta officia citra notam violentiae detinendas, et via facti, erga tamen pretii depensionem occupandas admittere velint; in futurum ligna ratialia sub salis transportum apta sine passualibus ab alterutro officio gratuito excipiendis e gremio comitatus Marmarosiensis quaestus, aut speculationis causa evehere nemini liceat, salva tamen propria gremialium incolarum et dominorum terrestrium domestica necessitate, qua praecise ideo ne seu sub horum nomine praevaricatio quaepiam intercedat, seu proprietarii molestias quaspiam vel ab officiis, vel eorundem subalternis in via experiantur, praevie notificata, requisita lignorum hunc in finem seu in gremio comitatus convertendorum, seu etiam hoc scopo evehendorum quantitas beneficio attactorum fluviorum demittenda et parte antelatorum officiorum ipsis nunquam difficultabitur.

2. Ut dum privatis ad rationem subministrandarum ratium per officia cameralia anticipationes quaepiam alioquin nonnisi in praesentia respectivi judicis nobilium, ipso necessitatem levantium recognoscente, enumerandae suppeditantur, ad casum illum, si illi promissis et conventioni non starent, ex parte inclyti comitatus erga requisitionem antelatis officiis absque litis ambagibus toties quoties seu pro incassatione restantiarum, seu pro stringendis ad implementum contractus restantiariis pompta praestetur assistentia.

3. Ut judaei alioquin diversis technis et illecebris populum saepe non satis circumspectum et passim de praesenti commodo plus, quam de futuris sequelis sollicitum astute circumvenientes, et proprii momentanei lucri studio ad devastandas silvas subdole inducentes, per usurarium vero suum quaestum in exterioribus partibus publicum flagellantes, nec non sub eandem cathegoriam cadentes privati speculantes atque quaestores ab omni cum lignis ratialibus quaestu, sub poena confiscationis officiis cameralibus reservata, prout et ab omni silvarum pinearum exarendatione sub poena arbitraria toties quoties per inclytum comitatum dictanda et in ipsis desumenda arceantur et inhibeantur.

4. Ut studiose et in elusionem manipulationis transportualis infra mensuram quinque orgiarum decurtatae et mutilatae trabes, quae secus pro salis transportu deservire potuissent et facili negotio e crassitie dignoscuntur, cuiuscunque demum illae sint, pariter per officia cameralia confiscentur.

5. Ut productio sic dictorum szucharonum velut per complura

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

inclyti comitatus statuta alioquin vetita et praecipue decussio tenuiorum nondum adultarum arborum, vulgo bilafa nominatarum, quorum utraque et signanter postrema ab aliquo tempore in favorem judaeorum et quorundam speculantium cum ingenti silvarum devastatione nimium invaluit, severissime interdicatur; et non solum in contravenientes poena statuatur, verum etiam detegenda eiusmodi ligna per officia cameralia a 1-a Januarii 1805. inchoando sequestro subjiciantur.

6. Ut statutorum circa silvarum devastationes, devastatorumque poenas, necnon caprarum silvis vel maxime funestarum exterminationem, iteratis vicibus editorum effectus et observantia authoritate publica et procuretur et manuteneatur, factaque de contraventionibus insinuatione illico medella adferatur.

7. Ut possessores, si tractu temporis ad mutatas circumstantias penes hoc, quod nunc defixum est, reluitionis pretium subsistere amplius nequirent et damnificarentur, non via facti ab hac conventione resilire ausint, sed idipsum excelsae camerae regiae hung. aulicae via regio-cameralis administrationis Marmatiae per specificum remonstrare et pro modificatione tariffae, stantibus eorundem gravaminibus haud deneganda recurrere teneantur. Szigethii, 19-a Septembris 1803.

Hivatalos másolata az Orsz. Levéltárban Contract. et Transact. tom. XVIII. no 85.

286.

1803. november 15. Szászváros széknek a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Excelsum regium gubernium!

In complementum gratiosi excelsi regii gubernii de dato 14-tae Maji, anni 1800. sub numero 4016. emanati, horsum vero die 1-ma Junii anni currentis allati decreti, medio cujus, ut in puncto conservationis silvarum opinio submittatur, praecipiebatur, hisce humillime referre sustinemus.

Paterna divi Josephi secundi cura, qua in humani generis commoda, promovendumque bonum publicum ferebatur, in id etiam intenta erat, quanti esset momenti atque utilitatis perpetua silva-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

rum et nemorum in bono statu conservatio, quantumve opis rebus humanis adferat, ad assequendumque circa conservationem silvarum salutarem scopum silvestrem ordinem de dato 30-ae mentis Maji 1781. sub numero 4534. editum clementer introduci praeceperat, verum desideratus effectus haesit in conatu, quia media, quibus finis assequi posset, praescripta et adhibita minus exstiterunt exterarum nationum et gentium exempla nos plenarie convincunt, quin in nostra etiam patria praeclara cernimus vestigia, quantae sit utilitatis ordinis silvestris observatio. Silvae fiscales in optimo sunt statu, quia habent officium silvestre, distinctum silvarum praefectum, custodes et hajdones, salariis bene provisos et unicissime custodiae silvarum intentos; nostri autem silvarum custodes non custodiunt, sed furantur silvas, quia nullis salariis provisi, nisi clam uni et alleri e silvis ligna vendiderint, ut taliter vivendi media acquirere possint, fame peribunt. Suprema inspectio est penes unicissimum primarium officialem, qui tantis agendorum objectis obrutus et distentus est, ut impossibile sit ab eodem exigere, ut accurate omnibus satisfaciat, etsi summa agendorum activitate gaudeat. Praeterea nimis excessiosis nostris rusticis succisionis silvarum conceditur usus, exinde enim partem contributionis regiae salem et calceamenta annuatim aquirere solent; quidquid autem procreatione frugum et pecorum lucrantur, id gulae consecrant. Cum autem silvae sint thesaurum totius humanae societatis, quod quemadmodum nostri praedecessores in nostri etiam usum conservaverunt, ita nos etiam in usum posteritatis conservare obligamur, proinde nec concedendum esset, ut quilibet pro suo arbitrio silvas devastare praesumat, verum ut posteritate etiam provideatur. Quapropter necessarium fore censeremus:

1. Ut praecitatus silvestris ordo adamussim observetur.

2. Ut silvestre aliquod officium, salaria provisum constituatur, cui conservatio silvarum totius sedis concredatur.

3. Ut usus silvarum ad necessitatem solum aedilem et calore fovendum hominem, ubi ad salis et ferri, aliorumque metallorum et mineralium fodinas et professionum ac artium fabricata non requiritur, indulgeatur.

4. Ut caprarum intertentio et conservatio ad loca alpestria et currubus impenetrabilia defigatur.

5. Ut cum transgressiones legum et altissimarum ordinationum ex remissa poenarum inflictione originem trahunt, ubi simi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

les legum transgressiones frequentiores esse caeperint, ut poenae etiam augeantur, necessarium esse censeremus.

Qui in reliquo profundo venerationis et obsequii cultu persistimus excelsi regii gubernii humillimi servi M. G. Schech s. k. primarius officialis Saxopolitanus. Franciscus Bruz ordinarius notarius s. k. E sessione magistratus Szászvárosini, die 15. Novembris, 1803. celebrata.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1803. évi 9564. sz. alatt.

287.

1803. Alsó-Fejérmegyének a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Mely szükségesek legyenek az világi életnek segedelmére, nemcsak az különös személyekre, hanem az közönséges társaságnak megmaradására nézve is az erdők, a mindennapi tapasztalás bizonyítja, s mégis országunknak ezen megbecsülhetetlen kincse mily kevésre becsültessék és az erdők körül megkivántató gondos szorgalmatosság mennyire elaludt, mindnyájunkban naponkint tapasztaljuk. Hogy tehát ezen köz rosz és nevezetes fogyatkozás megakadályoztassék és az jövendőbeli maradékra is valami gondos vigyázás fenmaradjon, az erdők megtartásában és nevelésében ez következendő regulákat adja elő az kirendelt biztosság maga vélekedésében.

Két részekre szakasztja az erdők körül teendő gazdaságot és elsőben is felveszi azon helységeket, amelyekben vagy semmi, vagy éppen kevés erdők maradtanak az gondatlanság miatt. Másodszor, felveszi az olyan helyeket, a melyekben az erdők még eddig akárminemű csekélységben is megmaradtanak.

I. Ami az elsőt és t. i. azon helységeket illeti, az melyekben az erdők végképpen elpusztultanak, ez tekintetben felveszi zsinórmértékül és ajánlja, amennyiben az helységeknek természete és tulajdonságai megengedik, az 1787-ik esztendőben májusnak 30-ik napján néhai boldog emlékezetű fejedelmünk II. Józsefnek »Silvestris Ordo« nevezése alatt, valójában a közjóra törekedő parancsolatját, melyben az erdő nélkül szűkölködő helységek mi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nemű gondossággal és szorgalmatossággal ültessék, plántálják és szaporítsák erdejeket, az legjobb regulák adattatnak elő; hozzátévén azt is, hogy a mi paraszt lakosaink, kik jövendőbeli hasznokkal keveset gondoskodnak, ha szintén az erős fáknak nemeire, ú. m. csere és bikk s több efféle fáknak ültetésére nem erőltethetnének is, de az lágy, ú. m. nyár- és fűzfák ültetésére erővel is kényszeríttessenek ily modalitással: Majd minden helységnek határiban lévén posványos és vizenyős helyek, az ilyen vizes helyekre minden parasztgazda minden esztendőben tavaszszal ültessen 10 vagy husz szál fűz- vagy nyár-fákat. Azhol vizenyős helyek nem lennének, az szakadásos, martos és száraz helyekre ültessenek kőris és ákáczfákat; mely gazdaságra szolgabíró atyánkfiai gondoskodjanak, az ültetendő fákat sub severa animadversione számbavegyék, erről protocollumot készítsenek és a tisztséget de progressu maga idejében genuine informálják. A tisztség a superattentióról el ne felejtkezzék és birtokos atyánkfiait is ezen gazdaságra gyakor izben felserkentse.

II. Ami illeti azon helységeket, melyekben az erdők még eddig jó vagy rosszabb állapotban megmaradtanak, azokra nézve ez következendő regulák observáltassanak: Négyféle ellenségei lévén nevezetesebben az már fölnevelkedett és növésében levő erdőknek, úgymint az fáknak rendkivül és ideje nélkül való vágatása; az erdőkben hibásan gyakorolni szokott marhalegelés; az erdőknek gyökeréből való kiirtása és az erdőknek tavaszi száraz és szeles időkben néha szántszándékos, néha pediglen szerencsétlen tűzből származott gyujtogatása, melyre nézve a két utolsóról úgy mint az irtásról és gyujtogatásról a fennebb előhozott silvestris ordóban hasznos regulák adattatnak elő.

1. Az favágásra nézve ezen mód observáltassék: Minden esztendőben sz. Mihály naptól fogva áprilisnak 1-ső napjáig mind birtokos atyánkfiai, mind pedig a paraszt gazdák magok szükségekre megkivántató tüzi és épületre való fákat annyi számmal vágjanak és vágassanak, hogy az esztendőnek több részeiben favágás végett az erdőkbe ne menjenek, kivévén az előre által nem látható és az időnek viszontagságával előkerülni szokott fabéli szükségeket, mineműek p. o. a vízáradás által malmokban és gátokban történhető csonkulások és romlások, az épületeknek szerencsétlen tűz által való megemésztődések. Továbbá

2. Az erdőknek sok helyeken lett elpusztulásával már néha

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

az is megtörténik, hogy nemcsak paraszt lakosaink falopásra, de mások is arra vetemednek s azért az ilyetén fa-praevaricátorok ha in facto delicti tanáltatnak és elfogattatnak, juxta vigorem legis convincáltassanak. Ha pedig in facto delicti, aut in continua persecutione el nem fogattathatnak, factumok mindazonáltal reájok bizonyosodnék, akár paraszt conditiójú, akár pedig nemesi praerogativával élők legyenek is, nemes vármegyénknek mostanában felállítandó constitutiója szerint járásbeli szolgabíró atyánkfia által — absque juris processu — a kárnak megfizetése után 12 forintokig büntettessenek, melynek két része az erdőnek tulajdonosáé, harmad része pedig az executor szolgabíróé legyen. Abban az esetben pedig, midőn valamely nemesi szabadságban élő személyek ezen kiszabott büntetésnek magokat alája adni nem akarnák és erőhatalommal resistálnának, tehát az ilyetén morosus praevaricatorok etiam cum gente comitatus exequáltassanak.

3. Valamilyen hasznot tégyenek az marhák (ide nem értvén az kecskéket) az már jól felnevekedett erdőkben legelésekkel és az fák gyökerein való tapodásokkal, hasonló és sokkal nagyobb kárt okoznak ellenkezőleg az fiatal és növésben levő erdők elrágásával. Melyre nézve az újonnan levágott erdőkből mindenféle marhák hét esztendeig kirekesztessenek és az olyatén marhás gazdák, kik az levágott és fiatal erdőkben marhájokat akár szaladásképpen, akár szántszándékkal bebocsájtanák, az erdőpásztoroknak és hajtóknak minden marháért 17 krajczárt fizessenek, kár és hajtópénz ezen 17 kr.-ban computáltatván, hogy ennélfogva az pásztorok is az szorgalmatos vigyázásra ösztönöztessenek, az marhásgazdák is a praevaricátiótól elszokjanak, nem lehetvén különben is az ilyetén marha rágása által okozandó károknak megbecsülésében az legjobb lelkű és értelmesebb bírónak is magát megnyugtatni. Kivévén mindazonáltal az olyatén havasi és hegyaljai helységeket, amilyenek Sárd és Igen, melyeknek határában vagy semmi, vagy éppen kevés marhalegelők vannak, tehát az ilyen helységekre nézve ez a mód observáltassék: Az helységnek birtokosi marhalegelésre egy darab erdőt kiszakasztván, az marhalegelés csak az kiszabott erdőrészben engedtessék meg; az erdőknek több tilalmas részére pedig az a mód observáltassék, ami az fennebbirt tilalmas erdőkről megiratott. Mely megbecsülhetetlen kárt tegyenek továbbá az kecskék az erdőkben és berkekben s mégis a felsőbbeknek sok jó és kemény rendelései után is milyen nehezen lehessen a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

kecskéket az erdőkből kirekeszteni hol egy, hol más birtokos atyánkfiainak pártfogások miatt, az példák szemeink előtt vagynak. Hogy tehát az eddig való viszongásoknak és hosszas panaszoknak vége szakadjon, mind nagy, mind kisebb és növésében levő erdőkből előre való kihirlelés mellett az kecskék oly büntetés alatt kirekesztessenek, hogy ha az kecskés gazdák kecskéjeket akármi szin és praetextus alatt az erdőkben vagy berkekben bebocsátani merészelnék, eo facto a kecskéket confiscáltatni, a járásbeli szolgabíró által azokat eladatni, mindeneknek előtte árukból a kárt megfizetni, azon felül való pénzt pedig a tulajdonosnak kezébe adni, ide nem értvén a havasi és kősziklás helyeket, azhol talán az erdőknek egyébiránt kevesebb hasznát is lehetne venni.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1803 évi 2774. sz. alatt.

288.

1803. Fogarasvidéknek a fökormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Az erdők pusztításának és abból gyakorta származni szokott kedvetlen következéseknek eltávoztatásokra a fogarasvidéki tisztségnek az helynek természetéhez intézett vélekedése.

Egy ily nagy és nevezetes tárgyban, minemű az erdőknek conservatiója, noha hazánk törvényei és felsőbbségünknek rendelései mindenek személye válogatásának félretételével oly rövid folyamatú pert és érzékeny büntetéseket rendelnek, hogy annál többet a bűn és büntetés között való proportiónak felülhaladása nélkül bajos kigondolni; a parancsolt eszközök mindazonáltal ezen hasznos és felette szükséges czélnak elérésére nemcsak a mi tapasztalásunk, de sőt felsőbbségünknek is atyai gondoskodása s itélete szerint elégtelenek lévén, vidékünk állapotjához képest ezeket az újabb módokat gondolhatjuk, melyek által a kivánt czélra vezéreltethetünk:

1. 1761-ik esztendő előtt Fogaras városának és a vidékbeli minden helységeknek magok bizonyos erdejek volt, de következ-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vén a szélbeli katonaságnak felállítása, mind a város, mind pedig a fegyverviselés alá nem vettetett sok más helységek magok erdejöktől megfosztattattak, az honnét az lett, hogy az új plántálású katonaság maga jussát s birtokosságát lassankint hovatovább minél inkább kezdette ismerni, az erdejöktől megfosztatott helységek is maguk szükségüket annál nagyobb mértékben kénytelenítettek érezni, míg végre ezeknek szükségek, amazoknak tehetségek nagyon növekedvén, a szűkölködők a természetnek ezen adományát, mely nélkül az életre rendelt egyéb javait nem használhatják, a fennálló legszorosabb törvények és rendelések mellett is erőszakkal kénytelenítteknek megszerezni. Mely állapotban a szükség ostromának kitétetett birtokosságban való bizodalomból mely sok versengések, verekedések és ottan-ottan halálok is történtenek, előszámlálás nélkül érzékenyül tapasztaljuk. Ezeknek tehát eltávoztatásokra, amennyiben ez a tárgy a katonaságra kiterjed, vélekedésünk az volna, hogy a katonaságnak kimeríthetetlen hasznú erdejekből az a nélkül szűkölködő más helységek is részeltetnének, melynek teljesítésbe való vételében noha nevezetes akadályok adhatják magokat elő, mindazonáltal vélekedésünk szerint a felsőbbségnek minden hivei iránt való kegyelmes atyai gondoskodása azoknak könnyen való elhárításában módot találhatna. Ha pedig ez, a felsőbbség itéletétől függő bölcs okoknál fogva helyet nem találna, ennek helyébe tétethetőnek lenni vélnők avagy csak azt, hogy itten a regulata militia számára esztendőnként 4—5 s gyakorta több száz öl fákat kelletvén administrálni, azt olyan provinciális faluk is administrálják, amelyeknek erdejek neveztetik ugyan, de csak olyan, hogy egy ember a szekerét egész nap fiatal fával is alig tudja megrakni, melyben való könnyebbítésre nézve lehetne az ilyen ölfáknak az erdőtlen provinciálisták által való elkészíttetésit a katonaerdőkre assignálni. És ez lenne a parancsolt kivánatos czél elérhetése módjának egy része, ha a szükség szerint oszlattathatnék az erdők és erdőtlen helységek között, mely mód által a már elpusztult és fiatal fákban növekedni kezdő erdők a végső pusztulástól megmentetnének.

2. Az utazóknak közönséges tapasztalások bizonyítja, hogy ezen vidéken hosszára nyúló országútját keresztül vágó számtalan patakokra épitendő hidak által, melyekre kicsinységekhez vagy nagyságokhoz képest egyre 100, 1000, 2000 darab fák is kivántatnak, az erdők annál inkább pusztíttatnak, hogy a fiscus és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

némely uraságok birtokokban lévő csere-erdőknek kimélésükkel fenyő-, bükk-, és több ilyen speciesű lágy fából szoktak építtetni, melyeknek minden második, harmadik esztendőben való reparátiójokkal az erdők szemlátomást pusztulnak, s abból az a súlyos következés is éreztetik, hogy amely épületre való fenyőboronának öliért ezelőtt csak kevés esztendőkkel 6—7 krajczárt kértek, most 30 krajczáron alul nem akarják adni, amely tüzifának ölét 2 frttal meg lehetett venni, most 6—7 s több forintokat kényteleníttetünk fizetni. Mennél inkább ritkul pedig az erdő, a fa is hovatovább annál inkább drágodik, az honnét a versengésektől és kedvetlen történetektől is annál inkább lehet tartani, melyeknek eltávoztatásokra, ha az említett hidak mind nem is, de avagy csak a nevezetesebbek egyszer jó móddal csere-fából építtetnének meg, azoknak 20—30 esztendőkig való eltartásoknak ideje alatt az erdők új erőt kaphatnának, s ez második része lenne a kivánt czél elérése módjának.

3. Az erdőknek legszembetünőbb pusztításokra szolgáltat alkalmatosságot az, hogy mivel ezen vidékben 2—3 helységet kivévén minden falunak *csak két-két határa vagyon,* s azokat, hogy a marhák, melyeknek harmadik határok nincsen, kárt ne tegyenek, minden esztendőnként sövénynyel szokták bekeríteni, nemcsak körül, hanem a külső kerítésen belül is, egyik a maga földjét a másiktól sövénynyel rekesztvén el. *Mely ilyetén kerítésekre minden esztendőnként a millió számot felül haladó karók, azokhoz megkivántató számtalan szekér veszszőkkel egyetemben vesztegettetnek el,* s ez egy olyan veszedelmes szokás, hogy ha idejekorán akadály nem vettetik elejbe, csak 30—40 esztendőknek is lefolyások alatt a most még meglehetős állapotban levő erdők is pusztaságot hagynak maguk után. Ugyanis a nagy fák vagy épületre vagy tűzre alkalmaztatnak, vagy sokak a rothadástól megemésztetnek, melyek számát és fogyatkozását újaknak kellene kipótolni, de ez a fennebbiek szerint meg nem eshetik, a vén fák mellett az ifjak még erősebben pusztíttatván. Ez a szokás tehát az a mód, mely az erdőket ezen vidékben a pusztulásra leginkább hanyatoltatja, ellenben ennek eltávoztatása lenne az az út, melyen az erdők nemcsak hogy mostani állapotjuknál rosszabbá nem tétetnének, de sőt csak 10 esztendők alatt is nagy tökéletességre vitetnének. Kérdésül fordulhat elő pedig itten az, hogy ezt a rossz szokást ki által és micsoda modalitással kellessék eltávoztatni, és annak ellenkező

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

részét szokásba behozni, annyival inkább, hogy itten colonusokat, katonákat és nemeseket, kiknek környülállásaik egymástól nagyon különböznek, kellene egy útra szoktatni? Ennek eldöntésére igaz ugyan, hogy a tisztségnek tartozó kötelessége a felsőbbségnek rendeléseit effectuálni, de minthogy itten a két határoknak háromra való osztatásuk forog fenn, mely nem kevés dolgot és a tisztnek jelenvaló lételit kivánja, tehát ezt a communitások költségükre egy, a végre kinevezendő commissió által lehetne effectuálni az egyenetlenségeknek eltávoztatásokra nézve katonai assistentia mellett. Elosztatván ez szerint az határok és azoknak elosztásokkal minden helységek marhájoknak a nyomás határban való őrzésekre különös pásztoroknak tartásokra szoríttatván, a fiatal erdő a megírt szükségtelen végre nem fordíttatnék. De mindezek mellett, hogy az ilyeténképpen megtartott erdők más utakon ne pusztíttassanak, szükséges, hogy az a határok kiosztására kirendelt commissió minden communitásnak erdejét, dicső emlékezetű felséges II. József fejedelmünknek az erdők iránt kiadott rendelésének tartása szerint, a faluknak szükségekhez s népességekhez képest az szerint, amint az erdőknek kicsinysége vagy nagysága engedi, *10, 20, 30 nyilakra kiosztassanak* és az említett commissiónak inspectiója alatt esztendőnként rendében használtassanak. Mindezek mellett is hogy az erdők a leírt mód szerint ne csak conserváltassanak, hanem még nagyobbra is gyarapíttassanak, nem láttatnék helytelennek az említett commissiónak szabadságára bízni a sterilis pusztahelyeknek makkal való bevettetésit a fiscus impetitiójától való mentté tétettetésnek hathatós rendelése mellett. Melyek szerint az 1-ső pontnál fogva, ha mindenik helységnek a régi állapot szerint bármi kevés erdeje lenne, inkább megelégednék a maga kevesével, hogy sem erőszakra bátorkodnék vetemedni; de a 2-ik és 3-ik pontoknál fogva az erdők megbővülvén, nem is volna szükség tilalmas dologra vetemedni.

És ez a vélekedés az, melynél fogva felséges urunknak a királyi főigazgató tanács által 1800-ban, május 14-én 4016. számok alatt kelt kegyelmes rendelése mellett kijelentett kegyelmes atyai gondoskodásának czéljához képest az erdők pusztításának, amellett való zenebonáknak, verekedéseknek s egyéb kedvetlen történeteknek eltávoztatása reméltetik a nemes Fogaras vidéki tisztség által.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1803. évi 9967. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

289.

1803. Közép-Szolnokmegyének a főkormányszékhez intézett javaslata az erdők megóvásáról.

Tekintetes tisztség!

A felséges királyi főigazgató tanácsnak 1800. esztendőben májusnak 14-én 4016. számok alatt költ parancsolatjára méltóztatván a tekintetes universitás az erdőpusztítás elhárítása módjának kidolgozására commissiót rendelni, azon commissió az iránt való alázatos vélekedését jelenti e következendőkben.

Ha azon okok, melyekből az erdők pusztulása következik, megelőztetnek és elháríttatnak, vélekedésünk szerént az erdők kivánt tilalomban tartathatását is remélni lehet. Az erdők pusztulását vélekedésünk szerént főként hozzák:

1. A sok és elkerülhető tüzelés.

2. Az épületnek fából és nem illendőképpen való építtetése.

3. A szükségtelen, sok és rossz móddal kertek és határgyepűk tétele.

4. A fáknak az épületekre, karókra, hordókra s egyéb gazdaságra megkivántató eszközfákra való illendő meg nem válogatása.

5. A fákkal, szénnel, hamuzsírral való részszerént illendőképpen meg nem gondolt, részszerént tilalom ellen való kereskedés.

6. A szükségtelen káros helyeken való irtástétel, főként a parasztok által gyakoroltatni szokott sok fák kikerekítése, a tilalmas erdőknek tavaszi meggyujtogatásai (az úgynevezett harapégetés), nemkülönben az erdőkön való tanyázás, hurubázás és a tálos és kalános czigányok által való pusztítás, úgy a szarvasmarháknak, kecskéknek az erdőkön, kivált a nemrégiben tilalom alá fogattatottakon való legeltetése. Melyeket rendre felvéve

1. A sok tüzelést okozzák:

a., Hazánknak nagyobb részében, különösebben ezen mi vármegyénkben a parasztok, sőt a kisebb birtokos nemesek házainak rossz móddal való készülése, gondatlanul tartattatása, falainak, padlásinak tapasz nélkül hagyatása, ajtainak, ablakainak rossz móddal összeállítása, romlásokkal, lyukakkal, hasadásokkal rakva igazítatlan szenvedtetése, melyek miatt az őszi és téli napokban a szél és hideg a falakon, a padlásokon, ajtókon, ablakon a házba behatván,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

hogy a benne valók meg ne fagyjanak, szüntelen égni kell a tűznek.

b., A kéményeknek, füstfogóknak (cserényeknek), kemenczéknek részszerint nem léte, részszerint roszszul alkottatása, melyeknek következése, hogy mihelyt szél fúj, vagy idő változik, a házak füsttel tele telnek, mely miatt a lakosok ajtót, ablakot kinyitnak, az szerént az ház hideggel jobban is megtelvén, több és megszünés nélkül való tüzet kell a benne lakóknak égetni, hogy a megfagyástul magukat megmenthessék.

c., A kemenczéknek, kivált a parasztoknál, fából és felette nagyon alkotása, melyek a szüntelen égő tűznek, melyet részszerint magokba melegít, részszerint a tágas kürtőkön kibocsájtják, s a házbeliek csak annyi meleget eresztenek, amennyi a tűz lángolásából a kemencze száján egy kis kerületre kihat.

d., A kivülfűtő kemenczéknek és ahol szalmás, nád vagy egyéb tűzre fordítható gazok vannak is, azokkal a kenyérsütő kemenczéknek hevítése szokásba nem lett.

Ha a házak jó móddal készíttetnének, azoknak falai, padlásai illendőképpen megtapasztatnának, a tapasztások, ahol megbomladoznak, minden őszszel megujíttatnának; az ajtók, ablakok hasadás és lyukak nélkül tartatnának; minden háznak vagy kéménye, vagy füstfogója építtetnék, azoknak építésében vigyázás lenne, hogy a füstöt a szél be ne verhesse; a fából való kemenczék építtetése eltöröltetnék, azok helyett kályhákból vagy legalább téglából és lapos kőből kisebb és azokhoz illő kürtőjű kemenczék és fűtők készítése rendeltetnék; a belől tüzelők megkevesebbíttetnének, egy-egy közönséges gazdának egy belől tüzelő kemenczénél több, amelybe tudniillik ételt készíthessenek, nem engedtetnék; az elkerülhető belől tüzelő kemenczék helyett kivül tüzelő kemenczék állíttatnának; ahol szalma, nád és másféle egyébre nem használható gazok teremnek, azok a kemencze melegítésére is fordíttatnának, az tüzelést félannyival is, mint eddig, be lehetne érni.

2. Vármegyénkben a parasztság közönségesen, de a nemességnek is nagyobb része minden épületjeinek derekát fából, t. i. vagy boronából vagy deszkából, vagy sövényből fonyva épít, melyek fedéllel jó módon nem tartatván (kevesen gondoskodnak pedig a fedélre úgy mint kellenék), különben is rosszul lévén építve, hamar elromlanak és ha tűz éri, földig elégnek, holott ha mint nemes Magyarországnak nagy részén régtől fogva szokták, sőt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

közöttünk is már némelyek kezdették, ha az épületek derekait égetett vagy égetetlen téglából, vályogból, vert földből, vagy csomóba együtt agyagból raknák, az épületek szebbek, tartósabbak, melegebbek és a tűz ellen is bátorságosabbak lennének. Mert ha az épületeket tűz találná is, azoknak dereka egészben megmaradna, azokat kevesebb munkával, költséggel s időtöltéssel megújítani lehetne; ha a fedelek illendőképpen gondoskodva tartatnának, az a sok fa, a mely most talpaknak, ágasoknak, falaknak fordíttatik, mind megkiméltetnék; szarufák, léczek, gerendák és más a padláshoz megkivántató fák is sokkal tovább, mint az eddig való épités módja szerint, épületekbe eltartván, kevesebb fa fogyna.

3. Hazánknak sok részeiben, de kivált ezen vármegyében a lakosoknak nagy része, különösen a parasztság lakó telekei körül nem tart állandóbb kerítést, hanem minden tavaszszal immel-ámmal csinál valamit, mely csak addig tartson, míg az egyszeri termést belőle kiveheti, télen által pedig mind azt, mind aprólékosabb háza körül lévő épületeit elégeti. A határgyepüket is nem a felsőségek rendelései szerint, hanem minden esztendőben a tilalmas felfogásakor úgy készítik, hogy minden két-három héten igazítani kell, télen által pedig mind elpusztítják. Ha a házak körül állandó és fedeles kertek tétetnének, az határgyepük sánczokra és jó móddal készíttetnének, mind a gyepük, mind a kertek elrontása, pusztítása jó móddal megtiltatnék, a tilalomra minden faluban vigyázók rendeltetnének, a tilalom általhágói érzékenyül megbüntettetnének, a tilalomra vigyázók a vigyázatlanságokból következő kertek, gyepük romlásai helyreállítására (az egyéb büntetésen kivül) reá szoríttatnának, a contribuens nép is sok munkától megkiméltetnék, az erdők is sokkal jobban gyarapodnának.

4. A lakosoknak nagyobb része meg nem gondolva, hogy micsoda épületre milyen fa kivántatik, ha egy pajtát akar is készíteni, ahhoz csak ágasnak is olyan fákat levág, amely háznak, csűrnek, talp s egyéb megkivántató fáknak jó volna, szarufáknak, ahol az erdő jó, olyan fákat elront, amely nem csak hogy egyéb épületre szarufának, hanem gerendának is jó volna, hordódongának, kert vagy szőlőkarónak a legnagyobb makktermő, vagy egyéb épületre haszonnal fordítható élő fákat levágja, melyből arra a végre, amelyre vágja, sokszor csak egy-két szakaszt fordíthatván, a nagyobb részt ott veszni s rothadni engedi, úgy az egyéb gazdasághoz megkivántató eszközfákra is sok élő fákat hasonló

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

móddal elront, abroncsnak is válogatás nélkül, hogy melyikből lehetne idővel épületre való, vagy makktermő hasznos fa, ahol közelebb találja, — vágja. Mely rendeletlenségeknek megelőzésére ha olyan rendelés tétetnék, hogy ahol az erdők osztatlan vannak, az arra rendelendő lokális erdőinspector, ahol pedig felosztatva vagynak, a possessorok hire, commissiója és erdővigyázója nélkül senkinek semmiféle fát vágni szabad ne legyen és addig élőfa le ne vágattassék, míg a megkivántató szükségre alkalmas leesett vagy levágott fa találtatik; így több haszonvehető fa maradna és nevekednék.

5. Kivált a Mezőséggel határozódó erdős helyeken sokan a possessorok is a jövendőt meggondolni nem tudva, de kivált a parasztság sok fát levág, vagy levágni enged a Mezőségre pénzért eladni. Némelyek szenet is kereskedés végett nagyobb mértékben égettetnek, mintsem erdejeknek mennyisége engedné; a hamuzsír főzetéssel pedig még annál több erdőt pusztíttatnak. De ahol a possessorok mindezeket tilalmazzák is, a parasztság — kivált az olyan helységek erdejében, mely több possessorok által birattatik — eladni sok fát lopnak, melyet a possessorok némely része ha megakadályoztatni kiván is, nem akadályoztathat, mert ha maga embereinek a fa eladattatását megtiltja is, azok azzal mentik magukal, hogy a más possessor erdejéből szerzették, vagy lopták az eladott vagy eladandó fát. Egyik possessor erdőpásztora a másik possessor erdejében lopó parasztot se meg nem akadályoztatja, se ki nem adja, s a paraszt se egyik a másikat, minthogy talán egy sincs közülök, aki azt a keresés módját ne gyakorolja; mivel az idejebeli illő gondoskodás elmulatása miatt már vármegyénkben kivált a Mezőség szélén lévő helységekben az erdők annyira elpusztultak, hogy kevés helyen vagyon csak a megkivántató szükségre is elég fája, annyival inkább elpusztítani és szántó- vagy kaszálóhelynek tenni való erdeje kevésnek van, sőt félő, hogyha az erdők iránt jobb gondoskodás nem tétetik, az épületekre megkivántató fákat is messziről és drága költséggel kell megszerezni, a possessorokat is arra kellene bírni, hogy a hamuzsírral, szénégetéssel, cser- és vargakéreg s hárs hántatással való kereskedéstől, ahol az erdő szűk, teljességgel megszünjenek, ahol pedig bővebb, mértékletesen éljenek. A falopók iránt az arról költ törvény és felsőbb rendelések kimélés és személyválogatás nélkül megtartassanak, gyakoroltassanak. A székhelyen levő parasztok, azok

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

akárki emberei legyenek, ha a fának akár titkos, akár nyilvánvaló eladásába találtatnának, akármelyik possessoréból valónak lenni állítja az eladó fát, érzékenyül megbüntettessék, hanemha hitelesen megmutatja, hogy melyik possessor adta nékie azon fát. A parasztok ezen lopásának megelőzhetésére vizsgáltassanak meg a parasztok ottan-ottan, kivált a hetivásárokat megelőző napokon, hogy melyiknél találtatik nyers vagy más eladni vinni szokott fa, és akiknél olyan találtatik, ha még el nem adta is, büntettessék. Ezen vizsgáltatásra pedig akármelyik possessornak szabadsága legyen.

6. Az adófizetés és közönséges terhek hordozását kerülő, úgy a tolvajkodást gyakorló s gyakoroltató, vagy másoknak avégre eszközül szolgáló parasztok sokan kiszállanak az erdőkre, ottan maguknak házat, horubát, tanyát készítenek, lakhelyek körül s egyebütt is a félrébb való helyeken az erdőket részszerént nyilván írtják s pusztítják, részszerént, ahol az erdőre jobbacska vigyázás vagyon, magok vagy fogadott embereik által a fákat megkeríttetik, hogy száradjanak ki, s mikor kiszáradtak, azokat kivágják; lopott, vagy az adózás elől duggatott marhájukat ottan legeltetik, s azok számára kóstot készítenek. Mások is falubéliek sokan vagy azokat követik, vagy marhájokat, kecskéjeket, melyeket a rendelésben meghatároztatott szám felett tartatnak, az erdőkbe, kivált a fiatalosokba jártatják és hogy annyival inkább jártathassák s az erdők fel ne kaphassanak, tavaszonként azokat sok helyeken felgyujtatják s elégetik. A kalános czigányok is hol titkon, hol nyilván hetek és hónapok számával az erdőben magoknak kalyibát csinálnak s a fákat kimélés s válogatás nélkül pusztítják; mely rendeletlenségeknek eltörültetését az erdők megtartásának s gyarapításának kívánságát szükségessé teszi.

Hazánknak a felsőbbség előtt tudvalévő környülállásaira nézve az erdőknek tilalomba való vétele elkerülhetetlenül szükséges. De mivelhogy az erdőbéli tilalomrontás nagyon közönségessé lett, annak gyakorlása pedig megbecsülhetetlen s helyre nem hozható kárral fenyegeti a maradékot, az ezen tárgyban tétetendő rendelések általhágói nagyobb büntetésre is méltók, mint a milyenek az eddig való rendelésekben kiszabva voltak, kivált az olyanok, kiknek vakmerőségük annyira megyen, hogy törvénytelenségekkel verekedésekre s vérengzésekre is okot szolgáltatnak; az ilyeneknek megzaboláztatásokra az eddig szokásban volt büntetésen felül a nemeseknek arestummal, a parasztoknak pálczázással, vagy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tettek többet kivánván, tömlöczözéssel is büntettessék; neveltetésének és az efféle processusoknak mások felett haladék nélkül s a késleltető remediumok kirekesztésével leendő kifolytatásának rendeltetése is szükséges volna.

Effelett mivel a legszentebb s hasznosabb törvények s rendelések is sikeretlenek, ha teljesítésbe nem vétetnek, teljesítésbevétel pedig a hozzáértő, a közjót meggondolni tudó s előmozdítani kivánó és se nem restellő, se valami tekintetből nem átalló személyeknek rendeltetéseket kivánja, minden vármegyékben, a vármegyék nagyságához képest, csupán ezen tárgyra ügyelő bizonyos számú inspectorok, azok alá több számú circularis inspectorok rendeltetését szükségesnek látnók, kiknek kötelességek lenne minden helységekben arra választandó s tétetendő személyek által a rendeléseket tökéletesen teljesítésbe vétetni, s arról protocollumot vinni s vitetni s a vármegyéknek minden közönséges gyűlésein kötelességek folytatása módjáról jelentést tenni; a kiknek azon kötelességek folytatásáért a rendelést általhágó nemesek pénzbeli büntetésének bizonyos részét jutalomul engedni lehetne; ha pedig ezek kötelességeket teljesíteni elmulatnák, legalább egy articularis poena megfizetésével büntettessenek.

Ezeken kivül a falu közönséges kertjeinek, miniműek a porgolátok s közönséges szőlőhegyek, szükséges volna az élő gyepűknek gyarapítása, melyet a kökény, galagonya és csipke magok vetésivel lehetne a sánczok körül practizálni.

Hogy a házaknak s egyéb épületeknek vályoggal való épitése, a fáknak megkimélésével, gyakorlásba jöhetne, egy példával előmenő módnak gondolnók azt, hogy az erdőket biró földesuraságnak ha az efféle épületek derekai kőből s téglából való építésekre közönségesen módja nem volna is, vagy csak vályoggal practizálnák az épitést s igy osztán maguk kolonusaikat is a vályoggal való épitésre s bánásra könnyebben reá szoríthatnák.

Hogy az erdőknek nagyobb része mindenkor épségben maradhatna, azonban mégis a szükséges lignátió s épitésbeli haszon is belőle exerceáltathatnék, a földesúr jus proprietása megsértése nélkül lehetne aztat gyakorolni, hogy még akkor is, mikor a possessor erdejét hamuzsírkészittetés által levő jövödelemből kivánná használni, az arra kivántató fáknak kivágásával ne gazoltatnék fel mindenütt az erdő, hanem annak esztendőnként egy bizonyos részecskéje és abban is közbe-közbe csemeték hagyattatván és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tilalomban tartatván, bizonyos esztendők betelésével újra kész erdő nevekedne az olyan levágott erdőhelyekből is.

A tilalmas erdőkben praevaricatiót véghez vivő nemesek csak azon esetben büntettethetnének árestommal, a mikor a törvény szerint dictált articularis poenának lefizetésére elégtelenek volnának. Melyeknek alázatos jelentések mellett mély tisztelettel vagyunk a tekintetes tisztségnek alázatos szolgái, a felül írt munkának dolgozására rendelt commissió.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1803. évi 2734. sz. alatt.

290.

1803. Kézdi-Vásárhely városának a főkormányszékhez felterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Méltóságos királyi gubernium, főméltóságu gratiosus patronus uraink!

Amiképpen szokott alázatos tisztelettel vettük volt a felséges királyi gubernium az erdőknek conservatiójok, azoknak pusztitói megzaboláztatások iránt költ kegyelmes decretumait, azoknak teljesítéséül megtettük volt tartozó alázatos tudósításunkat. Ujonnan is pedig ezen esztendő és hanyatló októbernek 10-ikéről 8080. szám alatt költ parancsolatját hasonló tisztelettel elvévén, annak következéséül a kegyelmesen kiparancsolt tudósítást ezekben tesszük meg:

1. Az erdőknek conservatiójokra nézve szükségesnek látnók csekély vélekedésünk szerint, hogy minden közönséges erdőknek nagyobb része tilalom alá felfogattatnék s renddel esztendőnként bizonyos darab része szabadíttatnék fel a közönséges élésre; az addig szabad élésben volt része penig az erdőknek ujra tilalom alá tétettetnék.

2. Az is conservatiójokra szükséges volna, hogy az erdőket száraz időben meggyujtó, égető személyek szorgalmatosan kitanultatnának és azoknak példás megbüntetések közönséges kerülő levelek által kijelentetnének.

3. A tilalom alá vett erdők szorosan őriztetnének és azoknak őrzőinek oly fizetés rendeltetnék, melynél fogva szüntelen az erdőket járnák, vigyáznák és a nem ismeretes embereket elfognák, az com-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

petens jurisdictióknak általadnák szorgalmatos megvizsgálás végett. A helységbeli embereket is, kit, hol, az erdőnek melyik részében, gyalog-e, vagy micsoda alkalmatossággal, micsoda készülettel is magára-e, vagy többed magával tanáltanak? megjegyeztetnének és ha valamely casus vagy égetés következnék ottjárásuk után, azok is szoros rámára vonattatnának.

Továbbá az erőszakos pusztítóknak megzabolázásokra szolgálnának ezen okok:

1. Hogyha a közönségbeliek több vagy kevesebb számmal is egyetértésből pusztítanák az erdőket, ha szintén helyben nem találtatnának is, a dolog megbizonyosodván, a compilataris articulus szerint rövid úton 100 forint büntetésen maradnának és tüstént az oly közönségében a megirt büntetés exequáltatnék.

2. A személyes erdőpusztítókra nézve azon törvény, mely szól de vetitarum silvarum decorticatione, minden erdő pusztítókra nézve, melyek tilalom alá tétettek, minden megkülönböztetés nélkül kiterjesztetnék és hogy

3. A verekedések eltávoztathatnának, ha szintén az erdőpusztítók a helyszinén el nem fogattathatnának, de ha nyomukon való bemenetel és az tilalmas erdőkből vágott fának valósága kijőne, ezek is azon büntetés alá vétetnének, mintha a helyszinén fogattattak volna el.

Mely csekély vélekedésünk szerint való alázatos tudósításunkat, amint ezelőtt is szintén az irt pontokban megtettük volt, úgy most ujabban is a fenntisztelt parancsolatnak következéseül tartozó alázatos kötelességgel elküldöttük mindenkoron igen alázatos tisztelettel

A felséges királyi guberniummok alázatos hiv szolgái kézdivásárhelyi magistratus.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1803. évi 9217. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

291.

1804. márczius 5. Beszterecze város és vidék javaslata az erdők megóvásáról.

Anmassgeblicher vorschlag in verfolg, welches vermög eingegangener hohen gubern. verordnung vom 14-ten Maji 1800. zahl 4016. und vorläuffig erflossenen höchsten hofdecret vom 23-sten Märtz ejusdem anni gutachtlich:

1. Sowohl die mittel angegeben werden, durch welche denen gewöhnlichen verherungen der waldungen vorgebeuget, als auch
2. Die dabei nicht selten erfolgende hefftige wortwechsel, schlägereyen und sogar mitunter auch vorfellenden mordthaten am füglichsten abgewendet werden könnten.

In absicht des erstern gegenstandes wäre nemlich zu wüntschen:

1. Dass die von weiland seiner majestät khayser Joseph vorgeschriebene wald-ordnung allgemein eingeführet und auch die befolgung derer darinnen vorkommenden vorsichten zu schonung und erhaltung der waldungen fest und unabweichlich gehalten werde; damit aber ein solcher zweck desto leichter und gewisser erzielet werden möge,
2. Wäre es nicht lediglich den einzelnen dorfs-gemeinden zu überlassen, in ihren waldungen willkührlich zu hausen und dieselben nach wohlgefallen zu verhauen, sondern es müsste den magistraten und officiolaten die ober-aufsicht nicht nur über die gremial, sondern auch über die waldung der bezirks-gemeinden zu dem ende überlassen werden, um die gemeinde-insassen ein verschwenderischen gebrauch ihrer waldungen zu beschräncken und sie zu einer guten wirtschafft mit einem derlei gemeinde-guth anzuführen, wie auch dabei nachdrucksamst zu erhalten; da über hiernächst
3. Nicht nur zur ersten einführung obiger waldordnung, sondern auch zur fortzusetzenden darüberhaltung, nach den local-umständen und bedürfnissen jeder einzelnen bezirks-gemeinde, die persöhnliche gegenwart eines geschickten waldforsters für wesentlich nothwendig erachtet wird, so wäre zu gleich zu wüntschen, dass

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

für jeden stuhl und distrikt ein derlei forst-verständiger, mit einem aus der stuhls oder distrikts-cassa zu beziehenden angemessenen gehalt angestellet werden möge, wodann

4. Einen solchen besoldeten und eydes-pflicht zu nehmenden forster zugleich die verbindlichkeit auferlegt werden könnte von zeit zu zeit den stuhl, oder district zu bereisen und in gesellschafft des ihme bey jeder communität untergeordneten und gleichfalls zu beeydeten waldschützen personalis nachzusehen, ob sich die betreffende gemeinde-insassen den erhaltenen vorschriften genau fügen, unter einem aber auch von denen communitäten zu erforschen, ob solche waldschützen ebenfalls ihre schuldigkheit in besorgung des waldes und angebung der holtz-dieben verlässlich und unparteisch erfüllen, und im entgegen gesetzten fall toties quoties den magistraten und officiolanten zur rüge und bestrafung des ungehorsams und fahrlässigkeit die erforderliche anzeige zu machen; gleichwie

5. Der nehmliche forstmeister auch bei aufsuchung und zweckmässigen fällung des zu publiquen gebäuden erforderlichen bau-holzes, dann zur wirthschaftlichen anwendung des unter-holtzes, wie auch zur abschätzung des von dieser und jener parthey hin oder da bei denen bezirks-gemeinden angerichteten und unternommenen wald-schadens nicht minder zur anweisung, wie der nachwachs der waldungen zu befördern sei und dergleichen mehr verwendet werden könnte. Weiter

6. Würde es zu erzielung der absicht vieles beigetragen, wenn dem gemeinde vormund zur pflicht gemacht werden sollte, in gesellschafft einiger communitäts-mitglieder diesfalls die controle zu führen und von zeit zu zeit unvorhergesehen die verschiedenen waldstrecken selber zu beaugenscheinigen und zu bemercken, ob der forstmeister sich die wirthschaft mit dem ihme vorzüglich zur besorgung anvertrauten gemein-guth angelegen halte und sonderlich ob die angestellte waldhüter sich nicht etwa durch ahndungswürdige bestechungen von denen praevarikanten zu benachtheiligungen des gemeinwesens verleiten lassen; und endlich

7. Wäre es zu schohnung und emporkommung der waldungen sehr dienlich, wenn denen gemeinden der häusser-bau aus holtz und balken so viel möglich eingestellet und dagegen unter zusicherung gewisser emolumente selbige an die errichtung ihrer häusser aus hartem material gewöhnt würden.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Den zweiten gegenstand aber betreffend, wären:

1. Für jede hotterung hinlängliche wald-schützen anzusetzen und dieselbe für ihre mühewaltung und sorgfalt ausser einem figierten jährlichen lohn aus dem gemeinde-fond, zugleich auch mit einem kleinen antheil von der denen betreffenden holtz-dieben zuerkannten strafe zu vergüthen, damit selbige von eigenem interresse geleitet in erfüllung ihrer schuldigkeit der ihnen aufliegenden unausgesetzten besorgung des gemeind-guts dadurch um desto mehr angeeifert werden mögten; wo jedoch sie waldschützen bei zu befahrender körperlichen strafe in einem derlei betrettungsfall sich nie zu unterstehen hätten, sich mit denen praevaricanten in einem heimlichen vergleich einzulassen, sondern den betrettenden holtzdieben, nach umständen, entweder zu pfänden, oder sogleich dem betreffenden villico, oder local-gericht anzuzeigen schuldig und gehalten sein sollen, als welcher allein die einzelnen kleinern holtz-dieben nach der ihme zu ertheilenden instruction ausser der ersetzung der verübten holtzschadens auch mit einer nach abzug der wald-schützen gebühr, in die allodial cassa einzuflüssenden geldstrafe anzusehen hätte, und da

2. Bei so eben erwehnten einzelnen und kleinern holtz-dieben weniger widersetzlichkeit und unglücks-fälle zu befahren sind, besonders wenn die aufpassende waldschützen sich die kluge mässigung ihres dienst-eyfers gegenwärtig halten, so könnte für solchen fall in der regel festgesetzet werden, dass immer 2 und zwei waldschützen in eine und in die andere wald-strecke sich zur aufsicht verfügten, von dann die betrettene einzelne holtz-dieben sonder gefahr, wie oben gesagt, entweder vorläuffig nur gepfändet, oder aber sogleich samt wagen und gediebten holtz dem villico, oder betreffenden local-gericht vorzuführen, den nach der bereits angeregten instruction zu beurtheilen und zu bestrafen wären; hingegen

3. Erfordern grössern wald-invasionen, wo mehrere holtzpraevaricanten ein und der nehmlichen gemeinde, es sei nun aus eigenem holtz-mangel, oder auch nur um der nachbar-gemeinde via facti eine waldstrecke streitig zu machen auf einmal einen fremden, oder bis dahin von der betreffenden gemeinde ruhig besessenen wald absichtlich und um sich gegen eine etwa erfolgende übermacht von seiten der beschädigten gemeinde, in die gegenwehr setzen zu können, befallen und allda bedeutendern verhärungen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

anrichten (als wovon wahrscheinlich auch im eingangs angezogenen hohen gubernial decret allein die rede ist) mehrern vorsichten um die erbitterung der wechselseitigen gemüther auf orth und stelle nicht noch mehr zu reitzen und die beabsichtete entfernung der dabei erfolgten heftigen wortwechsel und schlägereien, ja selbst auch mordthaten zu bezwecken. Unter jene vorschläge zu beseitigung solcher gefährlichen auftritte würde daher ummasgeblich gehören, dass sich die in der nähe befindlichen und von der übermacht überzeugten wald-schützen möglich nie auf ort und stelle in einen wortwechsel mit solchen verwüstern einlassen, wohl ihnen aber von weitem zurufen könnten, von ihrer unerlaubten verwüstung bei zu befahrender empfindlichsten strafe abzustehen, so nach aber dieselbe verherers sowohl eigends, als auch wo möglich in gesellschafft einiger von dem ereigniss unterrichteten insassen der beschädigten gemeinde nur von weitem bis in ihr heymath zu verfolgen und dieselbe dem dasigen local-gericht anzuzeigen, wo dann dieses nach diesfalls vorausgegangenen geschärften höhern befehl, an alle und jede jurisdictionen sie mögen namen haben, wie sie immer wollen, bei eigener dafürhaftung und articular-strafe verpflichtet sein sollen, die nahmen solcher verwüster sogleich zu verzeichnen, das gediebte gehöltze auf einen haufen zusammen zuschaffen, dann solches bis auf weitern anordnung auch allda besorgen zu lassen und vorzüglich auch eben dieselbe verwüster unter hinlänglicher sicherheit und bedeckung in sustentationem juris und weil man von der gegenseitigen gerichtsbehörde der praevaricanten weniger prompte entschädigung und gewisse bestraffung derselben erwarten kann, ohngesäumt vor dem stuhl und districts-magistrat oder officiolat, wohin die benachtheiligte gemeinde gehöret, zuschaffen, um solche daselbsten in so lange in arest zu halten, bis der angerichtete wald-schaden in flagranti weiters gehörig untersuchet, abgeschätzet und durch selbige, oder die ihrigten in dupplo vergütet, zugleich aber auch dieselbe mit der auf solche fälle insbesondern höhern orts fest zu setzenden empfindlichsten strafe zum warnenden beispiel für sich und andere gleichgesinnte verbrecher gerechtiget werden. Bistritz, am 5-ten Märtz 1804.

Magistrat der k. freistadt und districts Bistritz.

Eredetije az Orsz. Levéltár erdélyi főkormányszéki osztályában 1804. évi 2398. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

292.

1804. márczius 23. Mitterpacher Lajos egyetemi tanárnak az egyetem tanácsához intézett kedvező szakvéleménye Székely Lajosnak a homokos területek befásítását czélzó tervéről.

Inclyte magistratus academice!

In obsequium benigno gratiosi intimati excelsi consilii regii locumtenentialis hungarici, de die 7-a Februarii 1804. nro 2986. ad repraesentationem Ludovici Székely quid aliud opinor, non habeo, nisi

1. Quod pinus silvestris et abies (die fichte und fuhre) in sicco et sabuloso etiam solo crescere amet, eaque propter verisimili esse, earum sementem feliciter processuram, si quod dominus Székely prope Sancti Martini expertum se scribit, calorem aestatis nostrae perferant et tenerae e semine exeuntes plantulae in prima juventute a solis ardoribus protegantur; quin et quercum in sabuloso solo, si summum mobilis hujus arenae stratum profundum non sit, bene convalescere, experientia est. Sed priusquam semen jaciatur, sabulum figendum est et tenellae plantulae etiam adversus gelicidia custodiendae.

2. Quod plagas sabulosas nemorosas reddere summae utilitatis sit, nemo opinor in dubium vocabit, tum ut sterilitatis dedecus auferatur, tum ut posteritati de lignis prospiciatur, tum ut agris adversum ventos obex opponatur, ne sementis aut sabulo obruatur, aut una cum eo aliorsum transferatur.

Atque haec sola sunt, quae altiori loco humillime substernenda habeo, nam de natura et qualitate soli et caeteris circumstantiis regionis, de qua agitur, et in qua nunquam fui, omnia mihi ignota sunt. Non dubito autem dominum Székely ex eorum matura consideratione ideam, quam proposuit, concepisse. Pestini, 23-a Martii, 1804. Ludovicus Mittelpacher s. k.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Oecon. Publ. 1804. évi fons 6. pos. 3. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

293.

1804. április 11. Az udv. kamara rendelete a főbányagrófi hivatalhoz, hogy a fa-hiány miatt magánosoknak vas-bányászásra engedélyt ne adjon.

Ad nros 562., 621. und 622. wird erinnert, dass wegen des täglich mehr zunehmenden holzmangels und mehrerer sicherheit der auf edlere metalle bauende grüben in dem Schemnitzer und Kremnitzer district auf eisenstein grüben weder eine belehnung ertheilet, noch irgend ein bau- oder grubenholz aus dem k. k. kameral und reservirten wäldern verabfolget und selbst in dem Neusohler bezirk in dem umfang der k. k. kameral- und reservirten wälder keinen privaten ohne vorläufiger diesortiger genehmhaltung eine eisenstein grube verliehen werden solle. Von der k. k. hofkammer in münz- und bergwesen.

Wien, den 11. April 1804.

Eredetije a bécsi cs. és kir. közös pénzügyminisztériumi levéltár Münz- und Bergwesen Schemnitz osztályában, fasc. 2625. a 4025. udv. sz. alatt. — Közölte *F. A. Schmidt* i. m. XIX. 460. l.

294.

1804. junius 28. A két Oláhfalu tanácsának a főkormányszékhez küldött jelentése erdeik állapotáról.

Felséges királyi főigazgató tanács, nékünk kegyelmes patronus uraink!

A felséges királyi főigazgató tanácsnak ezen mostan folyó 1804-ik esztendőben, márcziusnak 20-án a 2398. sz. a. költ és hozzánk küldeni méltóztatott parancsolatjának, melylyel az 1800-ik esztendőben május 14-én 4016. sz. a. és ugyan 1802-ik esztendőben 6161. sz. a. julius 1-ső napján költ előbbeni rendelések szerint az erdők legjobb móddal lehető conservatiója és azokban történni szokott pusztításoknak, erőszakos foglalásoknak és azok alkalmatosságával történni szokott verekedéseknek, szerencsétlen történeteknek megakadályoztatása tárgyában kivántató vélekedésünk kivántatik, melynek következéseül, amelyet is ezen folyó esztendő május 7-én mélységes tisztelettel vettünk, alázatos tisztelettel ebbéli

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

késedelmünk iránt engedelmet kérvén, teljes tisztelettel ezen következendőket ezen tárgyban jelentjük.

Hogy ezen elintézett szentséges tárgya mind felséges urunknak, mind a felséges királyi főigazgató tanácsnak az egész országbéli lakosok között ha valakinek, valójában nékünk legszükségesebb, akiknek csupán csak fából van minden élő okunk és akiknek az előbbeni hallatlan szélvészek mián is erdőbeli élő okunk úgyannyira elpusztíttatott és megfogyatkozott, hogy más, messze való szomszéd helységekből élő okunkra szolgáló erdőköt árendán kelletik kifogadnunk és hosszas veszedelmes utakon vecturálnunk. És ugyanezért ezen okból indíttatván, hogy még ami kevés erdeink a hallatlan szélvészek után megmaradtak vala, arra minden ügyekezéseinket, rendeléseinket teljes vigyázással fordítottuk vala, hogy azok magok állapotjukban élő okunk szolgálatjára jó karban megtartassanak és a pusztítástól, elrontástól megoltalmaztassanak. És ugyan e végre közönséges megegyezésből *oly állandó constitutióra* léptünk ezelőtt már sok esztendőkkel :

Hogy senki bizonyos nevezetű makkoló bükkerdeinket büntetés alatt rontani, pusztítani ne merészelje (noha mind hazánk törvényében, mind a fennálló rendelésekben is elegendő büntetések az erdők pusztítói ellen voltanak), úgy hasonlóképpen élő okunkra szolgáló erdeinket is, ami kevés még a szélvészektől meghagyatott vala, ne orozza, ne pusztítsa, az helységbeli lakosok híre s engedelme nélkül magának el ne foglalja büntetés alatt, hanem erdeink fái helységbeli lakosaink élő okára szolgáljanak, földje pedig, vagyis erdeink alja a barmaink közlegeltetésére maradjon. Mely megegyezett akarat szerint tett és szerzett constitutiónkat helybenhagyás és állandó megtartás végett az akkori méltóságos fődirector urral, anno 1772. 23-a Julii generalis sedria alkalmatossággal subscribáltattuk, helybenhagyattuk közönségesen és nemcsak a közönségesen tartott gyűlésekben, hanem bírák által házról-házra hordattatván, publikáltattuk és mindeneknek elegendőképpen tudtára és értésére is adattuk.

De azután idővel, ezelőtt egynéhány esztendőkkel, felkelvén helységünkbeli holmi erőszakos emberek feles számuak (akiket, ha az idő, a szükség, avagy a felséges királyi fő igazgató tanács kegyelmes parancsolatja úgy fogja kívánni, személyesen is kinevezni készek leszünk), kiváltképpen a szentegyházas-oláhfalvi lakosok közül, akik a falu minden híre s engedelme nélkül tilalmas mak-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

kos bükk erdeinket erőszakosan elpusztították, elfoglalták, azokban véghetetlen károkat, pusztításokat tettek, melyet még megbecsülni sem lehet méltóképpen, mások pedig ugyan azon falubeliek közül élő okunkra szolgáló szabad erdeinket hasonló minden falu híre s engedelme nélkül magok hasznokra felfogták, elpusztították, fáját elorottatták, rontották, barmainkat azon helyeken szabad közönséges legeltetéstől (békertelvén foglalásokat) egészen elrekesztették, megszorították, úgyannyira, hogy véghetetlen és megbecsülhetetlen károkat, pusztításokat mind élő okunkra szolgáló erdeinkben, mind barmaink közönséges legeltetésében nagy szorulást okoztak és szerzettek.

Azonban pedig ezen erdeinket pusztítók, élő okunkra szolgáló szabados közönséges erdeinket orotók, rontók, barmaink legeltető helyeit erőszakos foglalók intettettek, fenyíttettek, néha-néha büntettettek is, foglaló kertjeik némelykor el is vagdaltattak, sőt ami még több, üdőmúlás beléjövén a pusztításokban s erőszakos foglalásokban, egynémely falusbírák vigyázatlansági mián is, in anno 1799. die 14-a Junii törvénybe is idéztettek ezen erdőt pusztítók, rontók, erőszakos foglalók pereltettek is Szentegyházas-Oláhfalutól mint falutól, amint ez annak akkori processusából nyilván kitetszik. De azután is mind tilalmas, mind élő okunkra szolgáló szabad közönséges erdeink pusztíttattak, foglaltattak erőszakosan; barmaink legeltetésére közönséges helyeink hir és engedelem nélkül felfogatván megszorítattak, úgy annyira, hogy minden utat, módot elpróbálván, tilalmas és élő okunkra szolgáló szabad erdeink pusztításának, erőszakos elrontásának, foglalásának megakadályoztatására semmi tökéletes és foganatos vigasztaló módot nem találhattunk mind ez mai napiglan is.

Mindezekből tehát bölcsen általlátni méltóztatik a felséges királyi főigazgató tanács, hogy mindent elkövettünk, amit csak kigondolhattunk, mi móddal lehetne leghatalmasabban és foganatosabban az erdeinket pusztítókat, erőszakos foglalókat a pusztítástól, erőszakos foglalástól megakadályozni, azok ellen erdeinket megoltalmazni, tartani, de jó móddal abban elő nem mehettünk, attól mindenkor tartván s oltalmazván, hogy valami szerencsétlen történet, ami az ily szinü dolgokban véletlen szokott történni, ne történjék, ne következzék és ugyanazért szükséges erdeink, helyeink conservatiójára és a pusztítások s erőszakos foglalások megakadályoztatására micsoda foganatos móddal való vélekedésünket nyilatkoztatjuk ki a felséges kir. főigazgató tanács előtt, amikor minden módot elkövetni ügyekez-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tünk, által nem láthatjuk, hanem a leghatalmasabb és foganatos módjának kifejezésit hagyjuk és támasszuk a felséges királyi főigazgató tanács nagy bölcseségire és felséges itéletire, azt az egyet itten kinyilatkoztatni alázatosan bátorkodván, hogy mivel mind tilalmas, mind élő okunkra szolgáló szabad erdeink megtartására oltalom módjául a pusztítás, rontás és erőszakos foglalás ellen még in anno 1772. közönséges constitutió tétetett és az akkori méltóságos fődirector, Hilibi Gál János úr helybenhagyásával meg is állíttatott s erősíttetett, úgy vélekedünk, hogy talán hathatós és foganatos mód lenne, hogyha a felséges királyi fő igazgató tanács a mostani méltóságos fődirector úrhoz oly rendelést kegyelmesen tenni méltóztatnék (mint közelebbről helységünkre vigyázó tiszt urunkhoz), hogy vagy a méltóságos fődirector úr, vagy személyese helységünkben személyesen megjelenvén, újabban is hatalmas és foganatos módot (amely éppen megkivántató is) erdeink pusztítása és erőszakos foglalása, rontása végett hathatósan tenne és a praevaricátorok, erdőköt pusztítók és büntetést méltán érdemlők ellen illendőképpen animadvertálna, valakik a közönséges constitutió után és ellen hibáztak, hogy így az erdőpusztításnak és erőszakos foglalásnak végképpen való akadály vettetnék és tétetnék.

De e mellett mélységes alázatossággal a felséges királyi főigazgató tanácsnak azon buzgón esedezünk, hogy oly hathatós és foganatos eszközlő rendeléseket kegyelmesen tenni méltóztassék, hogy az erdőbeli károk, pusztítások, erőszakos foglalások, amelyek szerfelett valók és mintegy megbecsülhetetlenek Szentegyházas-Oláhfalu részéről, amenyiben csak lehet, a lehetségig megfordíttassanak, az erőszakosan elfoglalt élő okokra szolgáló szabad erdei, felfogott, barmok legeltetésére szolgáló közönséges falu helyei, erdősbokros ligetei, mint falu közönséges javai, birodalmai a falunak vissza téríttessenek s visszaadassanak, különben a falunak nagy kárára az erőszakos hír és engedelem nélkül való foglalások miatt nagy bántatását kelletik viselni. Melyek iránt újabban is buzgón esedezünk és magunkat a felséges királyi fő igazgató tanácsnak kegyes vigasztaló és hathatós pártfogó oltalmába teljes reménységgel ajánlván, mélységes tisztelettel maradtunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak érdemtelen szegény szolgái, két oláhfalvi magistratus. Oláhfalu, 28-a Junii 1804.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1804. évi 6060. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

295.

1804. julius 27. Zilah városának a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főigazgató tanács!

A felséges királyi főigazgató tanácsnak még az elmult 1800-ik esztendőben május 14-én 4016-ik számok alatt költ s következett esztendőkben megujított, legközelebb pedig ezen folyó 1804-ik esztendőben julius 9-én 5567. számok alatt költ azon kegyelmes rendelésének következéseül, melyben az erdőknek minél jobb móddal való conservatiója és azok erőszakos pusztításaiknak, úgy az ezen esetekben gyakorta megtörténni szokott verekedéseknek eltávoztatások végett magunk reflexióinkat felküldeni kegyelmesen méltóztatott parancsolni, ezen tárgyban következendőkben tesszük meg alázatos reflexióinkat, még pedig *először is* az erdők conservatója ágában, úgy mint:

1. Ritka helység vagyon olyan, melynek a határán híd ne legyen, s mikor hidakat kelletik csinálni és az helységnek jó erdeje vagyon, károsan lehet tapasztalni, hogy azon szükségre nem olyan nagy és száradni kezdett fákat vágnak le, amelyből jó vastag deszkákat hasogatván s az hidat abból csinálván meg sok esztendőkig állandóvá tehessék, hanem hogy kevesebb munkával juthassanak hozzá, igen sok vékonyabb fiatalokat vágnak le és héjastól gömbölyüen rakják hidaknak, és így azhol valamely hiányosságot egy vén, és már makkot is nem termő fának leesésével ki lehetne pótolni, oda igen sok fiatal fákat vesztegetnek el, melyek vagy makkot teremnének, vagy pedig a vén fákból csinált hidak épségben maradnának, azon fiatalok annyira felnőnének, hogy mind az makk-termésre, mind pedig épületekre alkalmasak lehetnének. Ezen esetben azért illendőnek látnók olyan regulatiót tartani, hogy ahol nagy fákból lehet hidakat csinálni állandóbb voltokra nézve, ott az vékonyabb fiatal fák ne vesztegettessenek sub poena; azonban az hidaknak szélességek meghatároztatván, a fák egyforma hosszak és czérnára kifaragottak legyenek.

2. A kovács czigányok is gyakorta igen sok károkat tesznek az erdőkben a szénégetéssel, mivel a földre leesett olyan fákat is égetnek el, melyek épületre is alkalmasak lehetnének, mikor pedig ilyeneket is nem találnak, a fennálló fákat is vesztegetik. Azért

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

mivel egy helység kovács nélkül nem lehet, mutattassék ki nékie egy bizonyos fa, mely épületre nem alkalmas, de szénnek még az ága is jó és azt égesse szénnek, amíg abban tart, egyéb tüzelésre pedig ne fordítsa. Azonban pedig minthogy a kovácsok azt gondolóra nem veszik, hogy a közönség erdejéből szereznek, mégis munkájoknak szerfelett való bérét veszik, azon fáknak, melyekből szenet égetnek, árokat a helység cassájának fizessék.

3. A szőllős helységekben feles szőllőkarók kivántatván, ezeknek pótlásokra, azhol az útra ahhoz való széles fűzfákat és akáczfákat kelletik ültetni, amelyek hamar nővén, a növéseit szőllőkaróknak le lehet vágni, amennyiben is az erdő kiméltetik, de ha tűz támadna, az ellen is nagy oltalom lenne.

4. A szőllőkötésre ahol gyékényt lehet találni, nem kelletik az hársfát hántani, mivel az hársfa épületre s egyéb eszközökre is alkalmas, megérdemli a conservatiót.

5. Vannak némely helységek határán olyan helyek az erdőkben, a hova szekérrel menni nem lehet, és lévén ugyanazon helységnek könnyen járható erdeje is, amazzal nem gondolván, amennyi fa szél vagy egyéb injuria által leesik, a hozzá való út nem léte miatt ott rothad el. Az egészséges fáknak conservatiójára nézve tehát jó lenne a közönséget arra szorítani, hogy az ilyen helyekre utat nyissanak, és amíg a tüzelésre esett fákat találhatnak, addig az élő fákhoz ne nyuljanak sub poena.

6. Némely marhát vagy kecskét tartó emberek télen vagy tavasz felé az erdőkre hajtván marhájokat és a gyertyánfáknak ágait levagdalván, egészen elvesztegetődik, holott ezzel is a makktermő és épületre való alkalmas fák kiméltetnének meg a tűzre való hordástól. A mogyorófával is hasonló módon bánván a pásztorok, ebben is a közönségnek nem kevés kára forog fenn, mivel mindenféle hordókra az abroncsokat a mogyoró fákból lehet pótolni; ez szerint ennek pusztításával is a közönségnek nem kevés fogyatkozása lévén, illendőnek látnók sub poena tilalomba venni.

7. Az erdős helyeken lévő helységekben a tilalmast a szabad mezőtől az úgynevezett porgolát-kert választván el, ezen porgolátkertre is igen sok erdő vesztegettetik, mert őszszel a tilalmazott határ felszabadulván, a mellette levő porgolát-kertet vagy a mezei pásztorok vesztegetik el, vagy maga a kert gazdája tűzre haza viszi, és így minden esztendőben újabb-újabb kertet kényteleníttetnek a tilalmas oltalmára csinálni. Ezen erdőbéli vesztegetésnek is hát eltávozta-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

tására jó volna a tilalmasokat sánczokkal tartani és azok körül csipke vagy galagonya-magoknak vetésével eleven kertet nevelni, vagy a sánczokat sűrű fűzfa-vesszőkkel őszszel beültetni, hogy ott telelvén, annál hamarabb tavaszszal gyökeret kaphassanak, amelyek megnővén, mind ez helyett szolgálnak, mind pedig a tetejeket levágva s megszárasztva tűzre valók lehetnek és ennyi részben is az erdő kiméltetik; aki pedig azon eleven tövisből nőtt kertet vesztegetné, határoztasson characteréhez illő büntetés.

8. Egy gazda ház, gabonás, istálló nélkül el nem lehetvén, hogy az erdő megkiméltessék, az épületeket jó volna, mint a szomszéd magyar hazában is practicáltatik, vagy csupa földből deszka között vervén felállítani, vagy égetetlen téglákból, vályogokból azoknak falait csinálni, a melyeket mész nélkül is csak csupa fövennyel össze lehet rakni; ez szerint készülvén el az épületeknek falai, az erdő nagyon kiméltetik ez által; ehhez ugyan ahhoz értő mesteremberek kivántatnak meg.

9. A colonusok szoríttassanak, akiknek annyi módjuk lehet, a kas-kemenczéjek helyébe a kályha-kemenczéknek megszerzésére, mivel a kályha hamarébb melegszik. Szoríttassanak továbbá arra is, hogy a vak kémények helyett a fedélen kinyúló kéményt csináljanak a bátorságra nézve.

10. A makkot termő és keményebb természetü fákon kivül tekintetbe jöhetnek a tök-juharfa, nyárfa, szilfa, jegenyefa, hársfa, egerfa, körisfák is, és méltó, hogy ezek is conserváltassanak. Azért illendő volna a teknyőt és tányért csináló czigányokat is úgy regulázni, hogy nem több teknyőket és tányérokat csináljanak, hanem csak amennyi az hazának elégségesek és sub poena a szomszéd hazába ki ne vihessék, vagy másnak is a kivitel végett nyereségre ne adhassák.

Eddig lévén az erdők regulatiójához adott reflexióink, már továbbá ami illeti *másodszor* az erőszakos erdőpusztítóknak megakadályoztatásokat és a praevaricatióból következhető verekedéseket, vagy az abból megtörténhető emberhalálnak eltávoztatását, ezen tárgyban ilyen alázatos vélekedéssel vagyunk:

a.) A praevaricatió abból is gyakran megtörténik, hogy némely ember a cselédjét küldvén az erdőre, minthogy bizonyos közhatárjegyek nincsenek téve, tudatlanságból a cseléd által megyen és nem úgy bánnak az erdőkerülők, vagy mások is vele, mint történetből oda ment emberrel, hanem úgy vévén mint erőszakost,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ama pedig magát ártatlannak állítván, magát meg nem adja, és ez szerint, ilyenkor is készen lévén a verekedésre való alkalmatosság, az ilyenek eltávoztatására jó lenne, ha a szomszéd helységek minden harmadik esztendőben a közhatárt kijárván, határjegyet nyitanának, még pedig nagy halomcsinálással; ha kik pedig ezt elmulatnák, büntetődjenek.

b.) Vannak olyan erdős helyek is, a melyek két helység között controversiába hozódván, azt egymásra nézve mind a két helység kiméletlenül pusztítja, sőt egyik helységbéli a másikat ott találván, egymást halálra verik; az ilyen veszedelemnek eltávoztatására szükséges lenne a controversiába hozott erdőket mindenkor sequestrálni, hogy egyik fél se használhassa mindaddig, míg azon controversia törvényesen nem sopiáltatik.

c.) Elég kemény törvény lévén az, amikor a más helység erdejét pusztító, vagy ottan találtató praevaricátor az elfogattatás esetében magának díját, ottan találtató jószágának pedig becsült árát fizeti; sőt talán ezen kemény törvénynek lehet sok kedvetlen következéseket tulajdonítani annyiban, amennyiben némelyek a szükségtől kényszeríttetvén elmennek a szomszéd helység erdejébe, az holott is praevaricatióba esvén, a midőn meg kivánnák fogni vagy az erdőpásztorok, vagy helységbeli lakosok, meg nem adja magát, hanem ellent áll — ha különben nem lehetne — vérengezéssel is, félvén a praevaricatiót követő büntetéstől, és élet-halálra védi magát magáért s marhájáért. Mindazon által, hogy az ezen tárgybeli törvény mégis a maga erejében megmaradhasson, ebben ilyen reflexióval vagyunk: Hogy ha az erdőkerülők, vagy helység lakosai a praevaricátort a factumon találják, akkor elegendő erővel lévén a kerülők, vagy a lakosok úgy annyira, hogy ha a praevaricátor feltámadna is, erőszakjának minden kedvetlen következés nélkül ellentállhatnak, ekkor fogják el és vigyék árestumba; hogy ha pedig magok erejekhez nem bizhatnának, kisérjék a praevaricátort a maga helységébe és onnan a helység bírájának tudtára adván a dolgot, tartozzanak a kárt a bírák megbecsülni, vagy becsültetni és arról testimóniumot adni s adatni. Azonban azon jurisdictió, amelynek a praevaricator alatta vagyon, az erdő birtokosa által megkerestetvén, tartozik assistálni és annak törvényét praeferenter folytatván, a praevaricatort rabsággal és pálcza ütésekkel megbüntetni és az erdő birtokosának kárát, költségét és fáradságát megfizettetni. Aki pedig valamely helység erdejében úgy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

találtatnék, hogy még semmi kárt nem tett volna, de ugyan ottan fejszével járna és nem eltévelyedett marhájának keresésében foglalatoskodnék, hanem hogy ott favágással praevaricálni kivánna, az ilyen, minthogy még a factumra nem ment, egy forintig büntettessen.

Ezek lévén a fenforgó tárgybeli alázatos reflexióink s opinióadásaink, melyeknek felküldések mellett mély és örökös alázatos tisztelettel maradunk a felséges királyi főigazgató tanácsnak alázatos szolgái Papp József s. k. főbíró. Kiss Mihály s. k. vicenotarius.

Zilah, 27-a Julii 1804.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1804. évi 6685. sz. alatt.

296.

1804. szeptember 12. Felső-Fejérmegyének javaslata az erdők megóvásáról.

Az erdők conservatiójáról még az 1791. esztendőbeli 33. novelláris articulus szerint gondoskodván a statusok, ezen articulusnak a possessorok által leendő megtartásán kivül az erdők élésére nézve megkivántató planum kidolgozásába a vármegye maga vélekedése szerint a következő pontokat látja nagyobb figyelmezést érdemlőknek:

1. Az említett articulus nyomán a vármegye közértelemmel még ennekelőtte meghatározván, hogy az erdős helységek birtokosai magukat három holnapok alatt declarálják, ha az erdőket közélésre kivánják-e tartani, vagy pedig felosztani? ezen végezés következésében minden erdős helységbeli birtokosok a concernens szolgabírák által újra helységenként szólíttassanak, hogy magokat declarálják és a birtokosoknak ezen declaratiójokat a szolgabírák a következendő első generális székre adják be oly véggel, hogy arra mindjárt az erdők felosztására commissáriusok rendeltethessenek; azonban pedig akár a közélést, akár pedig a felosztást válasszák a possessorok, az erdők fekvéseit és állapotját megszemlélvén a szolgabírák, azoknak élésiről és tilalmárul a possessorok egyetértésével olyan rendelést tegyenek, hogy az erdőpásztorok száma az erdők kiterjedésekhez képest szaporíttassék meg és hogy e végre annál bizodalmasabb személyek találtathassanak és az erdők nagyobb szorgalmatossággal pásztoroltathassa-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nak, nemcsak a szokott fizetésnek némely helységekben tapasztalható elvonása keményen tiltassék meg, hanem a birtokosok illendő pásztori bér applacidatiójára és annak hiba nélkül leendő kiszolgáltatására, valamint szintén a pásztorok is maguk kötelességek hiven való betöltésére bizonyos constitutionális poena alatt szoríttassanak reá.

2. Az olyan erdőkre nézve, ahol tüzelésre elegendő száraz és dült fák találtatnának, az erdőlés héten által egy vagy két bizonyos napra szoríttassék úgy, hogy azokon kivül a kik az erdőben tanáltatnának, a constitutio szerint való büntetés alá vonattassanak. Épületre való fákat pedig szálas erdőből senki különben ne vihessen vagy vághasson, hanem csak a helységbeli possessorok az aránt leendő különös megegyezésiből és az általuk meghatározandó számmal vagy mértékkel; arra is vigyázván, hogy a makkot és egyébféle gyümölcsöt termő fák, a mennyiben lehet, megkiméltessenek és a makkos erdők élésiben s conservátiójában az egyedül biró, vagy possessorok is a néhai boldog emlékű József császár idejében kihirdettetett silvestris ordo rendszabásához tartsák magukat.

3. Ahol pedig szálas és makkos erdők nem volnának s csak annyi erdő találtatnék, melyből a közönséges tüzelésen és mindennapi szükségen kivül szálas erdő nem tiltattathatnék, a közélés oly móddal állíttassék fel, hogy az egész erdőt 10 vagy 12 nyilakra felosztván, azokból a levágásra esztendőnkint csak egy-egy nyil assignáltassék, a több nyilak pedig, valamint az is, a mely levágattatik, esztendőn túl szoros tilalomban tartassanak, a levágásra szánt nyilban való részesülést a belső birtok proportiójához mérvén és mind a tűz s mind pedig az épületre való és szálas fák levágásában aztat a módot tartván, hogy azok tőből kivágattassanak.

4. A határkerteknek eddigelé minden esztendőben újból való felállítások és az utaknak vesszőből szokott megigazítások miatt érezhető erdők pusztulása megelőzésére nézve:

a., Ennek utána mindaddig új határkertek ne erigáltassanak, míg a falusi bírák az esküttekkel együtt azok elromlásáról nem bizonyítanak; és mindenütt olyan állandó határkertek csináltassanak, mely szerint több esztendőkre is megszolgáljanak és csupán csak a senyvedés miatt megkivántató csekély igazítások tétessenek

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

meg esztendőnkint, a szükséges gondviselés a falusi bírákra és esküttekre magok responsabilitások alatt bizattatván.

b., Az utaknak megigazítására tanácsosabb lévén az, hogy kövecsekkel rakattassanak ki és köröskörül sáncz ásattassék, közönségesen minden helységbeli lakosok szoríttassanak ezen mód gyakorlására, az erdőknek az utak igazítására való vágásitól egészen eltiltatván.

5. Az erdőknek marhák legeltetése által való pusztítása elhárítására nézve:

a., Nemcsak tavaszkor, mikor a makk csirájában indul, semmiféle olyan marha, mely aztat megemésztené, legelés végett az erdőkbe ne hajtassék, sőt a növedékeny erdőkbe való legeltetés mindaddig teljességgel meg ne engedtessék, míg annyira nem gyarapodik, hogy a marha által való kártételtől nem lehet félteni; különösen

b., A kecskék legelése, ahol az eddig való rendelések szerint megmaradhatna is, csak a megállapodott szálas erdőkben engedtessék meg, ott is úgy, hogy a kecskepásztoroknak az erdőkbe fejszével járni szabad ne legyen; a növedékeny erdőkből pedig teljességgel kitiltassanak.

6. Az erdőknek az irtások, fák meghántása és a harapódzó tüzek s egyéb pusztítások által való megemésztések eltávoztatására nézve:

a., A helységbeli possessoratus egyenlő akaratján s engedelmén kivül a parasztságnak irtásokat tenni, vagy azokat szaporítani szabad ne légyen.

b., Az élő és nevezetesebben a cserefák hántása keményen tilalmaztassék meg.

c., Tavaszkor és őszkor lehetvén inkább félteni az erdőköt a harapódzó tüzektől, az időnek ezen részében teljességgel meg ne szenvedtessék, hogy a parasztok az erdőkbe menjenek és ottan tüzeket tegyenek, hanem inkább arra szoríttassanak, hogy a pázsintos, erdő nélkül való helyeken legeltessék nyájokat.

d., A hamuzsírnak érezhetetlenebb erdőpusztulással lehető készíttetése az erdőknek egyéb haszonra nem fordíttatható részében, főképpen ahova szekérrel teljességgel nem lehet menni, szoríttassék és így is csak az erdősebb helységekbe.

7. A fáknak az erdőtlenebb helységekben való szaporítására nézve, *a paraszt ifjuság szoríttassék arra, hogy amig 12 élő fűz*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

vagy más gyümölcsfát nem nevel, addig teljességgel meg ne házasodhassék.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában, 1804. évi 9842. sz. alatt.

297.

1804. október 12. Székely Lajos oktatása a tűlevelű fáknak homokos talajon való ültetéséről.

Belehrung wegen den nadelholz, als ferren-kiefern der eichen etc.

1. Muss man kleine zeime ziehen, dass von kohr oder wiedden-felgern 4 schuh hoch, auf der seiten von nordost.

2. Ist der sand nicht zu feste, so treibe man schafe über solchen und streue den samen, so dass 4 kernel auf 1 quadratschuh fallen, treibet die schafe wieder darüber.

3. Ist der sand zu feste, so nehme man hierzu eigenen art rechen, die anstatt 12 zähne nur 4 von $1^1/_2$ zoll lang und 1 quadrat-zoll in der dicke sein müssen, das von eisen, oder harten holtz, auf diese muss dan treten und in die grübel oder löcher ein kernel legen und zuschiren.

4. Die eichenanbau ist wie alles im herbste die beste zeit, da muss geackert werden, worunter man weiszbuchen-saamen mitstreuen kann, welches holtz zu denen mühlen ein sehr nöthiges holtz ist.

5. Wenn das nadel-holtz im herbst angebauet, so muss es vor allerley vögel, als auch gegen das frühjahr durch verscheichen vertrieben werden.

6. Die eichen sein besonders zweyerley: weiss-eichen = tölgyfa, oder zehreichen = cserfa; eine gattung ist gut zum binderholtz und ins wasser, die andere ist zum brennen besser, und tragen die knoppern schon in etliche 20 jahren. Wohin man die eichen anbauen will, muss man die erde, den sand mit hohlbohrer sondiren, wie die marcktrichters zum schmalz und inseld diese brauchen, wo einen halben schuh, oder nicht tieffer zettig oder leim zu finden ist, sonsten würden die bäume hohl und nicht

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dauerhafte werden. Komt die wurtzel aber auf solchen grund, so wird der stamm sehr schön und giebt in 60 jahren stapplholtz, binderholtz. Die stämme sein vor die stürme und windbrüche sicherer. Mündlich liesze sich solches noch viel mehr erleitern, da auf ordnung und gleichheit der lage nach mit zu sehen ist. Der beste saamen wirde wohl von Rhadek zu bekommen sein; die eicheln aber von der gegend an der Drave her, als Fok oder aus der Somogyer gespannschafft.

Im späthen herbst ist das beste anbauen aller gattung von holtz.

Stuhlweissenburg, den 12-ten October 1804. Ludwig von Székely s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában, Oeconomica Publ. 1804. évi fons 6. pos. 7. alatt.

298.

1804. Szerdahely-szék javaslata az erdők megóvásáról.

Guttachten des Reusmärkter stuhl-amts über die frage: Was zur bessern conservation der waldungen und zur führkerungs wider alle dies fällen bisher übliche zwistigkeiten und schlägereien erforderlich sei.

Die beantwortung der frage, durch welche mittel eine bessere conservation der waldungen und die aufhebung aller hiebei gewöhnlich vorfallenden diebereien und schlägereien erzielt werden könnte? dürfte füglich in zwei theile abgetheilt werden:

1. In die mittel, wodurch die dermalen noch bestehende waldungen in möglichkeit bestem zustande erhalten und für die zukunft verhältnissmässig vermehrt werden könnte?

2. In die mittel, wodurch gewaltsamen einfällen und hiebei gewöhnlich verübten, theils leichtsinniger, theils boshaften verwüstungen der wälder und dadurch vorfallenden zwisten und schlägereien vorgebeugt werden könnte?

Zu der mitteln ersterer gattung rechnet man:

1. Vor allen dingen die ausstellung und besoldung eines der wohlthat des zwecks angemessenen personals, welches die im jahr 1781. allerhöchst vorgeschriebene waldung mit ernst und strenge einfüh-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ren und über deren vollzug unter eigner auferhaltung sorgfältig wachen sollte, diesem für jeden kreis verhältnissmässig aufzustellenden personal müsste ein verlässliches individuum aus jeder ortschaft beigegeben und besonders dieses unter strenge verantwortung gesetzt werden. Diesem ersten zweckmässigen mittel zur bessern erhaltung und vermehrungen der waldungen müssten aber nach hiesiger local-erfahrung folgende, nichtweniger zweckmässige mittel untergeordnet werden:

2. Das unter den landläuten bisher übliche und faule brodbacken in einzelnen privat backöfen müsste abgeschaft und dafür das nach der beobachtung in städten übliche brodbacken in gemeinschaftlichen nachbarschafts oder orts-viertelöfen nach den local umständen und den erfordernissen jedes orts angemessen eingeführt werden. Hiedurch würde ein ansehnlicher theil unnöthig und muthwillige holtz-consumption ersparret werden. Die einführung dieses verfahrens wäre leicht, wenn dasselbe nur von landes-regierung anbefohlen und die herauf inspicirende behörden wider die muthwillige übertreter von der landes-regierung kräftig unterstützt würden.

3. Der bisher leider noch fortdaurenden holtzverschwendung in denen unzweckmässigen zimmer-ofen der landleute zu winters zeit müsste nach denen in den jetztigen tagen bekannt gewordenen zweckmässigern heitz- und kuchelofen-anstalten durch gesetzliche auctorität einhalt gethan und die landleute durch den guten erfolg davon überzeigt werden, dass zwecke, welche mit minderer mühe und aufwand erzielt werden können, keinen grossen aufwand erheischen.

4. Dem auf dem lande bequartirte löbliche militair müssten strengere verhaltungs befehle gegeben werden, in welchem mass und in welchem verhältniss zu der localbeschaffenheit der an brennholtz entweder reich oder ärmere gegend zu sommers- und winterszeit die brennholtz-consumption in den officiers-quartieren, in spiäler, arest und wachtzimmern erlaubt sei, denn der muthwillige aufwand und verschwendung an holtz des theils in so sehr geringen preisen, theils völlig unentgeldlich vom lande zulieferenden brennholtzes wegen übersteigt alle vorstellung.

5. Der besonders in den holtz armern gegenden so äusserst verderbliche und mit allerstrengen aufsicht bisher zu erzielen ohnmögliche eintrits von grossem vieh und vorzüglich der ziegen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

müsste völlig eingestellt und überhaupt diese in der wald-ordnung strengst verbothene noch immer in ungestraften brauch fortdauernden waldverwüstungen durch streucher-abhaung und aufhebungen, winterfutter für das vieh durch eichene ruthen- und siecken-abhauung zu zaunen und weinpfählen u. s. w. nach dem in der allerhöchst vorgeschriebenen waldordnung vorgeschriebenen verfahren eingestellt und feste hand über die vorschrifts- und ordnungsmässige behandlung der waldungen gehalten werden. Endlich zu der mitteln, wodurch gewaltsamen einfällen und hiebei bisher gewöhnlich vorgefallenen schlägereien und misshandlungen vorgebeugt werden könnte, wird für nichts zweckmässiger erachtet, als die unerschütterlich feste beobachtung des im landes-gesetz Decret. Tripartiti partis III. tit. 33. vorgeschriebenen und durch die in dessen gemässheit im jahr 1778. den 2-ten Juli nr. guberniali 1842. erlassene gubernialverordnung bestettigten rechtlichen verfahrens durch fortsetzung und strenge handhabung der gerechtsame des fori tridualis ohne rücksicht auf personen, zeit, ort, umstände und verhältnisse, wodurch bisher das ansehen der jurisdictionen so sehr geschwächt und das allgemeine beste so sehr gelitten haben.

Vom stuhls-amt des kön. freien markts und stuhls Reissmarkt durch Michael Filts notar. s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1804. évi 7073. sz. alatt.

299.

1805. február 14. Doboka vármegyének a főkormányszékhez fölterjesztett javaslata az erdők megóvásáról.

Felséges királyi főkormányzó tanács!

Azon királyi rendelésére a felséges királyi guberniumnak, melyet a mult 1800-ik esztendő május hónapjának 14-én 4016. számok alatt felséges urunknak, ugyanazon esztendő márczius hónap 27-ik napján ezen országbéli erdők gyarapodása s megtartása aránt atyaiképpen gondoskodván, méltóztatott királyi kegyelmes decretuma következésében költ s hozzánk intézni méltóztatott, bátorkodunk alázatos vélekedésünket ezekbe foglalni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Ugy tapasztaljuk s úgy is van, hogy megyénk öblében főbb okait az erdők pusztulásának:

1. A birtokosok között osztatlan lévő s közös erdők volta, melyből származik, hogy egyik is az erdők gyarapodására nemcsak nem ügyel, sőt egyik másik ellenére pusztítja; melyre nézve ha az osztatlan erdőknek mindenütt felosztására serkentetnének a birtokosok, gyarapodására az erdőknek nemcsak hasznosnak, hanem szükségesnek tartanók.

2. Oka az is az erdők pusztulásának, hogy sarkalatos törvényeink ellenére a zsidó nemzet megyénkben megsokasodván s erdős helyeinket s azokkal szomszédos helységeinket eltöltvén és a jövendőről nem gondoskodó birtokosoktól azok számára pálinkafőző házak építtetvén, nékiek a pálinka főzés valamely árenda és taxabeli haszonért szabadosan megengedtetik, holott azon árenda vagy taxa haszna a birtokosoknak ha a kárukhoz mértékeltetnék, az haszon a kárnak árnyéka sem lehetne. Melyre nézve szükségesnek tartanók, hogy az erdők gyarapodására, valaminthogy a korcsomárlás a Compilata III. részének 6. titulusa 1. articulusában irt törvényünk szerint paraszt embernek semmi szin és praetextus alatt nem transferáltathatik, alkalmaztatva ehhez, a pálinka főzésnek is árendába adása megtiltatnék.

3. Késedelmeztetni tartjuk az erdők gyarapodását az által is, hogy ámbár a kecskék tartásában a felséges rendelések által határ szabatott, mégis az iránt kelt felséges rendeléseknek úgy megtartására némelyek reá nem szoríttathatván, hogy némelykor s ottan-ottan kecskéjekkel károkat ne okoznának; egyáltaljában (a havasos helyeket kivéve) mindenütt a kecskék tartását eltiltatni hasznosnak tartanók.

4. Tapasztaljuk pusztulását az erdőknek az által is, hogy szabadosan a birtokosoknak engedelme nélkül is a parasztok által olyan helyeken is kiirtatnak az erdők, mely helyek csak két-három esztendeig adnak valamely termést; erre nézve szükségesnek tartanók, hogy az irtások a földesurak különös engedelmek nélkül megtiltatnának.

5. Azt is felette szükségesnek tartanók, hogy a tilalmasoknak a nyomástól megkülömböztetésére nézve a falusiak által felállíttatni szokott úgynevezett határkertek, melyekre esztendőnként igen sok karó s vessző vesztegettetik el, teljességgel megtiltassék, hogy az ilyetén kerteket minden falu vagy eleven kertekkel, vagy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sánczczal tartozzék felállítani, se egyszer se másszor ezután az ilyetén kertekre fa ne fordíttassék és hogy ez által is a czél u. m. az erdők conservatiója segíttessék, a nemes vármegye tisztei szorgalmatosan vigyázzanak arra, hogy a határkertek sánczolással vagy eleven kerttel tartassanak.

Melyek szerént, ha a közönséges erdők mindenütt felosztatnak, a zsidók az árendában lévő pálinkafőzéstől elszoríttatnak, a kecskék tartása egyáltaljában megtiltatik, az irtások és határkertek tétele reguláztatik és ezek mellett kiadatott silvestris ordo szorosan, és mindezek meghatározandó büntetések mellett megtartatnak, nem csak remélhetni, hanem valósággal erősíteni bátorkodunk, hogy kevés esztendők mulva az erdők gyarapodása tetszhető leszen. Mely alázatos vélekedésünk bemutatása mellett mély tisztelettel maradunk a felséges királyi főkormányozó tanácsnak alázatos szolgái Báró Bánffy György s. k. Bideskuty József s. k. Nemes Doboka vármegye tisztségéből. Válaszút, 14-ta Februarii 1805.

Eredetije az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1805. évi 1627. sz. alatt.

300.

1805. szeptember 12. II. Ferencz király rendelete, melylyel az erdők erőszakos levágása ellen ideiglenesen hozott 1791. 95. törvényczikk erejét a szászföldre is kiterjeszti.

Franciscus secundus, dei gratia electus romanorum imperator, semper augustus, haereditarius Austriae imperator, Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. rex apostolicus, archi-dux Austriae, dux Lotharingiae, Venetiarum et Salysburgi, magnus princeps Transsylvaniae et comes siculorum etc. Illustres, reverende, spectabiles, magnifici, generosi, egregii, prudentes item ac circumspecti fideles nostri sincere nobis dilecti! Quandoquidem devastatio sylvarum in fundo nostro regio per statuta municipalia nationis saxonicae sufficienter anteverti, efficaciterque praecaveri non valeret, hinc opinione vestra gubernii nostri regii, medio relationis, sub 8-va Augusti a. c. nro 6013. in substrato praestitae deprompta, petitoque universitatis nationis saxonicae benigne exaudito, visum est

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

nobis clementer decernere, ut articulus provisionalis 95-tus anni 1791. relate ad violentas sylvarum succisiones praepediendas conditus ad nationem etiam saxonicam, in fundo regio degentem, extendatur et in casibus invasionis et devastationis sylvarum in fundo regio existentium deprehensi coram foro triduali saxonico, juxta praedictum articulum provisionalem 95-tum anni 1791. celebrando, judicentur et puniantur.

Vestrum proinde erit gubernii nostri regii, ad exigentiam al tissimae hujus determinationis nostrae regiae vobis praesentibus intimata, congruas edere dispositiones, ut ad notitiam omnium pervenire valeat. Quibus in reliquo gratia nostra caesareo-regia, ac principali benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, die 12-ma mensis Septembris anno Domini millesimo octingentesimo quinto, imperii nostri romani, regnorum item nostrorum haereditariorum anno decimo quarto. Franciscus m. p. C. Joannes Nepom. Eszterházi, mp. Ad mandatum sacrae caesareo-regiae et apostolicae majestatis proprium Michael Benyovszky mp.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában 1805. évi 8064. sz. alatt.

301.

1806. április 18. A magyar udv. kanczellária előterjesztése a fölséghez, a hradeki erdőiskolához hasonló iskolák felállítása ügyében, az erre hozott legfelsőbb határozattal.

Sacratissima caes. et regia apostolica majestas, domine domine clementissime!

Erga isthic humillime acclusam propositionem circa erigendas in Marmatia silvanales scholas demisse exhibitam dignabatur majestas vestra sacratissima sequentia clementer resolvere (sub nr. 12,388. 1804. 21-a Decembris): Recte observat cancellaria finem instituti hujus colendarum unice silvarum studium esse debere, quod commode absolvitur, si juventus plantationem, conservationem et in usus nostros conversationem cujusve speciei silvarum arborum rite condidicerit, arithmeticae duntaxat et geometriae tam theoreticae, quam et practicae studio addito, hoc enim velut mensurandarum atque in sectiones dividendarum silvarum vehiculum

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

inseparabili cum silvarum institutione nexu jungitur, reliquae scientiae, quae in Hradek traduntur, alioquin in gymnasiis, academiis et universitate abunde praeleguntur, unde suapte fluit, ad scholas has illos tantum admittendos esse, qui philosophica, vel humanitatis aut grammatices ad minimum studia absolverunt. Scholas has in oppido Pécs-Várad nunc primum constabilitas habere vellem et quidem ad expensas regiae scientiarum universitatis Pesthiensis, cujus opimi reditus extraordinariis his institutis et conveniunt et sufficientes sunt. Quapropter praefecto silvarum Hradekiensium Francisco Viszner in mandatis detur, ut perlustrata loci facie planum tam studii hujus, quam et aedificiorum projectum quo citius elaboret, illudve professore Mitterpacher et magistratu academico praevie auditis, una cum personali et salariali professoris statu resolutioni meae substernatur, atque super eo etiam opinio depromatur, an non colendarum silvarum studio practicum rei rusticae studium, quod alias penes universitatem constituendum esset, in Pécsvárad commodius jungeretur. .

Conformibus itaque huic benignae resolutioni regiae dispositionibus apud consilium locumtenentiale factis, idem consilium l. reg. tenore isthic humillime acclusae repraesentationis suae retulit: Franciscum Viszner adnexam relationem in obsequium altissimarum ordinationum circa inducendam ad oppidum Pécs-Várad theoretico-practicam silvanalem scholam exhibuisse, in qua tria potissimum attingit; et quidem

1. In oppido Pécs-Várad scholam quampiam silvanalem theoretico-practicam constabiliri haud posse, cumprimis reflexione ex illa, quod huic loco adjacentes silvae nonnisi ex quercinae et faginae specie arboribus consistant, neque facile aliae species arborum partim ob naturam soli, partim vero ob situm earundem procreari possint, adeoque operae pretium haud sit, ut hic adhibita arte et diversis cum scientia rei forestralis conjunctis manipulationibus, notabilesque sumptus exposcentibus quidpiam pertentetur, sed neque praeliminare quodpiam silvanale institutum isthic loci recte defigi, tanto minus autem cum hoc, partem practicae oeconomiae rusticae ob defectum aedificiorum et requisitarum terrarum conjungi posse. Verum opinionem suam in nexu humillimae prodositionis suae ante biennium substratae eo dirigi, ut capitale forestrale institutum theoretico-practicum in Marmarossiensi et in Banaticis comitatibus ad normam praeexistentis in Hradek instituti,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

pro maxima altissimi aerarii regni et regni utilitate constabiliatur.

2. Idem praefectus opinatur, praeliminarem quampiam forestralem institutionem jam normali scholae conjungendam, potius in possessione Maróth comitatui Pesthiensi adjacente et ad fundum religionis pertinente, sub uno docente introduci et huic praeter deputatum in naturalibus et liberum hospitium, titulo salarii annui 300 fl. ejectari posse. Subinde idmodi institutum in Sclavonia et dein in Croatia etiam praemissa modalitate constabiliendum esse, ex quibus demum praeliminaribus institutis selectiores juvenes stipendiis ex fundo universitatis regiae Pesthiensis providendi, ulteriora studia sua et praxim Hradekini prosequi deberent.

3. Saepefatus praefectus supplicat, ut perpetuitati theoretico practici capitalis forestralis instituti et cum hoc connexae capitali nationali scholae Hradekiensi in tempore prospiciatur, quum hoc institutum praeter 200 florenos ex proventibus silvanalibus benigne applacidatos ex collectis et respective emendicatis diversae speciei subsidiis temporaneis subsistat, fineque hoc annua fixa dotationis summa in 4256 fl. clementer defigatur et resolvatur.

In hoc enim instituto juventutem desideratissimo cum progressu institui, linguamque latinam juxta leges grammaticas doceri refert, hoc inquam institutum circiter 150 scholares adire et ex his 60 alumnos de classe magis egenorum hominum partim ex subsidiis manuali opera collectis, partim a valentioribus familiis obtentis, aut per depensionem pecuniae victualis interteneri atque provideri, ad haec etiam hos in doctrina religionis et bonis moribus recte institui. Praeter hos scholares numerari etiam practicantes, qui e cameralibus et privatis dominiis fine perfectae ac plenae institutionis ad hocce capitale institutum mittuntur, ubi nimirum praeexistentibus etiam hydraulicis et ferrifodinarum manipulationibus scholares se in omnibus excolendi et perficiendi amplissimum nanciscuntur campum. Non minus et id ad notitiam publicam esse, quod pro erectione aedificii capitalis hujus instituti ab aerario regio nonnisi 3200 fl. clementer resoluti sint, caeterum indefessa praefecti hujus opera et ex diversis procuratis innocentibus fundis atque subsidiis capitale hoc ita adauctum esse, ut omnia pro hoc tam amplo instituto necessaria aedificia pro emolumento altissimi aerarii et regni erecta, ac substrato jam alias sua via calculo in haec late patentia aedificia ultra 40,000 fl. utilissime impensa fuerint.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Relationem hanc consilium locumtenentiale regium majestati vestrae sacratissimae in humilitate substernit, subjuncta sequenti demissa cum opinione: Quod ad primum relationis hujus membrum attinet, idem consilium locumtenentiale manifestatae fundatae opinioni praefecti Viszner adstipulandum esse arbitratur eo etiam magis, quod ope demissae suae repraesentationis mense adhuc Majo 1803. exhibitae, introductionem forestralis instituti praeprimis in comitatu Maramarosiensi summe necessariam esse censuerit.

Relate ad alterum praeattactae Visznerianae relationis membrum nullam plane occurrere reflexionem, quin potius majestatem vestram sacratissimam demisse exorari, ut quo in praenominata possessione Maróth initium, quo otius fieri possit, fine hoc projectati 300 flni ex cassa dominali fundi religionis, praeter reliqua subsidia occasione efformandi per districtualem scholarum nationalium inspectorem in facie loci praescripti dotationalis instrumenti specifice designanda clementer resolvantur, id solum desiderari, ut cum docens, qui ex praeparatis et institutis penes capitalem scholam forestralem Hradekiensem individuis suapte deligendus foret, duplicis ordinis functionibus videlicet juventutem tam in ordinariis scholasticis studiorum objectis, quam in praeliminaribus rei forestralis cognitionibus institutione sufficienter occupandus sit, officium cantoratus ecclesiae ab hoc separetur. Constabilito hic semel projectato praeliminati forestrali instituto, dein in Slavonia et Croatia similia instituta in locis accommodis utiliter aperiri posse; stipendia vero pro sex juvenibus cum annuis 150 florenis e fundo universitatis regiae Pesthiensis benigne resolvenda esse, eo suapte intellecto, quod tales anteaquam se Hradekinum conferant, coram consilio locumtenentiali legitimo testimonio comprobare teneantur se praeliminaribus cognitionibus praeter bonum characterem moralem sufficienter imbutos esse et dein tam ex his, quam et illis quoque, qui penes capitale institutum Hradekiense biennium praeclara sui cum commendatione exegerint, delectus institui, ac ita demum pro altissima confirmatione regia substerni possit.

Reflexe ad tertium relationis Visznerianae membrum, quum indubium sit, quod tam aedilia, quam focalia ligna ac reliquae arborum species praecipuum inter quotidianas vitae humanae necessitates articulum constituant, atque pro subsidio et adjumento omnium fodinarum fabricarum arti et opificiorum indispensabiliter

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

adeo necessaria sint, ut his carere nullo pacto possint, atque ideo ad meliorem silvarum culturam et propagationem omni studio promovendam, omnia omnino publicae providentiae studia extendenda sint, quo tam moderno aevo, quod caeteroquin jam sensibilem admodum silvarum defectum acerbissime persentiscit, quam futurae posteritati tempestive prospiciatur. Parte ex alia autem id quoque indubium exploratumque sit, quod capitale theoretico-practicum forestrale institutum Hradekiense, cum capitali nationali schola et aliis compluribus subsidiariis institutionibus conjunctum, raro admodum zelo et omni virium intensione praefecti Viszner ad eam jam perfectam consistentiam, tenore etiam adnexae sub B. deductionis elevatum sit, ut exinde tanquam ex seminario utilium et realium artium scientiarumque amplissimo maxima in altissimum servitium et totum regnum commoda jam dimanent ac hoc semel firmiter stabilito, plura adhuc dimanatura sint, atque ex hoc principali et summae utilitatis instituto cum fundamento exspectari possit, ut per efformanda isthic individua meliori silvarum culturae, earumque desideratae propagationi in regno prospiciatur.

Eapropter idem consilium locumtenentiale regium pro homagiali obligatione sua in humilitate censet praedictum Hradekiense capitale institutum cum suis omnibus accessoriis pro utilitate altissimi aerarii et regni felicitate in omne tempus conservandum, stabiliterque dotandum esse, quo pro saluberrimo scopo annuos 2100 florenos ex reditibus fundi universitatis et studiorum et quidem relate ad priorem in duabus tertiis, reflexe autem ad alterum fundum in una tertia clementer resolvendos ad duodecim annos ultro demisse proponit, idem consilium locumtenentiale fieri enim posse existimat, ut intra hunc terminum ex alio quopiam fundo proposita summa 2100 fl. sarciri possit, neque id fundo cumprimis universitatis regiae aggravio cessurum esse, quum alioquin idem, virtute praecitatae benignae resolutionis regiae pro casu illo, si Pécs-Váradini schola silvanalis constabiliri potuisset, in erectionem aedificiorum necessariorum et annuam professorum intertentionem notabiles sumptus erogare debuisset.

Quod autem residuam projectatae dotationis partem attinet, plena cum fiducia sperari, quod haec una cum hactenus benigne jam adplacidatis et propositis novis aliquibus in naturalibus subsidiis ab altissimo aerario regio, in quod ex saepememorato instituto Hradekiensi plurimum commodi directe et immediate suapte redun-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

dat, clementer resolvenda sit, eo ultro intellecto, quod super annua idmodi dotationis summa rationes documentis provisae reddendae sint. Demum cum saepe memoratus praefectus Viszner vir utpote ad notitiam totius publici et de altissimo servitio et de regno complurium jam annorum curriculo insigniter omnino meritus, vel in hac etiam relatione sua indesinentis ac extraordinarii zeli sui et late patentium cognitionum suarum, quibus nihil aliud in votis habet, quam ut res silvanalis pro emolumento summi aerarii et utilitate regni in sera tempora usque promoveatur, nova rursus luculenta praebuerit specimina, ideo in nexu prioris suae repraesentationis idem consilium locumtenentiale majestatem vestram sacratissimam porro etiam in humilitate ac plena cum fiducia exorat, ut eundem charactere consiliarii regii consolari clementer dignetur, quo is pro exantlatis tot, tantisque laboribus procuratisque summa aerario notabilibus emolumentis remunerationem quampiam consequatur.

Demum refert idem consilium locumtenentiale, quod relationem quoque magistratus academici universitatis Pestiensis, virtute praecitatae benignae resolutionis regiae demandatam, ut primum illa exhibita fuerit, actutum demisse submissurum sit.

Erga hanc consilii locumtenentialis repraesentationem obsequentissima cancellaria haec aulica rescripserat: Circa propositionem silvarum praefecti Viszner et opinionem ejusdem consilii locumtenentialis regii eam occurrere reflexionem, quod scholae silvanales cum scholis nationalibus in dominio quidem camerali Hradek utiliter conjunctae sint, siquidem, uti ex tabella relationi praedicti silvarum praefecti Viszner adjacente videre est, juvenes ex scholis egressi velut a potiori officialium et servitorum cameralium filii mox ad manipulationem silvanalem applicentur, sequaciter ex his penes rem silvanalem enutriendis, ubi ad maturiorem aetatem perneverint, ac interea uberiorem practicam silvanalis manipulationis cognitionem sibi comparaverint, utilia pro silvarum propagatione et conservatione individua evadere possint, sed si etiam in Maróth et successive in aliis locis scholae silvanales cum nationalibus conjungerentur, non obtineretur ille scopus, qui per benignam resolutionem regiam intenditur, ut quippe studio et arte silvas plantandi, nutriendi et conservandi plures imbuantur, qui in diversis regni partibus seu in proprio terreno, seu in qualitate silvanalium aut oeconomicorum officialium

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ac servitorum utilem in propagatione silvarum publico praestent operam. Notum enim est omnis conditionis adolescentes in teneriore aetate scholas nationales adire, si proinde seu in Maróth, seu alibi scholae silvanales cum nationalibus conjunctae erigerentur, adolescentes has eggressi, essent circiter 10., 11., 12. aut 13. annorum, ac si etiam aliquot eorum stipendio providendi, pro biennio juxta propositionem consilii locumtenentialis ad scholas Hradekienses mitterentur, tamen hi dum ibidem studia sua absolverent, quam et reliqui, qui rem silvanalem in scholis nationalibus didicerunt, per aetatem nondum possent servitio admoveri, neque secus ad rem silvanalem sicut in dominio Hradek applicari, sed pro ratione conditionis alii in laribus paternis permansuri, per hos ad agriculturam, aut opificia applicarentur, alii ad scholas latinas transirent et interea donec has absolverent, facile obliviscerentur eorum, quae in scholis nationalibus de re silvanali audiverunt, aut praesertim extra praxim manipulationis silvanalis positi, ea, quae didicerunt, non tantopere memoria retinerent, ut utilem eorum usum facere possent, nisi denuo studio silvanali incumberent, tales vero tanquam jam adultiores a scholis silvanalibus cum nationalibus conjunctis simul cum tenerioris aetatis juventute frequentandis alieni essent. Eapropter consilio locumtenentiali commissum est, ut super his antelatum silvarum praefectum seu medio camerae regiae hung. aulicae, seu medio superioris studiorum directoris audiat, ac una declarationem ab eodem exigi faciat, an juvenes adulteriores, qui absolutis humanitatis, aut altioribus scholis, studio rei silvanalis incumbere vellent, Hradekini per professores ibidem existentes separatim a pueris scholas nationales et silvanales frequentantibus instrui possent?

Ad haec consilium locumtenentiale reg. tenore suae, aeque isthic humillime acclusae repraesentationis refert Posoniensem superiorem studiorum directorem, cui praededucta commissa fuere ope adnexi submisisse scriptam declarationem Francisci Viszner cameralis silvarum praefecti Hradekiensis, ex qua liquet:

Juvenes adultiores, qui absolutis humanitatis, aut altioribus studiis ad studium rei silvanalis incumbere vellent, Hradekini per professores ibidem existentes separatim a pueris scholas nationales et silvanales frequentantibus omnino institui ac per decursum 3-um annorum ita excoli posse, ut egressi quaevis silvanalis manipulationis servitia cunctis in regni partibus illico praestare valeant.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Jure merito nihilominus eundem praefectum pro eo demisse recurrere, ut professoribus pro extraordinariis idmodi praelectionibus practicantibus dandis adaequata remuneratio benigne resolvatur, pro qua ipse etiam superior studiorum director vices suas interponit.

Et cum aliqui juvenes adultiores ad studium rei silvanalis incumbere volentes stipendio providendi sint, hoc fine commendari speciatim Gabrielem Venger annor. 19, filium quippe districtualis scholarum nationalium inspectoris Posoniensis, qui absoluta in archi-gymnasio Posoniensi rhetorica, graphidis arti, testantibus speciminibus, bono cum profectu se impendit et nunc studio et manipulationi silvanali se consecrare vult, ex reflexione etiam meritorum patris triginta et amplius annis in instituto scholarum nationalium positorum.

Consilium locumtenentiale praedeductam relationem ea humilima cum opinione majestati vestrae sacratissimae demisse substernit, quod instituti Hradekiensis professores, qui emeritos humanitatis, aut reliquarum altiorum latinarum classium auditores in studiis rei silvanalis horis extraordinariis erudierint, remuneratione omnino dignos esse censeat, ast hanc id temporis primum cum fundamento proponere possit, ubi in casu reali instituti hujus director et numerum similium professorum et tempus, quod praecise hoc fine horis successivis reapse impendetur, retulerit.

Quod autem ad petitum Gabrielis Venger, qui se hisce institutionibus consecrare vult, attinet, cum consilium locumtenentiale in priori demissa sua repraesentatione nro 6 practicantes annuo 150 fl. stipendio ex fundo universitatis providendos humillime proposuerit, idcirco praenominatum nobilem juvenem velut jam adultioris aetatis ac etiam in arte delineandi versatum adeoque ad hocce institutum qualificatum ex adductis a superiore studiorum directore rationum momentis annuo 150 fl. stipendio clementer donandum esse in humilitate censet.

Votum.

Cum in dominio Pécs-Várad vel ideo, quod ibidem perhibente praefati silvarum praefecti relatione duae tantum arborum species reperiantur ac proinde spectato etiam silvarum ejusdem do-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

minii situ ars silvanalis in plena sui extensione ibi practice doceri nequeat, scholas silvanales erigere operae pretium non sit, quominus autem seu in Maróth, seu alibi extra Hradekinum studium silvanale in scholis vernaculis cum optato successu et effectu tradi possit, superius deductae difficultates obstent, ac etiam benigna resolutio erga praeadvolutam propositionem elargita illos tantum, qui philosophica, vel humanitatis, aut ad minimum grammatices studia absolverunt, ad scholas silvanales admitti debere praescribat, tales vero adultiores juvenes secundum declarationem praementionati silvarum praefecti Hradekini separatim a pueris studio silvanali imbui possint. Hinc demisse censet obsequentissima haec cancellaria aulica a scholis silvanalibus seu in dominio Pécsvárad seu in possessione Maróth junctim cum scholis nationalibus erigendis praescindendum venire, ac potius hic et nunc proposita duntaxat per consilium locumtenentiale stipendia pro 6 juvenibus, huc intellecto etiam Gabriele Venger, Hradekini studio silvanali imbuendis, ex fundo universitatis Pestiensis resolvenda esse, ut ex his non solum individua in variis regni partibus ad silvarum propagationem applicanda, sed professores etiam efformentur pro scholis silvanalibus seu in Maróth, separatim tamen a scholis vernaculis, seu alibi successive ex fundo universitatis erigendis, aut Hradekini stabiliter dotandis.

Caeterum circa stabilem scholarum silvanalium Hradekiensium dotationem erga notam camerae aulicae ordinata est mixta commissio inter consilium locumtenentiale et cameram hungaricam celebranda, an proinde et qua in parte fundus quoque universitatis ad dotationem earundem scholarum concurrere debeat? positivam opinionem tunc solum depromere poterit cancellaria haec aulica, ubi protocollum praetactae mixtae commissionis horsum submissum fuerit.

Interea vero donec praetactae scholae Hradekienses ea ratione stabilitae et dotatae fuerint, ut ibidem juvenes adultiores terminatis philosophicis aut humanitatis vel ad minimum grammaticis studiis studio silvanali separatim ab aliis scholis constanter imbui possint, cancellaria quoque haec aulica aequum esse censet, ut professoribus Hradekiensibus artem silvanalem praementionatis stipendiatis juvenibus distinctim tradituris condigna remuneratio ex fundo universitatis tribuatur, ac ubi consilium locumtenentiale de summa hujus remunerationis ulteriorem propositionem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

submiserit, eam majestati vestrae sacratissimae substernere non intermittet.

Caeterum quoad characterem consiliarii regii, quem praedicto silvarum praefecto conferendum consilium locumtenentiale denuo svadet, demisse provocat cancellaria haec aulica ad votum suum tenore praeadvolutae propositionis sub nro 12,388. 1804. depromtum. Majestatis vestrae sacratissimae humillima et obsequentissima cancellaria regia hung. aulica. Comes Carolus Pálffy s. k. Josephus Lányi s. k. Viennae, 18-a Aprilis 1806.

Ante omnia praestolabor adhuc opinionem professoris Mitterpacher et magistratus universitatis Pestiensis, quae serio acceleranda et una cum hac propositione quocitius mihi per cancellariam exhibenda erit. Franciscus s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában 1806. évi 7170. sz. alatt.

302.

1806. márczius 14. A kanczellária rendelete a helytartótanácshoz, mely szerint mivel Székely Lajosnak abbeli tervét, hogy Soroksártól Szabadkáig a homokos területek befásíttassanak, ő felsége elfogadta, az érdekelt törvényhatóságokat annak mikénti keresztülvitelére nézve véleményadásra hívja föl.

Sacrae etc. intimandum: Erga repraesentationem ejusdem super projecto Ludovici Székely, qua ratione plaga Soroksárino Maria-Theresiopolim arboribus implantari posset, de dato 22. Januarii 1805. nr. 1947. horsum praestitam ac altissimo suae majestatis obtutui substratam dignata est sua majestas sacratissima clementer resolvere: Ut comitatui Pestiensi, districtibus item jazigum et cumanorum, prout et civitati Maria-Theresiopolitanae districtim commendetur, quo amplas plagas sabulosas in territorio eorundem constitutas pedetentim partim populis inplantare, partim vero seminibus robiniarum, pseudo-acaciarum, betularum, arborum item frondosarum et aquae-foliarum inseminare et hoc facto plagas hasce sensim in silvas permutare studeant, ut hac ratione minus hocce solum utile reddatur, posteritati ligna procurentur, et advicinantes agri ab impetu ventorum securi reddantur; ex hoc proinde respectu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

informationes a praemissis jurisdictionibus super eo desiderentur, qua ratione et modalitate implantatio haec promoveri et obstacula eandem nefors impedientia amoveri possent, ut dein a parte quoque regiminis ad scopum hunc obtinendum cooperari valeat.

Quae altissima resolutio consilio huic locumtenentiali regio pro disponendorum dispositione cum remissione actorum hisce nota fit. Datum Viennae, 14-ta Martii 1806.

Comes Carolus Pálffy mp. Georgius Majláth mp. Ad benignum mandatum Franciscus Páhy mp.

Másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Oecon. Public. 1806. évi fons 7. pos. 1. a.

303.

1806. augusztus 13. Szabadka városának a helytartótanácshoz fölterjesztett véleménye a homokos területeknek miként lehető befásításáról.

Anno 1806. die 13-a Augusti in libera regiaque civitate Maria-Theresiopoli, sub praesidio spectabilis ac perillustris domini Fabiani Vojnics de Bajsa, substituti vice-comitis, praesentibus perillustribus ac generosis dominis Joanne Szucsics et Ludovico Vermes de Budafalva, tabulae iudiciariae assessoribus, Gregorio Kopunovics consule et Thoma Kuluncsics liberae regiaeque civitatis Mariae-Theresiopolitanae senatoribus et deputatis, Damiano Pertich vicejudice nobilium consedit deputatio, qua occasione

Lectum est benigno gratiosum intimatum excelsi consilii regii locumtenentialis hungarici Budae de dato 8. Aprilis 1806. sub nr. 5750. emanatum, quo mediante relate ad projectum Ludovici Székely plagam arenosam Soroksarino inde usque Maria-Theresiopolim partim populis implantari, partim seminibus robinorum, pseudo-acatiarum, betularum, aliarumque arborum inseminari, et hoc facto plagas arenosas in silvas posteritati ligna praebituras, agrosque ab arenae inundatione tutaturos converti projectantis, dignatur excelsum consilium informationem super eo exigere, qua ratione et modalitate implantatio haec promoveri et obstacula eam impedientia amoveri possint? Cujus in obsequium deputatio isthaec ad scopum praevii projecti opinionem suam depromit.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

Plagas arenosas dupplicis esse cathegoriae, alias quippe juris dominalis, alias vero communitatum, urbariali, vel contractuali competentiae admensas, plerumque pro pascuo deservire, unde naturalis videtur esse consequentiae, ut illae sumptibus dominiorum, hae opera communitatum incolarum, remotis pro possibilitate obstaculis, plantentur et seminentur.

Possint autem subsistere obstacula respectu arenosorum communium pascuorum in sequentibus arenis pure juris dominalis nulla impedimenta recipientibus:

1. Si pascua communia adeo sint arcta, ut citra sequestrationem etiam partis alicuius non sufficiant. Arena enim etiam si non toto anno, veris attamen et autumni tempore pecudibus per intervalla pascuum suppeditare solet. Ac proinde vel oves tali in loco, velut caeteroquin pascuo arenoso ungulis suis nocivae sufferendae, vel per dominium terrestrale, pro ratione possibilitatis particulae pro plantatione arborum sequestranda, ad tempus quoad arbores succreverint, adjustandae venirent.

2. Obstare videtur plantationi in communibus pascuis instituendae id quoque, si ratione futurae lignationis inter dominos terrestres et subditos in antecessum necessarii tractatus non fiant, metuentes enim plenariam sui e succreturis silvis exclusionem, ita pigre manus operi admovebitur, tamque segnis plantandarum arborum cura erit, ut optatus nunquam sequetur effectus. Deberet proin in antecessum certa lignationis quotta eis addici, solo caeteroquin qualitatem pascui dein etiam retenturo. His circa impedimenta occurrere queuntia et qualiter amovenda impedimenta praemissis.

Quod ipsum plantationis modum attinet, deputationis opinio:

Projectatis arborum speciebus et seminibus, velut arenae amicis, plantatione nihilominus arbuscularum seminaturae sero arbores daturae, et in tenera aetate purgationem exigente, praeelecta probatis in sequentibus subsistit:

a., Experientia testis est arenas impulsu septemtrionalium ventorum plerumque defluere, omnis ergo plantatio a septemtrione meridiem versus accipienda esset.

b., Corpus successive implantandum in sectionis distribuendum est, quarum prima fossato seu vallato cingenda, isthoc vero arboribus populis (jegenyefa dictis), quae cum vel sine radice densius implantanda erunt. Haec enim species populi arenae felicissime resistit. Tumu-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

lata etenim non modo ex ipso stipite numerosas frondes emittit, sed et ex radice germinat, bisque quotannis tantum eminet stipes, quantum obruitur. Exempla docent vastissimarum vivarum populorum stipites ad duas et amplius etiam orgias profunde sub arena reperiri. Fossatis contra insultus arenae ita implantatis, etiam secunda et tertia series hujus speciei arbuscularum ad justas ad invicem unius et duarum orgiarum distantias ponendae essent. Speciem hanc sequi possunt ulmi et acatii fabrilibus operis perquam idonei, ambaeque ex radice multiplicantes, quin imo acatii superne in coronam defrondati, singulo triennio lignationem praebent, rursusque frondescunt.

Sectione prima praemissa modalitate implantata, et ab accessu pecorum et pecudum, donec arbores excrescant, praeservata; secunda et reliquae eadem ratione tractandae venient, eo tamen per expressum praenotato, ut occasione plantationis quo latiores et profundiores fossae plantandis arbusculis dentur, tanto enim latius et velocius crescent, desideratamque utilitatem tanto citius daturae. Actum quibus supra. Extradatum per juratum primum vicenotarium.

Eredetije az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában Oecon. Publ. 1806. évi fons 7. pos. 1. alatt.

304.

1807. julius 17. A magy. udv. kanczellária előterjesztése a fölséghez, a hradeki erdészeti iskola javadalmazásáról, az erre hozott legfelsőbb határozattal.

Sacratissima caes. regia et apostolica majestas, domine, domine clementissime!

Camera aulica medio isthic demisse advolutae notae repraesentationem camerae hungaricae circa silvanalem scholam in Hradek sibi submissam eum in finem horsum transponit, ut obsequentissima canc. haec aulica elargiendam hoc in merito benignam resolutionem exoperetur.

Camera nempe hungarica repraesentat, sublato sic dicto innocente fundo, ex quo potiore in parte antelata schola sustentabatur, institutum ejusdem scholae requisitis subsistentiae mediis adeo

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

destitui, ut nisi de alia dotatione tempestive eidem provideatur, illud una cum schola nationali mox dissolvi oporteat et in hunc casum illud non ita facile ad primaevum statum reduci posse. Cum vero fine dotandi hujus instituti inter camerale et politicum hactenus jam in eo conventum haberetur, ut cum ad plenariam ejusdem dotationem annui 4256 frni requirantur, 2100 floreni in duabus tertiis ex fundo universitatis, in una vero tertia ex fundo studiorum conferantur, residua vero summa 2156 florenorum, detractis iis, quae jam praevie pro dotatione docentis ejusdem scholae resoluta sunt, adhuc in 1956 florenis consistens una cum deputatis universim in 72 metretis siliginis, 250 libris salis, 270 centenariis foeni, 100 centenariis straminis, 18 orgiis ligni duri et 66 orgiis ligni mollis per dominium camerale quotannis conferatur, eapropter ad institutum hoc velut utilissimum porro quoque manutenendum camera hungarica svadet, ut interea etiam, donec ulterior circa qualiter stabiliendum et dotandum praeattactum institutum benigna resolutio edetur, praedeductum dotationale quantum eidem scholae menstruatim dependendum jam nunc benigne applacidetur.

Votum.

Quemadmodum consilium locumtenentiale et camera regia hungarica perhibente protocollo mixtae commissionis actis isthic sub nr. 5169. 1807. advolutis adjacente, praedeductam dotationem scholae silvanalis et nationalis Hradekiensis partim ex fundo universitatis, partim ex fundo camerali communi voto et consensu projectarunt, huicque projecto ipsa quoque camera caes.-regia aulica medio praeadvolutae notae suae sub nr. 5169. 1807. adstipulata est, ita obsequentissima etiam haec cancellaria aulica, voto praeattactae commissionis mixtae excepto unice eo, quod superius attactos 2100 florenos ex fundo solius universitatis, absque concursu fundi studiorum resolvendos esse existimet, accessit; sed cum majestas vestra sacratissima vigore benignae resolutionis erga isthic adjacentem propositionem editae professorem in universitate Pesthiensi Mitterpacher hoc in merito audiri jusserit, an nempe is scholam silvanalem in dominio Péchvárad aut Pestini erigendam, vel in Hradek et qualiter stabiliendam esse censeat? ac in obsequium hujus benignae resolutionis mox etiam dispositum fuerit

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

apud consilium locumtenentiale, ut opinionem a professore Mitterpacher medio magistratus academici universitatis exigat et horsum submittat; praevie hujus submissionem apud consilium locumtenentiale adurgendam esse censuit cancellaria haec aulica et ideo alterum exemplar praeattacti protocolli commissionis mixtae, quod per consilium locumtenentiale horsum repraesentatum erat, eidem consilio locumtenentiali una cum projecto silvarum praefecti Hradekiensis Vizner, quod ipsum actis etiam sub nro 5169. 807. in altero exemplari adjacet, eidem consilio locumtenentiali remisit.

Quamvis vero consilium locumtenentiale opinionem dicti professoris Mitterpacher necdum submiserit, cum tamen periculum adesse referatur, ne schola Hradekiensis postquam ita dictus fundus innocens in relatione commissarii regii comitis junioris Josephi Majlath et provocato ejusdem sub nr. 2. ad numerum 5169. 807. adjacente designatus ex ordinatione camerali sublatus est, ob defectum fundi intercidat et alioquin praevideri possit, conservationem et stabilimentum scholae silvanalis, quae in Hradek jam praesto est, nec professorem Mitterpacher disvasurum esse. Eapropter projectatam dotationem ejusdem scholae, in qua secundum declarationem silvarum praefecti Vizner adultiores etiam juvenes studio silvanali imbui possunt, altissimae decisioni substernendam esse duxit cancellaria haec aulica, ac una majestatem vestram sacratissimam demisse exorat, ut tam de ea, quam et de stipendio pro sex juvenibus, tenore praeadvolutae propositionis sub nro 7170. 806. svaso benignam resolutionem quo ocius edere dignetur.

Caeterum circa projectum illud camerae aulicae sub nro 5169. 807. horsum insinuatum, ut convictores ad institutum silvanale Hradekiense erga solutionem assumantur, de coordinatione vero studii silvanalis commissarii Kalina et Duschek in silvis dominiorum Hradek et Likava operantes audiantur, nulla occurrit reflexio ac dein super plano studii silvanalis per eos elaborando professor quoque Mitterpacher audiri posset.

Majestatis vestrae sacratissimae humillima et obsequentissima cancellaria regia hung.-aulica. Comes Josephus Erdődy s. k. Josephus Lányi s. k. Viennae, die 17-a Julii 1807.

Ante omnia non solum planum coordinationis scholae elementaris silvanalis per commissarios Duschek et Kalina elaborandum et super eo arbitrium professoris Mitterbacher exposcendum,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

sed etiam calculus annuarum expensarum pro sustentatione ejusmodi instituti requisitarum ducendus, exponendumque est, quae et quanta pars annuorum redituum, quos actu existens schola Hradekiensis percepit, porro etiam pro dotatione permanere possit et quales inter praesentes reditus illegali titulo percepti sunt, vel in damnum proventuum dominii cedunt, indeque imposterum subsistere nequeunt; utrumque planum tam pro intellecta coordinatione, quam pro sustentatione elementaris scholae silvanalis quamprimum elucubratum fuerit, auditis desuper respectivis dicasteriis et supremo meo venatorum magistro ea adnexa cum opinione, cui fundo necessariae expensae imponendae sint, mihi substernendum erit, quo facto etiam resolutionem meam tam quoad proposita stipendia, quam quoad denominationem stipendistarum et assumptionem convictorum erga solutionem ad institutum silvanale Hradekiense impertiar. Ne autem eousque jam existens schola silvanalis in cursu suo interturbetur, volo, ut id, quod ad ejus conservationem necessarium est, interea ex camerali, erga suo tempore praestandam refusionem ex eis fundis, quibus onus hoc incumbere adinventum fuerit, dependatur, una vero id vel maxime curetur, ut expensae ordinate et in nullo casu inutiliter et ultra exigentem necessitatem fiant. Franciscus s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kanczelláriai osztályában, 1807. évi 8454. sz. alatt.

305.

1807. szeptember 28. Az erd. főkormányszék körrendelete, mellyel a törvényhatóságok javaslatai alapján készült s legfelsőbb helyen jóváhagyott erdőrendtartást közhírré teszi. *

Minek utána ezen főkormányzó tanács ő felsége parancsolatjából a tartománybeli minden jurisdictiókat az iránt, hogy mi móddal lehetne leghathatósabban s foganatosabban az erdők pusztítását megakadályoztatni, s az ilyetén alkalmatosságokban megtörténni szokott zenebonáknak és veszekedéseknek elejét venni? meghallgatta

* V. ö. Erd. Lapok 1878. 678. l., ahol azonban helytelenül az ekkor még nem létező *selmeczi* erdészeti akadémiáról beszél a *hradeki* iskola helyett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

volna, és ezen tárgyban tett tudósításokat ő felségének felküldötte volna, méltóztatott ő felsége a mult Kisasszony hava 21-ik napjáról kelt királyi decretuma által az erdők pusztításának megakadályoztatására a következendő rendet szabni, mely is kegyelmetekkel az 1787-ik esztendőben 4446. sz. a. ugyanezen tárgyban költ rendtartással együtt szoros megtartás végett a következendőkben közöltetik:

1. Hogy addig is, amíg ezen királyi főkormányzó tanácsnak ő felségéhez felküldött kérése szerint több geometrák resolváltatnának, azon közönségeket és birtokosokat, akik köz vagy rendre használó erdőket birnak, szorítsák arra, hogy az efféle közerdőket az illető geometrák által vagy örökre osztassák fel, vagy a silvestris ordónak tartása szerint bizonyos részekre úgy szakasztassák, hogy addig, amíg ezen részek rendre használtatnának, az előbb levágott részek felnőhessenek, melyet ha az efféle közerdőknek birtokosai az e végre teendő terminus alatt cselekedni nem akarnának, kegyelmetek az ilyen engedetlen birtokosokról executióval is felveendő költségen végrehajtani el ne mulasszák, az erdők pusztítását és irtásokat hazánk közepében közönségesen megtiltván, azt csak a széleken levő havasos helyeken engedjék meg.

2. Minthogy az erdők megtartásának nagy akadályára vagyon az, hogy mind a belső telkek, mind a külső szántóföldek és kaszálórétek vesszőkből font sövénynyel kerteltetnek és a malomgátok is vesszőkből köttetnek, ezen akadálynak eltávoztatására nézve parancsoltatik kegyelmeteknek, hogy minden faluknak és helységeknek lakosait arra szorítsák és a birtokosokat is arra birni igyekezzenek, hogy a külső földeket és kasáló réteket sánczczal keríttessék be és a sánczokat vagy fűzfákkal, vagy eleven sövénynyel erősíttessék meg, a falukban pedig telkeiket és kertjeiket vályogból és égetetlen téglából építendő fallal körül vétetvén, az utczákban az házak előtt fűz-, ákácz- és eperfákat, melyek az égésnek terjedésit is akadályoztatják, rendiben ültessenek.

Ami pedig a malomgátakat illeti, a nagyobb birtokosokat, akiknek több költségre való tehetségek vagyon, arra serkenteni igyekezzenek, hogy tulajdon hasznokra a mostani vesszőkből font gátak helyett kő vagy keményfa zúgos gátakat csináltassanak.

3. Az erdők gyarapításának és megtartásának előmozdítására és a pusztításnak meggátlására nézve szükségesnek látván ezen királyi főkormányzó tanács, hogy az erdők oeconomiáját értő

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

személyek a végre rendeltessenek, hogy ezek a lakosokat oktassák, miképpen kellessék az erdőket plántálni, a pusztító férgek ellen védelmezni, egy szóval gyarapítani és megtartani, méltóztatott ő felsége kegyelmesen megengedni, hogy ezen oeconomiának megtanulása végett *esztendőnként hat ifjak a nemes magyarországi hradeki silvanális oskolában felküldessenek,* akik is ottan tanulásaikat elvégezvén ezen hazában erdőinspectorok lehessenek, akiknek kötelességek lészen a reájok bizandó környékekben az erdőket szorgalmatosan megjárni és megvizsgálni, ha valljon a silvestris ordo mind az erdőlésben, mind a növő erdők nevelésében és az újak plántáltatásában tartatik-e? valljon a vesszőkből font sövények helyett eleven sövények vagy sánczok állíttatnak-e? a melyeknek felállítására *egy esztendei terminust tévén,* aztat kegyelmetek olyan hozzáadással kihirdetni el ne mulassák, hogy annak eltelése után sem a birtokosok, sem a többi lakosok közül senki is vesszőből kertet fonni ne merészeljen, valljon a marhák az erdőkben való meneteltől őriztetnek-e? valljon, az holott arra való hely vagyon és kiváltképpen fa nélkül szűkölködnek, új erdők plántáltatnak-e? és nevezetesen a mezőségi lakosok a fűz-, a hárs- és eperfáknak ültetésére szoríttatnak-e? valljon erdőpásztorok mindenüvé rendeltettek-e? egy szóval valljon azok, amelyek parancsoltattak, teljesíttetnek-e? és akik ezek ellen vétenek, megbüntettetnek-e? Mindezeknek pedig könnyebben leendő teljesítésbe való vétele végett meghagyatik kegyelmeteknek, hogy ezen inspectorok mellé minden faluban egy vagy két hív és az erdők mesterségéhez többet értő esküttetek annak idejében rendeljenek, akik szorgalmatosan vigyázzanak, hogy a lakosok a megirt rendtartást pontosan teljesítsék.

Továbbá ezen erdőinspectorok kötelessége lészen azokról, amiket az erdők megvizsgálása alkalmatosságával tanáltak, minden három hónapban mind az illető tiszteket, mind pedig ezen királyi főkormányozó tanácsot az erdők állapotjának megtudása és a környül állásokhoz képest teendő további rendeléseknek megtétele végett tudósítani; azalatt pedig, amíg innen a rendelések megtétetnének, a tisztek az erdőinspectorok tudósításaiból tanálandó hibákat maguk hatalmoknál fogva megjobbítani és akik a megirt rendtartást általhágnák, azokat tüstént megbüntetni annyival is inkább el ne mulassák, mivel akik e részben kötelességeknek eleget nem teendenek, elébb fizetéseknek felfüggesztésével, annak utána pedig hivatalokból való kitétellel fognak megbüntettetni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

4. Az erdők erőszakos pusztításának megakadályoztatására nézve parancsoltatik kegyelmeteknek, hogy

a., Egy esztendőnek eltelése alatt alkalmatos oculátor commissariusok által minden erdőket, melyek más birtokosok, vagy közönségek erdeivel szomszédosok, oculáltatván és ha netalántán az határjegy, mely által egymástól meg voltak különböztetve, elromlott volna, más tartós és látható jegyeket tétessenek, ezen jegyeket pedig minden tizedik esztendőben megvizsgáltatván és megigazíttatván, azokat, akik az efféle jegyeket vagy lerontani, vagy alattomban megváltoztatni merészelnék, criminális actió alá vetvén példásan büntessék meg, a generalis székeken a metális pereket praeferenter elővétetvén láttassák el.

b., A rendelendő erdőpásztorokat a tisztek előtt eskettessék meg, hogy az erdőpraevaricátorokat mindenkor fel fogják fedezni és egyszersmind hirdettessék ki, hogy nemcsak azok, a kik in facto delicti tanáltatnak és elfogattatván a triduale forum eleibe vitetnek, hanem azok is, akik az erdőkbe berontván az erdőpásztorokat megtámadják, ha szintén elszaladnának és a fát haza vinnék, a Decretum Tripartitum III. része 3. titulusa tartása szerint az illető tisztek által elfogattatván, mint tolvajok criminalis actió alá fognak vettetni, melyre nézve az erdőpásztoroknak parancsolják meg kegyelmetek, hogy mihent az erdőpusztítók több számmal fognak megjelenni, hogy sem azoknak ellentállhatnának és magukat meg nem adnák, az efféle erdőpusztítókat az erdők birtokosainak tüstént név szerint adják fel és ha a lopott fát hazavitték, azon falu bírái és esküttei, ahová a fát bevitték, a fát a praevaricátoroknál keressék meg és megtalálás esetében az illető tiszteknek jelentsék meg, akik is az ilyeneket elfogatván, mint tolvajokat haladék nélkül folytatandó criminalis actió alá vessék.

c., A gonosztevőknek generális inquisitiója alkalmatosságával az erdőpusztítók és azok ellen is, akik a silvestris ordót nem tartják, inquiráltassanak kegyelmetek, és akik effélékben találtatnak, a parasztokat testi, a nemeseket pedig articularis büntetéssel büntessék meg.

Ezen pontokat kegyelmetek *addig is, amíg törvény által megállapíttatnának*, mint minden jurisdictiók által bevett constitutiókat megtartani annyival is inkább el ne mulassák, hogy a katonák részéről is olyan rendelést méltóztatott ő felsége tenni, hogy a limitaneus katonák, akik az erdőpusztításban elfogattatnak, triduale

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

forumon pereltessenek, ha pedig el nem fogattathatnak, mint tolvajok az illető katonai jurisdictió előtt criminális actió alá vétessenek és az okozott kárnak megfordításán kivül példásan megbüntettessenek.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. főkormányszéki osztályában 1807. évi 7166. sz. alatt.

306.

*1807. deczember 15. A magyar országgyűlés által hozott 20. és 21. törvényczikk a futóhomok-területek befásításáról és az erdők megóvásáról.**

Articulus XX.

De damnis per fluens sabulum causari solitis avertendis et de modo plagas eodem occupatas utiles reddendi.

Cum in pluribus regni partibus observetur fluens sabulum nulli prorsus usui deserviens integros tractus ad plura milliaria protensos occupare, utiles terras de die in diem ampliori ac rapaciori progressu incolarum usui eripere, jamque integra territoria sterili sabulo oppressa esse.

Ut mali hujus ulterior progressus salvo proprietatis jure opportunis mediis, et ea, quae publicae utilitatis respectus exposcit, efficacia impediri valeat, sua majestate sacratissima benigne annuente, Status et Ordines constituerunt:

§. 1. Ut si in communibus sabulosis plagis de sistendo per sylvarum implantationem, vel alia quacunque ratione ulteriori sabuli fluxu compossessores inter se convenire non possent, ad instantiam partis, quae hujusmodi plantationem suscipere vellet, jurisdictio vicecomitem cum sibi adjungendis exmittere debeat, idemque praemissa literatoria insinuatione instituta sabulosae territorii partis investigatione et dimensionis, plantationisque necessitate comperta, ratam cujuslibet a proportione actualis intravillani possessorii, in

* V. ö. Erd. Lapok 1879. 177—179. l. — Az ezen törvényczikkekre vonatkozó országgyűlési tárgyalásokat lásd az 1807. évi Napló (Diárium) 637., 669., 679. és 704. l. és az Irások (Acta) 232., 248., 455., 479. és 516. lapjain.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

praediis vero ratalitatis manu geometrica, modo provisorio, quin semet ad disquisitionem jurium immittat, aut per hoc legalibus aliorum juribus praejudicetur, adeoque juris via etiam quoad legalem proportionem in salvo relicta, excindere, super operato vero suo universitati comitatus relationem praestare teneatur.

§. 2. Particulae cespitosae pariter communes, quae ejusmodi sabulo interjacent, ex calculo plagae, quae emendanda suscipietur, non subducantur; verum ratae illius, cui obtigerint, includantur. Vicecomes tamen reflectet et jurisdictiones invigilabunt, ne sylvarum plantatio pro praetextu restrictionis pascui, ubi illud alioquin insufficiens esse dignosceretur, ullo in casu deserviat.

§. 3. Cum pascuatio sylvarum incremento absolute obstaret, haec in plagis, quae inplantatae sunt, usque dum arbores ad eam altitudinem excreverint, ut pecora inter has absque nocumento pasci valeant, sub poena violentiae attentari prohibeatur; quoad damna vero per furtivas succisiones aut decorticationes illata, praevigentes leges observentur.

§. 4. Pro casibus renitentiae, aut turbationis provisione articuli 25. 1802. §. 3. huc quoque extensa.

Articulus XXI.

De conservatione sylvarum.

Ut sylvarum devastatio, seu illa ex causa dilapidationis, sive quod possessorium ambiguae liti, aut metali controversiae subjectum sit, sive denique ob compossessorium irregulatum eveniat, ad mentem articuli 57. 1790/1. efficacius praepediri possit, circa sequestrum devastatoribus imponendum, annuente sua majestate sacratissima, sequentia adhuc statuta sunt:

§. 1. Ut primum per eos, quos res successionis compossessorii, aut alio quocunque legali titulo concernit, devastatio sylvarum comitatui delata fuerit, idem pro peragenda investigatione expositionis deputationem exmittet, quae comperto eo, quod querulata pars in succisione sylvae modum, quem succrescentiae ratio exigit, manifeste excesserit, vel quod succisio extra manifestum necessitatis casum eo tempore, et eo modo suscepta sit, quibus repullulationem stipium necessario interire oportet, aut si succisione

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

facta succrescentiae per ordinarios conservationis modos prospectum non sit, vel denique si exstirpatio sylvarum in tali loco suscepta habeatur, qui alteri usui idoneus non est, proinde eradicatis arboribus inutilis redditur, ulteriorem sylvae succisionem sub poena in devastatoros constituta instantanee prohibebit, comitatui vero in primitus celebranda generali congregatione tam de compertis referet, quam de modo inducendi pro re nata sequestri, constituendo item curatore, illiusque remuneratione et activitate, non secus sylvae caesura per tempus sequestri observanda, auditis quoad haec tam querulantibus et querulatis, quam artis sylvanalis peritis, habita item annualis sylvae succrescentiae qualitatis et extensionis ratione opinionem proponet, qua praehabita jurisdictio pro circumstantiarum exigentia sequestrum decernet, ac ea, quae erga deputationis relationem ordinaverit, mox in effectum deduci curabit.

§. 2. Cum sylvae his temporibus sub sequestrum sumptae sub praetextu moderati usus sub ipso sequestro non raro desolatae extiterint, ne dehinc hujusmodi usus, qui certis limitibus universaliter vix regulari potest, devastationibus ansam praebeat, constituitur: ne decussio arborum sequestratae sylvae ulli possessorum libera sit, verum hanc juxta instructionem a jurisdictione accipiendam ipse curator sequestri peragi faciat, hac peracta, in sylvis ad purum unius dominium spectantibus desecta ligna proprietario consignabit, in aliis per plures compossessores tentis, si inter compossessores de clavi observandae proportionis nullum sit dubium, desecta ligna inter eos observata hac clavi dividet, si vero nulla talis praeexisteret clavis, nec de hac interimaliter, usque videlicet determinium litis proportionalis, observanda compossessores inter se convenirent, eadem ligna currenti pretio distrahet, et pecuniam exinde percipiendam sub sequestro conservabit; si qui autem compossessorum se lignis provideri cuperent, haec iis erga currens pretium suppeditabit, illud tamen, nisi sponte solvere voluerint, ab ipsis non exiget, verum ad ratam cujusvis praenotabit, cum exitu sequestri singuli parti imputandum. Ubi demum pro lignatione focali decidua, prostrata et humi jacentia ligna suffecerint, his tam compossessores, quam et puri possessorii domini ad praemissum usum, quoadusque praesertim ob praecedentem devastationem annua caesura institui nequiret, contenti esse tenebuntur.

§. 3. Ut autem violatio sequestri in futurum eo certius antevertatur, in contravenientes poena 200 florenorum in duabus tertiis

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

ad necessitates comitatus, in una tertia vero sequestri curatori cedentium toties quoties actore fisco magistratuali coram sede judiciaria praeter et ultra damna, in mixto compossessorio aliis illata, expensas item in litem factas, aut aliter causatas, incluso etiam fisci honorario desumenda statuitur; quoad alienae sylvae invasores praevigentium legum dispositione in salvo relicta.

§. 4. Curatori vero sub responsionis onere strictissime incumbet, quemlibet praevaricationis casum instantanee ipsi jurisdictioni, vel proximo magistratuali detegere; erga cujusmodi insinuationem comperta praevie per praemittendam investigationem praevaricatione, jurisdictio contra excedentem, nullo majoris, vel minoris damni respectu habito, fiscalem actionem ad desumptionem constitutae poenae determinabit, neque eidem jus ejusmodi poenam, vel actionem ad illius desumptionem directam relaxandi competet.

§. 5. Quodsi autem praevaricator e bonis suis satisfactionem praestare non posset, pro ratione facti poena arbitraria coërceatur, fiscus vero magistratualis, ne impunitate ulteriores excessus provocentur, causam intra annum concludere tenebitur.

§. 6. Pascuatio in sylvis succisis, aut procurandae succrescentiae scopo in culturam sylvanalem sumptis, seu sequestro subjectis, seu secundum lignisecia usuatis qualiter sit admittenda, ipsa jurisdictio determinabit, et si quis intra annos, per jurisdictionem a pascuatione exemptos et prohibitos (qua in re in recenter succisis sylvis id pro norma observandum erit, ut prohibitio non ultra extendatur, quam apices germinum eam altitudinem attigerint, illudque robur habeant, ut per pecora depasci nequeant) vetitam pascuationem studiose attentaverit, devastationis sylvae reus habeatur et praeattactae poenae subjaceat. Si tamen incursus pecorum non fraude, sed casu contigerit, tantum damnum, et consvetum in illo loco domesticae prohibitionis onus praestabitur.

§. 7. Ubi jurisdictiones capras nocivas judicaverint, earum intertentionem sub poena confiscationis et refusionis damni interdicent.

§. 8. Sequestrum eousque durabit, donec desolationis causa cessante, auctoritate magistratuali sublatum non fuerit, aut in casu inducendae proportionis processus eatenus motus terminabitur.

§. 9. Cuilibet compossessorum in sylvae, dumeti, vepreti, aut saliceti compossessorio non regulato constitutorum liberum erit, scopo etiam melioris culturae et conservationis, quae ob promis-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

cuum usum obtineri vix potest, fine proportionatae sylvarum subdivisionis assistentiam magistratus et impositionem sequestri, quod hoc in casu, nisi praecedentes inter compossessores conventiones et sylvarum regulationes obstarent, semper poni debebit, desiderare.

§. 10. Ne autem in compossessoratu ii, qui sequestro ansam non dederunt, illius onere ultra justum graventur, liberum caeteris etiam compossessoribus relinquitur, ut litem ad proportionatam ratarum excissionem mox post ordinatum sequestrum erigant, quae ut eo celeriorem cursum habere possit, sequentia constituuntur:

§. 11. Actor mox ac litem movere intendit, dimensionem actionalis sylvae instituat, mappamque ad communes compossessoratus sumptus conficiendam in primordiis processus exhibere conetur. Ne autem hujus confectio facto compossessorum retardetur, omnis praemisso scopo praevia in generali comitatus congregatione declarando, instituendae dimensionis et mappationis turbario sub poena violentiae toties, quoties actoratu partis laesae desumenda prohibetur, et ne interea etiam, donec lis ad desumptionem poenae definita fuerit, cursus causae adhaereat, ac ut dimensio in effectum perduci possit, in casu continuandae renitentiae jurisdictio erga recursum actoris ad expensas renitentis sufficientem assistentiam ordinabit.

§. 12. Cum in compossessorio saepe casus occurrant, ut praeter actualem intravillani possessorem ad usum sylvae alii quoque partim ex reservatione divisionali, partim ex enata intermedio tempore successione, partim denique ex praehabito ejusdem usus exercitio jus forment, ne horum omnium citatio, cum plerumque in dissitis locis resideant, et ignorentur, motioni litis impedimentum ponat, sufficiet illos, qui ad publicam notorietatem in actuali intravillani, vel sylvae objectum litis constituentis possessorio, et usu constituuntur, forma per leges praescripta citare; quoad caeteros vero, qui continuum usum non exercent, nec in loco residentem hominem habent, ac ideo ignorantur, terminus movendae litis per circulares via consilii regii locumtenentialis hungarici publicandus erit, et iidem erga hujusmodi citationem comparere tenebuntur, liceat tamen ipsis usque finalem causae determinationem semet ad litem dum et quando ingerere, suaque jura tueri. Si tamen in lite ob qualecunque incidens non stetissent, executionem oppositione

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

impedire nequeant. Mutatio possessorii per translationem necessitatem continuativae citationis non inducet; verum transferens ejusmodi mutationem in lite insinuare, emptor vero absque ulla citatione litem ingredi tenebitur.

§. 13. Cum partium intersit, ut erecta hujusmodi lis quo ocius ad finem perducatur, partibus hac lite agentibus non solum per tempus fixorum judiciorum, quae in quibusdam jurisdictionibus vigent, verum toto juris generalium regni judiciorum termino agere incumbet, neque iis ultra duplicam in exceptivis et triplicam in merito allegationes sub nullitate earundem inducere licebit. Judex praeterea, quoties necessarium viderit, pro dandis responsis terminum deliberative praestituet.

§. 14. Appellata ad sedriam intra dominium, abinde vero extra dominium competet; ut autem revisio omnimode acceleretur, decisa lite, procedens vice-comes eandem prima celebrationis publicorum occasione comitatui referet, comitatus vero in proxima sedria praeferenter revideri faciet.

§. 15. Ad remorandum causae hujus cursum nulla prorsus mandatorum species suffragabitur, ne prorogatoriis quidem exceptis; huc tamen non intellectis mandatis erga praeviam a jurisdictione accipiendam informationem ex majore cancellaria expediri solitis. Cum enim hic de regulando duntaxat usu, et fructu agatur, praeterea via novi in salvo maneat, extraordinarii remedii necessitas nulla adesse dignoscitur.

§. 16. Provisio legis hujus non tantum ad sylvas inter compossessores ejusdem territorii communes, verum etiam ad eas, quae in communione plurium possessionum nullis metis interjacentibus constituuntur, nisi metalis controversia remonstrata fuerit, vel metales usu roboratae producerentur, extensa esse declaratur.

§. 17. Ne per aedificiorum ex ligneis materialibus constructionem sylvae desolationi exponantur, coloni et inquilini eo publica jurisdictionis auctoritate adstringantur, ut inposterum aedificia quaevis (exceptis locis uliginosis et exundationi obnoxiis) non amplius ex lignis, verum vel ex solidis materialibus, vel demum ex crudis, aegyptiacisque tegulis, aut demum ex limo, terraque constipata ponant; alioquin pro parietibus lignorum in futurum immunia et absoluta declarantur.

§. 18. Non secus arbitrariae exstirpationes, absque positiva dominii concessione, colonis sub incursu poenae corporalis et

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

damni refusione simpliciter interdicantur, eo adjecto, quod si has suscipere attentarent, ejusmodi plagas dominium absque ulla bonificatione usibus suis reapplicare possit.

§. 19. Ubi proportio in compossessoratu jam introducta est, sylvae nihilominus ob reservatum in iisdem commune pascuum ita, prout earum incrementum posceret, excoli nequirent: admittitur compossessoribus, ut ratam suam, non obstante praevigente usu, aut conventione, quilibet eorum in sectiones dividere et a pascuatione, quoad haec succrescentiae noxia esse posset, in parte illa, quae succisa, aut procurandae succrescentiae scopo in culturam sylvanalem sumpta est, in conformitate superius factae dispositionis prohibere possit. Ne tamen in terrenis impopulatis uno eodemque tempore omnis praehabiti pascui usus intercludatur, tam in sectionum designatione, quam et ipsa succisione eo reflectendum erit, ne prohibitione ad semel major extensio afficiatur, quam necessarii pascui usus admittit, ac in hac etiam cautum sit, ne intermixtione plagarum liberarum et prohibititiarum pascuatio inpracticabilis reddatur.

Corpus Juris.

307.

1807. december 31. Az erd. fökormányszék jelentése a felséghez arról, hogy Erdélyben — az egy Csikszéket kivéve — fenyőszurkot nem gyártanak.

Suae majestati sacratissimae.

In obsequium benignarum majestatis vestrae sacratissimae, die 10-a Julii et 20-a Novembris anni currentis, numerisque 2008. et 3124. emanatarum ordinationum regiarum, medio quarum clementer sibi super eo opinionem praecipere dignata est, an non interdictum de non educenda pice ex haereditariis ejusdem altefatae ditionibus germanicis et galliciensibus etiam ad hunc princi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

patum extendendum veniat? submissas concernentium circulorum hoc in substrato relationes hic humillime advolutas ea demissa cum declaratione substernere sustinemus, quod praeter sedem Csik vastissimis pinetis provisam picem pro commercio nullibi fabricare solere, adeoque abhinc vix quidquam exportari consvevisse.

Claudiopoli, 31-a Decembris 1807. Mikó s. k.

Fogalmazványa az Orsz. Levéltár erd. fökormányszéki osztályában 1807. évi 9309. sz. alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.

MAGYAR ERDÉSZETI EGYESÜLET
1881

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2018. Támogató: Földművelésügyi Minisztérium szerz.sz.: EVgF/619-3/2017.



